

KODEKS PRAWA KANONICZNEGO

promulgowany przez papieża Jana Pawła II

w dniu 25 stycznia 1983 roku

stan prawny na dzień 26 kwietnia 2022 r.

zaktualizowany przekład na język polski

Konferencja Episkopatu Polski podczas 391. Zebrania Plenarnego uchwałą nr 19/391/2022 z dnia 14 marca 2022 r. przyjęła zaktualizowany przekład na język polski *Kodeksu Prawa Kanonicznego* z 1983 r., uwzględniający wszystkie jego nowelizacje.

Tłumaczenie zostało przygotowane przez ks. dr. hab. Piotra Majera, prof. UPJPII, we współpracy z ks. dr. hab. dr. h.c. Leszkiem Adamowiczem, prof. KUL i skonsultowane z innymi ekspertami, a następnie uzyskało pozytywną opinię Rady Prawnej Konferencji Episkopatu Polski.

Sancta Sedes omnia sibi vindicat iura. Nemini liceat, sine venia Sanctae Sedis, hunc codicem denuo imprimere aut in aliam linguam vertere.

Opublikowano za zgodą Libreria Editrice Vaticana.

© *Amministrazione del Patrimonio della Santa Sede Apostolica*

© *Libreria Editrice Vaticana - Città del Vaticano*

All rights reserved

International Copyright handled by Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano

Powielanie dla celów komercyjnych jest zabronione.

I. Nowelizacje tekstu *Kodeksu Prawa Kanonicznego* (daty oznaczają: data wydania dokumentu/data wejścia w życie nowelizacji):

1. Jan Paweł II, Motu proprio *Ad tuendam fidem*, 18.05.1998/01.10.1998 (kan. 750 i 1371)
2. Benedykt, Motu proprio *Omnium in mentem*, 26.10.2009/08.04.2010 (kan. 1008-1009, 1086, 1117, 1124)
3. Franciszek, Motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus*, 15.08.2015/08.12.2015 (kan. 1671-1691)
4. Franciszek, Motu proprio *De concordia inter Codices*, 31.05.2016/03.09.2016 (kan. 111-112, 535, 868, 1108-1109, 1111-1112, 1116, 1127)
5. Franciszek, Motu proprio *Magnum principium*, 03.09.2017/01.10.2017 (kan. 838)
6. Franciszek, Motu proprio *Communis vita*, 19.03.2019/10.04.2019 (kan. 694, 729)
7. Franciszek, Motu proprio *Authenticum charismatis*, 01.11.2020/10.11.2020 (kan. 579)
8. Franciszek, Motu proprio *Spiritus Domini*, 10.01.2021/11.01.2021 (kan. 230 § 1)
9. Franciszek, Konstytucja apostolska *Pascite gregem Dei*, 23.05.2021/08.12.2021 (kan. 1311-1399, z wyjątkiem: kan. 1313; 1320; 1322; 1328; 1329; 1330; 1337; 1340; 1348; 1353; 1363; 1374; 1396; 1399)
10. Franciszek, Motu proprio *Competentias quasdam discernere*, 11.02.2022/15.02.2022 (kan. 237 § 2, 242 § 1, 265, 604 § 3, 686 § 1, 688 § 2, 699 § 2, 700, 775 § 2, 1308, 1310)
11. Franciszek, Motu proprio *Recognitum Librum VI*, 26.04.2022/26.04.2022 (kan. 695 § 1).

II. Zmiany w odesłaniach (odesłania do znolizowanych przepisów w treści tłumaczenia są umieszczone w nawiasach kwadratowych [...]):

1. w kan. 1425 § 1, 1°b): kan. 1686 → [kan. 1688]; kan. 1688 → [kan. 1690] (*Mitis Iudex Dominus Iesus*)
2. w kan. 1639: kan. 1683 → [kan. 1680 § 4] (*Mitis Iudex Dominus Iesus*)
3. w kan. 1693: kan. 1682 → [kan. 1680] (*Mitis Iudex Dominus Iesus*)
4. w kan. 1694: kan. 1673 → [kan. 1672] (*Mitis Iudex Dominus Iesus*)
5. w kan. 1700: kan. 1681 → [kan. 1678 § 4] (*Mitis Iudex Dominus Iesus*).

Księga I

PRZEPISY OGÓLNE

Kan. 1 - Kanony tego Kodeksu dotyczą jedynie Kościoła łacińskiego.

Kan. 2 - Kodeks zazwyczaj nie określa obrzędów, jakie należy zastosować przy sprawowaniu czynności liturgicznych, dlatego obowiązujące dotychczas przepisy liturgiczne zachowują swoją moc, chyba że któreś z nich są sprzeczne z kanonami Kodeksu.

Kan. 3 - Kanony Kodeksu nie odwołują ani też nie zmieniają umów zawartych przez Stolicę Apostolską z państwami albo innymi społecznościami politycznymi; zachowują one przeto swoją dotychczasową moc, nawet jeśli są sprzeczne z przepisami tego Kodeksu.

Kan. 4 - Prawa nabyte oraz przywileje udzielone dotychczas przez Stolicę Apostolską osobom fizycznym lub prawnym, a będące w użyciu i nieodwołane, pozostają nienaruszone, chyba że kanony tego Kodeksu wyraźnie je odwołują.

Kan. 5 - § 1. Obowiązujące dotychczas zwyczaje sprzeczne z przepisami niniejszych kanonów – tak powszechne, jak i partykularne – zostają całkowicie zniesione i w przyszłości nie dopuszcza się do ich wznowienia, jeżeli zostały odrzucone przez kanony obecnego Kodeksu; również pozostałe należy uważać za zniesione, chyba że Kodeks wyraźnie co innego zastrzega, albo są one stuletnie lub niepamiętne – te mogą być tolerowane, jeżeli zdaniem ordynariusza nie da się ich usunąć ze względu na okoliczności miejsca i osób.

§ 2. Zachowuje się zwyczaje istniejące dotychczas obok prawa, tak powszechne, jak i partykularne.

Kan. 6 - § 1. Z chwilą wejścia w życie niniejszego Kodeksu zostają zniesione:

1° Kodeks Prawa Kanonicznego promulgowany w 1917 roku;

2° również inne ustawy, powszechne lub partykularne, sprzeczne z przepisami obecnego Kodeksu, chyba że odnośnie do partykularnych co innego wyraźnie zastrzeżono;

3° wszelkie ustawy karne – tak powszechne, jak i partykularne – wydane przez Stolicę Apostolską, chyba że zostały włączone do tego Kodeksu;

4° także pozostałe powszechne ustawy dyscyplinarne, które dotyczą spraw w całości regulowanych obecnym Kodeksem.

§ 2. W takiej mierze, w jakiej kanony niniejszego Kodeksu zawierają dawne prawo, powinny być interpretowane z uwzględnieniem również kanonicznej tradycji.

Tytuł I

USTAWY KOŚCIELNE

Kan. 7 - Ustawa zaczyna istnieć z chwilą jej promulgowania.

Kan. 8 - § 1. Powszechne ustawy kościelne są promulgowane przez zamieszczenie w organie urzędowym *Acta Apostolicae Sedis*, chyba że w poszczególnych przypadkach został zarządzony inny sposób promulgowania; uzyskują zaś moc obowiązującą dopiero po upływie trzech miesięcy od dnia, którym numer *Acta* jest oznaczony, chyba że z natury rzeczy wiążą od razu albo w samej ustawie został specjalnie i wyraźnie określony krótszy albo dłuższy okres nieobowiązywalności.

§ 2. Ustawy partykularne są promulgowane w sposób określony przez ustawodawcę i zaczynają obowiązywać po miesiącu od dnia promulgacji, chyba że w samej ustawie określono inny termin.

Kan. 9 - Ustawy odnoszą się do przyszłości, a nie do przeszłości, chyba że zastrzega się w nich wprost o wydarzeniach przeszłych.

Kan. 10 - Jedynie te ustawy należy uznać za unieważniające albo uniezdalniające, które wyraźnie postanawiają, że czynność jest nieważna albo osoba niezdolna.

Kan. 11 - Ustawy czysto kościelne obowiązują ochrzczonych w Kościele katolickim lub do niego przyjętych, którzy w wystarczającym stopniu używają rozumu, oraz – jeżeli ustawa inaczej wyraźnie nie zastrzega – mających ukończony siódmy rok życia.

Kan. 12 - § 1. Ustawy powszechne obowiązują na całym świecie i wiążą wszystkich, dla których zostały wydane.

§ 2. Spod ustaw powszechnych, które nie obowiązują na określonym terytorium, są wyjęci wszyscy, którzy na tym terytorium aktualnie przebywają.

§ 3. Ustawy wydane dla określonego terytorium wiążą tych, dla których zostały wydane i którzy posiadają na nim stałe lub tymczasowe zamieszkanie oraz jednocześnie aktualnie na nim przebywają, z zachowaniem w mocy przepisu kan. 13.

Kan. 13 - § 1. O ile nie stwierdzi się czego innego, ustawy partykularne mają charakter terytorialny, nie zaś personalny.

§ 2. Podróźni nie są związani:

1° ustawami partykularnymi własnego terytorium, dopóki przebywają poza nim, chyba że naruszenie tych ustaw powoduje szkodę na własnym terytorium albo ustawy mają charakter personalny;

2° ani ustawami terytorium, na którym przebywają, z wyjątkiem tych, które zapewniają porządek publiczny albo określają stronę formalną czynności, albo dotyczą rzeczy nieruchomości, położonych na tym terytorium.

§ 3. Tułacze podlegają ustawom – tak powszechnym, jak i partykularnym – obowiązującym w miejscu przebywania.

Kan. 14 - W razie wątpliwości prawnej ustawy nie obowiązują, nawet unieważniające i uniezdalniające; natomiast w razie wątpliwości faktycznej ordynariusze mogą od nich dyspensować, byleby – gdy idzie o dyspensę zastrzeżoną – zwykła jej udzielać władza, dla której jest zarezerwowana.

Kan. 15 - § 1. Niewiedza lub błąd dotyczące ustaw unieważniających lub uniezdalniających nie powstrzymują ich skutków, chyba że co innego jest wyraźnie postanowione.

§ 2. Nie domniemywa się niewiedzy lub błędu odnośnie do ustawy, kary albo faktu własnego, albo cudzego notoryjnego; natomiast domniemywa się to odnośnie do faktu cudzego nienotoryjnego, dopóki coś przeciwnego nie zostanie udowodnione.

Kan. 16 - § 1. W sposób autentyczny ustawy interpretuje ustawodawca oraz ten, komu ustawodawca zlecił władzę autentycznego interpretowania.

§ 2. Interpretacja autentyczna przedłożona w formie ustawy ma taką samą moc co ustawa i wymaga promulgacji; jeżeli tylko wyjaśnia słowa ustawy same w sobie pewne, wtedy działa wstecz; gdy ustawę zawęża lub poszerza albo tłumaczy ustawę wątpliwą, nie działa wstecz.

§ 3. Interpretacja zaś w formie wyroku sądowego albo aktu administracyjnego w poszczególnej sprawie nie ma mocy ustawy i wiąże jedynie osoby oraz dotyczy spraw, dla których została wydana.

Kan. 17 - Ustawy kościelne należy rozumieć zgodnie z własnym znaczeniem słów, rozważanym w tekście i kontekście; jeżeli pozostaje ono wątpliwe i niejasne, należy odwołać się do miejsc paralelnych, gdy takie są, do celu i okoliczności ustawy oraz do zamysłu ustawodawcy.

Kan. 18 - Ustawy, które ustanawiają kary albo ograniczają swobodne wykonywanie uprawnień, albo zawierają wyjątek od ustawy, podlegają ścisłej interpretacji.

Kan. 19 - Jeżeli w danej materii brak wyraźnego przepisu ustawy powszechnej lub partykularnej albo prawa zwyczajowego, sprawa – z wyjątkiem karnej – powinna być rozstrzygnięta z uwzględnieniem ustaw wydanych w podobnych sprawach, ogólnych zasad prawa stosowanych z zachowaniem słuszności kanonicznej, orzecznictwa i praktyki Kurii Rzymskiej oraz powszechnej i stałej opinii uczonych.

Kan. 20 - Późniejsza ustawa uchyla wcześniejszą albo ją zmienia, jeżeli wyraźnie to postanawia albo jest jej wprost przeciwna, albo porządkuje w całości przedmiot wcześniejszej ustawy; jednak ustawa powszechna nie zmienia w niczym prawa partykularnego albo szczególnego, chyba że co innego jest w prawie wyraźnie zastrzeżone.

Kan. 21 - W razie wątpliwości nie domniemywa się, że ustawa poprzednia została odwołana, lecz ustawy późniejsze należy odnieść do wcześniejszych i w miarę możliwości z nimi uzgodnić.

Kan. 22 - Ustawy państwowe, do których odsyła prawo kościelne, należy stosować w prawie kanonicznym z tymi samymi skutkami, o ile nie są sprzeczne z prawem Bożym i prawo kanoniczne nie zastrzega inaczej.

Tytuł II

ZWYCZAJ

Kan. 23 - Moc ustawy ma tylko ten zwyczaj wprowadzony przez wspólnotę wiernych, który został zatwierdzony przez ustawodawcę, zgodnie z kanonami niżej zamieszczonymi.

Kan. 24 - § 1. Żaden zwyczaj sprzeczny z prawem Bożym nie może uzyskać mocy ustawy.

§ 2. Nie może też uzyskać mocy ustawy zwyczaj sprzeczny z prawem kanonicznym albo powstały obok niego, jeżeli nie jest rozumny; nie jest zaś rozumny zwyczaj wyraźnie przez prawo odrzucony.

Kan. 25 - Moc ustawy uzyskuje tylko ten zwyczaj, który jest zachowywany z zamiarem wprowadzenia prawa przez wspólnotę zdatną przynajmniej do przyjęcia ustawy.

Kan. 26 - Zwyczaj sprzeczny z obowiązującym prawem kanonicznym albo zwyczaj funkcjonujący obok ustawy kanonicznej, o ile nie uzyskał specjalnego zatwierdzenia właściwego ustawodawcy, uzyskuje moc ustawy jedynie wtedy, gdy jest zachowywany zgodnie z prawem w sposób ciągły przez pełnych lat trzydzieści; natomiast sprzeczny z ustawą kanoniczną, która zawiera klauzulę zakazującą przyszłych zwyczajów, może przeważać tylko wtedy, gdy jest stuletni albo niepamiętny.

Kan. 27 - Zwyczaj jest najlepszym interpretatorem ustaw.

Kan. 28 - Z zachowaniem w mocy przepisu kan. 5, zwyczaj – czy to sprzeczny z ustawą, czy funkcjonujący obok niej – zostaje odwołany przez przeciwny zwyczaj albo ustawę; ustawa jednak nie odwołuje zwyczajów stuletnich albo niepamiętnych, ani też ustawa powszechna nie odwołuje zwyczajów partykularnych, chyba że zawiera wyraźną wzmiankę na ich temat.

Tytuł III

DEKRETY OGÓLNE ORAZ INSTRUKCJE

Kan. 29 - Dekrety ogólne, za pomocą których właściwy ustawodawca wprowadza dla wspólnoty zdatnej do przyjęcia ustawy przepisy obowiązujące wszystkich, są ustawami we właściwym znaczeniu i rządzą się przepisami kanonów o ustawach.

Kan. 30 - Kto posiada jedynie władzę wykonawczą, nie może wydać dekretu ogólnego, o którym mowa w kan. 29, chyba że w poszczególnych przypadkach zostanie mu to wyraźnie udzielone zgodnie z prawem przez właściwego ustawodawcę, z zachowaniem warunków określonych w akcie udzielenia.

Kan. 31 - § 1. Ogólne dekry wykonawcze, czyli takie, w których dokładniej określa się sposoby zastosowania ustawy albo przynagla się do jej przestrzegania, mogą wydawać – w ramach swojej właściwości – ci, którzy posiadają władzę wykonawczą.

§ 2. Co do promulgacji i okresu nieobowiązywalności dekretów, o których mowa w § 1, należy stosować postanowienia kan. 8.

Kan. 32 - Ogólne dekry wykonawcze obowiązują osoby podlegające ustawom, określając sposoby wykonania tych ustaw albo przynaglając do ich przestrzegania.

Kan. 33 - § 1. Ogólne dekry wykonawcze, także wtedy, gdy są wydane w formie dyktandów albo dokumentów o innej nazwie, nie zmieniają ustaw, a ich przepisy sprzeczne z ustawami są pozbawione wszelkiej mocy.

§ 2. Dekrety te tracą moc wskutek odwołania dokonanego przez właściwą władzę, wprost albo w sposób dorozumiany, jak również z chwilą wygaśnięcia ustawy, dla wykonania której zostały wydane; nie wygasają natomiast wraz z ustaniem władzy wydającego, chyba że co innego wyraźnie zastrzeżono.

Kan. 34 - § 1. Instrukcje, które mianowicie wyjaśniają przepisy ustaw oraz rozwijają i określają racje, które należy uwzględnić przy ich stosowaniu, są dane na użytek tych, którzy mają się troszczyć o wprowadzenie ustaw w życie, i obowiązują ich w wykonywaniu ustaw; wydają je zgodnie z prawem w ramach swojej właściwości ci, którzy posiadają władzę wykonawczą.

§ 2. Postanowienia instrukcji nie zmieniają ustaw, a jeżeli któreś z nich nie dadzą się pogodzić z przepisami ustaw, są pozbawione wszelkiej mocy.

§ 3. Instrukcje tracą moc nie tylko przez odwołanie dokonane wprost albo w sposób dorozumiany przez właściwą władzę, która je wydała, albo wyższą, lecz także przez wygaśnięcie ustawy, dla której wyjaśnienia czy wprowadzenia jej w życie zostały wydane.

Tytuł IV

POSZCZEGÓLNE AKTY ADMINISTRACYJNE

Rozdział I

PRZEPISY WSPÓLNE

Kan. 35 - Poszczególne akty administracyjne – czy to dekret albo nakaz, czy reskrypt – może być wydany przez tego, kto posiada władzę wykonawczą, w ramach swojej właściwości, z zachowaniem w mocy przepisu kan. 76 § 1.

Kan. 36 - § 1. Akt administracyjny powinien być rozumiany zgodnie z własnym znaczeniem słów i powszechnym ich użyciem w mowie; w razie wątpliwości akty dotyczące sporów albo odnoszące się do zagrożenia karą, albo jej wymierzenia, albo ograniczające uprawnienia osoby, albo naruszające czyjeś prawa nabyte, albo przeciwne ustawie korzystnej dla osób prywatnych – podlegają ścisłej interpretacji; wszystkie inne – szerokiej.

§ 2. Aktu administracyjnego nie wolno rozszerzać na inne przypadki, poza tymi, które są wyraźnie wymienione.

Kan. 37 - Akt administracyjny, który dotyczy zakresu zewnętrznego, powinien być wydany na piśmie; dotyczy to także wykonania tego aktu, jeżeli jest przewidziany wykonawca.

Kan. 38 - Akt administracyjny, nawet wtedy, gdy chodzi o reskrypt wydany „z własnej inicjatywy”, jest pozbawiony mocy w tym zakresie, w którym narusza nabyte przez kogoś prawo albo jest przeciwny ustawie, albo zatwierdzonemu zwyczajowi, chyba że właściwa władza wyraźnie dołączyła klauzulę uchylającą.

Kan. 39 - Warunki zawarte w akcie administracyjnym uznaje się za wymagane do ważności tylko wtedy, gdy są wyrażone partykułami: „jeżeli”, „chyba że”, „o ile”.

Kan. 40 - Wykonawca aktu administracyjnego nieważnie wypełnia swoje zadanie przed otrzymaniem pisma i sprawdzeniem jego autentyczności oraz integralności, chyba że władza, wydając akt, przesłała mu wcześniej o tym wiadomość.

Kan. 41 - Wykonawca aktu administracyjnego, któremu zostało powierzone tylko zadanie wykonania, nie może odmówić jego wykonania, chyba że oczywiste jest, iż akt ten jest nieważny albo że z innej poważnej przyczyny nie może być podtrzymany, albo nie zostały wypełnione warunki dołączone do tego aktu; gdyby natomiast wykonanie aktu administracyjnego ze względu na okoliczności osoby albo miejsca wydało się niewskazane, wykonawca powinien przerwać jego wykonanie; w tych przypadkach ma obowiązek natychmiast powiadomić władzę, która akt wydała.

Kan. 42 - Wykonawca aktu administracyjnego zobowiązany jest postępować zgodnie z treścią zlecenia; gdyby zaś nie wypełnił istotnych warunków podanych w piśmie i nie zachował istotnej formy postępowania, wykonanie aktu jest nieważne.

Kan. 43 - Wykonawca aktu administracyjnego może zgodnie ze swoim roztropnym uznaniem wyznaczyć swego zastępcę, chyba że zastępstwo zostało zakazane albo został on wybrany ze względu na osobiste przymioty, albo osoba zastępcy została już określona; w takich jednak przypadkach wolno wykonawcy powierzyć komuś innemu podjęcie czynności przygotowawczych.

Kan. 44 - Akt administracyjny może być wykonany także przez następcę wykonawcy na urządzie, chyba że wykonanie powierzono ze względu na osobiste przymioty.

Kan. 45 - Jeżeli w wykonywaniu aktu administracyjnego wykonawca popełnił jakiś błąd, powinien ponownie wykonać ten akt.

Kan. 46 - Akt administracyjny nie traci mocy z chwilą ustania władzy tego, kto go wydał, chyba że co innego wyraźnie w prawie zastrzeżono.

Kan. 47 - Odwołanie aktu administracyjnego przez inny akt administracyjny właściwej władzy osiąga swój skutek dopiero z chwilą zgodnego z prawem powiadomienia osoby, dla której był wydany.

Rozdział II

POSZCZEGÓLNE DEKRETY I NAKAZY

Kan. 48 - Przez poszczególny dekret należy rozumieć akt administracyjny wydany przez właściwą władzę wykonawczą, w którym zgodnie z przepisami prawa zostaje podjęta decyzja w poszczególnym przypadku albo ma miejsce powierzenie, które ze swej natury nie zakłada wniesienia przez kogoś prośby.

Kan. 49 - Poszczególny nakaz jest dekretem, w którym wprost i zgodnie z prawem nakazuje się jednej albo kilku określonym osobom wykonanie albo zaniechanie czegoś, przede wszystkim w celu przynaglenia do przestrzegania ustawy.

Kan. 50 - Przed wydaniem poszczególnego dekretu władza powinna zebrać konieczne wiadomości i dowody oraz – o ile to możliwe – wysłuchać tych, których prawa mogą być naruszone.

Kan. 51 - Dekret powinien być wydany na piśmie, z podaniem, przynajmniej w skróconej formie, motywacji, jeżeli zawiera decyzję.

Kan. 52 - Poszczególne dekrety ma moc tylko w sprawach, których dotyczy i w odniesieniu do osób, dla których został wydany; wiąże je zaś wszędzie, chyba że co innego zostało stwierdzone.

Kan. 53 - Jeżeli dekrety byłyby ze sobą sprzeczne, wówczas dekret szczegółowy przeważa nad ogólnym w tym, co zostało wyrażone szczegółowo; jeżeli oba byłyby w równej mierze szczegółowe albo ogólne, wówczas dekret czasowo późniejszy odwołuje wcześniejszy w tym zakresie, w którym jest z nim sprzeczny.

Kan. 54 - § 1. Poszczególne dekrety, powierzone do realizacji wykonawcy, osiąga swój skutek w chwili wykonania; poza tym staje się skuteczny z chwilą powiadomienia osoby, powagą wydającego decyzję.

§ 2. Aby można było domagać się wykonania poszczególnego dekretu, powinien być on doręczony jako prawomocny dokument, zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 55 - Przy zachowaniu w mocy przepisów kan. 37 i 51, gdy bardzo poważna przyczyna nie pozwala na doręczenie tekstu dekretu na piśmie, powiadomienie ma miejsce, jeżeli dekret został odczytany temu, dla kogo jest przeznaczony, wobec notariusza lub dwóch świadków, ze sporządzeniem protokołu, który powinien być podpisany przez wszystkich obecnych.

Kan. 56 - Dekret należy uważać za doręczony, jeżeli osoba, dla której jest przeznaczony, właściwie wezwana po odbiór dekretu lub do wysłuchania jego treści, bez słusznej przyczyny nie stawiała się lub odmówiła złożenia podpisu.

Kan. 57 - § 1. Ilekroć ustawa nakazuje wydanie dekretu lub osoba zainteresowana wnosi zgodnie z prawem prośbę lub rekurs, by otrzymać dekret, właściwa władza powinna załatwić sprawę w ciągu trzech miesięcy od otrzymania prośby lub rekursu, chyba że w ustawie został wyznaczony inny termin.

§ 2. Po upływie tego terminu – jeżeli dekret nie został jeszcze wydany – domniemywa się odpowiedź negatywną w odniesieniu do wniesienia kolejnego rekursu.

§ 3. Domniemana odpowiedź negatywna nie zwalnia właściwej władzy od obowiązku wydania dekretu, a także od obowiązku naprawienia ewentualnej szkody, zgodnie z postanowieniem kan. 128.

Kan. 58 - § 1. Poszczególne dekrety traci swoją moc na skutek zgodnego z prawem odwołania przez właściwą władzę, a także przez wygaśnięcie ustawy, dla wykonania której zostały wydane.

§ 2. Poszczególne nakazy, który nie został nałożony dokumentem zgodnym z przepisami prawa, wygasa z ustaniem władzy nakazującego.

Rozdział III

RESKRYPTY

Kan. 59 - § 1. Przez reskrypt należy rozumieć akt administracyjny wydany na piśmie przez właściwą władzę wykonawczą, w którym – zgodnie z jego naturą – na czyjąś prośbę udziela się przywileju, dyspensy albo innej łaski.

§ 2. Przepisy ustanowione w odniesieniu do reskryptów mają zastosowanie także do udzielania zezwoleń i łask udzielanych ustnie, chyba że stwierdza się co innego.

Kan. 60 - Każdy może uzyskać dowolny reskrypt, jeżeli mu tego wyraźnie nie zakazano.

Kan. 61 - Jeżeli nie stwierdza się czego innego, reskrypt może być uzyskany dla innej osoby, nawet niezależnie od jej zgody; reskrypt jest ważny przed jego akceptacją, z zachowaniem przeciwnych klauzul.

Kan. 62 – Reskrypt bez wykonawcy staje się skuteczny z chwilą wydania pisma; pozostałe z chwilą wykonania.

Kan. 63 - § 1. Ważności reskryptu stoi na przeszkodzie subrepcja, czyli zatajenie prawdy, jeżeli w prośbie nie wyrażono tego, co zgodnie z ustawą, stylem i praktyką kanoniczną powinno być wyrażone do ważności, chyba że chodzi o reskrypt łaski wydany „z własnej inicjatywy”.

§ 2. Ważności reskryptu stoi również na przeszkodzie obrepcja, czyli przedstawienie nieprawdy, jeżeli ani jedna z podanych przyczyn skłaniających nie jest prawdziwa.

§ 3. W reskryptach bez wykonawcy przyczyna skłaniająca musi być prawdziwa w chwili udzielania reskryptu; w pozostałych – w chwili ich wykonania.

Kan. 64 - Przy zachowaniu prawa Penitencjarii w odniesieniu do zakresu wewnętrznego, łaska, której odmówiła jedna dykasteria Kurii Rzymskiej, nie może być ważnie udzielona przez inną dykasterię tejże Kurii albo przez inną właściwą władzę niższą od Biskupa Rzymskiego, bez zgody tej dykasterii, z którą sprawę zaczęto załatwiać.

Kan. 65 - § 1. Jeżeli łaski odmówił własny ordynariusz, nie można prosić o tę samą łaskę innego ordynariusza bez wspomnienia o odmowie, z zastrzeżeniem przepisów § 2 i 3; po zawiadomieniu o odmowie ordynariuszowi nie wolno udzielać łaski bez uwzględnienia powodów jej odmowy przez pierwszego ordynariusza.

§ 2. Łaski, której odmówił wikariusz generalny lub wikariusz biskupi, nie może ważnie udzielić inny wikariusz tego samego biskupa, nawet uwzględniając powody odmowy przez poprzedniego wikariusza.

§ 3. Nieważna jest łaska, której odmówił wikariusz generalny lub wikariusz biskupi, a następnie udzielił jej biskup diecezjalny niepowiadomiony o odmowie; natomiast łaska, której odmówił biskup diecezjalny, nie może być ważnie udzielona przez jego wikariusza generalnego lub wikariusza biskupiego, bez zgody biskupa, nawet po zawiadomieniu o odmowie.

Kan. 66 - Nie powoduje nieważności reskryptu błąd dotyczący imienia lub nazwiska osoby, dla której lub przez którą został wydany, albo miejsca, w którym zamieszkuje, albo sprawy, o którą chodzi, byleby, zdaniem ordynariusza, nie było żadnej wątpliwości co do samej osoby lub sprawy.

Kan. 67 - § 1. Gdyby się zdarzyło, że w tej samej sprawie uzyskano dwa sprzeczne reskrypty, wówczas szczegółowy przeważa nad ogólnym, w tym co zostało szczegółowo wyrażone.

§ 2. Jeżeli oba byłyby w równej mierze szczegółowe albo ogólne, wcześniejszy przeważa nad późniejszym, chyba że w późniejszym uczyniono wyraźną wzmiankę o poprzednim, albo ten, kto wcześniej uzyskał reskrypt, dotąd z niego nie korzystał, umyślnie lub wskutek swego rażącego zaniedbania.

§ 3. W razie wątpliwości, czy reskrypt jest ważny czy nie, należy się odnieść do jego autora.

Kan. 68 - Reskrypt Stolicy Apostolskiej bez wykonawcy należy przedstawić ordynariuszowi proszącego tylko wtedy, gdy zostało to nakazane w samym piśmie albo gdy chodzi o sprawy publiczne, albo gdy zachodzi potrzeba potwierdzenia warunków.

Kan. 69 - Reskrypt, w którym nie wyznaczono czasu jego okazania, może być przedstawiony wykonawcy w każdym czasie, byleby nie było oszustwa czy podstęp.

Kan. 70 - Jeżeli w reskrypcie powierzono wykonawcy samo udzielenie łaski, do niego należy, zgodnie z jego roztropnym uznaniem i sumieniem, udzielenie jej lub odmowa.

Kan. 71 - Nikt nie ma obowiązku korzystać z reskryptu udzielonego tylko dla swego własnego pożytku, chyba że skądinąd jest do tego kanonicznie zobowiązany.

Kan. 72 - Reskrypty udzielone przez Stolicę Apostolską, które wygasły, mogą zostać jednorazowo ze słusznej przyczyny przedłużone przez biskupa diecezjalnego, jednak nie na ponad trzy miesiące.

Kan. 73 - Reskrypt nie zostaje odwołany przez ustawę pozostającą z nim w sprzeczności, chyba że w samej ustawie zastrzeżono co innego.

Kan. 74 - Jakkolwiek każdy może korzystać w zakresie wewnętrznym z łaski udzielonej mu ustnie, to jednak jest zobowiązany udowodnić ją w zakresie zewnętrznym, ilekroć wymagane jest to od niego zgodnie z prawem.

Kan. 75 - Jeżeli reskrypt zawiera przywilej lub dyspensę, należy ponadto przestrzegać przepisów kanonów, które następują.

Rozdział IV

PRZYWILEJE

Kan. 76 - § 1. Przywilej, czyli łaska udzielona dla pożytku określonych osób, fizycznych lub prawnych, szczególnym aktem, może być przyznany przez ustawodawcę oraz przez władzę wykonawczą, której ustawodawca przyznał taką władzę.

§ 2. Stuletnie lub niepamiętne posiadanie wprowadza domniemanie udzielenia przywileju.

Kan. 77 - Przywilej należy interpretować zgodnie z przepisem kan. 36 § 1; przy czym zawsze należy stosować taką interpretację, dzięki której ci, którzy otrzymali przywilej, rzeczywiście zyskują jakąś łaskę.

Kan. 78 - § 1. Domniemywa się, że przywilej jest wieczysty, chyba że udowodni się coś przeciwnego.

§ 2. Przywilej osobowy, czyli ten, który łączy się z osobą, z nią też wygasa.

§ 3. Przywilej rzeczowy wygasa przez całkowite zniszczenie rzeczy lub miejsca; jednak przywilej miejscowy odżywa, jeżeli miejsce zostanie przywrócone swemu przeznaczeniu w ciągu pięćdziesięciu lat.

Kan. 79 - Przywilej ustaje wskutek odwołania go przez właściwą władzę zgodnie z przepisem kan. 47, z zachowaniem w mocy przepisu kan. 81.

Kan. 80 - § 1. Żaden przywilej nie ustaje na skutek zrzeczenia się, chyba że zostało ono przyjęte przez właściwą władzę.

§ 2. Osoba fizyczna może zrzec się przywileju udzielonego tylko dla jej własnego pożytku.

§ 3. Przywileju udzielonego osobie prawnej albo udzielonego z racji godności miejsca lub rzeczy nie mogą się zrzec pojedyncze osoby; również osobie prawnej nie wolno samej zrzec się udzielonego jej przywileju, jeżeli zrzeczenie przynosi szkodę Kościołowi lub innym.

Kan. 81 - Z ustaniem władzy tego, kto przywileju udzielił, przywilej nie wygasa, chyba że został udzielony z klauzulą „według naszego uznania” lub inną równoznaczną.

Kan. 82 - Przywileje niebędące dla drugich ciężarem nie ustają na skutek niekorzystania z nich lub opaczego użytku; natomiast przywilej uciążliwy dla innych podlega utracie, jeżeli nastąpiło zgodne z prawem przedawnienie.

Kan. 83 - § 1. Przywilej ustaje z upływem czasu lub po wyczerpaniu przypadków, dla których został udzielony, z zachowaniem w mocy przepisu kan. 142 § 2.

§ 2. Przywilej ustaje również, jeżeli – zdaniem właściwej władzy – z upływem czasu okoliczności tak się zmieniły, że stał się szkodliwy albo jego używanie niegodziwe.

Kan. 84 - Kto nadużywa władzy udzielonej mu przywilejem, naraża się na pozbawienie samego przywileju; dlatego ordynariusz po bezskutecznym upomnieniu posiadacza przywileju, który poważnie go nadużywa, powinien pozbawić go przywileju, którego sam udzielił, a jeżeli przywilej został przyznany przez Stolicę Apostolską, ordynariusz ma obowiązek ją powiadomić.

Rozdział V

DYSPENSY

Kan. 85 - Dyspensa, czyli rozluźnienie ustawy czysto kościelnej w poszczególnym przypadku, może zostać udzielona przez tych, którzy posiadają władzę wykonawczą w granicach ich właściwości, a także przez tych, którym wprost lub w sposób dorozumiany przysługuje władza dyspensowania – bądź na mocy samego prawa, bądź na mocy zgodnej z prawem delegacji.

Kan. 86 - Nie podlegają dyspensie ustawy w tym zakresie, w którym określają istotnie konstytutywne elementy instytucji albo czynności prawnych.

Kan. 87 - § 1. Biskup diecezjalny może dyspensować wiernych – ilekroć uzna to za pożyteczne dla ich duchowego dobra – od ustaw dyscyplinarnych, tak powszechnych, jak i partykularnych, wydanych przez najwyższą władzę kościelną dla jego terytorium lub dla jego podwładnych, jednak nie od ustaw procesowych albo karnych ani tych, od których dyspensa jest specjalnie zarezerwowana dla Stolicy Apostolskiej albo dla innej władzy.

§ 2. Jeżeli trudno jest zwrócić się do Stolicy Świętej, a jednocześnie zwłoka grozi niebezpieczeństwem poważnej szkody, każdy ordynariusz może dyspensować od tychże ustaw, nawet gdy dyspensa zarezerwowana jest dla Stolicy Świętej, o ile chodzi o dyspensę, jakiej Stolica Święta w takich samych okolicznościach zwykła udzielać, z zachowaniem w mocy przepisu kan. 291.

Kan. 88 - Ordynariusz miejsca może dyspensować od ustaw diecezjalnych, a także – ilekroć uzna, że będzie to dla dobra wiernych – od ustaw wydanych przez synod plenarny lub prowincjalny albo przez konferencję biskupów.

Kan. 89 - Proboszcz i inni prezbiterzy albo diakoni nie mogą dyspensować od ustaw powszechnych i partykularnych, chyba że taka władza została im wyraźnie udzielona.

Kan. 90 - § 1. Od ustawy kościelnej nie wolno dyspensować bez słusznej i rozumnej przyczyny, z uwzględnieniem okoliczności przypadku i wagi ustawy, od której się dyspensuje; w przeciwnym razie dyspensa jest niegodziwa, a jeżeli nie została udzielona przez samego ustawodawcę albo jego przełożonego, także nieważna.

§ 2. W razie wątpliwości co do wystarczalności przyczyny dyspensa udzielana jest ważnie i godziwie.

Kan. 91 - Kto posiada władzę dyspensowania, ma prawo ją wykonywać, nawet przebywając poza terytorium, w stosunku do podwładnych, choćby nieobecnych na terytorium, a także – jeżeli czego innego wyraźnie nie postanowiono – w stosunku do podróżnych przebywających aktualnie na terytorium, a również względem samego siebie.

Kan. 92 - Ścisłej interpretacji podlega nie tylko dyspensa, zgodnie z przepisem kan. 36 § 1, lecz sama władza dyspensowania udzielona dla konkretnego przypadku.

Kan. 93 - Dyspensa mająca ciągłe zastosowanie ustaje w ten sam sposób co przywilej, a także poprzez pewne i całkowite wygaśnięcie przyczyny skłaniającej.

Tytuł V

STATUTY I PRZEPISY PORZĄDKOWE

Kan. 94 - § 1. Statuty w sensie właściwym oznaczają zarządzenia wydawane zgodnie z prawem w zespołach osób lub rzeczy, a określające ich cel, ustrój, zarząd i sposoby działania.

§ 2. Statuty zespołu osób obowiązują tylko osoby będące ich członkami zgodnie z prawem; statuty zespołu rzeczy – tych, którzy nimi kierują.

§ 3. Te przepisy statutów, które zostały ustanowione i promulgowane mocą władzy ustawodawczej, rządzą się przepisami kanonów o ustawach.

Kan. 95 - § 1. Przepisami porządkowymi są reguły, czyli normy, które należy zachowywać podczas zgromadzeń osób czy to zarządzonych przez władzę kościelną, czy zwoływanych swobodnie przez wiernych, a także z okazji różnych obchodów; określają to, co dotyczy ukonstytuowania zgromadzeń, kierowania nimi i sposobu działania.

§ 2. Podczas zgromadzeń i obchodów przepisami porządkowymi są związane osoby, które biorą w nich udział.

Tytuł VI

OSOBY FIZYCZNE I PRAWNE

Rozdział I

POZYCJA KANONICZNA OSÓB FIZYCZNYCH

Kan. 96 - Przez chrzest człowiek zostaje wcielony do Kościoła Chrystusowego i staje się w nim osobą, z obowiązkami i prawami przynależnymi chrześcijanom – uwzględniając ich pozycję – w takiej mierze, w jakiej pozostają oni we wspólnocie kościelnej, i o ile nie stoi na przeszkodzie żadna sankcja nałożona zgodnie z prawem.

Kan. 97 - § 1. Osoba, która ukończyła osiemnaście lat, jest pełnoletnia; poniżej tego wieku – małoletnia.

§ 2. Małoletni przed ukończeniem siódmego roku życia nazywa się dzieckiem i uważany jest za niezdolnego do kierowania swoim postępowaniem; po skończonym siódmym roku życia domniemywa się, że potrafi używać rozumu.

Kan. 98 - § 1. Osobie pełnoletniej przysługuje pełne wykonywanie swoich uprawnień.

§ 2. W wykonywaniu swoich uprawnień osoba małoletnia podlega władzy rodziców lub opiekunów, z wyjątkiem tych spraw, w których małoletni na podstawie prawa Bożego albo kanonicznego są wyjęci spod ich władzy; co do ustanawiania opiekunów oraz ich władzy, należy zachować przepisy prawa państwowego, chyba że w prawie kanonicznym co innego zastrzeżono albo biskup diecezjalny uznał w pewnych przypadkach, ze słusznej przyczyny, że należy zatroszczyć się o ustanowienie innego opiekuna.

Kan. 99 - Ktoś, kto na stałe nie potrafi używać rozumu, uznany jest za niezdolnego do kierowania swoim postępowaniem i zrównany z dziećmi.

Kan. 100 - Osobę nazywa się *mieszkańcem* w miejscu, gdzie posiada stałe zamieszkanie; *przybyszem* w miejscu, w którym ma zamieszkanie tymczasowe; *podróżnym*, jeżeli znajduje się

poza miejscem stałego lub tymczasowego zamieszkania, które nadal zatrzymuje; *tułaczem*, jeżeli nigdzie nie posiada stałego lub tymczasowego zamieszkania.

Kan. 101 - § 1. Miejscem pochodzenia dziecka, także neofity, jest to, w którym rodzice w chwili jego urodzenia posiadali zamieszkanie stałe albo – w jego braku – tymczasowe; lub to, w którym posiadała je matka, jeżeli rodzice nie mieli tego samego stałego lub tymczasowego zamieszkania.

§ 2. Jeżeli chodzi o dziecko tułaczy, to miejsce pochodzenia jest tożsame z miejscem urodzenia; gdy zaś chodzi o dziecko porzucone, miejscem pochodzenia jest to, w którym zostało znalezione.

Kan. 102 - § 1. Zamieszkanie stałe nabywa się takim przebywaniem na terytorium jakiejś parafii albo przynajmniej diecezji, które albo jest połączone z zamiarem pozostania tam na stałe, jeżeli nie nastąpi nic, co stamtąd odwoła, albo trwało przez pełnych pięć lat.

§ 2. Tymczasowe zamieszkanie nabywa się przez takie przebywanie na terenie jakiejś parafii albo przynajmniej diecezji, które albo jest połączone z zamiarem pozostania tam przynajmniej przez trzy miesiące, jeżeli nie nastąpi nic, co stamtąd odwoła, albo przedłużyło się rzeczywiście do trzech miesięcy.

§ 3. Stałe lub tymczasowe zamieszkanie na terenie parafii nazywa się parafialnym; na terenie diecezji, chociażby nie w parafii – diecezjalnym.

Kan. 103 - Członkowie instytutów zakonnych i stowarzyszeń życia apostołskiego nabywają stałe zamieszkanie w miejscu, gdzie jest położony dom, do którego są przypisani; tymczasowe zamieszkanie – w domu, w którym przebywają, zgodnie z kan. 102 § 2.

Kan. 104 - Małżonkowie powinni mieć wspólne stałe lub tymczasowe zamieszkanie; z racji prawnej separacji lub ze względu na inną słuszną przyczynę każde z nich może mieć własne stałe lub tymczasowe zamieszkanie.

Kan. 105 - § 1. Małoletni z konieczności posiada zamieszkanie stałe lub tymczasowe tego, którego władzy podlega. Po wyjściu z dzieciństwa może nabyć również własne tymczasowe zamieszkanie, a uzyskawszy usamodzielnienie zgodnie z przepisami prawa państwowego, także własne stałe zamieszkanie.

§ 2. Każdy, kto z innego powodu niż małoletność oddany jest zgodnie z prawem pod czyjąś opiekę lub kuratelę, posiada stałe lub tymczasowe zamieszkanie opiekuna lub kuratora.

Kan. 106 - Stałe i tymczasowe zamieszkanie traci się przez opuszczenie miejsca, połączone z zamiarem niepowrotania, z zastrzeżeniem przepisu kan. 105.

Kan. 107 - § 1. Zarówno przez zamieszkanie stałe, jak i tymczasowe, każdy uzyskuje własnego proboszcza oraz ordynariusza.

§ 2. Własnym proboszczem lub ordynariuszem tułacza jest proboszcz lub ordynariusz miejsca jego aktualnego pobytu.

§ 3. Własnym proboszczem tego, kto posiada tylko stałe lub tymczasowe zamieszkanie diecezjalne, jest proboszcz miejsca aktualnego pobytu.

Kan. 108 - § 1. Pokrewieństwo oblicza się poprzez linie i stopnie.

§ 2. W linii prostej tyle jest stopni, ile zrodzeń, czyli osób, nie licząc przodka.

§ 3. W linii bocznej jest tyle stopni, ile jest osób w obydwu razem liniach, nie licząc przodka.

Kan. 109 - § 1. Powinowactwo powstaje z ważnego małżeństwa, nawet niedopełnionego, i istnieje między mężem a krewnymi żony, i tak samo między żoną a krewnymi męża.

§ 2. Oblicza się tak, że krewni męża są w tej samej linii i w tym samym stopniu powinowatymi żony i odwrotnie.

Kan. 110 - Dzieci adoptowane zgodnie z przepisami prawa państwowego uważane są za dzieci tego lub tych, którzy je adoptowali.

Kan. 111 - § 1. Do Kościoła łacińskiego zostaje włączone przez przyjęty chrzest dziecko rodziców, którzy do niego należą, lub – jeżeli jedno z nich do niego nie należy – którzy wyrazili zgodne życzenie, by potomstwo było ochrzczone w Kościele łacińskim; jeżeli zaś brak zgodności, zostaje włączone do Kościoła *sui iuris*, do którego należy ojciec.

§ 2. Jeżeli zaś tylko jedno z rodziców jest katolikiem, dziecko zostaje włączone do Kościoła, do którego należy rodzic, który jest katolikiem.

§ 3. Kto ma być ochrzony, a ukończył czternasty rok życia, może w sposób wolny wybrać chrzest w Kościele łacińskim lub w innym Kościele *sui iuris*; w takim przypadku należy do tego Kościoła, który wybrał.

Kan. 112 - § 1. Po przyjętym chrzcie, do innego Kościoła *sui iuris* zostają włączeni:

1° ten, kto otrzymał zezwolenie Stolicy Apostolskiej*;

* Z uwzględnieniem Reskryptu Sekretariatu Stanu z dnia 26 listopada 1992 r., AAS 85 (1993), s. 81 – *przyp. red.*

2° małżonek, który – zawierając małżeństwo lub w czasie jego trwania – oświadczył, że pragnie przejść do Kościoła *sui iuris* drugiego małżonka; po rozwiązaniu jednak małżeństwa może w sposób nieskrępowany powrócić do Kościoła łacińskiego;

3° dzieci tych, o których mowa w n. 1 i 2, przed ukończeniem czternastego roku życia, a w małżeństwie mieszanym dzieci strony katolickiej, która zgodnie z przepisami prawa przeszła do innego Kościoła *sui iuris*; po osiągnięciu wskazanego wieku mogą powrócić do Kościoła łacińskiego.

§ 2. Nawet długotrwały zwyczaj przyjmowania sakramentów według obrzędów jakiegoś Kościoła *sui iuris* nie pociąga za sobą włączenia do tego Kościoła.

§ 3. Każde przejście do innego Kościoła *sui iuris* osiąga skutek z chwilą złożenia oświadczenia wobec ordynariusza miejsca tego Kościoła lub wobec własnego proboszcza albo delegowanego przez jednego z nich kapłana i dwóch świadków, chyba że reskrypt Stolicy Apostolskiej stanowiłby inaczej; powinno być także odnotowane w księdze ochrzczonych.

Rozdział II

OSOBY PRAWNE

Kan. 113 - § 1. Kościół katolicki i Stolica Apostolska z samego ustanowienia Bożego posiadają status osoby moralnej.

§ 2. Oprócz osób fizycznych są w Kościele także osoby prawne, będące mianowicie w prawie kanonicznym podmiotem praw i obowiązków, które odpowiadają ich charakterowi.

Kan. 114 - § 1. Osoby prawne są ustanawiane albo na mocy samego przepisu prawa, albo przez specjalne przyznanie właściwej władzy, wydane w formie dekretu, jako zespoły osób lub rzeczy, skierowane do celu odpowiadającego misji Kościoła, ale przekraczającego cel poszczególnych jednostek.

§ 2. Przez cele, o których mowa w § 1, należy rozumieć te, które odnoszą się do dzieł pobożności, apostołatu lub duchowych bądź materialnych dzieł miłości.

§ 3. Właściwa władza Kościoła może nadawać osobowość prawną tylko tym zespołom osób albo rzeczy, które realizują cel rzeczywiście pożyteczny oraz – biorąc wszystko pod uwagę – posiadają środki, które według przewidywań wystarczają do osiągnięcia zakładanego celu.

Kan. 115 - § 1. Osobami prawnymi w Kościele są albo zespoły osób, albo zespoły rzeczy.

§ 2. Zespół osób, do ustanowienia którego wymaga się co najmniej trzech osób, jest kolegialny, jeżeli jego działanie określają członkowie współdziałający w podejmowaniu decyzji, na równych lub nierównych prawach, zgodnie z przepisami prawa i statutu; w przeciwnym razie jest niekolegialny.

§ 3. Zespół rzeczy, czyli fundacja autonomiczna, składa się z dóbr, czyli rzeczy, czy to duchowych, czy materialnych, którymi, zgodnie z przepisami prawa i statutu, zarządza jedna lub kilka osób fizycznych albo kolegium.

Kan. 116 - § 1. Publicznymi osobami prawnymi są zespoły osób albo rzeczy, ustanawiane przez właściwą władzę kościelną, by wykonywały w imieniu Kościoła w oznaczonym dla nich zakresie, zgodnie z przepisami prawa, własne zadania zlecone im ze względu na dobro publiczne; pozostałe osoby prawne są prywatne.

§ 2. Osoby prawne publiczne otrzymują tę osobowość bądź mocą samego prawa, bądź specjalnym dekretem właściwej władzy, przyznającym ją wyraźnie; osoby prawne prywatne otrzymują tę osobowość tylko specjalnym dekretem właściwej władzy, przyznającym ją wyraźnie.

Kan. 117 - Żaden zespół osób lub rzeczy pragnący otrzymać osobowość prawną nie może jej uzyskać bez zatwierdzenia jego statutu przez właściwą władzę.

Kan. 118 - Publiczną osobę prawną reprezentują, działając w jej imieniu, ci, którym przyznaje to uprawnienie prawo powszechne lub partykularne albo własny statut; prywatną osobę prawną – ci, którym to uprawnienie przyznaje statut.

Kan. 119 - W odniesieniu do czynności kolegialnych, chyba że w prawie lub w statucie zastrzeżono inaczej:

1° jeżeli chodzi o wybory, moc prawa ma to, za czym – przy obecności większości tych, którzy powinni być wezwani – opowiedziała się bezwzględna większość obecnych; po dwóch bezskutecznych głosowaniach należy głosować na dwóch kandydatów, którzy otrzymali większość głosów, lub jeżeli jest ich więcej, dwóch najstarszych wiekiem; jeżeli po trzecim głosowaniu pozostaje równowaga, wybrany jest ten, kto jest starszy wiekiem;

2° jeżeli chodzi o inne sprawy, moc prawa ma to, za czym – przy obecności większości tych, którzy powinni być wezwani – opowiedziała się bezwzględna większość obecnych; jeżeli jednak po

dwóch głosowaniach liczba głosów jest równa, wtedy przewodniczący może rozstrzygnąć swoim głosem;

3° co zaś dotyczy wszystkich jako jednostek, musi być zatwierdzone przez wszystkich.

Kan. 120 - § 1. Osoba prawna jest ze swej natury wieczysta; wygasa jednak, jeżeli zostanie zniesiona zgodnie z prawem przez właściwą władzę albo nie działa przez okres stu lat; prywatna osoba prawna wygasa ponadto, jeżeli samo stowarzyszenie zostaje rozwiązane zgodnie z postanowieniami statutu albo jeżeli, zdaniem właściwej władzy, wygasła sama fundacja, zgodnie z postanowieniami statutu.

§ 2. Jeżeli spośród członków osoby prawnej kolegialnej pozostaje choćby jeden, a zespół osób nie przestał istnieć zgodnie ze statutem, wykonywanie wszystkich praw zespołu przysługuje temu członkowi.

Kan. 121 - Jeżeli zespoły osób lub rzeczy będące publicznymi osobami prawnymi zostają połączone w ten sposób, że zostaje z nich ustanowiony jeden zespół, sam posiadający osobowość prawną, wówczas ta nowa osoba prawna przejmuje dobra i prawa majątkowe należące do poprzednich osób oraz przejmuje zobowiązania, jakie je obciążały; co zaś dotyczy zwłaszcza przeznaczenia dóbr i wypełnienia zobowiązań, wola fundatorów i ofiarodawców oraz prawa nabyte muszą być zachowane.

Kan. 122 - Jeżeli zespół posiadający publiczną osobowość prawną zostaje tak podzielony, że albo jego część zostaje połączona z inną osobą prawną, albo z oddzielonej części eryguje się odrębną publiczną osobą prawną, władza kościelna właściwa do dokonania podziału, z zachowaniem przede wszystkim zarówno woli fundatorów i ofiarodawców, jak i praw nabytych oraz zatwierdzonego statutu, sama lub przez wykonawcę musi zadbać:

1° by rzeczy wspólne, które można podzielić, dobra, a także prawa majątkowe oraz długi i inne ciężary zostały podzielone między osoby prawne, o które chodzi, we właściwych proporcjach ustalonych na zasadzie słuszności, z uwzględnieniem wszystkich okoliczności i potrzeb każdej z nich;

2° by używanie i użytkowanie dóbr wspólnych, które nie mogą ulec podziałowi, przypadły obydwu osobom prawnym, a zobowiązania związane z tymi dobrami zostały im obydwu nałożone, podobnie z zachowaniem właściwych proporcji określonych na zasadzie słuszności.

Kan. 123 - Po wygaśnięciu publicznej osoby prawnej przeznaczenie jej dóbr i praw majątkowych, jak również zobowiązań, jest regulowane prawem i statutem, a w braku przepisów przechodzą na osobę prawną bezpośrednio wyższą, zachowując zawsze wolę fundatorów lub ofiarodawców oraz prawa nabyte; po wygaśnięciu prywatnej osoby prawnej przeznaczenie jej dóbr i zobowiązań rządzi się własnym statutem.

Tytuł VII

CZYNNOŚCI PRAWNE

Kan. 124 - § 1. Do ważności czynności prawnej wymaga się, by była ona dokonana przez osobę do niej zdolną, oraz by były w niej zawarte wszystkie jej istotne elementy konstytutywne, a także by zostały wypełnione formalności oraz wymogi stawiane przez prawo do ważności czynności.

§ 2. Domniemywa się ważność czynności prawnej właściwie dokonanej w jej elementach zewnętrznych.

Kan. 125 - § 1. Czynność dokonana wskutek wywartej na osobę przemocy z zewnątrz, której nie mogła się ona w żaden sposób oprzeć, należy uważać za niedokonaną.

§ 2. Czynność dokonana pod wpływem ciężkiej bojaźni niesprawiedliwie wywołanej albo na skutek podstępów jest ważna, chyba że prawo zastrzega inaczej; może być jednak unieważniona wyrokiem sędziego bądź na wniosek strony poszkodowanej, bądź jej prawnych następców, bądź też z urzędu.

Kan. 126 - Czynność dokonana wskutek niewiedzy albo pod wpływem błędu dotyczącego samej istoty czynności, albo warunku wymaganego w sposób bezwzględny, jest nieważna; poza tym jest ważna, chyba że prawo zastrzega co innego; lecz czynność dokonana wskutek niewiedzy albo pod wpływem błędu może być podstawą powództwa o unieważnienie zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 127 - § 1. Gdy zgodnie z prawem przełożony do podjęcia czynności potrzebuje zgody albo rady kolegium lub zespołu osób, ma obowiązek zwołać kolegium lub zespół, w myśl kan. 166, chyba że – gdy chodzi tylko o uzyskanie rady – inaczej zastrzega prawo partykularne albo własne; do ważności zaś czynności wymaga się uzyskania zgody bezwzględnej większości tych, którzy są obecni, albo wysłuchania rady wszystkich.

§ 2. Gdy zgodnie z prawem przełożony do podjęcia pewnych czynności potrzebuje zgody albo rady niektórych pojedynczych osób, to:

1° jeżeli jest wymagana zgoda, nieważna jest czynność przełożonego podjęta bez zwrócenia się o wyrażenie zgody przez te osoby albo podjęta wbrew ich zdaniu lub wbrew zdaniu którejs z nich;

2° jeżeli jest wymagana rada, nieważna staje się czynność przełożonego podjęta bez wysłuchania zdania tych osób; wprowadzie przełożony nie ma żadnego obowiązku pójść za ich zdaniem, nawet jeśli jest zgodne, jednakże bez przesądzającego powodu – przez siebie ocenianego – nie powinien odrzucać wyrażonego przez nich zdania, zwłaszcza gdy jest zgodne.

§ 3. Wszyscy, których zgoda albo rada jest wymagana, zobowiązani są szczerze wyrazić swoje stanowisko, a także ze względu na wagę sprawy starannie zachować tajemnicę; przełożony może domagać się wypełnienia tego obowiązku.

Kan. 128 - Ktokolwiek nielegalnie czynnością prawną albo też jakimkolwiek innym czynem dokonany z winy umyślnej lub nieumyślnej wyrządza komuś szkodę, zobowiązany jest do jej naprawienia.

Tytuł VIII

WŁADZA RZĄDZENIA

Kan. 129 - § 1. Zdolnymi do władzy rządzenia, która jest w Kościele z ustanowienia Bożego i która jest również nazywana władzą jurysdykcji, są zgodnie z przepisami prawa ci, którzy otrzymali święcenia.

§ 2. W wykonywaniu tej władzy mogą współdziałać wierni świeccy, zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 130 - Władza rządzenia zasadniczo jest wykonywana w zakresie zewnętrznym; czasem jednak tylko w zakresie wewnętrznym, tak mianowicie, że skutki, jakie jej wykonywanie zdolne jest wywołać w zakresie zewnętrznym, nie są uznawane w tym zakresie, chyba że w tej mierze, w jakiej jest to postanowione w określonych przez prawo przypadkach.

Kan. 131 - § 1. Władza rządzenia zwyczajna to ta, która na mocy samego prawa łączy się z jakimś urzędem; delegowana to ta, która zostaje udzielona samej osobie, nie poprzez urząd.

§ 2. Zwyczajna władza rządzenia może być własna lub zastępcza.

§ 3. Kto twierdzi, że jest delegowany, ma obowiązek udowodnienia delegacji.

Kan. 132 - § 1. Do upoważnień habitualnych stosuje się przepisy o władzy delegowanej.

§ 2. Jeżeli jednak w akcie nadania inaczej wyraźnie nie zastrzeżono albo nie udzielono czegoś ze względu na osobiste przymioty, upoważnienie habitualne udzielone ordynariuszowi nie wygasa z ustaniem władzy ordynariusza, który je otrzymał, choćby zaczął je wykonywać, lecz przechodzi na każdego ordynariusza, jego następcę w rządzeniu.

Kan. 133 - § 1. Delegowany działa nieważnie, jeżeli przekracza granice swego zlecenia w odniesieniu czy to do rzeczy, czy to do osób.

§ 2. Nie uważa się, że delegowany przekroczył granice swego zlecenia, gdy to, do czego został delegowany, wykonał w inny sposób, niż określało to zlecenie, chyba że sposób został określony do ważności przez samego delegującego.

Kan. 134 - § 1. Pod nazwą ordynariusz rozumiani są w prawie, oprócz Biskupa Rzymskiego, biskupi diecezjalni oraz inni, którzy – choćby tylko czasowo – są przełożonymi Kościoła partykularnego lub wspólnoty z nim zrównanej zgodnie z przepisem kan. 368, jak również ci, którzy w nich posiadają ogólną wykonawczą władzę zwyczajną, mianowicie wikariusze generalni i wikariusze biskupi; podobnie – dla własnych członków – przełożeni wyżsi kleryckich instytutów zakonnych na prawie papieskim i kleryckich stowarzyszeń życia apostołskiego na prawie papieskim, którzy posiadają przynajmniej zwyczajną władzę wykonawczą.

§ 2. Pod nazwą ordynariusz miejsca rozumiani są wszyscy wymienieni w § 1, z wyjątkiem przełożonych instytutów zakonnych i stowarzyszeń życia apostołskiego.

§ 3. To, co w zakresie władzy wykonawczej zostaje w kanonach imiennie przyznane biskupowi diecezjalnemu, należy rozumieć jako przysługujące jedynie biskupowi diecezjalnemu i tym, którzy są z nim zrównani w kan. 381 § 2, z wykluczeniem wikariusza generalnego i biskupiego, chyba że otrzymają specjalne zlecenie.

Kan. 135 - § 1. We władzy rządzenia wyróżnia się władzę ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą.

§ 2. Władza ustawodawcza powinna być sprawowana w sposób przepisany prawem, a ta, którą w Kościele posiada ustawodawca stopnia niższego niż władza najwyższa, nie może być ważnie delegowana, chyba że prawo wprost zastrzega co innego; ustawodawca niższego stopnia nie może ważnie wydać ustawy sprzecznej z prawem wyższym.

§ 3. Władza sądownicza, którą posiadają sędziowie albo kolegia sędziowskie, powinna być sprawowana w sposób przepisany prawem i nie może być delegowana, chyba że chodzi o dokonanie czynności przygotowawczych do dekretu albo wyroku.

§ 4. W tym, co dotyczy sprawowania władzy wykonawczej, należy stosować przepisy kanonów, które następują.

Kan. 136 - Władzę wykonawczą można sprawować nawet przebywając poza terytorium, w stosunku do podwładnych chociażby nieobecnych na terytorium, o ile co innego nie wynika z natury rzeczy albo z przepisu prawa; w stosunku zaś do podróżnych, aktualnie przebywających na terytorium – wtedy, gdy chodzi o udzielenie tego, co korzystne, albo o wykonanie ustaw powszechnych lub partykularnych, którymi są związani na mocy kan. 13 § 2, 2°.

Kan. 137 - § 1. Zwyczajna władza wykonawcza może być delegowana tak do poszczególnej czynności, jak do ogółu spraw, chyba że prawo co innego wyraźnie zastrzeżę.

§ 2. Władza wykonawcza delegowana przez Stolicę Apostolską może być subdelegowana do poszczególnej czynności lub do ogółu spraw, chyba że została przekazana ze względu na osobiste przymioty albo subdelegacja została wyraźnie zakazana.

§ 3. Władza wykonawcza delegowana przez inny podmiot posiadający władzę zwyczajną, jeżeli jest delegowana do ogółu spraw, może być subdelegowana tylko do poszczególnych przypadków; jeżeli jednak została delegowana do jednej albo do określonych czynności, nie może być subdelegowana bez wyraźnego zezwolenia delegującego.

§ 4. Żadna władza subdelegowana nie może być ponownie subdelegowana, chyba że delegujący wyraźnie na to zezwolił.

Kan. 138 - Zwyczajna władza wykonawcza oraz władza delegowana do ogółu spraw powinna być interpretowana szeroko, każda zaś inna – ściśle; uważa się jednak, że jeżeli komuś została delegowana władza, to udzielono mu wszystkiego, co jest konieczne, by ta władza mogła być sprawowana.

Kan. 139 - § 1. Jeżeli prawo nie stanowi inaczej, to odniesienie się do właściwej władzy, nawet wyższej, nie zawiesza władzy innego właściwego organu władzy wykonawczej, czy to zwyczajnej, czy delegowanej.

§ 2. Jednak w sprawę przedstawioną władzy wyższej nie może ingerować niższa, chyba że ze względu na poważną i nagłą przyczynę, przy czym powinna natychmiast powiadomić o sprawie władzę wyższą.

Kan. 140 - § 1. Gdy do załatwienia tej samej sprawy delegowano solidarnie kilka osób, ten, kto jako pierwszy zaczął prowadzić sprawę, wyłącza z tego działania innych, chyba że sam później nie może albo nie chce rozpoczętej sprawy dalej prowadzić.

§ 2. Delegowani kolegiálně do załatwienia sprawy muszą wszyscy działać zgodnie z przepisem kan. 119, chyba że w zleceniu co innego zostało zastrzeżone.

§ 3. Domniemywa się, że władza wykonawcza delegowana wielu osobom została im delegowana solidarnie.

Kan. 141 - Z kilku sukcesywnie delegowanych sprawę załatwia ten, kto otrzymał wcześniejsze zlecenie dotąd nie odwołane.

Kan. 142 - § 1. Władza delegowana wygasa: z wykonaniem zlecenia; z upływem czasu lub z wyczerpaniem przypadków, dla których była udzielona; wskutek ustania przyczyny celowej delegacji; wskutek odwołania dokonanego przez delegującego i podanego bezpośrednio

do wiadomości delegowanego, a także w przypadku rezygnacji ze strony delegowanego, po powiadomieniu delegującego i przyjęciu rezygnacji; nie wygasa natomiast z ustaniem władzy delegującego, chyba że co innego wynika z dołączonych klauzul.

§ 2. Ważny jest jednak akt władzy delegowanej, wykonywany jedynie w zakresie wewnętrznym, dokonany przez nieuwagę po upływie czasu, na jaki jej udzielono.

Kan. 143 - § 1. Władza zwyczajna wygasa wraz z utratą urzędu, z którym jest złączona.

§ 2. Władza zwyczajna ulega zawieszeniu, jeżeli zgodnie z prawem złożono apelację lub rekurs przeciwko pozbawieniu urzędu lub odwołaniu z niego, chyba że w prawie zastrzeżono co innego.

Kan. 144 - § 1. W przypadku błędu powszechnego, rzeczywistego albo możliwego prawnie, a także w przypadku wątpliwości pozytywnej i prawdopodobnej, prawnej lub faktycznej, Kościół uzupełnia wykonawczą władzę rządzenia, zarówno w zakresie zewnętrznym, jak i wewnętrznym.

§ 2. Ten sam przepis ma zastosowanie do upoważnień, o których mowa w kan. 882, 883, 966 oraz 1111 § 1.

Tytuł IX

URZĘDY KOŚCIELNE

Kan. 145 - § 1. Urząd kościelny jest wszelkim zadaniem ustanowionym na stałe, z postanowienia czy to Bożego, czy kościelnego, dla realizacji celu duchowego.

§ 2. Obowiązki i prawa właściwe każdemu urzędowi kościelnemu są określane albo samym prawem, którym urząd ustanowiono, albo dekretem właściwej władzy, którym urząd jest jednocześnie ustanowiony i nadany.

Rozdział I

POWIERZENIE URZĘDU KOŚCIELNEGO

Kan. 146 - Urzędu kościelnego nie można ważnie otrzymać bez kanonicznego powierzenia.

Kan. 147 - Powierzenie urzędu kościelnego dokonuje się: poprzez swobodne nadanie przez właściwą władzę kościelną; poprzez ustanowienie przez nią dokonane, jeżeli poprzedzała je prezentacja; poprzez zatwierdzenie lub dopuszczenie przez nią dokonane, jeżeli poprzedzał je wybór lub postulacja; a także poprzez zwykły wybór przyjęty przez elekta, jeżeli wybór nie wymaga zatwierdzenia.

Kan. 148 - Do władzy, która jest właściwa, by erygować urzędy, dokonywać w nich zmian i je znosić, należy również ich kanoniczne powierzenie, chyba że prawo stanowi inaczej.

Kan. 149 - § 1. Ten, kto ma zostać powołany na urząd kościelny, musi pozostawać we wspólnocie Kościoła i być zdatny, czyli posiadać przymioty wymagane do tego urzędu prawem powszechnym lub partykularnym albo fundacyjnym.

§ 2. Powierzenie urzędu kościelnego temu, kto nie posiada wymaganych przymiotów, nieważne jest tylko wtedy, jeżeli przymioty są wyraźnie wymagane prawem powszechnym lub partykularnym albo fundacyjnym do ważności powierzenia; poza tym jest ważne, ale może być unieważnione dekretem właściwej władzy albo wyrokiem sądu administracyjnego.

§ 3. Powierzenie urzędu dokonane symoniacko jest nieważne z mocy samego prawa.

Kan. 150 - Urzędu związanego z pełnym duszpasterstwem, do sprawowania którego wymagane jest wykonywanie święceń kapłańskich, nie można ważne nadać temu, kto nie otrzymał jeszcze takich święceń.

Kan. 151 - Powierzenia urzędu związanego z duszpasterstwem nie należy odkładać bez ważnej przyczyny.

Kan. 152 - Nie wolno nadawać nikomu dwóch lub więcej urzędów niepołączalnych, a więc takich, które nie mogą być sprawowane jednocześnie przez jedną osobę.

Kan. 153 - § 1. Powierzenie urzędu, który prawnie nie wakuje, jest z mocy samego faktu nieważne i nie zostaje konwalidowane przez późniejszy wakans.

§ 2. Jeżeli jednak chodzi o urząd nadawany, zgodnie z prawem, na określony czas, powierzenie może być dokonane w ciągu sześciu miesięcy przed upływem tego czasu i osiąga swój skutek od dnia wakansu urzędu.

§ 3. Obietnica urzędu – bez względu na to, przez kogo dana – nie powoduje żadnego skutku prawnego.

Kan. 154 - Urząd prawnie wakujący, który ewentualnie byłby jeszcze przez kogoś bezprawnie zatrzymywany, może być nadany, jeżeli zostanie należycie stwierdzone, iż jego zatrzymywanie jest bezprawne, a w piśmie nadającym urząd zostanie uczyniona wzmianka o tym stwierdzeniu.

Kan. 155 - Kto nadaje urząd, działając za kogoś zaniedbującego lub mającego przeszkodę, nie nabywa żadnej władzy nad osobą, której go nadał; pozycja prawna tej osoby pozostaje nienaruszona, tak jak gdyby powierzenie zostało dokonane zgodnie ze zwyczajnymi przepisami prawa.

Kan. 156 - Każdego powierzenia urzędu należy dokonać na piśmie.

Art. 1

SWOBODNE NADANIE

Kan. 157 - Jeżeli prawo czego innego wprost nie postanawia, do biskupa diecezjalnego należy powierzanie urzędów kościelnych we własnym Kościele partykularnym przez swobodne nadanie.

Art. 2

PREZENTACJA

Kan. 158 - § 1. Ten, komu przysługuje prawo prezentacji na urząd, ma obowiązek prezentować kandydata władzy, do której należy udzielenie ustanowienia na tym urzędzie, i to – jeżeli co innego nie zostało prawnie zastrzeżone – w ciągu trzech miesięcy od otrzymania wiadomości o wakansie urzędu.

§ 2. Jeżeli prawo prezentacji przysługuje kolegium albo zespołowi osób, prezentowanego należy wyznaczyć z zachowaniem przepisów kan. 165-179.

Kan. 159 - Nikt nie może być prezentowany wbrew swojej woli, dlatego jeżeli przedstawiony do prezentacji, zapytany o zgodę, w ciągu ośmiu dni użytecznych nie odmówi, może być prezentowany.

Kan. 160 - § 1. Ten, komu przysługuje prawo prezentacji, może prezentować jednego kandydata albo też kilku, zarówno jednocześnie, jak i kolejno.

§ 2. Nikt nie może prezentować samego siebie; natomiast kolegium albo zespół osób może prezentować któregoś ze swoich członków.

Kan. 161 - § 1. Ten, kto dokonał prezentacji kandydata, który okazał się niezdatny, może tylko raz, w terminie jednego miesiąca, powtórnie prezentować innego kandydata, jeżeli prawo nie stanowi inaczej.

§ 2. Jeżeli przed ustanowieniem na urzędzie prezentowany zrezygnował albo zmarł, posiadający prawo prezentacji może w ciągu miesiąca od otrzymania wiadomości o rezygnacji albo śmierci ponownie wykonywać swe prawo.

Kan. 162 - Ten, kto w użytecznym czasie, zgodnie z postanowieniami kan. 158 § 1 i kan. 161, nie dokonał prezentacji, jak również ten, kto dwukrotnie prezentował kandydatów, którzy okazali się niezdatni, traci w tym przypadku prawo prezentacji; władzy zaś, która ma prawo udzielić ustanowienia, przysługuje swobodne powierzenie wakującego urzędu, za zgodą jednak własnego ordynariusza kandydata.

Kan. 163 - Władza, do której zgodnie z przepisami prawa należy ustanowienie prezentowanego na urzędzie, ma obowiązek ustanowić prawnie prezentowanego, którego uznała za zdatnego i który wyraził zgodę, a jeżeli kilku prawnie prezentowanych zostało uznanych za zdatnych, ma obowiązek ustanowić na urzędzie jednego z nich.

Art. 3

WYBÓR

Kan. 164 - W wyborach kanonicznych, jeżeli prawo nie stanowi inaczej, należy stosować przepisy kanonów, które następują.

Kan. 165 - Jeżeli kolegium albo zespołowi osób przysługuje prawo dokonywania wyboru na urząd, nie wolno odkładać wyboru dłużej niż o trzy użyteczne miesiące, licząc od otrzymania wiadomości o wakansie urzędu, chyba że inaczej zostało zastrzeżone w prawie albo w zgodnym z prawem statucie kolegium lub zespołu; po bezskutecznym upływie tego terminu wakujący urząd

powinna powierzyć swobodnie ta władza, której przysługuje prawo zatwierdzenia wyboru lub zastępczego powierzenia urzędu.

Kan. 166 - § 1. Przewodniczący kolegium albo zespołu ma obowiązek zwołać wszystkich należących do kolegium albo zespołu; przy czym wezwanie to, gdy ma być osobiste, jest ważne, jeżeli zostało dokonane w miejscu stałego lub tymczasowego zamieszkania albo w miejscu pobytu.

§ 2. Jeżeli ktoś z tych, których należy wezwać, został pominięty i dlatego był nieobecny, wybór jest ważny; jednak na jego wniosek, po udowodnieniu pominięcia i nieobecności, wybór musi zostać unieważniony przez właściwą władzę, nawet po zatwierdzeniu, byleby prawnie stwierdzono, że rekurs został wniesiony w ciągu przynajmniej trzech dni od otrzymania wiadomości o wyborze.

§ 3. Jeżeli jednak pominięto więcej niż jedną trzecią wyborców, wybór z mocy samego prawa jest nieważny, chyba że wszyscy pominięci wzięli faktycznie udział w głosowaniu.

Kan. 167 - § 1. Po dokonany zgodnie z prawem zwołaniu prawo głosowania przysługuje osobom obecnym w dniu i miejscu oznaczonym w zawiadomieniu, z wykluczeniem – jeżeli statut zgodnie z prawem czego innego nie zastrzega – możliwości głosowania bądź listownie, bądź przez pełnomocnika.

§ 2. Jeżeli któryś z wyborców jest obecny w domu, gdzie odbywa się głosowanie, lecz nie może wziąć w nim udziału z powodu choroby, skrutatorzy winni przyjąć od niego głos na piśmie.

Kan. 168 - Gdyby ktoś miał nawet z kilku tytułów prawo głosowania we własnym imieniu, może oddać tylko jeden głos.

Kan. 169 - Do ważności wyboru wymaga się, by nikt, kto nie należy do kolegium lub zespołu, nie został dopuszczony do głosowania.

Kan. 170 - Wybór, którego wolność rzeczywiście została naruszona w jakikolwiek sposób, jest mocą samego prawa nieważny.

Kan. 171 - § 1. Niezdolni do głosowania są:

1° niezdolni do aktu ludzkiego;

2° nieposiadający głosu czynnego;

3° związani karą ekskomuniki bądź to przez wyrok sądowy, bądź przez dekret wymierzający lub deklarujący karę;

4° ci, którzy notoryjnie odstąpili od wspólnoty Kościoła.

§ 2. Jeżeli ktoś z wymienionych został dopuszczony, jego głos jest bez znaczenia, ale sam wybór ważny, chyba że po odliczeniu tego głosu stwierdzono, że wybrany nie uzyskałby wymaganej liczby głosów.

Kan. 172 - § 1. Aby głos był ważny, musi być:

1° wolny; stąd też nieważny jest głos tego, kto został doprowadzony ciężką bojaźnią albo podstępem, bezpośrednio lub pośrednio, do wybrania jakiejś osoby albo różnych osób rozłącznie;

2° tajny, pewny, bezwarunkowy, określony.

§ 2. Warunki dołączone do głosu przed wyborem uważa się za niedołączone.

Kan. 173 - § 1. Przed rozpoczęciem wyborów należy wyznaczyć spośród grona kolegium albo zespołu przynajmniej dwóch skrutatorów.

§ 2. Skrutatorzy winni zebrać głosy i w obecności przewodniczącego wyborom sprawdzić, czy liczba oddanych kartek odpowiada liczbie wyborców, zbadać oddane głosy i ogłosić, ile każdy otrzymał.

§ 3. Jeżeli liczba głosów przewyższa liczbę wyborców, nic nie zostało dokonane.

§ 4. Ten, kto pełni funkcję protokolanta, powinien ze wszystkich czynności wyborczych sporządzić dokładny protokół, który – po podpisaniu przynajmniej przez tegoż protokolanta, przewodniczącego oraz skrutatorów – należy starannie przechowywać w archiwum kolegium.

Kan. 174 - § 1. Wybór, o ile prawo albo statut nie stanowią inaczej, może dokonać się także przez kompromis, jeżeli wyborcy na podstawie jednomyślnego porozumienia wyrażonego na piśmie przekazują tym razem prawo wyboru jednej lub kilku zdatnym osobom, czy to ze swego grona, czy spoza niego, które w imieniu wszystkich dokonują wyboru mocą otrzymanego mandatu.

§ 2. Jeżeli chodzi o kolegium albo zespół składający się tylko z duchownych, kompromisariusze muszą mieć święcenia; w przeciwnym razie wybór jest nieważny.

§ 3. Kompromisariusze muszą przestrzegać przepisów prawa dotyczących wyboru oraz – do ważności wyboru – warunków dołączonych do kompromisu, niesprzecznych z prawem; warunki zaś niedające się pogodzić z prawem należy uznać za niedołączone.

Kan. 175 - Kompromis przestaje istnieć, a prawo głosu powraca do tych, którzy zgodzili się na kompromis:

- 1° wskutek odwołania dokonanego przez kolegium albo zespół, przed rozpoczęciem sprawy;
- 2° przez niewypełnienie warunku dołączonego do kompromisu;
- 3° przez dokonanie nieważnego wyboru.

Kan. 176 - Jeżeli prawo albo statut nie stanowią inaczej, ten powinien być uznany za wybranego i ogłoszony przez przewodniczącego kolegium albo zespołu, kto otrzymał wymaganą liczbę głosów, zgodnie z postanowieniem kan. 119, 1°.

Kan. 177 - § 1. O wyborze należy od razu powiadomić wybranego, a ten w ciągu ośmiu użytecznych dni, licząc od powiadomienia, ma obowiązek oznajmić przewodniczącemu kolegium albo zespołu, czy przyjmuje wybór, czy nie przyjmuje; inaczej wybór jest bezskuteczny.

§ 2. Gdy elekt nie przyjmuje wyboru, traci wszelkie prawo uzyskane wskutek wyboru i nie odzyskuje go przez późniejsze wyrażenie zgody, może jednak być ponownie wybrany; kolegium zaś albo zespół musi przystąpić do nowych wyborów w ciągu miesiąca od chwili otrzymania wiadomości o nieprzyjęciu wyboru.

Kan. 178 - Elekt po przyjęciu wyboru, który nie wymaga zatwierdzenia, natychmiast otrzymuje pełnoprawnie urząd; w innym przypadku nabywa tylko prawo do niego.

Kan. 179 - § 1. Jeżeli wybór wymaga zatwierdzenia, elekt w ciągu ośmiu użytecznych dni od dnia przyjęcia wyboru ma obowiązek osobiście lub za pośrednictwem kogoś innego prosić właściwą władzę o zatwierdzenie; inaczej pozbawiony jest wszelkiego prawa, chyba że udowodni, iż ze względu na uzasadnioną przeszkodę nie mógł prosić o zatwierdzenie.

§ 2. Właściwa władza nie może odmówić zatwierdzenia, jeżeli uzna elekta za zdatnego zgodnie z przepisem kan. 149 § 1, a wybór został dokonany zgodnie z przepisami prawa.

§ 3. Zatwierdzenia należy udzielić na piśmie.

§ 4. Przed powiadomieniem o zatwierdzeniu elekt nie może włączać się w sprawowanie urzędu, zarówno w zakresie spraw duchowych, jak i doczesnych, a ewentualnie podjęte przez niego czynności są nieważne.

§ 5. Po powiadomieniu o zatwierdzeniu elekt otrzymuje pełnoprawnie urząd, chyba że prawo zastrzega co innego.

Art. 4

POSTULACJA

Kan. 180 - § 1. Jeżeli wybór tego, którego wyborcy wolą i uważają za odpowiedniego, uniemożliwia kanoniczna przeszkoda, od której można i zwykle się dyspensować, mogą go swoimi głosami postulować u właściwej władzy, chyba że prawo zastrzega inaczej.

§ 2. Kompromisariusze nie mogą postulować, chyba że to wyrażono w kompromisie.

Kan. 181 - § 1. Do ważności postulacji wymaga się przynajmniej dwóch trzecich głosów.

§ 2. Głos za postulacją należy wyrazić przez słowo „postuluję” albo inne równoznaczne; formuła „wybieram lub postuluję” albo równoznaczna jest za wyborem, jeżeli nie ma przeszkody, w przeciwnym razie za postulacją.

Kan. 182 - § 1. Przewodniczący w użytecznym czasie ośmiu dni ma obowiązek wysłać postulację do właściwej władzy, do której należy zatwierdzenie wyboru, która ma prawo udzielenia dyspensy od przeszkody, albo – jeżeli takiego uprawnienia nie posiada – poproszenia o nią u władzy wyższej; jeżeli zatwierdzenie nie jest wymagane, postulację należy wysłać do właściwej władzy, aby udzieliła dyspensy.

§ 2. Jeżeli w przepisany czas nie przesłano postulacji, staje się ona tym samym nieważna, a kolegium lub zespół zostaje tym razem pozbawiony prawa wyboru albo postulacji, chyba że udowodni się, iż przewodniczący nie przesłał postulacji we właściwym czasie z powodu uzasadnionej przeszkody albo podstęp lub zaniedbania.

§ 3. Postulowany nie nabywa żadnego prawa z faktu postulacji, a właściwa władza nie jest zobowiązana do jej dopuszczenia.

§ 4. Po skierowaniu postulacji do właściwej władzy wyborcy nie mogą postulacji odwołać, jeżeli władza nie wyrazi na to zgody.

Kan. 183 - § 1. Jeżeli postulacja nie zostanie dopuszczona przez właściwą władzę, prawo wyboru powraca do kolegium lub zespołu.

§ 2. Po dopuszczeniu postulacji należy o tym powiadomić postulowanego, który ma obowiązek odpowiedzieć zgodnie z przepisem kan. 177 § 1.

§ 3. Kto przyjmuje dopuszczoną postulację, natychmiast pełnoprawnie zyskuje urząd.

Rozdział II

UTRATA URZĘDU KOŚCIELNEGO

Kan. 184 - § 1. Urząd kościelny traci się z upływem wyznaczonego czasu, z osiągnięciem określonego prawem wieku, wskutek rezygnacji, przeniesienia, odwołania, a także pozbawienia.

§ 2. Nie traci się urzędu kościelnego wraz z ustaniem, w jakikolwiek sposób, władzy tego, który go nadał, chyba że prawo zastrzega co innego.

§ 3. Utrata urzędu, która stała się skuteczna, ma niezwłocznie zostać podana do wiadomości wszystkim, którym przysługuje jakieś prawo do powierzenia urzędu.

Kan. 185 - Temu, kto utracił urząd na skutek osiągnięcia wieku albo przyjętej rezygnacji, można przyznać tytuł emeryta.

Kan. 186 - Utrata urzędu po upływie określonego czasu lub po osiągnięciu wieku staje się skuteczna dopiero z chwilą pisemnego powiadomienia przez właściwą władzę.

Art. 1

REZYGNACJA

Kan. 187 - Każdy, kto jest zdolny do kierowania swoim postępowaniem, może ze słusznej przyczyny zrzec się urzędu kościelnego.

Kan. 188 - Mocą samego prawa nieważna jest rezygnacja pod wpływem ciężkiej bojaźni niesprawiedliwie wywołanej, podstęp lub błędu istotnego albo symonii.

Kan. 189 - § 1. Do ważności rezygnacji – bez względu na to, czy wymaga przyjęcia, czy nie – konieczne jest, by została złożona temu, do kogo należy powierzenie urzędu, o który chodzi, i to na piśmie lub ustnie wobec dwóch świadków.

§ 2. Władza nie może przyjmować rezygnacji, która nie jest uzasadniona słuszną i proporcjonalną przyczyną.

§ 3. Rezygnacja wymagająca przyjęcia traci wszelką moc, jeżeli nie zostanie przyjęta w ciągu trzech miesięcy*; niewymagająca przyjęcia osiąga swój skutek z chwilą, gdy rezygnujący zakomunikuje ją zgodnie z prawem.

* Z uwzględnieniem art. 5 motu proprio papieża Franciszka, *Imparare a congedarsi*, z dnia 12 lutego 2018 r., AAS 110 (2018) s. 381 – *przyp. red.*

§ 4. Dopóki rezygnacja nie osiągnie skutku, może być odwołana przez rezygnującego; gdy skutek nastąpił, nie może być odwołana, ale ten, kto zrezygnował, może otrzymać urząd z innego tytułu.

Art. 2

PRZENIESIENIE

Kan. 190 - § 1. Tylko ten może dokonać przeniesienia, komu przysługuje prawo powierzenia – zarówno urzędu, który się zwalnia, jak i urzędu, który jest nadawany.

§ 2. Jeżeli przeniesienie jest dokonywane wbrew woli zajmującego urząd, wymagana jest poważna przyczyna i przestrzeganie przepisanych prawem zasad proceduralnych, zawsze przy zachowaniu prawa do przedstawienia racji przeciwnych.

§ 3. Aby przeniesienie osiągnęło skutek, musi być przekazane na piśmie.

Kan. 191 - § 1. Przy przeniesieniu pierwszy urząd wakuje wraz z kanonicznym objęciem drugiego urzędu, chyba że co innego nakazuje prawo albo zarządzi właściwa władza.

§ 2. Przeniesiony pobiera wynagrodzenie związane z pierwszym urzędem do czasu kanonicznego objęcia drugiego.

Art. 3

ODWOŁANIE

Kan. 192 - Odwołanie z urzędu następuje albo dekretem wydanym zgodnie z prawem przez właściwą władzę, z zachowaniem jednak praw ewentualnie nabytych w drodze umowy, albo na mocy samego prawa, zgodnie z przepisem kan. 194.

Kan. 193 - § 1. Nikt nie może zostać odwołany z urzędu nadanego na czas nieokreślony, chyba że ze względu na poważne przyczyny oraz z zachowaniem zasad proceduralnych określonych prawem.

§ 2. To samo obowiązuje, gdy chodzi o odwołanie z urzędu nadanego na czas określony, ale przed upływem tego okresu, z zachowaniem w mocy przepisu kan. 624 § 3.

§ 3. Z urzędu, który – zgodnie z przepisami prawa – został komuś nadany według roztropnego uznania właściwej władzy, można go odwołać ze słusznej przyczyny, ocenianej przez tę władzę.

§ 4. Aby dekret odwołania osiągnął skutek, musi być przekazany na piśmie.

Kan. 194 - § 1. Mocą samego prawa zostaje odwołany z urzędu kościelnego:

1° ten, kto utracił stan duchowny;

2° ten, kto publicznie odstąpił od wiary katolickiej albo wspólnoty Kościoła;

3° duchowny, który usiłował zawrzeć małżeństwo, choćby tylko cywilne.

§ 2. Odwołanie, o którym mowa w n. 2 i 3, może być egzekwowane tylko wtedy, kiedy ustala się je na podstawie stwierdzenia właściwej władzy.

Kan. 195 - Jeżeli odwołanie z urzędu nastąpiło nie na mocy samego prawa, lecz dekretem właściwej władzy, a dla odwołanego ów urząd był podstawą utrzymania, to ta właśnie władza powinna zatroszczyć się o zapewnienie odwołanemu utrzymania przez odpowiedni czas, chyba że zaradzono temu w inny sposób.

Art. 4

POZBAWIENIE

Kan. 196 - § 1. Pozbawienie urzędu, stanowiące mianowicie karę za przestępstwo, może być dokonane tylko zgodnie z przepisami prawa.

§ 2. Pozbawienie osiąga skutek zgodnie z przepisami kanonów prawa karnego.

Tytuł X

PRZEDAWNNIENIE

Kan. 197 - Przedawnienie, jako sposób nabycia lub utraty prawa podmiotowego, jak również uwolnienia się od zobowiązań, Kościół przyjmuje tak, jak jest ono regulowane w ustawodawstwie państwowym danego kraju, z uwzględnieniem wyjątków ustanowionych w kanonach tego Kodeksu.

Kan. 198 - Przedawnienie jest ważne jedynie wtedy, gdy opiera się na dobrej wierze, nie tylko na początku, lecz przez cały bieg terminu wymaganego do zaistnienia przedawnienia, z zastrzeżeniem przepisu kan. 1362.

Kan. 199 - Nie podlegają przedawnieniu:

1° prawa i obowiązki wynikające z prawa Bożego, naturalnego albo pozytywnego;

2° uprawnienia, które można uzyskać jedynie na mocy przywileju apostolskiego;

3° prawa i obowiązki dotyczące bezpośrednio duchowego życia wiernych;

4° ustalone i niewątpliwe granice okręgów kościelnych;

5° ofiary i zobowiązania mszalne;

6° powierzenie urzędu kościelnego, który zgodnie z przepisami prawa wymaga wykonywania święceń;

7° prawo wizytacji i obowiązek posłuszeństwa, tak by wskutek przedawnienia wierni nie mogli być wizytowani przez żadną władzę kościelną i nie podlegali żadnej władzy.

Tytuł XI

OBLICZANIE CZASU

Kan. 200 - Jeżeli prawo czego innego wyraźnie nie zastrzega, czas należy obliczać zgodnie z postanowieniami kanonów, które następują.

Kan. 201 - § 1. Czas ciągły należy rozumieć jako niedopuszczający żadnej przerwy.

§ 2. Czas użyteczny należy rozumieć w ten sposób, że przysługuje on wykonującemu albo dochodzącemu swego prawa i nie płynie dla niewiedzącego albo niemogącego działać.

Kan. 202 - § 1. Dzień w prawie oznacza stały okres obejmujący 24 nieprzerwanie liczone godziny i zaczyna się od północy, chyba że inaczej wyraźnie zastrzeżono; tydzień to okres 7 dni;

miesiąc – okres 30 dni, a rok – okres 365 dni, chyba że miesiąc i rok poleca się brać zgodnie z kalendarzem.

§ 2. Jeżeli czas jest ciągły, miesiąc i rok należy zawsze liczyć zgodnie z kalendarzem.

Kan. 203 - § 1. Pierwszego dnia nie wlicza się do terminu, chyba że początek terminu zbiega się z początkiem dnia, albo prawo wyraźnie co innego zastrzega.

§ 2. Jeżeli czego innego nie postanowiono, ostatni dzień wlicza się do terminu, który – gdy obejmuje jeden lub więcej miesięcy albo lat bądź jeden lub kilka tygodni – kończy się po upływie ostatniego dnia tej samej daty albo, jeżeli miesiąc nie ma dnia o tej dacie, po upływie ostatniego dnia miesiąca.

Księga II

LUD BOŻY

Część 1

WIERNI

Kan. 204 - § 1. Wiernymi są ci, którzy przez chrzest wcieleni w Chrystusa zostali ukonstytuowani jako Lud Boży i stając się z tej racji na swój sposób uczestnikami kapłańskiego, prorockiego i królewskiego posłannictwa Chrystusa, są powołani, każdy zgodnie ze swoją pozycją, do wypełniania misji, jaką Bóg powierzył Kościołowi w świecie.

§ 2. Ten Kościół, ukonstytuowany i zorganizowany na tym świecie jako społeczność, trwa w Kościele katolickim, kierowanym przez następcę Piotra i biskupów pozostających z nim we wspólnocie.

Kan. 205 - We wspólnocie z Kościołem katolickim tu na ziemi w pełni pozostają ci ochrzczeni, którzy w jego widzialnym organizmie łączą się z Chrystusem więzami wyznawania wiary, sakramentów i zwierzchnictwa kościelnego.

Kan. 206 - § 1. Z Kościołem w szczególny sposób są złączeni katechumeni, ci mianowicie, którzy natchnieni Duchem Świętym, z własnej woli i wyraźnie proszą o włączenie do Kościoła i dlatego samym swoim pragnieniem oraz życiem, jakie prowadzą w wierze, nadziei i miłości, łączą się z Kościołem, który ich wspiera już jako swoich.

§ 2. Kościół otacza katechumenów szczególną troską i – zachęcając ich do prowadzenia życia zgodnego z Ewangelią oraz włączając w sprawowanie świętych obrzędów – przyznaje im już różne prerogatywy przynależne chrześcijanom.

Kan. 207 - § 1. Z ustanowienia Bożego są w Kościele wśród wiernych święci szafarze, których w porządku prawnym nazywa się też duchownymi; pozostałych zaś nazywa się świeckimi.

§ 2. Spośród jednych i drugich wywodzą się wierni, którzy profesją rad ewangelicznych, poprzez śluby lub inne święte więzy przez Kościół uznane i zatwierdzone, w sposób szczególny są konsekrowani Bogu, a także pomagają w zbawczej misji Kościoła; ich stan, choć nie wiąże się z hierarchiczną strukturą Kościoła, należy jednak do jego życia i świętości.

Tytuł I

OBOWIĄZKI I PRAWA WSZYSTKICH WIERNYCH

Kan. 208 - Z racji odrodzenia w Chrystusie między wszystkimi wiernymi istnieje prawdziwa równość co do godności i działania, na mocy której wszyscy, każdy zgodnie ze swoją pozycją i zadaniem, współpracują w budowaniu Ciała Chrystusowego.

Kan. 209 - § 1. Wierni zobowiązani są – także we własnym sposobie działania – zachowywać zawsze wspólnotę z Kościołem.

§ 2. Wierni powinni z wielką pilnością wypełniać obowiązki, którymi są związani zarówno wobec Kościoła powszechnego, jak i partykularnego, do którego należą zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 210 - Wszyscy wierni, zgodnie ze swoją pozycją, zobowiązani są podejmować wysiłki, by prowadzić życie święte, przyczyniać się do wzrostu Kościoła i ustawicznie wspierać rozwój jego świętości.

Kan. 211 - Wszyscy wierni mają obowiązek i prawo współpracy w tym, aby Boże orędzie zbawienia rozszerzało się coraz bardziej na wszystkich ludzi każdego czasu i całego świata.

Kan. 212 - § 1. Wierni, świadomi własnej odpowiedzialności, zobowiązani są z chrześcijańskim posłuszeństwem wypełniać to, co święci pasterze, jako reprezentanci Chrystusa, wyjaśniają jako nauczyciele wiary lub postanawiają jako kierujący Kościołem.

§ 2. Wiernym wolno przedstawiać pasterzom Kościoła swoje potrzeby, zwłaszcza duchowe, jak również swoje życzenia.

§ 3. Stosownie do posiadanej wiedzy, kompetencji i znaczenia przysługuje im prawo, a niekiedy nawet obowiązek, wyjawiania swojego zdania świętym pasterzom w sprawach dotyczących dobra Kościoła oraz – zachowując nienaruszalność wiary i obyczajów, szacunek dla pasterzy, biorąc pod uwagę wspólny pożytek i godność osoby – podawania go do wiadomości innym wiernym.

Kan. 213 - Wierni mają prawo do otrzymywania od swoich pasterzy pomocy z duchowych dóbr Kościoła, zwłaszcza słowa Bożego i sakramentów.

Kan. 214 - Wiernym przysługuje prawo sprawowania kultu Bożego, zgodnie z przepisami własnego obrządku zatwierdzonego przez prawowitych pasterzy Kościoła, jak również podążania własną drogą życia duchowego, zgodną jednak z doktryną Kościoła.

Kan. 215 – Wiernym wolno swobodnie zakładać stowarzyszenia i nimi kierować, dla celów miłości lub pobożności albo dla ożywiania chrześcijańskiego powołania w świecie, a także odbywać zebrania dla wspólnego osiągnięcia tych celów.

Kan. 216 - Wszyscy wierni, z racji uczestniczenia w misji Kościoła, mają prawo do podejmowania lub prowadzenia działalności apostołskiej, także przez własne przedsięwzięcia, każdy zgodnie ze swoim stanem i pozycją; żadne jednak przedsięwzięcie nie może sobie przypisywać miana katolickiego bez zgody właściwej władzy kościelnej.

Kan. 217 - Wierni, z racji powołania przez chrzest do prowadzenia życia zgodnego z doktryną ewangeliczną, mają prawo do wychowania chrześcijańskiego, przez które mają być odpowiednio przygotowywani do osiągnięcia dojrzałości osoby ludzkiej i jednocześnie do poznania i przeżywania misterium zbawienia.

Kan. 218 - Ci, którzy zajmują się dyscyplinami kościelnymi, korzystają ze słusznej wolności badań, jak również roztropnego wypowiedzania swojego zdania w sprawach, w których są specjalistami, z zachowaniem jednak posłuszeństwa należnego Nauczycielskiemu Urzędowi Kościoła.

Kan. 219 - Wszyscy wierni mają prawo być wolni od jakiegokolwiek przymusu w wyborze stanu życia.

Kan. 220 - Nikomu nie wolno bezprawnie naruszać dobrego imienia, które posiada inna osoba, ani też nie wolno naruszać prawa żadnej osoby do ochrony własnej intymności.

Kan. 221 - § 1. Wiernym przysługuje legalne dochodzenie przysługujących im w Kościele uprawnień oraz ich obrona na właściwym forum kościelnym, zgodnie z przepisami prawa.

§ 2. Wierni, jeżeli zostali wezwani przed sąd przez właściwą władzę, mają także prawo, by byli sądzeni z zachowaniem przepisów prawa, stosowanych zgodnie z zasadą słuszości.

§ 3. Prawem wiernych jest, by nie nakładano na nich kar kanonicznych niezgodnie z przepisami ustawy.

Kan. 222 - § 1. Wierni mają obowiązek zaspokoić potrzeby Kościoła, tak by posiadał środki konieczne do sprawowania kultu, prowadzenia dzieł apostołstwa i miłości, a także do godziwego utrzymania pracowników kościelnych.

§ 2. Zobowiązani są także do popierania sprawiedliwości społecznej, jak również – pamiętając o przykazaniu Pana – do udzielania pomocy ubogim z własnych dochodów.

Kan. 223 - § 1. W wykonywaniu swoich praw – czy to indywidualnie, czy zrzeszeni w stowarzyszeniach – wierni powinni mieć na uwadze dobro wspólne Kościoła, uprawnienia innych oraz własne wobec nich obowiązki.

§ 2. Ze względu na dobro wspólne, do władzy kościelnej należy regulacja korzystania przez wiernych z przysługujących im praw.

Tytuł II

OBOWIĄZKI I PRAWA WIERNYCH ŚWIECKICH

Kan. 224 - Oprócz obowiązków i praw, które są wspólne wszystkim wiernym, jak również tych, które są ustanowione w innych kanonach, wierni świeccy mają obowiązki i prawa wymienione w kanonach niniejszego tytułu.

Kan. 225 - § 1. Świeccy, tak jak wszyscy wierni, przez chrzest i bierzmowanie są przeznaczeni przez Boga do apostołstwa, toteż mają ogólny obowiązek i zarazem prawo podejmowania współpracy – czy to indywidualnie, czy też zrzeszeni w stowarzyszeniach – aby Boże orędzie zbawienia zostało poznane i przyjęte przez wszystkich ludzi na całym świecie; obowiązek ten jest tym bardziej naglący w okolicznościach, w których tylko za ich pośrednictwem ludzie mogą usłyszeć Ewangelię i poznać Chrystusa.

§ 2. Każdy zgodnie z własną pozycją jest także szczególnie zobowiązany, by duchem ewangelicznym przepajać i udoskonalać porządek doczesny, dając w ten sposób świadectwo Chrystusowi, zwłaszcza w życiu codziennym i pełnieniu świeckich funkcji.

Kan. 226 - § 1. Żyjący w stanie małżeńskim, zgodnie z własnym powołaniem, mają szczególnie obowiązek przyczyniać się do budowania Ludu Bożego przez małżeństwo i rodzinę.

§ 2. Rodzice, ze względu na to, że dali dzieciom życie, mają bardzo poważny obowiązek i prawo ich wychowania; dlatego też przede wszystkim do chrześcijańskich rodziców należy troska o chrześcijańskie wychowanie dzieci, zgodnie z nauką przekazywaną przez Kościół.

Kan. 227 - Wierni świeccy mają prawo, aby w porządku państwa doczesnego uznawano ich wolność, jaka przysługuje wszystkim obywatelom; korzystając wszakże z tej wolności, powinni troszczyć się o to, by swoją działalność przepoić duchem ewangelicznym i kierować się nauką przedstawioną przez Nauczycielski Urząd Kościoła, wystrzegając się jednak, w kwestiach dopuszczających wielość opinii, przedstawiania swojego stanowiska jako nauki Kościoła.

Kan. 228 - § 1. Świeccy uznani za zdalnych zdolni są do otrzymania od świętych pasterzy tych urzędów kościelnych i zadań, które wolno im pełnić zgodnie z przepisami prawa.

§ 2. Świeccy odznaczający się odpowiednią wiedzą, roztropnością i uczciwością są zdolni do tego, by jako biegli albo doradcy świadczyli pomoc pasterzom Kościoła, także w gremiach doradczych, zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 229 - § 1. Świeccy, aby żyć zgodnie z nauką chrześcijańską, a także głosić ją oraz bronić jej w razie potrzeby, jak również mieć swój udział w wykonywaniu apostołatu, mają obowiązek i prawo poznania tej nauki, każdy w sposób dostosowany do swoich możliwości i zajmowanej pozycji.

§ 2. Mają również prawo do zdobycia pełniejszej znajomości dyscyplin kościelnych, wykładanych w kościelnych uniwersytetach czy wydziałach albo w instytutach nauk religijnych, uczęszczając tam na wykłady i zdobywając stopnie akademickie.

§ 3. Podobnie – stosując się do przepisów w kwestii wymagań co do zdalności – są zdolni do otrzymania od właściwej władzy kościelnej zlecenia do nauczania dyscyplin kościelnych.

Kan. 230 - § 1. Świeccy, mający wiek i przymioty ustalone dekretem konferencji biskupów, mogą być na stałe przyjęci, przepisany obrzędem liturgicznym, do posługi lektora i akolity; otrzymanie tych posług nie daje im jednak prawa do utrzymania czy wynagrodzenia ze strony Kościoła.

§ 2. Świeccy mogą być czasowo wyznaczeni do pełnienia funkcji lektora w czynnościach liturgicznych; podobnie wszyscy świeccy mogą pełnić funkcje komentatora, kantora albo inne, zgodnie z przepisami prawa.

§ 3. Tam, gdzie jest to dla Kościoła konieczne, z braku szafarzy, także świeccy – chociażby nie byli lektorami lub akolitami – mogą wykonywać pewne obowiązki w ich zastępstwie, mianowicie: pełnić posługę słowa, przewodniczyć modlitwom liturgicznym, udzielać chrztu, a także rozdzielać Komunię Świętą, zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 231 - § 1. Świeccy, którzy na stałe albo czasowo poświęcają się specjalnej posłudze Kościoła, zobowiązani są uzyskać odpowiednią formację wymaganą do właściwego wykonywania swego zadania, by je spełniać świadomie, gorliwie i pilnie.

§ 2. Przy utrzymaniu w mocy przepisu kan. 230 § 1, mają prawo do godziwego wynagrodzenia, odpowiadającego ich pozycji, dzięki któremu – stosując się również do przepisów prawa państwowego – mogą odpowiednio zaspokoić potrzeby własne oraz rodziny; przysługuje im

też prawo do należycie zabezpieczonych świadczeń socjalnych, jak również do ubezpieczenia społecznego i zdrowotnego.

Tytuł III

ŚWIĘCI SZAFARZE, CZYLI DUCHOWNI

Rozdział I

FORMACJA DUCHOWIENSTWA

Kan. 232 - Kościół ma obowiązek, a zarazem własne i wyłączne prawo formowania tych, którzy są przeznaczeni do świętej posługi.

Kan. 233 - § 1. Na całej wspólnotcie chrześcijańskiej spoczywa obowiązek troski o powołania, tak aby potrzeby świętej posługi w całym Kościele zostały wystarczająco zabezpieczone; obowiązek ten wiąże przede wszystkim rodziny chrześcijańskie, wychowawców oraz w sposób szczególny kapłanów, zwłaszcza proboszczów. Biskupi diecezjalni, na których w najwyższym stopniu spoczywa troska o rozbudzanie powołań, powinni pouczać powierzony sobie lud o znaczeniu świętego posługiwania i o konieczności szafarzy w Kościele, a także inicjować i popierać przedsięwzięcia zmierzające do wspierania powołań, głównie za pomocą dzieł do tego ustanowionych.

§ 2. Kapłani, a zwłaszcza biskupi diecezjalni, powinni troszczyć się również o to, by mężczyźni w bardziej dojrzałym wieku, przekonani o własnym powołaniu do świętej posługi, byli roztropnie wspomagani słowem i czynem oraz zostali właściwie przygotowani.

Kan. 234 - § 1. Należy zachowywać, tam gdzie istnieją, i wspomagać niższe seminaria lub inne tego rodzaju instytucje, w których – w celu wspierania powołań – zapewnia się szczególną formację religijną wraz z przygotowaniem humanistycznym i naukowym; co więcej, biskup diecezjalny powinien doprowadzić do erygowania niższego seminarium lub podobnej instytucji wszędzie tam, gdzie uzna to za wskazane.

§ 2. Jeżeli w pewnych przypadkach okoliczności nie skłaniają do czego innego, młodzieńcy mający zamiar przystąpić do kapłaństwa powinni otrzymać taką formację humanistyczną i naukową, jaką w ich kraju otrzymują młodzieńcy zamierzający podjąć studia wyższe.

Kan. 235 - § 1. Młodzieńcy zamierzający przystąpić do kapłaństwa powinni, w celu otrzymania odpowiedniej formacji duchowej oraz przygotowania się do właściwych im obowiązków, kształcić się w wyższym seminarium przez cały okres formacji albo – gdy zdaniem biskupa diecezjalnego wymagają tego okoliczności – przynajmniej przez cztery lata.

§ 2. Ci, którzy zgodnie z przepisami prawa przebywają poza seminarium, powinni być powierzeni przez biskupa diecezjalnego pobożnemu i odpowiedniemu kapłanowi, który ma czuwać nad tym, by byli starannie formowani do życia duchowego i karności.

Kan. 236 - Aspiranci do stałego diakonatu mają być, zgodnie z przepisami konferencji biskupów, formowani do pielęgnowania życia duchowego oraz do odpowiedniego wykonywania obowiązków właściwych temu święceni:

1° młodzieńcy – przebywając w specjalnym domu przynajmniej przez trzy lata, chyba że biskup diecezjalny ze względu na poważne racje zarządził inaczej;

2° mężczyźni w bardziej dojrzałym wieku, celibatariusze lub żonaci – zgodnie z programem ustalonym przez konferencję biskupów, rozłożonym na trzy lata.

Kan. 237 - § 1. W poszczególnych diecezjach, gdzie to jest możliwe i wskazane, powinno istnieć wyższe seminarium; w przeciwnym razie alumni przygotowujący się do świętej posługi powinni być powierzeni innemu seminarium albo należy erygować seminarium międzydiecezjalne.

§ 2. Seminarium międzydiecezjalne nie może być erygowane bez uprzedniego potwierdzenia ze strony Stolicy Apostolskiej, dotyczącego zarówno erygowania seminarium, jak i jego statutu, a uzyskanego bądź przez konferencję biskupów – w przypadku seminarium dla całego jej terytorium, bądź przez zainteresowanych biskupów – w innych przypadkach.

Kan. 238 - § 1. Seminarium erygowane zgodnie z przepisami prawa nabywają w Kościele osobowość prawną na mocy samego prawa.

§ 2. W załatwianiu wszystkich spraw występuje w imieniu seminarium jego rektor, chyba że w odniesieniu do pewnych spraw właściwa władza postanowiła inaczej.

Kan. 239 - § 1. Każde seminarium powinno mieć rektora, który stoi na jego czele, a w razie potrzeby wicerektora, ekonomę, a także – jeżeli alumni odbywają studia w samym seminarium – wykładowców, którzy wykładają różne przedmioty, odpowiednio ze sobą skoordynowane.

§ 2. W każdym seminarium powinien być przynajmniej jeden kierownik duchowy, z pozostawieniem jednak alumnom swobody udawania się do innych kapłanów, wyznaczonych przez biskupa do tego zadania.

§ 3. W statucie seminarium należy przewidzieć, w jaki sposób inni wychowawcy, wykładowcy, a także sami alumni będą uczestniczyć w odpowiedzialności rektora, zwłaszcza w kwestii zachowania dyscypliny.

Kan. 240 - § 1. Oprócz spowiedników zwyczajnych powinni regularnie przychodzić do seminarium także inni spowiednicy, a ponadto alumnom zawsze wolno udać się, z zachowaniem jednak seminaryjnej dyscypliny, do dowolnego spowiednika, w seminarium lub poza nim.

§ 2. W podejmowaniu decyzji dotyczących dopuszczania alumnów do święceń albo wydalania ich z seminarium nigdy nie wolno domagać się opinii kierownika duchowego i spowiedników.

Kan. 241 - § 1. Do wyższego seminarium biskup diecezjalny może przyjmować jedynie tych, którzy, biorąc pod uwagę ich przymioty ludzkie i moralne, duchowe i intelektualne, ich zdrowie fizyczne i psychiczne, jak również szczerą wolę, wydają się zdolni do oddania się na stałe świętym posługom.

§ 2. Zanim zostaną przyjęci, zobowiązani są przedstawić świadectwa przyjęcia chrztu i bierzmowania oraz inne, które są wymagane zgodnie z przepisami programu formacji kapłańskiej.

§ 3. Jeżeli chodzi o przyjęcie tych, którzy zostali wydaleny z innego seminarium lub instytutu zakonnego, wymaga się ponadto zaświadczenia właściwego przełożonego, zwłaszcza o przyczynie ich wydalenia lub odejścia.

Kan. 242 - § 1. W poszczególnych krajach powinien obowiązywać program formacji kapłańskiej, ustalony przez konferencję biskupów, z uwzględnieniem przepisów wydanych przez najwyższą władzę kościelną i potwierdzony przez Stolicę Świętą; powinien być również dostosowywany do nowych warunków, każdorazowo z ponownym potwierdzeniem Stolicy Świętej; program ten ma określać najważniejsze zasady i przepisy ogólne dotyczące formacji seminaryjnej, przystosowane do potrzeb duszpasterskich każdego regionu lub prowincji.

§ 2. Przepisy zawarte w programie, o którym mowa w § 1, powinny być przestrzegane we wszystkich seminariach, zarówno diecezjalnych, jak i międzydiecezjalnych.

Kan. 243 - Każde seminarium powinno mieć ponadto własny regulamin, zatwierdzony przez biskupa diecezjalnego albo – w przypadku seminarium międzydiecezjalnego – przez zainteresowanych biskupów, w którym to regulaminie należy przystosować do miejscowych warunków program formacji kapłańskiej, a zwłaszcza dokładniej sprecyzować te punkty dyscypliny, które dotyczą codziennego życia alumnów oraz porządku całego seminarium.

Kan. 244 - Duchowa formacja alumnów w seminarium oraz kształcenie doktrynalne powinny być harmonijnie ułożone i tak ukierunkowane, by alumni, stosownie do swoich uzdolnień, osiągnęli, wraz z odpowiednią ludzką dojrzałością, ducha Ewangelii i ścisłą łączność z Chrystusem.

Kan. 245 - § 1. Przez formację duchową alumni powinni stać się zdolni do owocnego wykonywania duszpasterskiej posługi i zostać ukształtowani w duchu misyjnym, rozumiejąc, że posługa wypełniana zawsze w żywej wierze i miłości przyczynia się do ich uświęcenia; niech uczą się także wypracowywać te cnoty, które mają duże znaczenie w obcowaniu z ludźmi, w ten sposób jednak, by osiągnąć właściwą harmonię między wartościami ludzkimi i nadprzyrodzonymi.

§ 2. Alumnów należy tak formować, by – przepojeni umiłowaniem Kościoła Chrystusowego – byli związani pokorą i synowską miłością z Biskupem Rzymskim, następcą Świętego Piotra, oddani własnemu biskupowi jako wierni współpracownicy oraz by podejmowali zgodną współpracę z braćmi; przez wspólne życie w seminarium, a także przez nawiązywanie przyjaźni i łączności z innymi mają przygotowywać się do braterskiej jedności z diecezjalnym prezbiterium, którego będą uczestnikami w służbie Kościoła.

Kan. 246 - § 1. Celebracja eucharystyczna powinna stanowić centrum całego życia seminaryjnego, tak żeby alumni, uczestnicząc codziennie w samej miłości Chrystusa, przede wszystkim z tego najbogatszego źródła czerpali siłę ducha do pracy apostołskiej oraz do swego życia duchowego.

§ 2. Niech będą przygotowani do sprawowania liturgii godzin, którą służy Boży w imieniu Kościoła modlą się do Boga za cały powierzony sobie lud, a także za cały świat.

§ 3. Powinni ożywiać nabożną cześć dla Najświętszej Maryi Panny, również przez różaniec, rozmyślanie oraz inne pobożne ćwiczenia, przez które alumni nabywają ducha modlitwy i otrzymują umocnienie własnego powołania.

§ 4. Alumni powinni przyzwyczajać się do częstego korzystania z sakramentu pokuty; zaleca się też, by każdy miał kierownika swojego życia duchowego, ale wybranego w sposób wolny, przed którym mógłby z zaufaniem otwierać swoje sumienie.

§ 5. Każdego roku alumni powinni odprawić rekolekcje.

Kan. 247 - § 1. Przez odpowiednie wychowanie powinni być przygotowani do zachowywania celibatu i powinni uczyć się go doceniać, jako szczególny dar Boży.

§ 2. Alumnów trzeba należycie zapoznać z obowiązkami i trudami świętych szafarzy Kościoła, nie ukrywając żadnej trudności życia kapłańskiego.

Kan. 248 - Celem przekazywanej formacji doktrynalnej jest to, by alumni, wraz z ogólną kulturą odpowiadającą potrzebom miejsca i czasu, zyskali obszerną i solidną wiedzę w zakresie dyscyplin kościelnych, tak by dzięki swojej wierze, na tej wiedzy wspieranej i nią ożywianej, mogli głosić naukę Ewangelii współczesnym sobie ludziom w sposób odpowiedni i przystosowany do ich mentalności.

Kan. 249 - W programie formacji kapłańskiej należy zatroszczyć się, by alumni nie tylko nauczyli się dokładnie języka ojczystego, lecz także dobrze poznali język łaciński oraz posiadli wystarczającą znajomość języków obcych, których umiejętność wydaje się konieczna lub pożyteczna dla ich formacji albo do wykonywania duszpasterskiej posługi.

Kan. 250 - Przewidziane w samym seminarium studia filozoficzne i teologiczne można odbywać albo sukcesywnie, albo w tym samym czasie, zgodnie z programem formacji kapłańskiej; mają one objąć przynajmniej pełne sześć lat, przy czym czas przeznaczony na studia filozoficzne ma wynosić pełne dwa lata, a na studia teologiczne pełne cztery lata.

Kan. 251 - Kształcenie filozoficzne, które powinno się opierać na trwałym dziedzictwie filozoficznym, z uwzględnieniem badań filozoficznych dokonywanych w toku dziejowego rozwoju, ma być tak prowadzone, by doskonało formację humanistyczną alumnów, potęgowało przenikliwość umysłu i przygotowywało ich do podjęcia studiów teologicznych.

Kan. 252 - § 1. Kształcenie teologiczne, w świetle wiary, pod kierownictwem Urzędu Nauczycielskiego, powinno być tak prowadzone, by alumni poznali całą doktrynę katolicką opartą na Objawieniu, uczynili ją pokarmem własnego życia duchowego, a w wykonywaniu posługi potrafili ją odpowiednio głosić i jej bronić.

§ 2. Z szczególną starannością należy kształcić alumnów w Piśmie Świętym, tak by zdobyli pełną jego znajomość.

§ 3. Należy prowadzić wykłady z teologii dogmatycznej, oparte zawsze na słowie Bożym pisanym w połączeniu ze świętą Tradycją, dzięki którym alumni powinni nauczyć się wnikać w misteria zbawienia, mając za mistrza zwłaszcza św. Tomasza, a także wykłady z teologii moralnej i pastoralnej, prawa kanonicznego, liturgii, historii Kościoła oraz innych dyscyplin, pomocniczych i specjalnych, zgodnie z regułami programu formacji kapłańskiej.

Kan. 253 - § 1. Na stanowiska wykładowców przedmiotów filozoficznych, teologicznych i prawnych biskup albo zainteresowani biskupi mogą mianować tylko tych, którzy odznaczając się cnotami, uzyskali doktorat albo licencjat na uniwersytecie albo wydziale uznanym przez Stolicę Apostolską.

§ 2. Należy zadbać, by zostało mianowanych tylu różnych wykładowców, ilu potrzeba do nauczania Pisma Świętego, teologii dogmatycznej, teologii moralnej, liturgii, filozofii, prawa kanonicznego, historii Kościoła oraz innych przedmiotów, które powinny być wykładane własną metodą.

§ 3. Wykładowca, który poważnie sprzeniewierzyłby się swojemu zadaniu, ma zostać odwołany przez władzę, o której mowa w § 1.

Kan. 254 - § 1. Wykładowcy przedmiotów powinni w nauczaniu stale troszczyć się o wewnętrzną jedność i harmonię całej nauki wiary, by alumni doświadczali, że zdobywają jedną wiedzę; aby łatwiej to osiągnąć, powinien ktoś w seminarium kierować całym porządkiem studiów.

§ 2. Alumnów należy tak nauczać, by również sami byli zdolni zgłębiać zagadnienia metodą naukową poprzez własne badania; trzeba zatem prowadzić ćwiczenia, w których alumni, pod kierunkiem wykładowców, nauczyliby się samodzielnie przeprowadzać niektóre studia.

Kan. 255 - Chociaż cała formacja alumnów w seminarium ma cel duszpasterski, należy zorganizować tamże kształcenie ściśle pastoralne, przez które – uwzględniając również potrzeby miejsca i czasu – alumni poznaliby zasady i umiejętności właściwe dla wypełniania posługi nauczania, uświęcania i rządzenia Ludem Bożym.

Kan. 256 - § 1. Należy pilnie kształcić alumnów w tym, co w szczególny sposób jest związane ze świętym posługiwaniem, zwłaszcza w umiejętności katechizowania i głoszenia homilii, w kulcie Bożym, szczególnie zaś w sprawowaniu sakramentów, w kontaktach z ludźmi, również z niekatolikami lub z niewierzącymi, w zarządzaniu parafią, a także w wypełnianiu pozostałych zadań.

§ 2. Alumnów należy zapoznawać z potrzebami całego Kościoła, tak by troszczyli się o popieranie powołań, o sprawy misyjne, ekumeniczne oraz inne bardziej naglące, w tym także społeczne.

Kan. 257 - § 1. Należy zabiegać o taką formację alumnów, dzięki której będą troszczyli się nie tylko o Kościół partykularny, do służenia któremu będą inkardynowani, lecz także o cały Kościół, i będą okazywali gotowość oddania się Kościołom partykularnym będącym w wielkiej potrzebie.

§ 2. Biskup diecezjalny powinien zatroszczyć się o to, by duchowni zamierzający przenieść się z własnego Kościoła partykularnego do Kościoła partykularnego innego kraju, zostali odpowiednio przygotowani do wypełniania tam świętego posługiwania, by mianowicie zdobyli znajomość języka kraju, a także rozumieli jego instytucje, uwarunkowania społeczne, potrzeby i zwyczaje.

Kan. 258 - Alumni, by osiąść także praktyczną umiejętność prowadzenia apostołstwa, podczas trwania studiów, a zwłaszcza w czasie wakacji, powinni być wprowadzeni w praktykę duszpasterską poprzez ćwiczenia prowadzone zawsze przez doświadczonego kapłana, ustalone według uznania ordynariusza, dostosowane do wieku alumnów i lokalnych warunków.

Kan. 259 § 1. Do biskupa diecezjalnego albo – jeżeli chodzi o seminarium międzydiecezjalne – do zainteresowanych biskupów należy decyzja co do najwyższego zarządu i administracji seminarium.

§ 2. Biskup diecezjalny, a w przypadku seminarium międzydiecezjalnego zainteresowani biskupi mają osobiście i często wizytować seminarium, czuwać nad formacją swoich alumnów i nad

prowadzonym tam kształceniem filozoficznym i teologicznym oraz poznawać sprawy związane z powołaniem alumnów, ich usposobieniem, pobożnością i postępami, zwłaszcza w związku ze święceniami, których mają udzielić.

Kan. 260 - W wypełnianiu własnych zadań wszyscy są zobowiązani do posłuszeństwa rektorowi, do którego należy troska o codzienne kierowanie seminarium, zawsze zgodnie z postanowieniami programu formacji kapłańskiej oraz regulaminu seminaryjnego.

Kan. 261 - § 1. Rektor seminarium oraz – pod jego zwierzchnictwem – wychowawcy i wykładowcy powinni we własnym zakresie czuwać nad tym, by alumni dokładnie przestrzegali przepisów ustalonych w programie formacji kapłańskiej i w regulaminie seminaryjnym.

§ 2. Rektor seminarium oraz kierownik studiów mają pilnie czuwać nad tym, by wykładowcy właściwie wypełniali swoje zadanie, zgodnie z programem formacji kapłańskiej i regulaminem seminaryjnym.

Kan. 262 - Seminarium ma być wyjęte spod zwierzchnictwa parafialnego, a wobec wszystkich przebywających w seminarium obowiązki proboszcza powinien spełniać rektor lub jego delegat, z wyjątkiem spraw małżeńskich i z zachowaniem w mocy przepisu kan. 985.

Kan. 263 - Biskup diecezjalny, a jeżeli chodzi o seminarium międzydiecezjalne zainteresowani biskupi, w zakresie ustalonym przez nich we wspólnym porozumieniu, mają obowiązek zatroszczyć się o dostarczenie środków potrzebnych do założenia i dalszego istnienia seminarium, utrzymania alumnów, wynagrodzenia wykładowców oraz zaspokojenia innych potrzeb seminarium.

Kan. 264 - § 1. W celu zaspokojenia potrzeb seminarium – oprócz zbiórki, o której mowa w kan. 1266 – biskup może nałożyć na diecezję podatek.

§ 2. Obowiązek płacenia podatku na seminarium mają wszystkie kościelne osoby prawne, także prywatne, mające siedzibę w diecezji, chyba że utrzymują się tylko z jałmużny albo prowadzone jest u nich aktualnie kolegium studiujących lub nauczających, dla wspierania wspólnego dobra Kościoła; podatek taki ma być powszechny i proporcjonalny do dochodów tych, którzy powinni go płacić, a także określony zgodnie z potrzebami seminarium.

Rozdział II

PRZYNALEŻNOŚĆ DUCHOWNYCH, CZYLI INKARDYNACJA

Kan. 265 - Każdy duchowny powinien być inkardynowany albo do jakiegoś Kościoła partykularnego lub do prałatury personalnej, albo do jakiegoś instytutu życia konsekrowanego lub do jakiegoś stowarzyszenia, które posiada tę zdolność, albo też do jakiegoś publicznego stowarzyszenia kleryckiego, które otrzymało taką zdolność od Stolicy Apostolskiej, tak że w żadnym przypadku nie może być duchownych nikomu niepodlegających, czyli tułaczy.

Kan. 266 - § 1. Duchownym zostaje się przez przyjęcie diakonatu, uzyskując inkardynację do Kościoła partykularnego lub prałatury personalnej, do posługi których zostało się promowanym.

§ 2. Członek instytutu zakonnego po ślubach wieczystych albo członek kleryckiego stowarzyszenia życia apostołskiego definitywnie do niego włączony, przyjmując diakonat, zostaje jako duchowny inkardynowany do tegoż instytutu albo stowarzyszenia, chyba że w odniesieniu do stowarzyszeń konstytucje stanowią inaczej.

§ 3. Członek instytutu świeckiego przez przyjęcie diakonatu zostaje inkardynowany do Kościoła partykularnego, do posługi którego został promowany, chyba że na mocy zezwolenia Stolicy Apostolskiej jest inkardynowany do samego instytutu.

Kan. 267 - § 1. Aby duchowny już inkardynowany mógł zostać ważnie inkardynowany do innego Kościoła partykularnego, musi otrzymać od biskupa diecezjalnego podpisane przez niego pismo ekskardynujące, jak również pismo inkardynujące podpisane przez biskupa diecezjalnego Kościoła partykularnego, do którego pragnie się inkardynować.

§ 2. Udzielona w ten sposób ekskardynacja nie osiąga skutku bez uzyskania inkardynacji w innym Kościele partykularnym.

Kan. 268 - § 1. Duchowny, który przeniósł się, zgodnie z przepisami prawa, z własnego Kościoła partykularnego do innego, po upływie pięciu lat zostaje na mocy samego prawa inkardynowany do tego Kościoła partykularnego, jeżeli taką wolę wyraził na piśmie zarówno biskupowi diecezjalnemu Kościoła goszczącego, jak i własnemu biskupowi diecezjalnemu, i żaden z nich nie wyraził na piśmie sprzeciwu w ciągu czterech miesięcy od otrzymania pisma.

§ 2. Na skutek wieczystego albo definitywnego przyjęcia do instytutu życia konsekrowanego albo do stowarzyszenia życia apostołskiego duchowny, który zgodnie z postanowieniem kan. 266 § 2 zostaje inkardynowany do tegoż instytutu albo stowarzyszenia, zostaje ekskardynowany z własnego Kościoła partykularnego.

Kan. 269 - Biskupowi diecezjalnemu wolno dokonać inkardynacji duchownego tylko wówczas, gdy:

1° wymaga tego konieczność albo pożytek jego Kościoła partykularnego, a przepisy prawa dotyczące godziwego utrzymania duchownych zostają zachowane;

2° na podstawie zgodnego z prawem dokumentu stwierdzi, że została udzielona ekskardynacja, a ponadto otrzyma od biskupa diecezjalnego ekskardynującego – w razie potrzeby z zachowaniem tajemnicy – odpowiednie świadectwa o życiu, obyczajach i studiach duchownego;

3° duchowny oświadczył na piśmie temuż biskupowi diecezjalnemu, że chce się poświęcić służbie dla nowego Kościoła partykularnego, zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 270 - Ekskardynacji można udzielić godziwie tylko ze słusznych powodów, którymi są pożytek Kościoła albo dobro samego duchownego; natomiast nie wolno jej odmówić, chyba że istnieją poważne przyczyny; duchowny, który czuje się pokrzywdzony i znalazł biskupa gotowego go przyjąć, może jednak odwołać się od decyzji.

Kan. 271 - § 1. Jeżeli nie zachodzi prawdziwa konieczność po stronie własnego Kościoła partykularnego, biskup diecezjalny nie może odmówić zezwolenia na przeniesienie się duchownym, którzy proszą o możliwość wypełniania świętego posługiwania w regionach dotkniętych brakiem duchowieństwa, gdy wie, że duchowni ci są gotowi, oraz uznaje ich za odpowiednich; powinien jednak zatroszczyć się o ustalenie praw i obowiązków tych duchownych, zawierając pisemną umowę z biskupem diecezjalnym miejsca, do którego chcą się udać.

§ 2. Biskup diecezjalny może udzielić swoim duchownym zezwolenia na przeniesienie się do innego Kościoła partykularnego na czas określony, nawet wielokrotnie wznawiany, tak jednak,

by ci duchowni pozostali inkardynowani do własnego Kościoła partykularnego i kiedy do niego powrócą, będą cieszyli się wszystkimi uprawnieniami, jakie by posiadali, gdyby w nim wykonywali święte posługiwanie.

§ 3. Duchowny, który przeszedł zgodnie z przepisami prawa do innego Kościoła partykularnego, pozostając inkardynowany do własnego Kościoła, może być ze słusznej przyczyny odwołany przez własnego biskupa diecezjalnego, jeżeli zostały utrzymane postanowienia umowy zawartej z drugim biskupem oraz dochowano zasady naturalnej słuszności; z zachowaniem tych samych warunków również biskup diecezjalny drugiego Kościoła partykularnego może temuż duchownemu, ze słusznej przyczyny, odmówić zezwolenia na dalszy pobyt na swoim terytorium.

Kan. 272 - Ekskardynacji i inkardynacji, jak również zezwolenia na przeniesienie się do innego Kościoła partykularnego, nie może udzielić administrator diecezjalny, chyba że po roku wakansu stolicy biskupiej i za zgodą kolegium konsultorów.

Rozdział III

O BOWIĄZKI I PRAWA DUCHOWNYCH

Kan. 273 - Duchowni mają szczególny obowiązek okazywania szacunku i posłuszeństwa papieżowi oraz każdy z nich – własnemu ordynariuszowi.

Kan. 274 - § 1. Tylko duchowni mogą otrzymać urzędy, do sprawowania których wymaga się władzy święceń albo kościelnej władzy rządzenia.

§ 2. Duchowni mają obowiązek – chyba że usprawiedliwia ich prawna przeszkoda – przyjąć i wiernie wypełnić zadanie powierzone im przez własnego ordynariusza.

Kan. 275 - § 1. Duchowni, zwłaszcza że wszyscy podejmują to samo dzieło, mianowicie budowanie Ciała Chrystusowego, powinni być połączeni między sobą węzłem braterstwa i modlitwy oraz współpracować ze sobą, zgodnie z przepisami prawa partykularnego.

§ 2. Duchowni powinni uznawać i popierać misję, jaką świeccy, każdy we własnym zakresie, wykonują w Kościele i w świecie.

Kan. 276 - § 1. Duchowni ze szczególnych powodów zobowiązani są w swoim życiu dążyć do świętości, zwłaszcza że – będąc konsekrowani Bogu z nowego tytułu przez przyjęcie święceń – stają się szafarzami Bożych misterii, służąc Jego ludowi.

§ 2. Aby osiągnąć tę doskonałość:

1° powinni przede wszystkim wiernie i niestrudzenie wypełniać obowiązki duszpasterskiej posługi;

2° mają czerpać pokarm dla swego życia duchowego z podwójnego stołu: Pisma Świętego i Eucharystii; stąd usilnie zachęca się kapłanów, aby codziennie sprawowali Ofiarę eucharystyczną, diakonów zaś, by codziennie uczestniczyli w jej składaniu;

3° kapłani, a także diakoni przygotowujący się do prezbiteratu mają obowiązek odmawiać codziennie liturgię godzin, zgodnie z własnymi i zatwierdzonymi księgami liturgicznymi, natomiast diakoni stali mają odmawiać jej część określoną przez konferencję biskupów;

4° zobowiązani są również do odprawiania rekolekcji, zgodnie z przepisami prawa partykularnego;

5° zachęca się, by regularnie oddawali się rozmyślaniu, często przystępowali do sakramentu pokuty, oddawali szczególną cześć Bogurodzicy Dziewicy i praktykowali inne powszechne i partykularne środki uświęcenia.

Kan. 277 - § 1. Ze względu na królestwo niebieskie duchowni zobowiązani są zachować doskonałą i wieczystą wstrzeźliwość; i dlatego zobowiązani są do celibatu, który jest szczególnym darem Bożym, dzięki któremu święci szafarze mogą niepodzielnym sercem łatwiej złączyć się z Chrystusem, a także swobodniej oddać się służbie Bogu i ludziom.

§ 2. Duchowni powinni z należytą roztropnością odnosić się do osób, z którymi kontakty mogłyby narazić na niebezpieczeństwo ich obowiązek zachowania wstrzeźliwości albo wywołać zgorzenie wiernych.

§ 3. Biskup diecezjalny może wydać bardziej szczegółowe przepisy w tej sprawie i oceniać w poszczególnych przypadkach zachowanie tego obowiązku.

Kan. 278 - § 1. Duchowni diecezjalni mają prawo zrzeszania się z innymi dla osiągnięcia celów zgodnych ze stanem duchownym.

§ 2. Duchowni diecezjalni powinni przede wszystkim doceniać te stowarzyszenia, które – mając statuty sprawdzone przez właściwą władzę – przez odpowiedni i właściwie zatwierdzony sposób życia oraz braterską pomoc pobudzają do świętości w wykonywaniu posługi, jak również sprzyjają pogłębianiu więzi między sobą nawzajem i z własnym biskupem.

§ 3. Duchowni powinni powstrzymać się od zakładania albo przynależności do stowarzyszeń, których cel albo działalność nie dadzą się pogodzić z obowiązkami właściwymi stanowi duchownemu lub mogłyby przeszkadzać w sumiennym wypełnianiu zadania zleconego im przez właściwą władzę kościelną.

Kan. 279 - § 1. Duchowni również po przyjęciu kapłaństwa mają kontynuować studia w zakresie dyscyplin kościelnych, stosując się do tej solidnej doktryny, która jest oparta na Piśmie Świętym, przekazana przez przodków i powszechnie przyjęta przez Kościół i która jest określona zwłaszcza w dokumentach soborów i Biskupów Rzymskich, unikając światowych nowości oraz fałszywej nauki.

§ 2. Kapłani, zgodnie z przepisami prawa, mają uczęszczać na wykłady duszpasterskie, jakie powinny być organizowane po święceniach kapłańskich, a także brać udział, w terminach ustalonych przez to prawo, w innych wykładach, sesjach teologicznych albo konferencjach, dających im okazję uzyskania pogłębionej znajomości dyscyplin kościelnych i metod duszpasterskich.

§ 3. Powinni się także zapoznawać z innymi naukami, zwłaszcza z tymi, które wiążą się z dyscyplinami kościelnymi, przede wszystkim w tej mierze, w jakiej ułatwiają wykonywanie posługi duszpasterskiej.

Kan. 280 - Bardzo zaleca się duchownym jakąś formę życia wspólnego, a tam, gdzie ono istnieje, należy je w miarę możliwości podtrzymywać.

Kan. 281 - § 1. Duchowni, ponieważ poświęcają się wypełnianiu kościelnej posługi, zasługują na wynagrodzenie odpowiednie do swojej pozycji, z uwzględnieniem zarówno natury

ich zadania, jak również okoliczności miejsca i czasu, tak by mogli zaspokoić potrzeby własnego życia, a także zapewnić słuszne wynagrodzenie tym, których pomocy potrzebują.

§ 2. Należy także zatroszczyć się, by mieli zapewnioną opiekę socjalną, dzięki której będą odpowiednio zaspokojone ich potrzeby w razie choroby, niesprawności lub starości.

§ 3. Diakoni żonaci, którzy całkowicie oddali się kościelnej posłudze, zasługują na wynagrodzenie wystarczające na utrzymanie swoje oraz swoich rodzin; ci jednak, którzy otrzymują wynagrodzenie z racji świeckiego zawodu, który wykonują albo wykonywali, powinni z otrzymanych z tego tytułu dochodów zaspokajać potrzeby własne i swojej rodziny.

Kan. 282 - § 1. Duchowni powinni prowadzić życie proste i powstrzymać się od wszystkiego, co trąci próżnością.

§ 2. Nadwyżkę z dóbr przypadających im z racji sprawowania kościelnego urzędu, po zapewnieniu godziwego utrzymania i wypełnieniu wszystkich obowiązków własnego stanu, niech zechcą przeznaczyć na dobro Kościoła i na dzieła miłości.

Kan. 283 - § 1. Duchowni, chociażby nie piastowali urzędu rezydencjalnego, nie powinni jednak na dłuższy czas, który należy określić prawem partykularnym, opuszczać swojej diecezji bez zezwolenia – przynajmniej domniemanego – własnego ordynariusza.

§ 2. Przysługuje im zaś korzystanie z należnego i wystarczającego corocznego urlopu, określonego prawem powszechnym lub partykularnym.

Kan. 284 - Duchowni powinni nosić odpowiedni strój kościelny, zgodnie z przepisami wydanymi przez konferencję biskupów, a także z miejscowymi zwyczajami, zgodnymi z przepisami prawa.

Kan. 285 - § 1. Duchowni powinni powstrzymać się całkowicie od tego wszystkiego, co nie przystoi ich stanowi, zgodnie z przepisami prawa partykularnego.

§ 2. Duchowni powinni unikać tego, co chociaż nie jest nieprzyzwoite, jest jednak obce stanowi duchownemu.

§ 3. Duchownym zabrania się przyjmowania publicznych urzędów, z którymi łączy się udział w wykonywaniu władzy świeckiej.

§ 4. Bez pozwolenia własnego ordynariusza nie wolno duchownym podejmować zarządu dóbr należących do osób świeckich albo obejmować świeckich urzędów, z którymi łączy się obowiązek składania sprawozdań finansowych; zakazuje się im poręczać, nawet swoim majątkiem, bez porozumienia się z własnym ordynariuszem, powinni też się powstrzymać od podpisywania weksli, przez które mianowicie przyjmuje się obowiązek wypłacenia pieniędzy bez żadnego rozstrzygnięcia sprawy.

Kan. 286 - Zakazuje się duchownym uprawiania handlu albo prowadzenia interesów, osobiście lub przez innych, czy to na korzyść własną, czy innych, chyba że za zgodą prawowitej władzy kościelnej.

Kan. 287 - § 1. Duchowni zawsze powinni usilnie popierać zachowanie między ludźmi pokoju i zgody, opartych na sprawiedliwości.

§ 2. Nie mogą brać czynnego udziału w partiach politycznych ani w kierowaniu związkami zawodowymi, chyba że – zdaniem właściwej władzy kościelnej – będzie wymagała tego obrona praw Kościoła albo promowanie dobra wspólnego.

Kan. 288 - Diakoni stali nie są związani przepisami kan. 284, 285 § 3 i 4, 286, 287 § 2, chyba że prawo partykularne stanowi inaczej.

Kan. 289 - § 1. Ponieważ służba wojskowa nie odpowiada stanowi duchownemu, dlatego duchowni, a także kandydaci do święceń, nie mogą zaciągać się dobrowolnie do wojska, chyba że za zezwoleniem własnego ordynariusza.

§ 2. Duchowni powinni korzystać z udzielanych im przez ustawy, umowy lub zwyczaje zwolnień od wykonywania zadań i publicznych obowiązków świeckich, obcych stanowi duchownemu, chyba że w poszczególnych przypadkach własny ordynariusz zarządził inaczej.

Rozdział IV

UTRATA STANU DUCHOWNEGO

Kan. 290 - Święcenia raz ważne przyjęte nigdy nie tracą ważności. Jednakże duchowny traci stan duchowny:

1° przez wyrok sądowy albo dekret administracyjny stwierdzający nieważność święceń;

2° przez karę wydalenia wymierzoną zgodnie z przepisami prawa;

3° przez reskrypt Stolicy Apostolskiej; takiego reskryptu Stolica Apostolska udziela diakonom tylko z poważnych przyczyn, a prezbiterom z bardzo poważnych.

Kan. 291 - W przypadkach innych niż te, o których mowa w kan. 290, 1°, utrata stanu duchownego nie niesie z sobą dyspensy od obowiązku celibatu, która udzielana jest jedynie przez Biskupa Rzymskiego.

Kan. 292 - Duchowny, który zgodnie z przepisami prawa utracił stan duchowny, traci wraz z nim uprawnienia właściwe temu stanowi, jak również nie podlega żadnym obowiązkom stanu duchownego, z zachowaniem w mocy przepisu kan. 291; ma zakaz wykonywania władzy święceń, z zastrzeżeniem przepisu kan. 976; tym samym zostaje pozbawiony wszystkich urzędów, zadań i wszelkiej władzy delegowanej.

Kan. 293 - Duchowny, który utracił stan duchowny, może być ponownie włączony do duchowieństwa tylko przez reskrypt Stolicy Apostolskiej.

Tytuł IV

PRĄLATURY PERSONALNE

Kan. 294 - Mając na celu właściwe rozmieszczenie duchowieństwa albo prowadzenie specjalnych dzieł duszpasterskich lub misyjnych w różnych regionach, albo dla różnych grup społecznych, Stolica Apostolska, po wysłuchaniu zainteresowanych konferencji biskupów, może erygować prałatury personalne, złożone z prezbiterów i diakonów duchowieństwa diecezjalnego.

Kan. 295 - § 1. Prałatura personalna rządzi się statutem nadanym przez Stolicę Apostolską, a na jej czele stoi prałat jako własny ordynariusz, który ma prawo erygować seminarium krajowe lub międzynarodowe, a także inkardynować alumnów i promować ich do święceń tytułem służby prałaturze.

§ 2. Prałat powinien zadbać zarówno o formację duchową tych, których promował wspomnianym tytułem, jak też o ich godziwe utrzymanie.

Kan. 296 - Na podstawie umowy zawartej z prałaturą świeccy mogą się poświęcić dziełom apostolskim prałatury personalnej; sposób zaś tej organicznej współpracy, a także główne obowiązki i prawa z nią związane, powinny być odpowiednio określone w statucie.

Kan. 297 - Statut powinien również określić stosunki prałatury personalnej z ordynariuszami miejsca tych Kościołów partykularnych, w których prałatura personalna prowadzi lub zamierza prowadzić swoje dzieła duszpasterskie lub misyjne, za uprzednią zgodą biskupa diecezjalnego.

Tytuł V

STOWARZYSZENIA WIERNYCH

Rozdział I

PRZEPISY WSPÓLNE

Kan. 298 - § 1. W Kościele istnieją stowarzyszenia różniące się od instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostolskiego, w których wierni, czy to duchowni, czy świeccy, albo duchowni i świeccy razem, dążą wspólnym wysiłkiem do promowania doskonalszego życia albo do rozwoju publicznego kultu lub popierania chrześcijańskiej doktryny, albo do podejmowania innych dzieł apostołatu, mianowicie inicjatyw ewangelizacyjnych, wykonywania dzieł pobożności lub miłości oraz ożywiania duchem chrześcijańskim porządku doczesnego.

§ 2. Wierni powinni wstępować przede wszystkim do tych stowarzyszeń, które albo zostały erygowane przez właściwą władzę kościelną, albo są przez nią zalecane lub popierane.

Kan. 299 - § 1. Na podstawie zawartej między sobą prywatnej umowy wiernym wolno zakładać stowarzyszenia dla osiągnięcia celów, o których mowa w kan. 298 § 1, z zachowaniem w mocy przepisu kan. 301 § 1.

§ 2. Tego rodzaju stowarzyszenia, chociażby były zalecane lub popierane przez władzę kościelną, nazywają się stowarzyszeniami prywatnymi.

§ 3. Nie uznaje się w Kościele żadnego prywatnego stowarzyszenia wiernych, jeżeli jego statut nie został sprawdzony przez właściwą władzę.

Kan. 300 - Żadne stowarzyszenie nie może przybrać nazwy „katolickie”, jeżeli nie uzyska zgody właściwej władzy kościelnej, zgodnie z kan. 312.

Kan. 301 - § 1. Jedynie do właściwej władzy kościelnej należy erygowanie stowarzyszeń wiernych, które zamierzają przekazywać doktrynę chrześcijańską w imieniu Kościoła albo rozwijać kult publiczny bądź też przedsięwziąć inne cele, których osiągnięcie ze swej natury zastrzeżone jest dla władzy kościelnej.

§ 2. Jeżeli właściwa władza kościelna uzna to za stosowne, może także erygować stowarzyszenia wiernych dla osiągnięcia bezpośrednio lub pośrednio innych celów duchowych, czemu nie mogą wystarczająco sprostać inicjatywy prywatne.

§ 3. Stowarzyszenia wiernych erygowane przez właściwą władzę kościelną nazywają się stowarzyszeniami publicznymi.

Kan. 302 - Kleryckimi stowarzyszeniami wiernych nazywają się te, które są kierowane przez duchownych, zakładają wykonywanie święceń oraz jako takie są uznawane przez właściwą władzę.

Kan. 303 - Stowarzyszenia, których członkowie, żyjąc w świecie, uczestniczą w duchu jakiegoś instytutu zakonnego, pod zwierzchnim kierownictwem tegoż instytutu prowadzą życie apostołskie i zdążają do chrześcijańskiej doskonałości, zwane są trzecimi zakonami lub otrzymują inną odpowiednią nazwę.

Kan. 304 - § 1. Wszystkie stowarzyszenia wiernych, zarówno publiczne, jak i prywatne, niezależnie od tego, jaki noszą tytuł lub nazwę, powinny mieć własny statut, który określa cel stowarzyszenia, czyli program społeczny, siedzibę, zarząd i wymagane warunki członkostwa, jak i sposoby działania, przy uwzględnieniu potrzeb lub korzyści wynikających z czasu i miejsca.

§ 2. Powinny one obrać sobie tytuł, czyli nazwę dostosowaną do zwyczajów czasu i miejsca, przyjętą zwłaszcza ze względu na stawiany sobie cel.

Kan. 305 - § 1. Wszystkie stowarzyszenia wiernych podlegają nadzorowi właściwej władzy kościelnej, która ma troszczyć się o to, by zachowały one nienaruszoną wiarę i obyczaje, jak również czuwać, by nie wkradły się nadużycia do dyscypliny kościelnej; z tej racji ma ona prawo i obowiązek wizytowania ich zgodnie z przepisami prawa oraz statutu; podlegają również kierownictwu tejsze władzy, zgodnie z przepisami kanonów, które następują.

§ 2. Nadzorowi Stolicy Apostolskiej podlegają stowarzyszenia wszelkich rodzajów; nadzorowi ordynariusza miejsca podlegają stowarzyszenia diecezjalne, a także inne stowarzyszenia w zakresie, w jakim działają w diecezji.

Kan. 306 - Do uczestnictwa w uprawnieniach, a także w przywilejach stowarzyszenia, w nadanych mu odpustach czy innych łaskach duchowych jest konieczne i wystarczające,

by zgodnie z przepisami prawa i własnym statutem stowarzyszenia dana osoba została do niego ważnie przyjęta i nie została z niego prawnie wydalona.

Kan. 307 - § 1. Przyjmowanie członków powinno się odbywać zgodnie z przepisami prawa i statutu każdego stowarzyszenia.

§ 2. Ta sama osoba może należeć do kilku stowarzyszeń.

§ 3. Członkowie instytutów zakonnych mogą wstępować do stowarzyszeń zgodnie z przepisami własnego prawa, za zgodą swego przełożonego.

Kan. 308 - Kto zgodnie z prawem został przyjęty do stowarzyszenia, może być z niego usunięty tylko ze słusznej przyczyny, zgodnie z przepisami prawa i statutu.

Kan. 309 - Stowarzyszenia założone zgodnie z prawem są uprawnione do wydawania – zgodnie z przepisami prawa i statutu – szczegółowych przepisów dotyczących samego stowarzyszenia, odbywania zebrań, wyznaczania przewodniczących, urzędników, pracowników, a także zarządców dóbr.

Kan. 310 - Stowarzyszenie prywatne, niekonstytuowane jako osoba prawna, jako takie nie może być podmiotem obowiązków i praw; jednakże wierni w nim zrzeszeni mogą wspólnie zaciągać zobowiązania oraz jako współwłaściciele i współposiadacze nabywać i posiadać uprawnienia i dobra; te prawa i obowiązki mogą wykonywać przez delegata, czyli pełnomocnika.

Kan. 311 - Członkowie instytutów życia konsekrowanego, którzy stoją na czele stowarzyszeń związanych w jakiś sposób z ich instytutem albo świadczą im pomoc, mają troszczyć się o to, by te stowarzyszenia wspierały dzieła apostołstwa istniejące w diecezji, zwłaszcza współdziałając, pod kierownictwem ordynariusza miejsca, ze stowarzyszeniami, które ukierunkowane są na wykonywanie apostołatu w diecezji.

Rozdział II

PUBLICZNE STOWARZYSZENIA WIERNYCH

Kan. 312 - § 1. Władzą właściwą do erygowania stowarzyszeń publicznych jest:

1° dla stowarzyszeń powszechnych oraz międzynarodowych – Stolica Święta;

2° dla stowarzyszeń krajowych, to jest tych, które na mocy samego erygowania są przeznaczone do wykonywania działalności w całym kraju – konferencja biskupów na swoim terytorium;

3° dla stowarzyszeń diecezjalnych, z wyjątkiem jednak tych, których prawo erygowania na mocy przywileju apostołskiego zostało zarezerwowane dla innych – biskup diecezjalny, każdy na swoim terenie, ale nie administrator diecezjalny.

§ 2. Do ważnego erygowania stowarzyszenia albo jego sekcji w diecezji, nawet gdy ma być dokonane na mocy przywileju apostołskiego, wymagane jest pisemne zezwolenie biskupa diecezjalnego; jednakże zezwolenie udzielone przez biskupa diecezjalnego na erygowanie domu instytutu zakonnego zawiera w sobie także zezwolenie na erygowanie w tymże domu lub w złączonym z nim kościele stowarzyszenia związanego z tym instytutem.

Kan. 313 - Stowarzyszenie publiczne, jak również konfederacja stowarzyszeń publicznych, na mocy samego dekretu, którym zostaje erygowane przez właściwą władzę kościelną, zgodnie z przepisem kan. 312, staje się osobą prawną i otrzymuje misję w tym zakresie, w jakim wymaga się jej do osiągnięcia celów, które stowarzyszenie podejmuje w imieniu Kościoła.

Kan. 314 - Statut każdego publicznego stowarzyszenia, a także jego nowelizacja lub zmiana wymagają zatwierdzenia przez władzę kościelną, do której należy erygowanie stowarzyszenia zgodnie z przepisem kan. 312 § 1.

Kan. 315 - Stowarzyszenia publiczne mogą z własnej inicjatywy podejmować przedsięwzięcia odpowiadające ich własnemu charakterowi, a także kierować nimi zgodnie z postanowieniami statutu, jednak pod zwierzchnim kierownictwem władzy kościelnej, o której mowa w kan. 312 § 1.

Kan. 316 - § 1. Nie może być ważnie przyjęty do stowarzyszeń publicznych ten, kto publicznie odstąpił od wiary katolickiej bądź zerwał wspólnotę kościelną, bądź podlega ekskomunice wymierzonej albo zadeklarowanej.

§ 2. Ci, którzy zgodnie z przepisami prawa zostali przyjęci, a okazałoby się, że ma do nich zastosowanie przypadek, o którym mowa w § 1, powinni, po uprzednim upomnieniu, zostać wydaleny ze stowarzyszenia, zgodnie z postanowieniami jego statutu i z zastrzeżeniem prawa rekursu do władzy kościelnej, o której mowa w kan. 312 § 1.

Kan. 317 - § 1. Jeżeli w statucie nie postanowiono inaczej, władza kościelna, o której mowa w kan. 312 § 1, zatwierdza przewodniczącego stowarzyszenia publicznego wybranego przez samo to stowarzyszenie albo ustanawia kandydata prezentowanego, albo też mianuje go na mocy własnego prawa; ta sama władza kościelna mianuje kapelana, czyli asystenta kościelnego, wysłuchawszy – gdy to wskazane – wyższych urzędników stowarzyszenia.

§ 2. Przepis ustanowiony w § 1 ma także zastosowanie do stowarzyszeń erygowanych na mocy przywileju apostołskiego przez członków instytutów zakonnych poza ich własnymi kościołami lub domami; w stowarzyszeniach zaś erygowanych przez członków instytutów zakonnych w ich własnym kościele lub domu nominacja albo zatwierdzenie przewodniczącego i kapelana należy do przełożonego instytutu, zgodnie z postanowieniami statutu.

§ 3. W stowarzyszeniach niekleryckich świeccy mogą pełnić funkcję przewodniczącego; na to stanowisko nie wolno wyznaczać kapelana, czyli asystenta kościelnego, chyba że statut stanowi inaczej.

§ 4. W publicznych stowarzyszeniach wiernych, które są bezpośrednio ukierunkowane na działalność apostołską, nie mogą być przewodniczącymi ci, którzy pełnią funkcje kierownicze w partiach politycznych.

Kan. 318 - § 1. W specjalnych okolicznościach, gdy wynika to z poważnych przyczyn, władza kościelna, o której mowa w kan. 312 § 1, może wyznaczyć komisarza, aby w jej imieniu przejściowo kierował stowarzyszeniem.

§ 2. Przewodniczącego stowarzyszenia publicznego może na skutek słusznej przyczyny odwołać ten, kto go mianował albo zatwierdził, po wysłuchaniu jednak zarówno samego przewodniczącego, jak i wyższych urzędników stowarzyszenia, zgodnie z postanowieniami statutu; kapelana natomiast może odwołać – zgodnie z przepisami kan. 192-195 – ten, kto go mianował.

Kan. 319 - § 1. Stowarzyszenie publiczne, erygowane zgodnie z przepisami prawa, jeżeli nie zastrzeżono inaczej, zarządza posiadanymi dobrami zgodnie z postanowieniami statutu, pod zwierzchnim kierownictwem władzy kościelnej, o której mowa w kan. 312 § 1, której należy każdego roku składać sprawozdanie finansowe z zarządzania.

§ 2. Też władzy należy także złożyć dokładne sprawozdanie finansowe z wykorzystania zebranych jałmużn i ofiar.

Kan. 320 - § 1. Stowarzyszenia erygowane przez Stolicę Świętą mogą być zniesione tylko przez nią.

§ 2. Wskutek poważnych przyczyn konferencja biskupów może znieść stowarzyszenia przez nią samą erygowane; biskup diecezjalny – stowarzyszenia przez siebie erygowane, a nawet stowarzyszenia erygowane na mocy indultu apostolskiego przez członków instytutów zakonnych za zgodą biskupa diecezjalnego.

§ 3. Właściwa władza nie może znieść stowarzyszenia publicznego, jeżeli nie wysłucha jego przewodniczącego, a także innych wyższych urzędników.

Rozdział III

PRYWATNE STOWARZYSZENIA WIERNYCH

Kan. 321 - Wierni zarządzają i kierują stowarzyszeniami prywatnymi, zgodnie z postanowieniami statutu.

Kan. 322 - § 1. Prywatne stowarzyszenie wiernych może uzyskać osobowość prawną na mocy formalnego dekretu właściwej władzy kościelnej, o której mowa w kan. 312.

§ 2. Żadne prywatne stowarzyszenie wiernych nie może uzyskać osobowości prawnej, jeżeli jego statut nie został zatwierdzony przez władzę kościelną, o której mowa w kan. 312 § 1; zatwierdzenie statutu nie zmienia jednak prywatnej natury stowarzyszenia.

Kan. 323 - § 1. Chociaż prywatne stowarzyszenia wiernych cieszą się autonomią, zgodnie z przepisem kan. 321, podlegają nadzorowi władzy kościelnej zgodnie z przepisami kan. 305, a także kierownictwu tejże władzy.

§ 2. Do władzy kościelnej należy także, z zachowaniem wszakże autonomii właściwej stowarzyszeniom prywatnym, czuwanie i zabieganie o to, by unikać rozproszenia sił, a działalność apostolską stowarzyszeń skierować ku dobru wspólnemu.

Kan. 324 - § 1. Prywatne stowarzyszenie wiernych w sposób wolny wyznacza sobie przewodniczącego i urzędników, zgodnie z postanowieniami statutu.

§ 2. Jeżeli prywatne stowarzyszenie wiernych wyraża takie życzenie, może sobie swobodnie wybrać duchowego doradcę spośród kapłanów pełniących zgodnie z przepisami prawa posługę w diecezji; wybrany musi być jednak zatwierdzony przez ordynariusza miejsca.

Kan. 325 - § 1. Prywatne stowarzyszenie wiernych zarządza w sposób wolny tymi dobrami, które posiada, zgodnie z przepisami statutu, z zastrzeżeniem jednak prawa właściwej władzy kościelnej do nadzorowania, by dobra były używane na cele stowarzyszenia.

§ 2. Podlega ono władzy ordynariusza zgodnie z przepisami kan. 1301 w zakresie zarządzania i wykorzystania dóbr, które zostały ofiarowane albo zapisane stowarzyszeniu na cele pobożne.

Kan. 326 - § 1. Prywatne stowarzyszenie wiernych wygasa zgodnie z postanowieniami statutu; może być także zniesione przez właściwą władzę, jeżeli jego działalność przynosi poważną szkodę doktrynie lub dyscyplinie kościelnej albo powoduje zgorzenie wiernych.

§ 2. Przeznaczenie dóbr stowarzyszenia, które wygasło, powinno być określone zgodnie z postanowieniami statutu, z zachowaniem praw nabytych, a także woli ofiarodawców.

Rozdział IV

PRZEPISY SPECJALNE DOTYCZĄCE STOWARZYSZEŃ WIERNYCH ŚWIECKICH

Kan. 327 - Wierni świeccy powinni doceniać stowarzyszenia ustanawiane dla celów duchowych, o których mowa w kan. 298, zwłaszcza te, które zmierzają do ożywienia chrześcijańskim duchem porządku rzeczy doczesnych i w ten sposób usilnie dążą do osiągnięcia ścisłego związku między wiarą i życiem.

Kan. 328 - Ci, którzy przewodniczą stowarzyszeniom świeckich, także tym, które zostały erygowane na mocy przywileju apostołskiego, mają się troszczyć o to, aby ich stowarzyszenia, tam gdzie to jest wskazane, współpracowały z innymi stowarzyszeniami wiernych i chętnie świadczyły pomoc różnym dziełom chrześcijańskim, zwłaszcza istniejącym na tym samym terytorium.

Kan. 329 - Przewodniczący stowarzyszeń świeckich powinni się zatroszczyć, by członkowie stowarzyszenia zostali odpowiednio uformowani do wykonywania apostołstwa właściwego świeckim.

Część II

HIERARCHICZNY USTRÓJ KOŚCIOŁA

Sekcja I

NAJWYŻSZA WŁADZA KOŚCIOŁA

Rozdział I

BISKUP RZYMSKI I KOLEGIUM BISKUPÓW

Kan. 330 - Jak z ustanowienia Pańskiego święty Piotr i pozostali Apostołowie stanowią jedno kolegium, w podobny sposób są ze sobą złączeni Biskup Rzymski, następca Piotra, i biskupi, następcy Apostołów.

Art. 1

BISKUP RZYMSKI

Kan. 331 - Biskup Kościoła Rzymskiego, w którym trwa urząd udzielony przez Pana samemu tylko Piotrowi, pierwszemu z Apostołów, a który ma być przekazywany jego następcom, jest Głową Kolegium Biskupów, Zastępcą Chrystusa i Pasterzem całego Kościoła tutaj na ziemi; dlatego, z racji swego urzędu, posiada on najwyższą, pełną, bezpośrednią i powszechną władzę zwyczajną w Kościele, którą może wykonywać zawsze w sposób nieskrępowany.

Kan. 332 - § 1. Pełną i najwyższą władzę w Kościele otrzymuje Biskup Rzymski przez zgodny z prawem i przyjęty przez niego wybór wraz z konsekracją biskupią. Władzę tę otrzymuje zatem z chwilą przyjęcia wyboru na papieża ten elekt, który posiada sakrę biskupią. Gdyby zaś elekt nie miał sakry biskupiej, powinien być zaraz konsekrowany na biskupa.

§ 2. Gdyby się zdarzyło, że Biskup Rzymski zrzekłby się swego urzędu, to do ważności wymaga się, by rezygnacja została dokonana w sposób wolny i była odpowiednio oznajmiona; nie wymaga zaś niczyjego przyjęcia.

Kan. 333 - § 1. Na mocy swego urzędu Biskup Rzymski nie tylko ma władzę nad całym Kościołem, lecz również otrzymuje pierwszeństwo władzy zwyczajnej nad wszystkimi Kościołami partykularnymi oraz ich zespołami, przez co zostaje jednocześnie potwierdzona i umocniona władza własna, zwyczajna i bezpośrednia, jaką posiadają biskupi w Kościołach partykularnych powierzonych ich pieczy.

§ 2. W sprawowaniu urzędu Najwyższego Pasterza Kościoła Biskup Rzymski jest zawsze złączony wspólnotą z pozostałymi biskupami, a także z całym Kościołem; jemu jednak przysługuje prawo określania – zgodnie z potrzebami Kościoła – sposobu, osobistego lub kolegialnego, wykonywania tego urzędu.

§ 3. Od wyroku lub dekretu Biskupa Rzymskiego nie przysługuje apelacja ani rekurs.

Kan. 334 - Biskupa Rzymskiego w wykonywaniu urzędu wspierają biskupi, którzy mogą podejmować współpracę na różny sposób, w tym także poprzez Synod Biskupów. Ponadto okazują mu pomoc kardynałowie, a także inne osoby oraz różne instytucje stosownie do aktualnych potrzeb; wszystkie te osoby i instytucje, w jego imieniu oraz mocą jego władzy, wykonują powierzone sobie zadanie dla dobra wszystkich Kościołów, zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 335 - Podczas wakansu Stolicy Rzymskiej albo przeszkody uniemożliwiającej jej działanie nie należy niczego zmieniać w zarządzie Kościoła powszechnego; powinny natomiast być stosowane ustawy szczególne wydane na te okoliczności.

Art. 2

KOLEGIUM BISKUPÓW

Kan. 336 - Kolegium Biskupów, którego głową jest papież, a członkami biskupi, na mocy sakramentalnej konsekracji oraz hierarchicznej wspólnoty z Głową Kolegium i członkami, i w którym istnieje nieprzerwanie ciało apostołskie, razem ze swoją Głową, a nigdy bez niej, również stanowi podmiot najwyższej i pełnej władzy nad całym Kościołem.

Kan. 337 - § 1. Kolegium Biskupów wykonuje władzę nad całym Kościołem w sposób uroczysty na soborze powszechnym.

§ 2. Tę samą władzę wykonuje przez zjednoczone działanie biskupów rozproszonych po świecie, które jako takie zostało przez Biskupa Rzymskiego zainicjowane albo dobrowolnie przyjęte, tak by stało się prawdziwym aktem kolegialnym.

§ 3. Do Biskupa Rzymskiego należy, stosownie do potrzeb Kościoła, wybieranie i inicjowanie sposobów kolegialnego wykonywania przez Kolegium Biskupów swojego zadania w całym Kościele.

Kan. 338 - § 1. Jedynie Biskup Rzymski może zwołać sobór powszechny, przewodniczyć mu, osobiście lub przez innych, a także przenieść sobór, zawiesić lub rozwiązać, jak również zatwierdzać jego dekrety.

§ 2. Biskup Rzymski określa sprawy, które mają być przedmiotem obrad soboru, oraz ustala porządek obowiązujący w czasie soboru; do tematów zaproponowanych przez Biskupa Rzymskiego ojcowie soboru mogą dołączyć także inne, wymagają one jednak zatwierdzenia papieskiego.

Kan. 339 - § 1. Wszyscy biskupi, którzy są członkami Kolegium Biskupów, i tylko oni, mają prawo i obowiązek uczestniczenia w soborze powszechnym z głosem decydującym.

§ 2. Ponadto niektórzy inni, niemający godności biskupiej, mogą być wezwani na sobór powszechny przez najwyższą władzę kościelną, do której też należy określić ich udziału w soborze.

Kan. 340 - Gdyby się zdarzyło, że w czasie soboru zawakowałaby Stolica Apostolska, na mocy samego prawa sobór zostaje przerwany, dopóki nowy papież nie nakaze go kontynuować albo rozwiązać.

Kan. 341 - § 1. Dekrety soboru powszechnego nie mają mocy obowiązującej, dopóki po zatwierdzeniu ich przez Biskupa Rzymskiego wraz z ojcami soboru nie zostaną przez niego potwierdzone i na jego polecenie promulgowane.

§ 2. Takiego samego potwierdzenia i promulgacji, dla uzyskania mocy obowiązującej, wymagają dekrety wydane przez Kolegium Biskupów, gdy podejmuje ono działalność ściśle kolegialną w inny sposób, zainicjowany lub dobrowolnie przyjęty przez Biskupa Rzymskiego.

Rozdział II

SYNOD BISKUPÓW

Kan. 342 - Synod Biskupów jest zebraniem biskupów wybranych z różnych regionów świata, którzy zbierają się w określonym czasie, aby wzmacniać ścisłą łączność między Biskupem Rzymu i biskupami, jak również temuż Biskupowi Rzymskiemu świadczyć pomoc swoją radą na rzecz ochrony oraz wzrostu wiary i obyczajów, a także zachowania i umocnienia dyscypliny kościelnej, i rozważenia problemów związanych z działalnością Kościoła w świecie.

Kan. 343 - Zadaniem Synodu Biskupów jest rozpatrywanie przedstawionych mu spraw i wysuwanie wniosków, nie zaś ich rozstrzygnięcie i wydawanie odnośnie do nich dekretów, chyba że w pewnych przypadkach zostanie mu nadana władza decydująca przez Biskupa Rzymskiego, do którego należy wówczas zatwierdzenie decyzji Synodu.

Kan. 344 - Synod Biskupów podlega bezpośrednio władzy Biskupa Rzymskiego, do którego należy:

1° zwołanie Synodu, ilekroć uzna to za wskazane, i określenie miejsca, gdzie mają się odbyć zebrania;

2° zatwierdzanie wyboru tych członków, którzy powinni zostać wybrani zgodnie z przepisami prawa szczególnego, jak również wyznaczanie i mianowanie innych członków;

3° ustalanie – zgodnie z przepisami prawa szczególnego, w odpowiednim czasie przed zebraniem się Synodu – zagadnień, jakie mają być rozpatrywane;

4° ustalanie porządku obrad;

5° przewodniczenie Synodowi, osobiście albo przez innych;

6° zamknięcie Synodu, jego przeniesienie, zawieszenie i rozwiązanie.

Kan. 345 - Synod Biskupów może się zebrać albo na zgromadzenie ogólne, na którym mianowicie rozpatruje się sprawy dotyczące bezpośrednio dobra Kościoła powszechnego, które to zgromadzenie może być zwyczajne lub nadzwyczajne, albo także na zgromadzenie specjalne, na którym rozpatruje się sprawy dotyczące bezpośrednio jednego lub kilku regionów.

Kan. 346 - § 1. Synod Biskupów zwołujący się na zgromadzenie ogólne zwyczajne składa się z członków, których większość stanowią biskupi wybrani na dane zgromadzenie przez konferencje biskupów w sposób określony prawem szczególnym Synodu; inni są wyznaczani na mocy tego samego prawa; inni wreszcie mianowani są bezpośrednio przez Biskupa Rzymskiego; do nich dołącza się niektórych członków kleryckich instytutów zakonnych, wybranych zgodnie z tym samym prawem szczególnym.

§ 2. Synod Biskupów zwołany na zgromadzenie ogólne nadzwyczajne, dla omówienia spraw wymagających szybkiego załatwienia, składa się z członków, których większość stanowią biskupi wyznaczeni zgodnie z prawem szczególnym Synodu, z racji sprawowanego urzędu; inni są mianowani bezpośrednio przez Biskupa Rzymskiego; do nich dołącza się niektórych członków kleryckich instytutów zakonnych, wybranych zgodnie z tym samym prawem.

§ 3. Synod Biskupów zwołujący się na zgromadzenie specjalne składa się z członków wybranych głównie z tych regionów, dla których zwoływane jest zgromadzenie, zgodnie z przepisami szczególnego prawa, którym kieruje się Synod.

Kan. 347 - § 1. Gdy zgromadzenie Synodu Biskupów zostaje przez Biskupa Rzymskiego zamknięte, wygasa tym samym zadanie powierzone na danym zgromadzeniu biskupom czy innym członkom Synodu.

§ 2. W przypadku wakansu Stolicy Apostolskiej po zwołaniu Synodu albo w czasie jego trwania, na mocy samego prawa następuje zawieszenie zgromadzenia Synodu, jak również zadań powierzonych na nim jego członkom, dopóki nowy papież nie zadecyduje albo o rozwiązaniu, albo o kontynuowaniu zgromadzenia.

Kan. 348 - § 1. Synod Biskupów posiada stały Sekretariat Generalny, któremu przewodniczy mianowany przez Biskupa Rzymskiego sekretarz generalny, wspierany przez Radę Sekretariatu składającą się z biskupów – niektórzy spośród nich są wybierani przez sam Synod Biskupów,

zgodnie z prawem szczególnym Synodu, inni zaś otrzymują nominację od Biskupa Rzymskiego; zadanie ich wszystkich wygasa z chwilą rozpoczęcia nowego zgromadzenia ogólnego.

§ 2. Dla każdego zgromadzenia Synodu Biskupów ustanawia się ponadto jednego albo kilku sekretarzy specjalnych, mianowanych przez papieża; pełnią oni powierzony urząd tylko do zakończenia zgromadzenia Synodu.

Rozdział III

KARDYNAŁOWIE ŚWIĘTEGO KOŚCIOŁA RZYMSKIEGO

Kan. 349 - Kardynałowie Świętego Kościoła Rzymskiego tworzą szczególne Kolegium, do którego należy wybór Biskupa Rzymskiego, zgodnie z postanowieniami specjalnego prawa; ponadto kardynałowie są do dyspozycji papieża, czy to działając kolegialnie, gdy są zwoływani razem dla rozważenia ważniejszych spraw, czy też pojedynczo, mianowicie przez wykonywanie różnych urzędów, świadcząc pomoc Biskupowi Rzymskiemu, zwłaszcza w codziennej trosce o Kościół powszechny.

Kan. 350 - § 1. Kolegium Kardynałów dzieli się na trzy stopnie: stopień biskupów, do którego należą kardynałowie otrzymujący od Biskupa Rzymskiego tytuły kościołów podmiejskich Rzymu oraz patriarchowie wschodni włączeni do Kolegium Kardynałów; stopień prezbiterów i stopień diakonów.

§ 2. Każdemu z kardynałów stopnia prezbiterów i stopnia diakonów papież wyznacza w Rzymie tytuł albo diakonię.

§ 3. Patriarchowie wschodni włączeni do Kolegium Kardynałów mają jako tytuł własny kościół patriarchalny.

§ 4. Kardynał dziekan otrzymuje jako tytuł diecezję Ostii wraz z innym kościołem, który stanowił jego dotychczasowy tytuł.

§ 5. Przez opcję dokonaną na konsystorzu i zatwierdzoną przez papieża, kardynałowie, zachowując pierwszeństwo święceń i promocji, mogą ze stopnia prezbiterów przechodzić na inny tytuł, a ze stopnia diakonów z jednej diakonii na drugą, oraz – gdy przez pełnych dziesięć lat pozostawali w stopniu diakonów – także do stopnia prezbiterów.

§ 6. Kardynał, który ze stopnia diakonów przeszedł na skutek opcji do stopnia prezbiterów, ma pierwszeństwo przed wszystkimi kardynałami prezbiterami, którzy po nim zostali wyniesieni do godności kardynalskiej.

Kan. 351 - § 1. Kardynałów ustanawia w sposób nieskrępowany Biskup Rzymski, wybierając ich spośród mężczyzn, którzy mają przynajmniej święcenia prezbiteratu, odznaczają się szczególną wiedzą, obyczajami, pobożnością i roztropnością w załatwianiu spraw; ci, którzy nie są jeszcze biskupami, powinni przyjąć sakrę biskupią.

§ 2. Kardynałowie są kreowani dekretem Biskupa Rzymskiego, ogłaszającym wobec Kolegium Kardynałów; od chwili ogłoszenia są związani obowiązkami i cieszą się uprawnieniami określonymi w ustawie.

§ 3. Kto został promowany do godności kardynalskiej, a Biskup Rzymski zapowiedział jego kreowanie, jednak zastrzegł sobie *in pectore* ogłoszenie jego imienia i nazwiska, na razie nie ma żadnych obowiązków ani też nie przysługują mu żadne uprawnienia kardynałów; później wszakże, po ogłoszeniu jego imienia i nazwiska przez Biskupa Rzymskiego, jest związany obowiązkami i korzysta z uprawnień, przy czym pierwszeństwo liczy się od chwili zarezerwowania *in pectore* jego imienia i nazwiska.

Kan. 352 - § 1. Kolegium Kardynałów przewodniczy dziekan, którego w razie przeszkody zastępuje prodziekan; ani dziekan, ani prodziekan nie mają żadnej władzy rządzenia względem pozostałych kardynałów, lecz są jako pierwsi wśród równych.

§ 2. Z chwilą wakansu urzędu dziekana kardynałowie posiadający tytuły kościołów podmiejskich Rzymu i tylko oni, zebrani pod przewodnictwem prodziekana – jeżeli jest obecny – albo najstarszego z nich, powinni wybrać ze swego grona dziekana kolegium; jego imię i nazwisko przedstawiają papieżowi, do którego należy zatwierdzenie wybranego.

§ 3. W ten sam sposób przewidziany w § 2 dokonuje się, pod przewodnictwem dziekana, wyboru prodziekana; również do papieża należy zatwierdzenie wyboru prodziekana.

§ 4. Gdyby dziekan i prodziekan nie mieli stałego zamieszkania w Rzymie, powinni je tam uzyskać.

Kan. 353 - § 1. Kardynałowie służą pomocą Najwyższemu Pasterzowi Kościoła działaniem kolegialnym, przede wszystkim na konsystorzach, na które zbierają się z polecenia Biskupa Rzymskiego i pod jego przewodnictwem; konsystorze bywają zwyczajne albo nadzwyczajne.

§ 2. Na konsystorz zwyczajny są zwoływani wszyscy kardynałowie, przynajmniej przebywający w Rzymie, w celu skonsultowania z nimi niektórych ważniejszych spraw, częściej jednak się zdarzających, albo dla dokonania niektórych szczególnie uroczystych aktów.

§ 3. Na konsystorz nadzwyczajny, który odbywa się wtedy, gdy przemawiają za tym szczególne potrzeby Kościoła lub konieczność rozważenia poważniejszych spraw, zwołuje się wszystkich kardynałów.

§ 4. Tylko konsystorz zwyczajny, na którym są dokonywane pewne uroczyste akty, może być publiczny, a więc taki, na który oprócz kardynałów dopuszcza się prałatów, przedstawicieli społeczności świeckich oraz innych zaproszonych.

Kan. 354 - Kardynałowie przełożeni dykasterii czy też innych stałych instytucji Kurii Rzymskiej i Państwa Watykańskiego, którzy ukończyli siedemdziesiąty piąty rok życia, są proszeni o złożenie rezygnacji z zajmowanego urzędu na ręce Biskupa Rzymskiego, który podejmie decyzję w tej sprawie po rozważeniu wszystkich okoliczności.

Kan. 355 - § 1. Do kardynała dziekana należy udzielenie święceń biskupich wybranemu na Biskupa Rzymskiego, gdyby elekt tego potrzebował; jeżeli dziekan nie może tego uczynić, prawo to przysługuje prodziekanowi, a gdy i on ma przeszkodę – najstarszemu kardynałowi stopnia biskupów.

§ 2. Kardynał protodiakon ogłasza ludowi imię nowo wybranego papieża; on też, w zastępstwie Biskupa Rzymskiego, nakłada paliusze metropolitom lub przekazuje je ich pełnomocnikom.

Kan. 356 - Kardynałowie mają obowiązek gorliwie współpracować z Biskupem Rzymskim; z tej racji kardynałowie, którzy pełnią jakikolwiek urząd w Kurii, a nie są biskupami diecezjalnymi,

mają obowiązek rezydować w Rzymie; kardynałowie zaś kierujący jakąś diecezją w charakterze biskupów diecezjalnych powinni przybyć do Rzymu, ilekroć są wzywani przez Biskupa Rzymskiego.

Kan. 357 - § 1. Kardynałowie, którym został wyznaczony tytuł kościoła podmiejskiego albo kościoła w Rzymie, od chwili objęcia go w posiadanie mają wspierać te diecezje lub kościoły radą i opieką, nie otrzymują jednak w stosunku do nich żadnej władzy rządzenia, ani też w żaden sposób nie mogą ingerować w zakresie spraw dotyczących zarządzania dobrami, dyscypliny albo wykonywania posługi kościelnej.

§ 2. Kardynałowie przebywający poza Rzymem i poza własną diecezją, w sprawach dotyczących swojej osoby są wyjęci spod władzy rządzenia biskupa diecezji, w której przebywają.

Kan. 358 - Kardynałowi, któremu Biskup Rzymski zleca zadanie reprezentowania go na jakimś uroczystym obchodzie lub zgromadzeniu osób, w charakterze legata *a latere*, a więc występującego jako jego *alter ego*, jak również kardynałowi, który jako jego *specjalny wysłannik* ma wypełnić określoną posługę pasterską, przysługuje tylko to, co mu zostało zleczone przez samego Biskupa Rzymskiego.

Kan. 359 - Podczas wakansu Stolicy Apostolskiej Kolegium Kardynałów przysługuje jedynie ta władza, którą przyznaje mu ustawa szczególna.

Rozdział IV

KURIA RZYMSKA

Kan. 360 - Kuria Rzymska, przy pomocy której papież zwykł załatwiać sprawy Kościoła powszechnego i która w jego imieniu oraz jego powagą wykonuje zadania dla dobra i służby Kościołom, obejmuje Papieski Sekretariat Stanu, Radę Publicznych Spraw Kościoła, kongregacje, trybunały oraz inne instytucje, których strukturę i kompetencje określa ustawa szczególna*.

* Z uwzględnieniem art. 45-47 konst. apost. Jana Pawła II, *Pastor bonus*, z dnia 28 czerwca 1988 r., AAS 80 (1988), s. 872 – *przyp. red.*

Kan. 361 - Przez Stolicę Apostolską lub Stolicę Świętą rozumie się w niniejszym Kodeksie nie tylko Biskupa Rzymskiego, lecz także – o ile nie wynika co innego z natury rzeczy lub z kontekstu – Sekretariat Stanu, Radę Publicznych Spraw Kościoła, jak również inne instytucje Kurii Rzymskiej*.

* Z uwzględnieniem art. 45-47 konst. apost. Jana Pawła II, *Pastor bonus*, z dnia 28 czerwca 1988 r., AAS 80 (1988), s. 872 – *przyp. red.*

Rozdział V

LEGACI BISKUPA RZYMSKIEGO

Kan. 362 - Biskupowi Rzymskiemu przysługuje przyrodzone i niezależne prawo mianowania i wysyłania swoich legatów, czy to do Kościołów partykularnych w różnych krajach lub regionach, czy też jednocześnie do państw i władz publicznych, jak również przenoszenia ich

i odwoływania, z zachowaniem przepisów prawa międzynarodowego, w odniesieniu do wysyłania i odwoływania legatów ustanowionych w państwach.

Kan. 363 - § 1. Legatom Biskupa Rzymskiego zleca się funkcję reprezentowania go na sposób stały w Kościołach partykularnych albo także wobec państw i władz publicznych, do których są posyłani.

§ 2. Stolicę Apostolską reprezentują również ci, którzy są wyznaczani jako delegaci albo obserwatorzy w misji papieskiej do organizacji międzynarodowych albo na konferencje czy zjazdy.

Kan. 364 - Głównym zadaniem legata papieskiego jest stałe zacieśnianie i umacnianie więzi łączących Stolicę Apostolską z Kościołami partykularnymi. Tak więc, w odniesieniu do powierzonego mu okręgu, do papieskiego legata należy:

1° przesyłanie do Stolicy Apostolskiej wiadomości na temat warunków, w jakich znajdują się Kościoły partykularne, i o tym wszystkim, co dotyczy życia samego Kościoła i dobra dusz;

2° wspieranie biskupów czynem i radą, bez naruszania jednak wykonywanej przez nich władzy zgodnej z prawem;

3° promowanie częstych kontaktów z konferencją biskupów przez udzielanie jej wszechstronnej pomocy;

4° w odniesieniu do nominacji biskupów: przesyłanie lub proponowanie Stolicy Apostolskiej nazwisk kandydatów, jak również przeprowadzanie procesu informacyjnego dotyczącego tych, którzy mają być promowani, zgodnie z przepisami wydanymi przez Stolicę Apostolską;

5° usilne popieranie tego, co przyczynia się do pokoju, postępu i zgodnej współpracy między narodami;

6° podejmowanie wraz z biskupami odpowiednich kontaktów między Kościołem katolickim i innymi Kościołami lub wspólnotami kościelnymi, a nawet i religiami niechrześcijańskimi;

7° występowanie wobec władz państwowych, we wspólnym działaniu z biskupami, w obronie tego, co jest związane z misją Kościoła i Stolicy Apostolskiej;

8° wykonywanie ponadto pełnomocnictw oraz wypełnianie innych poleceń przekazanych mu przez Stolicę Apostolską.

Kan. 365 - § 1. Do szczególnych zadań legata papieskiego, który zgodnie z przepisami prawa międzynarodowego wypełnia jednocześnie misję w państwie, należy także:

1° podtrzymywanie i ożywianie więzi między Stolicą Apostolską i władzami państwowymi;

2° prowadzenie rokowań w zakresie spraw dotyczących stosunków Kościoła i Państwa, a szczególnie negocjacji konkordatu czy innych umów tego rodzaju, jak również czuwanie nad wprowadzaniem ich w życie.

§ 2. W załatwianiu spraw, o których mowa w § 1, zależnie od tego, co wynika z okoliczności, legat papieski powinien zasięgnąć opinii i rady biskupów okręgu kościelnego oraz informować ich o przebiegu sprawy.

Kan. 366 - Ze względu na szczególny charakter posługi legata:

1° siedziba papieskiego poselstwa jest wyjęta spod władzy rządu ordynariusza miejsca, chyba że chodzi o zawieranie małżeństw;

2° wolno legatowi papieskiemu – po powiadomieniu, w miarę możliwości, miejscowych ordynariuszy – we wszystkich kościołach jego poselstwa sprawować funkcje liturgiczne, także z użyciem pontyfikałów.

Kan. 367 - Zadanie legata papieskiego nie wygasa z chwilą wakansu Stolicy Apostolskiej, chyba że co innego zastrzeżono w piśmie papieskim; wygasa natomiast po wypełnieniu zlecenia, wskutek odwołania podanego do wiadomości zainteresowanego oraz rezygnacji przyjętej przez Biskupa Rzymskiego.

Sekcja II

KOŚCIOŁY PARTYKULARNE ORAZ ICH ZESPOŁY

Tytuł I

KOŚCIOŁY PARTYKULARNE I USTANOWIONA W NICH WŁADZA

Rozdział I

KOŚCIOŁY PARTYKULARNE

Kan. 368 - Kościoły partykularne, w których istnieje i z których się składa jeden i jedyny Kościół katolicki, to przede wszystkim diecezje, z którymi – jeżeli nie stwierdza się czego innego – są zrównane: prałatura terytorialna i opactwo terytorialne, wikariat apostolski i prefektura apostolska, jak również administratura apostolska erygowana na stałe.

Kan. 369 - Diecezję stanowi część Ludu Bożego powierzona pasterskiej pieczy biskupa z współpracującym z nim prezbiterium, tak by trwając przy swym pasterzu, zgromadzona przez niego w Duchu Świętym przez Ewangelię i Eucharystię, tworzyła Kościół partykularny, w którym prawdziwie obecny jest i działa jeden, święty, katolicki i apostolski Kościół Chrystusa.

Kan. 370 - Prałaturę terytorialną albo opactwo terytorialne stanowi część Ludu Bożego w określonych granicach terytorialnych; troskę o nią, ze względu na szczególne uwarunkowania, powierza się prałatowi albo opatowi, który kieruje nią, na podobieństwo biskupa diecezjalnego, jako własny jej pasterz.

Kan. 371 - § 1. Wikariat apostolski lub prefekturę apostolską stanowi określona część Ludu Bożego, która ze względu na szczególne uwarunkowania nie została jeszcze ukonstytuowana jako diecezja i jest powierzona pasterskiej trosce wikariusza apostolskiego albo prefekta apostolskiego, aby zarządzali nią w imieniu papieża.

§ 2. Administraturę apostolską stanowi określona część Ludu Bożego, która ze względu na specjalne i wyjątkowo poważne racje nie została erygowana przez papieża jako diecezja, a troska pasterska o nią zostaje powierzona administratorowi apostolskiemu, aby nią zarządzał w imieniu papieża.

Kan. 372 - § 1. Część Ludu Bożego, która tworzy diecezję lub inny Kościół partykularny, jest z reguły wyodrębniona poprzez określone terytorium w ten sposób, że obejmuje wszystkich wiernych na nim mieszkających.

§ 2. Jednakże tam, gdzie zdaniem najwyższej władzy kościelnej, po wysłuchaniu opinii zainteresowanych konferencji biskupów, okaże się to pożyteczne, mogą być na tym samym terytorium erygowane Kościoły partykularne odrębne ze względu na obrządek wiernych lub z innej podobnej racji.

Kan. 373 - Jedyne najwyższa władza kościelna może erygować Kościoły partykularne, które – erygowane zgodnie z prawem – z mocy samego prawa nabywają osobowość prawną.

Kan. 374 - § 1. Każda diecezja lub inny Kościół partykularny powinny być podzielone na odrębne części, czyli parafie.

§ 2. W celu ożywiania troski duszpasterskiej przez wspólne działanie kilka sąsiednich parafii może być połączonych w specjalne zespoły, jakimi są dekanaty.

Rozdział II

BISKUPI

Art. 1

O BISKUPACH W OGÓLNOŚCI

Kan. 375 - § 1. Biskupi, którzy z ustanowienia Bożego są następcami Apostołów, przez Ducha Świętego, który został im dany, są ustanawiani w Kościele pasterzami, aby i oni sami byli również nauczycielami doktryny, kapłanami świętego kultu i wykonawcami posługi rządzenia.

§ 2. Biskupi przez samą konsekrację biskupią otrzymują, wraz z zadaniem uświęcania, także zadanie nauczania i rządzenia, które jednak z natury swojej mogą być wykonywane tylko w hierarchicznej wspólnoty z Głową Kolegium i jego członkami.

Kan. 376 - Biskupów nazywa się *diecezjalnymi*, gdy ich trosce została powierzona jakaś diecezja; pozostałych nazywa się *tytularnymi*.

Kan. 377 - § 1. Papież mianuje biskupów w sposób nieskrępowany albo zatwierdza wybranych zgodnie z prawem.

§ 2. Przynajmniej co trzy lata biskupi prowincji kościelnej lub – gdzie wynika to z okoliczności – konferencje biskupów w porozumieniu i z zachowaniem tajemnicy mają sporządzić listę prezbiterów, także członków instytutów życia konsekrowanego, szczególnie zdatnych do biskupstwa i przesłać ją do Stolicy Apostolskiej, z zachowaniem prawa każdego z biskupów do odrębnego podania Stolicy Apostolskiej nazwisk prezbiterów, których uznaje za godnych i zdatnych do posługi biskupiej.

§ 3. Jeżeli zgodnie z prawem nie postanowiono inaczej, to ilekroć ma zostać mianowany biskup diecezjalny albo biskup koadiutor, w odniesieniu do tzw. terna, które ma być przedstawione Stolicy Apostolskiej, zadaniem legata papieskiego jest zbadanie każdego kandydata z osobna i zakomunikowanie Stolicy Apostolskiej – łącznie z własnym wnioskiem – co w tej sprawie sugerują metropolita i sufragani prowincji, do której należy lub jest przypisana diecezja, o którą chodzi, jak również co sądzi przewodniczący konferencji biskupów. Ponadto legat papieski

powinien wysłuchać niektórych członków kolegium konsultorów i kapituły katedralnej oraz – jeżeli uzna to za wskazane – uzyskać opinię innych osób spośród duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego oraz świeckich odznaczających się mądrością, każdego z osobna i z zachowaniem tajemnicy.

§ 4. Jeżeli zgodnie z prawem nie postanowiono inaczej, to biskup diecezjalny, który uważa, że jego diecezja powinna otrzymać biskupa pomocniczego, powinien przedstawić Stolicy Apostolskiej listę przynajmniej trzech prezbiterów szczególnie zdatnych na ten urząd.

§ 5. Nie udziela się na przyszłość władzom świeckim żadnych uprawnień i przywilejów dotyczących wyboru, nominacji, prezentowania lub wyznaczania biskupów.

Kan. 378 - § 1. Gdy chodzi o zdatność kandydatów do biskupstwa, wymaga się od każdego:

1° odznaczania się niezachwianą wiarą, dobrymi obyczajami, pobożnością, gorliwością w trosce o dusze, mądrością, roztropnością i cnotami ludzkimi, jak również posiadania pozostałych przymiotów, które czynią go odpowiednim do sprawowania urzędu, o który chodzi;

2° dobrej opinii;

3° przynajmniej trzydziestu pięciu lat życia;

4° przynajmniej pięciu lat prezbiteratu;

5° doktoratu lub przynajmniej licencjatu z Pisma Świętego, teologii albo prawa kanonicznego, uzyskanego w instytucie studiów wyższych zatwierdzonym przez Stolicę Apostolską, lub przynajmniej prawdziwej biegłości w tych dyscyplinach.

§ 2. Do Stolicy Apostolskiej należy ostateczny osąd co do zdatności kandydata.

Kan. 379 - Jeżeli nie ma prawnej przeszkody, promowany do biskupstwa w ciągu trzech miesięcy od otrzymania pisma apostolskiego powinien przyjąć sakrę biskupią, i to przed objęciem urzędu.

Kan. 380 - Przed kanonicznym objęciem swego urzędu promowany powinien złożyć wyznanie wiary oraz przysięgę wierności wobec Stolicy Apostolskiej, zgodnie z formułą zatwierdzoną przez Stolicę Apostolską.

Art. 2

BISKUPI DIECEZJALNI

Kan. 381 - § 1. Biskupowi diecezjalnemu w powierzonych mu diecezji przysługuje wszelka władza zwyczajna, własna i bezpośrednia, jaka jest wymagana do sprawowania jego pasterskiego urzędu, z wyłączeniem tych spraw, które na mocy prawa albo dekretu papieża są zarezerwowane dla najwyższej albo innej władzy kościelnej.

§ 2. Jeżeli co innego nie wynika z natury rzeczy albo z przepisu prawa, z biskupem diecezjalnym są zrównani w prawie ci, którzy są zwierzchnikami wspólnot wiernych, o których mowa w kan. 368.

Kan. 382 - § 1. Przed kanonicznym objęciem diecezji biskup promowany nie może ingerować w sprawowanie powierzonego sobie urzędu; może jednak sprawować urzędy, które już piastował w tej diecezji w chwili promocji, z zachowaniem w mocy przepisu kan. 409 § 2.

§ 2. Jeżeli tylko nie wstrzyma go prawna przeszkoda, promowany na urząd biskupa diecezjalnego powinien objąć kanonicznie swoją diecezję: gdy nie ma jeszcze sakry biskupiej –

w ciągu czterech miesięcy od otrzymania pisma apostolskiego; jeżeli zaś ma już sakrę – w ciągu dwóch miesięcy od jego otrzymania.

§ 3. Biskup obejmuje kanonicznie diecezję, gdy w tej diecezji – osobiście lub przez pełnomocnika – przedstawi do wiadomości kolegium konsultorów pismo apostolskie w obecności kanclerza kurii, który sporządza protokół; natomiast w diecezjach nowo erygowanych, gdy poda do wiadomości to pismo w obecności duchowieństwa i ludu obecnego w kościele katedralnym; protokół sporządza najstarszy spośród obecnych prezbiterów.

§ 4. Bardzo się zaleca, by kanoniczne objęcie diecezji dokonało się podczas czynności liturgicznej w kościele katedralnym, w obecności duchowieństwa i ludu.

Kan. 383 - § 1. Wypełniając swoją pasterską posługę, biskup diecezjalny powinien się troszczyć o wszystkich wiernych powierzonych jego pieczy, bez względu na ich wiek, pozycję czy narodowość, zarówno o mieszkających na stałe na jego terytorium, jak i o tych, którzy przebywają tam czasowo, okazując apostolską troskę także o tych, którzy ze względu na warunki swego życia nie mogą wystarczająco korzystać ze zwyczajnego duszpasterstwa, oraz w stosunku do niepraktykujących.

§ 2. Jeżeli ma w swojej diecezji wiernych innego obrządku, powinien zarządzić ich duchowym potrzebom czy to przez kapłanów albo parafie tegoż obrządku, czy to przez wikariusza biskupiego.

§ 3. Do braci niebędących w pełnej wspólności z Kościołem katolickim powinien się odnosić życzliwie i z miłością, popierając także ekumenizm, zgodny z myślą Kościoła.

§ 4. Powinien uważać za powierzonych sobie w Panu nieochrzczonych, aby i im zajaśniała miłość Chrystusa, której świadkiem biskup ma być wobec wszystkich.

Kan. 384 - Biskup diecezjalny powinien otoczyć szczególną troską prezbiterów, wysłuchiwać ich jako pomocników i doradców, stać na straży przysługujących im uprawnień i troszczyć się o to, aby wypełniali właściwe ich stanowi obowiązki i mieli do dyspozycji środki oraz instytucje potrzebne do rozwoju życia duchowego i intelektualnego; jego troską ma być również zapewnienie im godziwego utrzymania oraz opieki socjalnej, zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 385 - Biskup diecezjalny powinien z całą mocą popierać powołania do różnych posług oraz do życia konsekrowanego, okazując szczególną troskę o powołania kapłańskie i misyjne.

Kan. 386 - § 1. Biskup diecezjalny ma obowiązek przedstawiać wiernym i wyjaśniać prawdy wiary, w które należy wierzyć i które należy stosować w obyczajach, sam często przepowiadając; ma również troszczyć się o to, by były starannie przestrzegane przepisy kanonów dotyczące posługi słowa, zwłaszcza homilii i nauczania katechetycznego, tak żeby wszystkim była przekazywana cała nauka chrześcijańska.

§ 2. Stosując środki uznane za bardziej odpowiednie, powinien zdecydowanie bronić nienaruszalności i jedności prawd wiary, w które należy wierzyć, uznając jednak słuszną wolność w zakresie zgłębiania prawd.

Kan. 387 - Pamiętając o tym, że ma obowiązek dawać przykład świętości poprzez miłość, pokorę i prostotę życia, biskup diecezjalny powinien na wszelkie sposoby zabiegać o wzrost świętości wiernych, zgodnie z własnym powołaniem każdego; a ponieważ jest głównym szafarzem Bożych misterii, ma zabiegać ustawicznie o to, by wierni powierzeni jego pieczy dzięki sprawowaniu sakramentów wzrastali w łasce oraz poznawali tajemnicę paschalną i nią żyli.

Kan. 388 - § 1. Od chwili objęcia diecezji biskup diecezjalny zobowiązany jest odprawiać Mszę Świętą za powierzony sobie lud w każdą niedzielę i inne święta nakazane w jego regionie.

§ 2. Mszę Świętą za lud w dni, o których mowa w § 1, biskup powinien odprawiać i ofiarowywać osobiście; jeżeli jednak ze względu na prawną przeszkodę nie może jej odprawić, w wymienione dni ma wypełnić ten obowiązek przez innych lub wypełnić go osobiście w inne dni.

§ 3. Biskup, któremu oprócz własnej diecezji powierzono inne, także do tymczasowego zarządzania, czyni zadość obowiązkowi, odprawiając jedną Mszę Świętą za cały powierzony sobie lud.

§ 4. Biskup, który nie wypełnił obowiązku, o którym mowa w § 1-3, powinien jak najszybciej odprawić za lud tyle Mszy Świętych, ile pominął.

Kan. 389 - Powinien często przewodniczyć sprawowaniu Najświętszej Eucharystii w kościele katedralnym lub w innym kościele swojej diecezji, zwłaszcza w święta nakazane oraz w inne uroczystości.

Kan. 390 - Biskup diecezjalny może wykonywać czynności pontyfikalne na terenie całej swojej diecezji; poza własną diecezją nie może tego czynić bez wyraźnego lub przynajmniej rozumnie domniemanego zezwolenia ordynariusza miejsca.

Kan. 391 - § 1. Do biskupa diecezjalnego należy rządzić powierzonym mu Kościołem partykularnym, z władzą ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą, zgodnie z przepisami prawa.

§ 2. Władzę ustawodawczą wykonuje sam biskup; władzę wykonawczą wykonuje bądź osobiście, bądź przez wikariuszy generalnych albo biskupich, zgodnie z przepisami prawa; władzę sądowniczą bądź osobiście, bądź przez wikariusza sądowego i sędziów, zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 392 - § 1. Ponieważ biskup powinien strzec jedności całego Kościoła, jest zobowiązany dbać o utrzymanie dyscypliny wspólnej całemu Kościołowi i egzekwować przestrzeganie wszystkich ustaw kościelnych.

§ 2. Ma czuwać nad tym, by do dyscypliny kościelnej nie wkradły się nadużycia, zwłaszcza w zakresie posługi słowa, sprawowania sakramentów i sakramentaliów, kultu Boga i świętych, jak również zarządzania dobrami.

Kan. 393 - We wszystkich czynnościach prawnych diecezji biskup diecezjalny występuje w jej imieniu.

Kan. 394 - § 1. Biskup powinien popierać różne formy apostołstwa w diecezji oraz czuwać nad tym, by w całej diecezji lub w obrębie jej poszczególnych okręgów wszystkie dzieła apostołskie, z zachowaniem właściwego charakteru każdego z nich, były koordynowane pod jego kierownictwem.

§ 2. Powinien nakłaniać wiernych do wypełniania ich obowiązku podjęcia apostołstwa, zgodnie z pozycją i zdolnością każdego, jak również zachęcać ich do uczestnictwa w różnych dziełach apostołskich i wspomagania tych dzieł, zgodnie z potrzebami miejsca i czasu.

Kan. 395 - § 1. Nawet jeśli biskup diecezjalny ma koadiutora albo biskupa pomocniczego, jest związany obowiązkiem osobistej rezydencji w diecezji.

§ 2. Oprócz nawiedzania grobów apostoelskich, obowiązkowego uczestniczenia w soborze lub synodzie, w Synodzie Biskupów, w konferencji biskupów, czy też wypełniania jakiegoś innego obowiązku powierzonego mu zgodnie z prawem, poza diecezją może on przebywać ze słusznej przyczyny tylko przez miesiąc, bez przerwy lub z przerwami, jeżeli zostało zapewnione, że jego nieobecność nie spowoduje żadnej szkody dla diecezji.

§ 3. Poza przypadkiem poważnej i naglącej przyczyny nie wolno mu opuszczać diecezji w dni Narodzenia Pańskiego, Wielkiego Tygodnia, Zmartwychwstania Pańskiego, Zesłania Ducha Świętego oraz Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa.

§ 4. Gdyby biskup był bezprawnie nieobecny w diecezji ponad sześć miesięcy, metropolita ma powiadomić Stolicę Apostolską o jego nieobecności; gdyby zaś chodziło o metropolitę, ma to uczynić najstarszy z sufraganów.

Kan. 396 - § 1. Biskup zobowiązany jest do corocznego wizytowania diecezji, w całości lub częściowo, tak jednak, by przynajmniej raz na pięć lat dokonał wizytacji całej diecezji osobiście, a w razie prawnej przeszkody – przez biskupa koadiutora albo pomocniczego, albo przez wikariusza generalnego lub biskupiego, albo przez innego prezbitera.

§ 2. Na towarzyszy i pomocników wizytacji biskup może sobie dobrać dowolnie wybranych duchownych, z odrzuceniem wszelkiego przeciwnego przywileju lub zwyczaju.

Kan. 397 - § 1. Zwyczajnej wizytacji biskupiej podlegają osoby, instytucje katolickie, rzeczy i miejsca święte znajdujące się w obrębie diecezji.

§ 2. Członków instytutów zakonnych na prawie papieskim oraz ich domy biskup może wizytować jedynie w przypadkach przewidzianych przez prawo.

Kan. 398 - Wizytację pasterską biskup powinien odbywać z należyłą pilnością, starając się, by przez zbytnie wydatki nie stać się dla nikogo przykry czy uciążliwy.

Kan. 399 - § 1. Biskup diecezjalny zobowiązany jest co pięć lat przedstawiać papieżowi sprawozdanie o stanie powierzonej sobie diecezji, w formie i w czasie określonym przez Stolicę Apostolską.

§ 2. Jeżeli rok wyznaczony na przedłożenie sprawozdania przypadnie w całości lub części na dwa pierwsze lata sprawowania rządów diecezji, biskup może wówczas powstrzymać się od sporządzenia i przedstawienia sprawozdania.

Kan. 400 - § 1. Jeżeli Stolica Apostolska nie zadecyduje inaczej, biskup diecezjalny w tym roku, w którym jest zobowiązany przedłożyć sprawozdanie, ma udać się do Rzymu dla uczczenia grobów świętych Apostołów Piotra i Pawła oraz stawienia się przed Biskupem Rzymu.

§ 2. Powyższy obowiązek biskup powinien wypełnić osobiście, chyba że nie może tego uczynić z powodu prawnej przeszkody; w takim przypadku obowiązek ten ma wypełnić przez koadiutora, gdy go posiada, lub przez biskupa pomocniczego, albo przez odpowiedniego kapłana swego prezbiterium, mieszkającego w jego diecezji.

§ 3. Wikariusz apostolski może wypełnić ten obowiązek przez pełnomocnika, nawet przebywającego w Rzymie; prefekt apostolski nie ma tego obowiązku.

Kan. 401 - § 1. Biskup diecezjalny, który ukończył siedemdziesiąty piąty rok życia, jest proszony o złożenie rezygnacji z zajmowanego urzędu na ręce papieża, który po rozważeniu wszystkich okoliczności podejmie decyzję.

§ 2. Usilnie prosi się biskupa diecezjalnego, który z powodu choroby lub innej poważnej przyczyny nie może w sposób właściwy sprawować swojego urzędu, by złożył rezygnację z urzędu.

Kan. 402 - § 1. Biskup, którego rezygnacja z urzędu została przyjęta, zachowuje tytuł emeryta swojej diecezji i jeżeli sobie tego życzy, może zachować mieszkanie w tej diecezji, chyba że w pewnych przypadkach Stolica Apostolska ze względu na specjalne okoliczności zadecyduje inaczej.

§ 2. Konferencja biskupów powinna zatroszczyć się o to, by biskup składający rezygnację miał zapewnione odpowiednie i godne utrzymanie, zwracając uwagę na to, że obowiązek w tym zakresie ciąży w pierwszej kolejności na diecezji, której służył.

Art. 3

BISKUPI KOADIUTORZY I POMOCNICZY

Kan. 403 - § 1. Jeżeli przemawiają za tym pasterskie potrzeby diecezji, na prośbę biskupa diecezjalnego należy ustanowić jednego lub kilku biskupów pomocniczych; biskupowi pomocniczemu nie przysługuje prawo następstwa.

§ 2. W poważniejszych okolicznościach, także o charakterze personalnym, biskupowi diecezjalnemu może być dany biskup pomocniczy wyposażony w specjalne upoważnienia.

§ 3. Jeżeli Stolicy Świętej wyda się to bardziej wskazane, może z urzędu ustanowić biskupa koadiutora, także wyposażonego w specjalne upoważnienia; biskup koadiutor ma prawo następstwa.

Kan. 404 - § 1. Biskup koadiutor obejmuje swój urząd przez okazanie nominacyjnego pisma apostolskiego – osobiście lub przez pełnomocnika – biskupowi diecezjalnemu oraz kolegium konsultorów, w obecności kanclerza kurii, który sporządza protokół.

§ 2. Biskup pomocniczy obejmuje swój urząd przez okazanie nominacyjnego pisma apostolskiego biskupowi diecezjalnemu, w obecności kanclerza kurii, który sporządza protokół.

§ 3. Gdyby jednak biskupa diecezjalnego tłumaczyły przeszkody nie do pokonania, wystarczy, by biskup koadiutor lub biskup pomocniczy przedstawili apostolskie pismo nominacyjne kolegium konsultorów, w obecności kanclerza kurii.

Kan. 405 - § 1. Biskup koadiutor, a także biskup pomocniczy mają obowiązki i prawa określone w kanonach zamieszczonych poniżej, jak również ustalone w piśmie nominacyjnym.

§ 2. Biskup koadiutor oraz biskup pomocniczy, o którym mowa w kan. 403 § 2, powinni wspomagać biskupa diecezjalnego w całym zarządzaniu diecezją, a także zastępować go w czasie, gdy jest nieobecny lub gdy ma przeszkody.

Kan. 406 - § 1. Biskupa koadiutora, jak również biskupa pomocniczego, o którym mowa w kan. 403 § 2, biskup diecezjalny powinien ustanowić wikariuszem generalnym; im też, przed innymi, biskup diecezjalny powinien powierzać to, co na podstawie prawa wymaga specjalnego zlecenia.

§ 2. Jeżeli czego innego nie przewidziano w papieskim piśmie, biskup diecezjalny, przy zachowaniu w mocy przepisu § 1, powinien ustanowić biskupa pomocniczego lub biskupów pomocniczych wikariuszami generalnymi lub przynajmniej wikariuszami biskupimi zależnymi tylko od jego władzy albo od władzy biskupa koadiutora lub biskupa pomocniczego, o którym mowa w kan. 403 § 2.

Kan. 407 - § 1. Mając na uwadze możliwie najlepsze zagwarantowanie obecnego i przyszłego dobra diecezji, biskup diecezjalny, koadiutor i biskup pomocniczy, o którym mowa w kan. 403 § 2, powinni konsultować się nawzajem w ważniejszych sprawach.

§ 2. Wypada, aby biskup diecezjalny w rozważaniu ważniejszych spraw, zwłaszcza duszpasterskich, konsultował się przede wszystkim z biskupami pomocniczymi.

§ 3. Biskup koadiutor i biskup pomocniczy, z racji swego powołania do udziału w odpowiedzialności biskupa diecezjalnego, mają tak wypełniać swoje zadania, aby w duchu i działaniu pozostawać z nim w zgodzie.

Kan. 408 - § 1. Biskup koadiutor i biskup pomocniczy zobowiązani są, ilekroć biskup diecezjalny by tego potrzebował, jeżeli tylko nie tłumaczy ich uzasadniona przeszkoda, wykonywać czynności pontyfikalne oraz inne funkcje, do których zobowiązany jest sam biskup diecezjalny.

§ 2. Biskup diecezjalny nie może powierzać na stałe komuś innemu tych uprawnień i czynności, które może wykonać biskup koadiutor albo biskup pomocniczy.

Kan. 409 - § 1. Z chwilą wakansu stolicy biskupiej biskup koadiutor staje się od razu biskupem diecezji, dla której został ustanowiony, o ile objął urząd zgodnie z przepisami prawa.

§ 2. Jeżeli właściwa władza nie zarządziła inaczej, z chwilą wakansu stolicy biskupiej biskup pomocniczy zachowuje – do czasu objęcia diecezji przez nowego biskupa – wszystkie, ale tylko te władze i upoważnienia, które przed wakansiem stolicy biskupiej posiadał jako wikariusz generalny lub wikariusz biskupi; jeżeli jednak nie został wyznaczony na administratora diecezjalnego, tę swoją władzę, chociaż jest udzielona na mocy prawa, ma wykonywać pod zwierzchnictwem administratora diecezjalnego, który stoi na czele rządów diecezji.

Kan. 410 - Podobnie jak sam biskup diecezjalny, biskup koadiutor i biskup pomocniczy mają obowiązek rezydencji w diecezji, której – oprócz sprawowania urzędu poza diecezją albo urlopem nieprzekraczającym jednego miesiąca – nie mogą opuszczać, chyba że na krótki czas.

Kan. 411 - Gdy chodzi o rezygnację z urzędu, do biskupa koadiutora i pomocniczego mają zastosowanie przepisy kan. 401 i 402 § 2.

Rozdział III

PRZESZKODA W DZIAŁANIU I WAKANS STOLICY

Art. 1

PRZESZKODA W DZIAŁANIU STOLICY

Kan. 412 - Uważa się, że stolica biskupia ma przeszkodę w działaniu, jeżeli biskup diecezjalny na skutek uwięzienia, zesłania, wygnania albo niezdatności jest całkowicie pozbawiony możliwości wypełniania pasterskiej posługi w diecezji, nie mogąc nawet listownie porozumiewać się z diecezjanami.

Kan. 413 - § 1. Jeżeli Stolica Apostolska nie zarządzi inaczej, w przypadku przeszkody w działaniu stolicy zarząd diecezją przysługuje biskupowi koadiutorowi, gdy jest, a gdy takiego nie ma albo sam ma przeszkodę, któremuś z biskupów pomocniczych albo wikariuszowi generalnemu lub biskupiemu, albo innemu kapłanowi, według kolejności ustalonej w wykazie, który biskup diecezjalny powinien sporządzić zaraz po objęciu diecezji; wykaz ten należy podać do wiadomości metropolity i odnawiać przynajmniej co trzy lata, a przechowuje go kanclerz, zachowując tajemnicę.

§ 2. Jeżeli nie ma biskupa koadiutora albo ma przeszkodę i nie ma wykazu, o którym mowa w § 1, wtedy kolegium konsultorów wybiera kapłana, aby zarządzał diecezją.

§ 3. Kto zgodnie z przepisem § 1 lub 2 przejął zarząd diecezją, ma jak najszybciej powiadomić Stolicę Apostolską o przeszkodzie w działaniu stolicy biskupiej i o podjęciu zadania.

Kan. 414 - Kto zgodnie z kan. 413 zostanie powołany do sprawowania pasterskiej posługi w diecezji tymczasowo, tylko w okresie przeszkody w działaniu stolicy, podczas sprawowania opieki pasterskiej nad diecezją ma te same obowiązki i taką samą władzę, jakie prawo przyznaje administratorowi diecezjalnemu.

Kan. 415 - Gdyby kara kościelna zakazywała biskupowi diecezjalnemu sprawowania urzędu, wówczas metropolita – a jeżeli go nie ma lub o niego chodzi, to najstarszy promocją sufragana – powinien natychmiast powiadomić Stolicę Świętą, aby sama zaradziła.

Art. 2

WAKANS STOLICY

Kan. 416 - Stolica biskupia wakuje na skutek śmierci biskupa diecezjalnego, rezygnacji przyjętej przez Biskupa Rzymskiego, przeniesienia i pozbawienia, po powiadomieniu o tym biskupa.

Kan. 417 - Pozostaje w mocy wszystko, co zostało dokonane przez wikariusza generalnego albo wikariusza biskupiego do chwili otrzymania przez nich pewnej wiadomości o śmierci biskupa diecezjalnego; tak samo to, co zostało dokonane przez biskupa diecezjalnego albo przez wikariusza generalnego lub biskupiego aż do otrzymania pewnej wiadomości o wyżej wymienionych aktach papieskich.

Kan. 418 - § 1. W ciągu dwóch miesięcy od chwili otrzymania pewnej wiadomości o przeniesieniu biskup powinien udać się do nowej diecezji i objąć ją kanonicznie; od dnia objęcia nowej diecezji dotychczasowa diecezja wakuje.

§ 2. Od otrzymania pewnej wiadomości o przeniesieniu do kanonicznego objęcia nowej diecezji przeniesiony biskup w dotychczasowej diecezji:

1° otrzymuje władzę administratora diecezjalnego i ma jego obowiązki; ustaje jednak wszelka władza wikariusza generalnego i wikariusza biskupiego, z zastrzeżeniem wszakże kan. 409 § 2;

2° pobiera pełne wynagrodzenie związane z urzędem.

Kan. 419 - W razie wakansu stolicy, aż do ustanowienia administratora diecezjalnego, rządy diecezją przechodzą na biskupa pomocniczego, a gdy jest ich kilku, na najstarszego promocją; jeżeli zaś nie ma biskupa pomocniczego – na kolegium konsultorów, chyba że Stolica Święta zarządziła

inaczej. Kto tak przejmuje rządy diecezją, ma bezzwłocznie zwołać kolegium właściwe do wyznaczenia administratora diecezjalnego.

Kan. 420 - W razie wakansu stolicy wikariatu lub prefektury apostolskiej rządy przejmuje prowikariusz lub proprefekt, mianowany w tym tylko celu przez wikariusza lub prefekta apostolskiego bezpośrednio po objęciu stolicy w posiadanie, chyba że Stolica Święta zarządziła inaczej.

Kan. 421 - § 1. W ciągu ośmiu dni od uzyskania wiadomości o zawakowaniu stolicy biskupiej kolegium konsultorów ma obowiązek wybrać administratora diecezjalnego, czyli tego, kto będzie tymczasowo rządził diecezją – z zachowaniem w mocy przepisu kan. 502 § 3.

§ 2. Jeżeli z jakiegokolwiek przyczyny administrator diecezjalny nie został zgodnie z prawem wybrany w przepisany czas, wyznaczenie go przechodzi na metropolitę, gdyby zaś zawakował sam Kościół metropolitalny albo jednocześnie metropolitalny i sufragalny, przechodzi na biskupa sufragana najstarszego promocją.

Kan. 422 - Biskup pomocniczy, a gdy go nie ma, kolegium konsultorów ma obowiązek powiadomić jak najszybciej Stolicę Apostolską o śmierci biskupa, a ten, kogo wybrano na administratora diecezjalnego, o swoim wyborze.

Kan. 423 - § 1. Należy wyznaczyć jednego administratora diecezjalnego; przeciwny zwyczaj jest odrzucony, a dokonany wybór nieważny.

§ 2. Administrator diecezjalny nie może być jednocześnie ekonomem; dlatego w razie wyboru ekonoma diecezji na administratora, rada do spraw ekonomicznych ma wybrać na ten czas innego ekonoma.

Kan. 424 - Administrator diecezjalny ma być wybrany zgodnie z przepisami kan. 165-178.

Kan. 425 - § 1. Na urząd administratora diecezjalnego może być wybrany ważnie tylko kapłan, który ukończył trzydzieści pięć lat i nie został już na tę wakującą stolicę wybrany, mianowany lub prezentowany.

§ 2. Na administratora diecezjalnego należy wybrać kapłana odznaczającego się wiedzą i roztropnością.

§ 3. Jeżeli nie dochowano warunków określonych w § 1, wówczas – po ustaleniu faktu – metropolita – a gdyby chodziło o Kościół metropolitalny, to biskup sufragan najstarszy promocją – powinien w tym przypadku wyznaczyć administratora; na mocy samego prawa nieważne są czynności tego, kto został wybrany wbrew postanowieniom § 1.

Kan. 426 - Kto w czasie wakansu stolicy kieruje diecezją przed wyznaczeniem administratora diecezjalnego, posiada władzę przyznaną przez prawo wikariuszowi generalnemu.

Kan. 427 - § 1. Administrator diecezjalny ma te same obowiązki i władzę co biskup diecezjalny, z wyjątkiem tych spraw, które z natury rzeczy albo na mocy samego prawa są wyjęte.

§ 2. Administrator diecezjalny po przyjęciu wyboru otrzymuje władzę bez potrzeby niczyjego zatwierdzenia, z zachowaniem obowiązku, o którym mowa w kan. 833, 4°.

Kan. 428 - § 1. Podczas wakansu stolicy niczego nie należy zmieniać.

§ 2. Temu, kto tymczasowo zarządza diecezją, zabrania się podejmowania czynności, które by mogły przynieść szkodę diecezji lub prawom biskupa; w szczególności zakazuje mu się, tak samo jak i komukolwiek innemu, osobiście lub przez kogoś, zabierania lub niszczenia jakichkolwiek dokumentów z kurii diecezjalnej albo dokonywania w nich jakiegokolwiek zmiany.

Kan. 429 - Administrator diecezjalny ma obowiązek rezydować w diecezji i odprawiać Mszę Świętą za lud, zgodnie z przepisem kan. 388.

Kan. 430 - § 1. Urząd administratora diecezjalnego wygasa wraz z objęciem diecezji przez nowego biskupa.

§ 2. Odwołanie administratora diecezjalnego jest zarezerwowane dla Stolicy Świętej; ewentualna rezygnacja powinna być przedstawiona w formie urzędowej kolegium właściwemu dla dokonania wyboru, ale nie wymaga przyjęcia; po odwołaniu administratora diecezjalnego albo jego rezygnacji, albo śmierci należy wybrać nowego administratora diecezjalnego, zgodnie z przepisem kan. 421.

Tytuł II

ZESPOŁY KOŚCIOŁÓW PARTYKULARNYCH

Rozdział I

PROWINCJE I REGIONY KOŚCIELNE

Kan. 431 - § 1. W celu promowania wspólnego działania pasterskiego poszczególnych sąsiednich diecezji, stosownie do okoliczności osób i miejsca, jak również w celu ożywienia ściślejszych kontaktów między biskupami diecezjalnymi, sąsiednie Kościoły partykularne powinny być połączone w prowincje kościelne, obejmujące określone terytorium.

§ 2. W zasadzie nie dopuszcza się w przyszłości istnienia diecezji wyjętych, dlatego wszystkie diecezje lub inne Kościoły partykularne, znajdujące się w obrębie danej prowincji kościelnej, powinny do niej należeć.

§ 3. Jedynie do najwyższej władzy kościelnej – po wysłuchaniu zdania zainteresowanych biskupów – należy ustanawianie i znoszenie prowincji kościelnych albo dokonywanie w nich zmian.

Kan. 432 - § 1. W prowincji kościelnej władzę posiadają, zgodnie z przepisami prawa, synod prowincjalny oraz metropolita.

§ 2. Na mocy samego prawa prowincja kościelna nabywa osobowość prawną.

Kan. 433 - § 1. Jeżeli okaże się to pożyteczne, zwłaszcza w krajach, gdzie liczba Kościołów partykularnych jest większa, Stolica Święta może, na wniosek konferencji biskupów, łączyć sąsiednie prowincje kościelne w regiony kościelne.

§ 2. Region kościelny może być erygowany jako osoba prawna.

Kan. 434 - Do zebrania biskupów regionu kościelnego należy ożywianie współpracy i wspólnej działalności pasterskiej w ramach regionu; nie przysługują jednak takiemu zebraniu uprawnienia przyznane w kanonach niniejszego Kodeksu konferencji biskupów, chyba że niektóre zostaną specjalnie udzielone przez Stolicę Świętą.

Rozdział II

METROPOLICI

Kan. 435 - Na czele prowincji kościelnej stoi metropolita będący arcybiskupem diecezji, której jest zwierzchnikiem; urząd ten jest związany ze stolicą biskupią, wskazaną albo zatwierdzoną przez Biskupa Rzymskiego.

Kan. 436 - § 1. W diecezjach sufragalnych do metropolity należy:

1° czuwanie nad właściwym zachowaniem wiary oraz dyscypliny kościelnej i powiadamianie Biskupa Rzymskiego o nadużyciach, jeżeli takie mają miejsce;

2° dokonywanie wizytacji kanonicznej, gdyby jej zaniedbał któryś z sufraganów – po uzyskaniu jednak przedtem aprobaty Stolicy Apostolskiej;

3° wyznaczenie administratora diecezjalnego, zgodnie z przepisem kan. 421 § 2 i 425 § 3.

§ 2. Tam, gdzie jest to konieczne ze względu na okoliczności, Stolica Apostolska może metropolicie przyznać szczególną władzę i zlecić szczególne zadania, które powinny być określone w prawie partykularnym.

§ 3. Poza tym metropolicie nie przysługuje żadna inna władza rządzenia w diecezjach sufragalnych; może on jednak, jak biskup we własnej diecezji, we wszystkich kościołach sprawować święte czynności, a gdyby chodziło o kościół katedralny – po powiadomieniu biskupa diecezjalnego.

Kan. 437 - § 1. W ciągu trzech miesięcy od przyjęcia konsekracji biskupiej, a gdy jest już konsekrowany, od kanonicznego powierzenia, metropolita zobowiązany jest osobiście albo przez pełnomocnika prosić Biskupa Rzymskiego o palusz, który stanowi znak władzy, w jaką – pozostając we wspólnocie z Kościołem Rzymskim – jest wyposażony na mocy prawa we własnej prowincji.

§ 2. Zgodnie z przepisami liturgicznymi metropolita może używać palusza w każdym kościele prowincji kościelnej, której przewodniczy, nigdy jednak poza nią, nawet za zgodą biskupa diecezjalnego.

§ 3. Jeżeli metropolita zostaje przeniesiony na inną stolicę metropolitalną, musi otrzymać nowy palusz.

Kan. 438 - Oprócz prerogatywy honoru, tytuł patriarchy i prymasa nie daje w Kościele łacińskim żadnej władzy rządzenia, chyba że w odniesieniu do niektórych z nich stwierdzałoby się co innego na mocy przywileju apostolskiego albo zatwierdzonego zwyczaju.

Rozdział III

SYNODY PARTYKULARNE

Kan. 439 - § 1. Synod plenarny, a więc synod dla wszystkich Kościołów partykularnych tej samej konferencji biskupów, zbiera się wtedy, gdy konferencja biskupów – mając aprobatę Stolicy Apostolskiej – uzna to za konieczne albo pożyteczne.

§ 2. Przepis ustanowiony w § 1 ma zastosowanie także w odniesieniu do synodu prowincjalnego odbywanego w prowincji kościelnej, której granice pokrywają się z granicami kraju.

Kan. 440 - § 1. Synod prowincjalny dla Kościołów partykularnych tej samej prowincji kościelnej należy zwołać, ilekroć – zdaniem większości biskupów diecezjalnych prowincji – wyda się to pożyteczne, z zastrzeżeniem przepisu kan. 439 § 2.

§ 2. Podczas wakansu stolicy metropolitalnej nie wolno zwoływać synodu prowincjalnego.

Kan. 441 - Do konferencji biskupów należy:

1° zwołanie synodu plenarnego;

2° wybór miejsca odbycia synodu w granicach terytorium, dla którego jest ustanowiona konferencja;

3° wybranie spośród biskupów diecezjalnych przewodniczącego synodu plenarnego, który musi zostać zatwierdzony przez Stolicę Apostolską;

4° ustalenie porządku obrad oraz zagadnień, jakie mają być rozpatrywane, wskazanie dnia rozpoczęcia i czasu trwania synodu plenarnego, jego przeniesienie, przedłużenie i zakończenie.

Kan. 442 - § 1. Do metropolity, za zgodą większości biskupów sufraganów, należy:

1° zwołanie synodu prowincjalnego;

2° wybór miejsca odbycia synodu prowincjalnego w granicach terytorium prowincji;

3° ustalenie porządku obrad oraz zagadnień, jakie mają być rozpatrywane, wskazanie dnia rozpoczęcia i czasu trwania synodu prowincjalnego, jego przeniesienie, przedłużenie i zakończenie.

§ 2. Synodowi prowincjalnemu przewodniczy metropolita, a gdy ma on uznaną przez prawo przeszkodę, biskup sufragan wybrany przez pozostałych biskupów sufraganów.

Kan. 443 - § 1. Na synody partykularne mają być wezwani, z prawem głosu decydującego:

1° biskupi diecezjalni;

2° biskupi koadiutorzy i pomocniczy;

3° inni biskupi tytularni, którzy na danym terytorium wykonują szczególne zadanie zlecone im przez Stolicę Apostolską albo konferencję biskupów.

§ 2. Na synody partykularne mogą być wezwani inni biskupi tytularni, również emeryci, mieszkający na danym terytorium; także oni mają prawo głosu decydującego.

§ 3. Na synody partykularne należy wezwać, z głosem jedynie doradczym:

1° wikariuszy generalnych i wikariuszy biskupich wszystkich Kościołów partykularnych terytorium;

2° przełożonych wyższych instytutów zakonnych oraz stowarzyszeń życia apostołskiego, w liczbie – tak w odniesieniu do mężczyzn, jak i kobiet – do ustalenia przez konferencję biskupów

albo biskupów prowincji, wybranych odpowiednio przez wszystkich przełożonych wyższych instytutów i stowarzyszeń, mających swoją siedzibę na terytorium;

3° rektorów uniwersytetów kościelnych i katolickich oraz dziekanów wydziałów teologii i prawa kanonicznego, mających siedzibę na danym terytorium;

4° niektórych rektorów wyższych seminariów duchownych, w liczbie do ustalenia jak w n. 2, wybranych przez rektorów seminariów znajdujących się na tym terytorium.

§ 4. Na synody partykularne mogą być także wezwani, z głosem jedynie doradczym, prezbiterzy oraz inni wierni, ale w liczbie nieprzekraczającej połowy tych, o których mowa w § 1-3.

§ 5. Na synody prowincjalne należy ponadto zaprosić kapituły katedralne oraz radę kapłańską i radę duszpasterską każdego Kościoła partykularnego, tak by każda z nich spośród swoich członków wybrała w sposób kolegialny i wysłała dwóch przedstawicieli; mają oni głos jedynie doradczy.

§ 6. Na synody partykularne wolno zaprosić jako gości również innych, jeżeli wyda się to wskazane: zdaniem konferencji biskupów w odniesieniu do synodu plenarnego albo zdaniem metropolity wraz z biskupami sufraganami w odniesieniu do synodu prowincjalnego.

Kan. 444 - § 1. Wszyscy wezwani na synody partykularne mają obowiązek wziąć w nich udział, chyba że nie mogą tego uczynić ze względu na uzasadnioną przeszkodę, o czym powinni powiadomić przewodniczącego synodu.

§ 2. Ci, którzy są wezwani na synody partykularne i mają na nich głos decydujący, w razie zaistnienia uzasadnionej przeszkody mogą wysłać pełnomocnika; taki pełnomocnik ma głos jedynie doradczy.

Kan. 445 - Synod partykularny powinien zatroszczyć się o zaspokojenie potrzeb duszpasterskich Ludu Bożego na własnym terytorium; wyposażony jest we władzę rządzenia, zwłaszcza ustawodawczą, tak aby – zachowując zawsze prawo powszechne Kościoła – mógł podejmować decyzje w tym, co wydaje się odpowiednie dla wzrostu wiary, ukierunkowania wspólnej działalności duszpasterskiej, poprawy obyczajów, zachowania, wprowadzenia albo strzeżenia wspólnej dyscypliny kościelnej.

Kan. 446 - Po zakończeniu synodu partykularnego przewodniczący powinien zatroszczyć się o przesłanie wszystkich akt synodu do Stolicy Apostolskiej; dekrety wydane przez synod nie mogą być promulgowane, dopóki nie zostaną sprawdzone przez Stolicę Apostolską; do samego synodu należy określić sposób promulgacji dekretów oraz czasu, od którego zaczną obowiązywać promulgowane dekrety.

Rozdział IV

KONFERENCJE BISKUPÓW

Kan. 447 - Konferencja biskupów, będąca instytucją stałą, jest zebraniem biskupów jakiegoś kraju lub określonego terytorium, wypełniających wspólnie pewne zadania duszpasterskie dla wiernych tego terytorium w celu pomnożenia dobra udzielanego ludziom przez Kościół,

głównie przez różne formy i sposoby apostołatu odpowiednio przystosowane do bieżących okoliczności czasu i miejsca, z zachowaniem przepisów prawa.

Kan. 448 - § 1. Konferencja biskupów w myśl ogólnej reguły obejmuje zwierzchników wszystkich Kościołów partykularnych tego samego kraju, zgodnie z przepisem kan. 450.

§ 2. Jeżeli zdaniem Stolicy Apostolskiej – po wysłuchaniu zainteresowanych biskupów diecezjalnych – przemawiają za tym okoliczności osobowe albo rzeczowe, można erygować konferencję biskupów dla mniejszego albo większego terytorium, tak aby obejmowała tylko biskupów niektórych Kościołów partykularnych ustanowionych na określonym terytorium lub zwierzchników Kościołów partykularnych znajdujących się w różnych krajach; do Stolicy Apostolskiej należy ustanowienie szczegółowych przepisów dla każdej z nich.

Kan. 449 - § 1. Jedynie do najwyższej władzy kościelnej należy, po wysłuchaniu zainteresowanych biskupów, erygowanie konferencji biskupów, ich znoszenie albo dokonywanie w nich zmian.

§ 2. Konferencja biskupów erygowana zgodnie z prawem nabywa z mocy samego prawa osobowość prawną.

Kan. 450 - § 1. Na mocy samego prawa do konferencji biskupów należą wszyscy biskupi diecezjalni terytorium oraz ci, którzy są z nimi zrównani przez prawo, jak również biskupi koadiutorzy, biskupi pomocniczy i pozostali biskupi tytularni, pełniący na tym terytorium szczególne zadanie zlecone im przez Stolicę Apostolską lub konferencję biskupów; mogą być także zaproszeni ordynariusze innego obrządku, ale z głosem jedynie doradczym, chyba że statut konferencji biskupów postanawia inaczej.

§ 2. Pozostali biskupi tytularni, jak również legat Biskupa Rzymskiego, nie są na mocy prawa członkami konferencji biskupów.

Kan. 451 - Każda konferencja biskupów powinna sporządzić własny statut, podlegający sprawdzeniu przez Stolicę Apostolską, w którym – oprócz innych spraw – należy określić sposób odbywania zebrań plenarnych konferencji, przewidzieć radę stałą biskupów i sekretariat generalny konferencji, jak również inne urzędy oraz komisje, które zdaniem konferencji skuteczniej pomogą osiągnąć cel.

Kan. 452 - § 1. Każda konferencja biskupów powinna, zgodnie z przepisami statutu, wybrać przewodniczącego oraz określić, kto będzie wypełniał funkcję zastępcy przewodniczącego, gdy ten będzie miał prawną przeszkodę, jak również ustanowić sekretarza generalnego.

§ 2. Przewodniczący konferencji, a w razie gdyby miał on prawną przeszkodę, to jej wiceprzewodniczący, przewodniczy nie tylko zebraniom plenarnym konferencji biskupów, lecz także radzie stałej.

Kan. 453 - Zebrania plenarne konferencji biskupów powinny odbywać się przynajmniej raz w roku, a także wtedy, gdy wymagają tego szczególne okoliczności, zgodnie z postanowieniami statutu.

Kan. 454 - § 1. Na zebraniach plenarnych konferencji biskupów na mocy samego prawa głos decydujący przysługuje biskupom diecezjalnym i tym, którzy są z nimi zrównani przez prawo, oraz biskupom koadiutorom.

§ 2. Biskupom pomocniczym oraz pozostałym biskupom tytularnym wchodzącym w skład konferencji biskupów przysługuje głos decydujący albo doradczy, zgodnie z postanowieniami statutu konferencji; zawsze jednak, gdy chodzi o sporządzanie statutu albo dokonywanie w nim zmian, głos decydujący przysługuje tylko tym, o których mowa w § 1.

Kan. 455 - § 1. Konferencja biskupów może wydawać dekryty ogólne jedynie w tych sprawach, w których przewiduje to prawo powszechne albo określa szczególne zlecenie Stolicy Apostolskiej, wydane przez nią z własnej inicjatywy lub na prośbę samej konferencji.

§ 2. Aby dekryty, o których mowa w § 1, były podjęte ważnie, muszą zostać uchwalone na zebraniu plenarnym większością przynajmniej dwóch trzecich głosów biskupów należących do konferencji biskupów z głosem decydującym; nie nabywają jednak mocy obowiązującej, dopóki nie zostaną zgodnie z prawem promulgowane, po sprawdzeniu ich przez Stolicę Apostolską.

§ 3. Sposób promulgacji dekretów i czas ich wejścia w życie określa sama konferencja biskupów.

§ 4. W przypadkach, w których ani prawo powszechne, ani szczególne zlecenie Stolicy Apostolskiej nie udzieliło konferencji biskupów władzy, o której mowa w § 1, pozostaje nienaruszona kompetencja każdego biskupa diecezjalnego; w tej sytuacji ani konferencja, ani jej przewodniczący nie mogą działać w imieniu wszystkich biskupów, chyba że wszyscy i poszczególni biskupi wyrażają na to zgodę.

Kan. 456 - Po zakończeniu zebrania plenarnego konferencji biskupów jej przewodniczący powinien przesłać Stolicy Apostolskiej relację o pracach konferencji oraz jej dekryty, zarówno w celu zapoznania Stolicy Apostolskiej z działalnością konferencji, jak i dla ewentualnego sprawdzenia dekretów, gdyby takie były.

Kan. 457 - Zadaniem rady stałej biskupów jest czuwanie nad przygotowywaniem spraw, jakie mają być rozpatrywane na zebraniu plenarnym, oraz nad tym, by decyzje podjęte na zebraniu plenarnym zostały przekazane do właściwego wykonania; załatwia także inne sprawy zlecone jej zgodnie z postanowieniami statutu.

Kan. 458 - Do sekretariatu generalnego należy:

1° przygotowywanie relacji o pracach i dekretach zebrania plenarnego konferencji, jak również pracach rady stałej biskupów i powiadamianie o nich wszystkich członków konferencji; sporządzanie także innych dokumentów na zlecenie przewodniczącego konferencji albo rady stałej;

2° powiadamianie sąsiednich konferencji biskupów o pracach i dokumentach, zgodnie z poleceniem zebrania plenarnego albo rady stałej biskupów.

Kan. 459 - § 1. Należy popierać kontakty między konferencjami, zwłaszcza sąsiednimi, dla pomnożenia i ochrony większego dobra.

§ 2. Ilekroć jednak czynności albo sposoby działania podejmowane przez konferencje przybierają charakter międzynarodowy, należy wysłuchać zdania Stolicy Apostolskiej.

Tytuł III
WEWNĘTRZNA ORGANIZACJA KOŚCIOŁÓW
PARTYKULARNYCH

Rozdział I

SYNOD DIECEZJALNY

Kan. 460 - Synod diecezjalny jest zebraniem wybranych kapłanów oraz innych wiernych Kościoła partykularnego, którzy dla dobra całej wspólnoty diecezjalnej świadczą pomoc biskupowi diecezjalnemu, zgodnie z postanowieniami kanonów zamieszczonych poniżej.

Kan. 461 - § 1. Synod diecezjalny w poszczególnych Kościołach partykularnych powinien się odbyć, jeżeli zdaniem biskupa diecezjalnego i po wysłuchaniu rady kapłańskiej przemawiają za tym okoliczności.

§ 2. Jeżeli biskupowi zlecono troskę o kilka diecezji, albo jest biskupem własnym jednej diecezji, drugą zaś kieruje jako administrator, może zwołać tylko jeden synod dla wszystkich powierzonych mu diecezji.

Kan. 462 - § 1. Synod diecezjalny zwołuje jedynie biskup diecezjalny, nie zaś tymczasowy rządcą diecezji.

§ 2. Synodowi diecezjalnemu przewodniczy biskup diecezjalny, który jednak może delegować na poszczególne sesje synodu wikariusza generalnego albo wikariusza biskupiego do wypełnienia tego obowiązku.

Kan. 463 - § 1. Na synod diecezjalny powinni zostać wezwani jako członkowie i mają obowiązek w nim uczestniczyć:

- 1° biskup koadiutor oraz biskupi pomocniczy;
- 2° wikariusze generalni i wikariusze biskupi oraz wikariusz sądowy;
- 3° kanonicy kościoła katedralnego;
- 4° członkowie rady kapłańskiej;
- 5° wierni świeccy, także członkowie instytutów życia konsekrowanego, wybrani przez radę duszpasterską w sposób i w liczbie do ustalenia przez biskupa diecezjalnego, a tam gdzie nie ma tej rady – w sposób określony przez biskupa diecezjalnego;
- 6° rektor wyższego seminarium diecezjalnego;
- 7° dziekani;
- 8° przynajmniej jeden prezbiter z każdego dekanatu, wybrany przez wszystkich pełniących tam duszpasterstwo; należy także wybrać innego prezbitera, który by go zastąpił, gdyby ten miał przeszkodę;
- 9° niektórzy przełożeni instytutów zakonnych i stowarzyszeń życia apostołskiego, które posiadają dom w diecezji, wybrani w liczbie i w sposób określony przez biskupa diecezjalnego.

§ 2. Biskup diecezjalny może wezwać na synod diecezjalny w charakterze członków także inne osoby, czy to duchownych, czy członków instytutów życia konsekrowanego, czy wiernych świeckich.

§ 3. Jeżeli biskup diecezjalny uzna to za wskazane, może zaprosić na synod diecezjalny w charakterze obserwatorów niektórych duchownych albo członków Kościołów lub wspólnot kościelnych, które nie są w pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim.

Kan. 464 - Jeżeli członek synodu nie mógłby wziąć w nim udziału z powodu prawnej przeszkody, nie może wysłać pełnomocnika, który by w jego imieniu w nim uczestniczył; powinien jednak powiadomić biskupa diecezjalnego o tej przeszkodzie.

Kan. 465 - Wszystkie zaproponowane tematy mają być poddane swobodnemu omówieniu przez członków na sesjach synodalnych.

Kan. 466 - Jedynym ustawodawcą na synodzie diecezjalnym jest biskup diecezjalny, a inni członkowie synodu mają tylko głos doradczy; wyłącznie on sam podpisuje deklaracje i dekrety synodalne, które jedynie jego powagą mogą być ogłoszone.

Kan. 467 - Biskup diecezjalny powinien podać do wiadomości metropolicie i konferencji biskupów treść deklaracji i dekretów synodalnych.

Kan. 468 - § 1. Biskup diecezjalny może zgodnie ze swoim roztropnym osądem zawiesić albo rozwiązać synod diecezjalny.

§ 2. Z chwilą wakansu lub przeszkody w działaniu stolicy biskupiej synod diecezjalny zostaje przerwany na mocy samego prawa, dopóki nowy biskup diecezjalny nie poleci go kontynuować lub nie zadeklaruje, że został rozwiązany.

Rozdział II

KURIA DIECEZJALNA

Kan. 469 - Kuria diecezjalna składa się z tych instytucji i osób, które świadczą biskupowi pomoc w zarządzaniu całą diecezją, zwłaszcza w kierowaniu działalnością pasterską, w administrowaniu diecezją i wykonywaniu władzy sędowniczej.

Kan. 470 - Nominacja tych, którzy sprawują urzędy w kurii diecezjalnej, należy do biskupa diecezjalnego.

Kan. 471 - Wszyscy, którzy otrzymują urzędy w kurii, mają obowiązek:

1° złożyć przyrzeczenie, że będą wiernie wypełniać zadanie w sposób określony przez prawo lub przez biskupa;

2° zachować tajemnicę w zakresie i w sposób określony prawem albo przez biskupa.

Kan. 472 - Odnośnie do spraw i osób związanych w kurii z wykonywaniem władzy sędowniczej należy stosować przepisy księgi VII *Procesy*; gdy zaś chodzi o sprawy dotyczące zarządzania diecezją, trzeba stosować przepisy kanonów zamieszczonych poniżej.

Kan. 473 - § 1. Biskup diecezjalny powinien czuwać nad tym, by wszystkie sprawy związane z zarządzaniem całą diecezją były odpowiednio koordynowane i zawsze skierowane ku osiągnięciu, jak najbardziej skutecznie, dobra powierzonej mu części Ludu Bożego.

§ 2. Do biskupa diecezjalnego należy koordynowanie działalności pasterskiej wikariuszy generalnych i biskupich; tam, gdzie to będzie wskazane, można mianować moderatora kurii, którym powinien być kapłan, a jego zadaniem jest koordynowanie, pod władzą biskupa, wszystkiego, co odnosi się do załatwiania spraw administracyjnych, oraz czuwanie nad tym, by pozostali pracownicy kurii właściwie wypełniali powierzone im funkcje.

§ 3. Jeżeli, zdaniem biskupa, za czymś innym nie przemawiają okoliczności miejsca, moderatorem kurii powinien być mianowany wikariusz generalny, a gdy jest ich kilku, jeden z nich.

§ 4. Tam, gdzie biskup uzna to za wskazane w celu odpowiedniego ożywiania działalności pasterskiej, może ustanowić radę biskupią złożoną z wikariuszy generalnych i wikariuszy biskupich.

Kan. 474 - Dokumenty kurii mające wywołać skutki prawne muszą być podpisane przez ordynariusza, od którego pochodzą – co jest wymagane do ich ważności – jak również przez kanclerza kurii lub notariusza; kanclerz zaś ma obowiązek powiadomić o wspomnianych dokumentach moderatora kurii.

Art. 1

WIKARIUSZE GENERALNI I WIKARIUSZE BISKUPI

Kan. 475 - § 1. W każdej diecezji powinien zostać ustanowiony przez biskupa diecezjalnego wikariusz generalny, który, wyposażony we władzę zwyczajną, zgodnie z przepisami zawartymi w zamieszczonych poniżej kanonach, ma wspierać biskupa w zarządzaniu całą diecezją.

§ 2. Należy przyjąć jako ogólną regułę, że ustanawia się jednego wikariusza generalnego, chyba że za innym rozwiązaniem przemawia wielkość diecezji lub liczba mieszkańców albo inne racje duszpasterskie.

Kan. 476 - Ilekroć jest to konieczne ze względu na sprawny zarząd diecezją, biskup diecezjalny może też ustanowić jednego lub kilku wikariuszy biskupich, którzy by – albo w określonej części diecezji, albo w oznaczonym zakresie spraw, albo w odniesieniu do wiernych określonego obrządku lub do pewnej grupy – osób posiadali taką samą władzę zwyczajną, jaka na mocy prawa powszechnego przysługuje wikariuszowi generalnemu, zgodnie z przepisami kanonów zamieszczonych poniżej.

Kan. 477 - § 1. Wikariusz generalny i wikariusz biskupi są mianowani w sposób nieskrępowany przez biskupa diecezjalnego i mogą być przez niego swobodnie odwołani, z zachowaniem w mocy przepisu kan. 406; wikariusz biskupi, który nie jest biskupem pomocniczym, może być mianowany tylko na czas określony w samej nominacji.

§ 2. Gdy wikariusz generalny jest nieobecny lub ma prawną przeszkodę, biskup diecezjalny może ustanowić innego, który ma go zastępować; ta sama zasada ma zastosowanie do wikariusza biskupiego.

Kan. 478 - § 1. Wikariusz generalny i wikariusz biskupi mają być kapłanami, którzy ukończyli przynajmniej trzydzieści lat, mają doktorat lub licencjat z prawa kanonicznego albo z teologii lub w tych dyscyplinach dysponują przynajmniej prawdziwą biegłością, odznaczają się nieskazitelną doktryną, prawością, roztropnością i doświadczeniem w załatwianiu spraw.

§ 2. Ani urzędu wikariusza generalnego, ani biskupiego nie da się pogodzić z zadaniem kanonika penitencjarza; nie wolno też powierzać go krewnym biskupa, aż do czwartego stopnia.

Kan. 479 - § 1. Na mocy urzędu wikariuszowi generalnemu przysługuje w całej diecezji władza wykonawcza, którą z mocy prawa posiada biskup diecezjalny, do podejmowania wszystkich aktów administracyjnych, z wyjątkiem jednak tych, które biskup sobie zarezerwował lub do których prawo wymaga specjalnego zlecenia biskupa.

§ 2. Wikariuszowi biskupiemu przysługuje z mocy prawa ta sama władza, o której mowa w § 1, lecz w odniesieniu do określonej części terytorium albo oznaczonego rodzaju spraw, albo wiernych określonego obrządku lub tylko grupy osób, dla których został ustanowiony, z wyłączeniem tych spraw, które biskup zarezerwował dla siebie albo dla wikariusza generalnego, albo do których prawo wymaga specjalnego zlecenia biskupa.

§ 3. Wikariuszowi generalnemu oraz wikariuszowi biskupiemu, w zakresie ich właściwości, przysługują także upoważnienia habitualne udzielone biskupowi przez Stolicę Apostolską, jak również wykonywanie reskryptów, chyba że wyraźnie zastrzeżono inaczej albo upoważnienia zostały udzielone ze względu na osobiste przymioty biskupa diecezjalnego.

Kan. 480 - Wikariusz generalny i wikariusz biskupi mają referować biskupowi diecezjalnemu ważniejsze sprawy, tak zamierzone, jak i wykonane; nigdy też nie wolno im działać wbrew woli i zamierzeniom biskupa diecezjalnego.

Kan. 481 - § 1. Władza wikariusza generalnego i wikariusza biskupiego wygasa po upływie czasu zlecenia, wskutek rezygnacji, a także – z zastrzeżeniem przepisów kan. 406 i 409 – wskutek odwołania podanego do wiadomości zainteresowanego przez biskupa diecezjalnego, jak również przez wakans stolicy biskupiej.

§ 2. Z chwilą zawieszenia władzy biskupa diecezjalnego zostaje zawieszona władza wikariusza generalnego i wikariusza biskupiego, chyba że posiadają godność biskupią.

Art. 2

KANCLERZ, INNI NOTARIUSZE I ARCHIWUM

Kan. 482 - § 1. W każdej kurii należy ustanowić kanclerza, którego głównym zadaniem – o ile w prawie partykularnym nie postanowiono inaczej – jest troska o sporządzanie i wysyłanie dokumentów kurialnych oraz strzeżenie ich w archiwum kurii.

§ 2. W razie potrzeby można przydzielić kanclerzowi pomocnika, zwanego wicekanclerzem.

§ 3. Kanclerz oraz wicekanclerz są tym samym notariuszami i sekretarzami kurii.

Kan. 483 - § 1. Oprócz kanclerza można ustanowić innych notariuszy, a pismo przez nich sporządzone lub podpisane posiada znamię wiary publicznej w odniesieniu do wszelkich dokumentów albo tylko do akt sądowych, albo jedynie do akt określonej sprawy bądź czynności.

§ 2. Kanclerz i notariusze powinni być osobami o nieposzlakowanej opinii i ponad wszelkim podejrzeniem; w sprawach, w których mogłoby ucierpieć dobre imię kapłana, notariuszem powinien być kapłan.

Kan. 484 - Zadaniem notariuszy jest:

1° spisywanie aktów i sporządzanie dokumentów w sprawach dotyczących dekretów, zarządzeń, zobowiązań lub innych kwestii wymagających ich udziału;

2° wierne dokumentowanie na piśmie dokonywanych czynności, z umieszczeniem własnego podpisu i zaznaczeniem miejscowości, dnia, miesiąca i roku;

3° udostępnianie z rejestrów osobom, które zgodnie z prawem o to proszą, z zachowaniem koniecznych wymogów, aktów lub dokumentów oraz poświadczanie zgodności ich odpisów z oryginałem.

Kan. 485 - Kanclerz i notariusze mogą być swobodnie odwołani z urzędu przez biskupa diecezjalnego, ale nie przez administratora diecezjalnego, chyba że za zgodą kolegium konsultorów.

Kan. 486 - § 1. Z największą troską należy strzec wszystkich dokumentów dotyczących diecezji lub parafii.

§ 2. W każdej kurii, w miejscu bezpiecznym, należy urządzić archiwum diecezjalne, czyli depozyt dokumentów, w którym powinny być przechowywane dokumenty i pisma dotyczące spraw diecezjalnych – zarówno duchowych, jak i doczesnych – odpowiednio uporządkowane i jak najstaranniej strzeżone.

§ 3. Należy sporządzić inwentarz, czyli katalog dokumentów znajdujących się w archiwum, z krótkim opisem poszczególnych pism.

Kan. 487 - § 1. Archiwum powinno być zamknięte, a klucz od niego powinien mieć tylko biskup i kanclerz; nikomu nie wolno wchodzić do archiwum bez zezwolenia biskupa albo bez jednoczesnego zezwolenia moderatora kurii i kanclerza.

§ 2. Osoby zainteresowane mają prawo otrzymać – osobiście lub przez pełnomocnika – uwierzytelniony odpis lub kopię dokumentów, z natury swej publicznych, które dotyczą ich osoby.

Kan. 488 - Z archiwum nie wolno wyciągać dokumentów, chyba że tylko na krótki czas i za zgodą biskupa albo moderatora kurii i kanclerza jednocześnie.

Kan. 489 - § 1. W kurii diecezjalnej powinno także być archiwum tajne albo przynajmniej w ogólnym archiwum powinna się znajdować kasa pancerna, dobrze zamknięta i umocowana, której nie da się wynieść z miejsca; należy tam przechowywać z największą starannością dokumenty tajne.

§ 2. Każdego roku należy zniszczyć dokumenty spraw karnych dotyczących obyczajów, gdy oskarżone w nich osoby zmarły, albo spraw zakończonych przed dziesięciu laty wyrokiem skazującym, zachowując krótkie streszczenie faktów wraz z tekstem wyroku kończącego postępowanie.

Kan. 490 - § 1. Klucz od tajnego archiwum może mieć tylko biskup.

§ 2. Podczas wakansu stolicy nie wolno otwierać tajnego archiwum lub kasy pancernej, chyba że w razie prawdziwej konieczności uczyni to osobiście administrator diecezjalny.

§ 3. Z tajnego archiwum lub kasy pancernej nie wolno wyciągać dokumentów.

Kan. 491 - § 1. Biskup diecezjalny powinien zatroszczyć się o to, by także akta i dokumenty archiwów kościołów katedralnych, kolegiackich, parafialnych oraz innych znajdujących się na jego terytorium były starannie przechowywane, jak również o to, by sporządzone były inwentarze, czyli katalogi, w dwóch egzemplarzach, z których jeden ma być przechowywany w miejscowym archiwum, drugi zaś w archiwum diecezjalnym.

§ 2. Biskup diecezjalny powinien zatroszczyć się także o utworzenie archiwum historycznego, w którym byłyby pilnie strzeżone i systematycznie uporządkowane dokumenty posiadające walor historyczny.

§ 3. By korzystać z akt i dokumentów, o których mowa w § 1 i 2, albo wynosić je poza archiwum, należy przestrzegać przepisów ustanowionych przez biskupa diecezjalnego.

Art. 3

RADA DO SPRAW EKONOMICZNYCH I EKONOM

Kan. 492 - § 1. W każdej diecezji należy ustanowić radę do spraw ekonomicznych, na czele której stoi biskup diecezjalny lub jego delegat, składającą się przynajmniej z trzech wiernych mianowanych przez biskupa, biegłych w sprawach ekonomicznych, znających dobrze prawo świeckie i odznaczających się prawością.

§ 2. Członkowie rady do spraw ekonomicznych mają być mianowani na okres pięciu lat; po upływie tego czasu mogą być mianowani na dalsze pięcioletnie kadencje.

§ 3. Ze składu rady do spraw ekonomicznych wykluczeni są krewni lub powinowaci biskupa, aż do czwartego stopnia.

Kan. 493 - Oprócz zadań powierzonych jej w księdze *V Dobra doczesne Kościoła*, rada do spraw ekonomicznych przygotowuje każdego roku, zgodnie ze wskazaniem biskupa diecezjalnego, preliminarz przychodów i wydatków przewidzianych w związku z zarządzaniem diecezją w roku następnym, jak również zatwierdza bilans przychodów i rozchodów za rok ubiegły.

Kan. 494 - § 1. W każdej diecezji biskup, po wysłuchaniu zdania kolegium konsultorów oraz rady do spraw ekonomicznych, powinien ustanowić ekonomą, który ma być rzeczywiście biegły w sprawach gospodarczych i odznaczać się nienaganną uczciwością.

§ 2. Ekonom mianowany jest na okres pięciu lat, lecz po jego upływie może być mianowany na dalsze pięcioletnie kadencje; w czasie trwania kadencji biskup nie może go odwołać, chyba że z poważnej przyczyny, którą sam ocenia, wysłuchawszy także zdania kolegium konsultorów oraz rady do spraw ekonomicznych.

§ 3. Zadaniem ekonomy jest zarządzanie dobrami doczesnymi diecezji w sposób określony przez radę do spraw ekonomicznych, pod władzą biskupa, a także pokrywanie – z dochodów diecezjalnych – wydatków, których poniesienie zgodnie z prawem zarządził biskup albo upoważnione przez niego osoby.

§ 4. Z końcem roku ekonom powinien przedstawić radzie do spraw ekonomicznych rozliczenie przychodów i rozchodów.

Rozdział III

RADA KAPŁAŃSKA I KOLEGIUM KONSULTORÓW

Kan. 495 - § 1. W każdej diecezji należy ustanowić radę kapłańską, czyli zespół kapłanów będący jakby senatem biskupa i reprezentujący prezbiterium; jej zadaniem jest wspieranie biskupa

w zarządzaniu diecezją, zgodnie z przepisami prawa, aby możliwie jak najbardziej pomnażało się dobro pasterskie powierzonej mu części Ludu Bożego.

§ 2. W wikariatach i prefekturach apostolskich wikariusz lub prefekt apostolski powinni ustanowić radę złożoną przynajmniej z trzech prezbiterów misjonarzy, których zdania, wyrażonego chociażby w formie listownej, należy wysłuchać przy załatwianiu ważniejszych spraw.

Kan. 496 - Rada kapłańska powinna posiadać własny statut, zatwierdzony przez biskupa diecezjalnego i uwzględniający przepisy wydane w tej sprawie przez konferencję biskupów.

Kan. 497 - Gdy chodzi o wyznaczenie członków rady kapłańskiej, to:

1° mniej więcej połowa powinna być wybrana w sposób wolny przez samych kapłanów, zgodnie z przepisami kanonów zamieszczonych poniżej oraz statutu;

2° niektórzy kapłani, zgodnie z postanowieniami statutu, powinni być członkami stałymi, a więc należącymi do rady z racji powierzonego im urzędu;

3° biskup diecezjalny może swobodnie mianować niektórych członków rady.

Kan. 498 - § 1. Prawo wyboru do rady kapłańskiej, zarówno czynne, jak i bierne, posiadają:

1° wszyscy kapłani diecezjalni inkardynowani do diecezji;

2° kapłani diecezjalni nieinkardynowani do diecezji, jak również kapłani członkowie instytutu zakonnego albo stowarzyszenia życia apostolskiego, którzy przebywając na terenie diecezji, sprawują dla jej dobra jakiś urząd.

§ 2. Jeżeli to przewiduje statut, wspomniane prawo wyboru może być przyznane innym kapłanom, mającym w diecezji stałe albo tymczasowe zamieszkanie.

Kan. 499 - Sposób wyboru członków rady kapłańskiej powinien być określony w statucie, w ten jednak sposób, by w miarę możliwości kapłani prezbiterium byli reprezentowani z uwzględnieniem przede wszystkim różnych rodzajów posług oraz różnych regionów diecezji.

Kan. 500 - § 1. Do biskupa diecezjalnego należy zwoływanie rady kapłańskiej, przewodniczenie jej oraz określanie spraw, które mają być przedmiotem jej obrad, albo dopuszczanie spraw zgłoszonych przez członków.

§ 2. Rada kapłańska ma jedynie głos doradczy; biskup diecezjalny powinien wysłuchać jej zdania w ważniejszych sprawach, potrzebuje zaś jej zgody tylko w przypadkach wyraźnie określonych przez prawo.

§ 3. Rada kapłańska nie może nigdy działać bez biskupa diecezjalnego, do którego też wyłącznie należy zarządzenie ogłoszenia tego, co zostało uchwalone zgodnie z postanowieniem § 2.

Kan. 501 - § 1. Członkowie rady kapłańskiej powinni być ustanawiani na czas określony w statucie, ale w ten sposób, by cała rada lub pewna jej część była odnawiana co pięć lat.

§ 2. Podczas wakansu stolicy ustaje rada kapłańska, a jej funkcje sprawuje kolegium konsultorów; w ciągu roku od objęcia diecezji biskup powinien ustanowić na nowo radę kapłańską.

§ 3. Jeżeli rada kapłańska nie wypełnia zadania powierzonego jej dla dobra diecezji albo poważnie go nadużywa, biskup diecezjalny, po konsultacji z metropolitą albo – gdy chodzi o metropolię – z biskupem sufraganem najstarszym promocją, może ją rozwiązać, jednakże w ciągu roku powinien ustanowić radę na nowo.

Kan. 502 - § 1. Spośród członków rady kapłańskiej biskup diecezjalny powinien w sposób swobodny mianować niektórych kapłanów, w liczbie nie mniejszej niż sześciu i nieprzekraczającej dwunastu, którzy by stanowili przez okres pięciu lat kolegium konsultorów, wypełniające zadania określone przez prawo; jednak po upływie pięciolecia kolegium wypełnia nadal swoje zadania, dopóki nie zostanie ukonstytuowane nowe kolegium.

§ 2. Kolegium konsultorów przewodniczy biskup diecezjalny, a podczas przeszkody w działaniu albo wakansu stolicy ten, kto tymczasowo zastępuje biskupa; przed jego zaś ustanowieniem, kapłan najstarszy święceniami w kolegium konsultorów.

§ 3. Konferencja biskupów może zarządzić, by zadania konsultorów zostały powierzone kapitule katedralnej.

§ 4. W wikariacie i prefekturze apostolskiej zadania kolegium konsultorów wypełnia rada misji, o której mowa w kan. 495 § 2, chyba że prawo stanowi inaczej.

Rozdział IV

KAPITUŁY KANONIKÓW

Kan. 503 - Kapituła kanoników, katedralna lub kolegiacka, to kolegium kapłanów, którego zadaniem jest sprawowanie bardziej uroczystych czynności liturgicznych w kościele katedralnym albo kolegiackim; do kapituły katedralnej należy ponadto wypełnianie zadań zleconych jej przez prawo albo przez biskupa diecezjalnego.

Kan. 504 - Erygowanie kapituły katedralnej, dokonywanie w niej zmian albo jej zniesienie są zarezerwowane dla Stolicy Apostolskiej.

Kan. 505 - Każda kapituła, tak katedralna, jak i kolegiacka, powinna mieć własny statut, uchwalony zgodnym z prawem aktem kapitulnym i zatwierdzony przez biskupa diecezjalnego; statutu tego nie wolno zmieniać ani znosić bez aprobaty biskupa diecezjalnego.

Kan. 506 - § 1. Zachowując zawsze prawa fundacyjne, statut kapituły powinien określić jej ustrój oraz liczbę jej członków, ustalić czynności, jakie mają być wykonywane przez kapitułę lub poszczególnych kanoników w zakresie kultu Bożego oraz posługi, uregulować odbywanie zebrań, na których załatwia się sprawy związane z działalnością kapituły, jak również określić warunki wymagane do ważności lub godziwości podejmowanych czynności, jednak w zgodzie z przepisami prawa powszechnego.

§ 2. Statut powinien także określić dochody, zarówno stałe, jak i pobierane z racji wykonywania jakiegoś zadania, oraz – biorąc pod uwagę przepisy wydane przez Stolicę Świętą – insygnia kanoników.

Kan. 507 - § 1. Jeden z kanoników powinien stać na czele kapituły, a ponadto, zgodnie z postanowieniami statutu, powinny być ustanowione także inne urzędy, z uwzględnieniem miejscowych zwyczajów.

§ 2. Duchownym, którzy nie należą do kapituły, można powierzać inne urzędy, by sprawując je, świadczyli pomoc kanonikom, zgodnie z postanowieniami statutu.

Kan. 508 - § 1. Kanonik penitencjarz, tak kościoła katedralnego, jak i kościoła kolegiackiego, ma na mocy urzędu upoważnienie, którego jednak nie może innym delegować, do uwalniania w zakresie sakramentalnym od cenzur *latae sententiae*, niezadeklarowanych i niezarezerwowanych dla Stolicy Apostolskiej; na terenie diecezji może uwalniać także obcych, a diecezjan również poza diecezją.

§ 2. Tam, gdzie nie ma kapituły, biskup diecezjalny powinien ustanowić jakiegoś kapłana do wykonywania tego zadania.

Kan. 509 - § 1. Do biskupa diecezjalnego, nie zaś do administratora diecezjalnego, należy – po wysłuchaniu zdania kapituły – nadawanie wszystkich i poszczególnych kanonikatów, tak w kościele katedralnym, jak i kolegiackim, z odwołaniem wszelkich przeciwnych przywilejów; tenże biskup zatwierdza wybranego przez kapitułę jej przewodniczącego.

§ 2. Godność kanonika biskup diecezjalny powinien nadawać tylko kapłanom odznaczającym się wiedzą i prawością życia, którzy chwalebnie pełnili posługę.

Kan. 510 - § 1. Nie wolno więcej łączyć kapituły kanoników z parafią; jeżeli są parafie złączone z kapitułą, biskup diecezjalny powinien je od kapituły odłączyć.

§ 2. W kościele, który jest zarazem parafialny i kapitulny, należy ustanowić proboszcza – wybranego czy to spośród kanoników, czy też spoza ich grona – na którym spoczywają wszystkie obowiązki i wyposażonego we wszystkie prawa oraz upoważnienia, które zgodnie z przepisami prawa przysługują proboszczowi.

§ 3. Do biskupa diecezjalnego należy ustanowienie specjalnych przepisów, które by odpowiednio skoordynowały obowiązki duszpasterskie proboszcza i zadania właściwe kapitule, tak by proboszcz i kapituła nie stawali sobie nawzajem na przeszkodzie w wypełnianiu swych funkcji; ewentualne konflikty rozstrzyga biskup diecezjalny, mając przede wszystkim na uwadze należyte zaspokojenie duszpasterskich potrzeb wiernych.

§ 4. Gdy chodzi o ofiary składane dla kościoła, który jest zarazem parafialny i kapitulny, domniemywa się, że złożono je na parafię, chyba że stwierdzi się co innego.

Rozdział V

RADA DUSZPASTERSKA

Kan. 511 - W poszczególnych diecezjach, gdy przemawiają za tym okoliczności duszpasterskie, powinna być ustanowiona rada duszpasterska, która działając pod władzą biskupa, ma za zadanie badać i oceniać to wszystko, co wiąże się z działalnością duszpasterską w diecezji, oraz przedkładać wynikające z tego wnioski praktyczne.

Kan. 512 - § 1. Rada duszpasterska składa się z wiernych pozostających w pełnej wspólności z Kościołem katolickim, tak duchownych, jak członków instytutów życia konsekrowanego, a przede wszystkim świeckich, wyznaczonych w sposób określony przez biskupa diecezjalnego.

§ 2. Wierni powołani do rady duszpasterskiej powinni być wyznaczeni w ten sposób, żeby jej skład był rzeczywistym odzwierciedleniem całej części Ludu Bożego stanowiącej diecezję,

z uwzględnieniem różnych rejonów diecezji, warunków społecznych i zawodowych oraz udziału, jaki mają w apostołstwie czy to indywidualnie, czy zrzeszeni z innymi.

§ 3. Do rady duszpasterskiej należy dobierać tylko tych wiernych, którzy odznaczają się niezachwianą wiarą, dobrymi obyczajami i roztropnością.

Kan. 513 - § 1. Radę duszpasterską ustanawia się na czas przewidziany w statucie wydanym przez biskupa.

§ 2. Podczas wakansu stolicy ustaje rada duszpasterska.

Kan. 514 - § 1. Wyłącznie do biskupa diecezjalnego należy zwoływanie – zależnie od potrzeb duszpasterskich – i przewodniczenie radzie duszpasterskiej, która ma jedynie głos doradczy; również tylko do niego należy ogłoszenie tego, co było przedmiotem obrad rady.

§ 2. Powinna być zwoływana przynajmniej raz w roku.

Rozdział VI

PARAFIE, PROBOSZCZOWIE I WIKARIUSZE PARAFIALNI

Kan. 515 - § 1. Parafia jest określoną wspólnotą wiernych, utworzoną na sposób stały w Kościele partykularnym, nad którą opiekę duszpasterską, pod władzą biskupa diecezjalnego, powierza się proboszczowi jako jej własnemu pasterzowi.

§ 2. Erygowanie parafii, znoszenie ich albo dokonywanie w nich zmian należy wyłącznie do biskupa diecezjalnego, który nie może erygować parafii albo ich znosić, ani dokonywać w nich poważnych zmian bez wysłuchania rady kapłańskiej.

§ 3. Parafia erygowana zgodnie z prawem nabywa osobowość prawną na mocy samego prawa.

Kan. 516 - § 1. Jeżeli inaczej w prawie nie zastrzeżono, z parafią jest zrównana quasi-parafia, która jest określoną wspólnotą wiernych w Kościele partykularnym, powierzona kapłanowi jako jej własnemu pasterzowi, ze względu na szczególne okoliczności jeszcze nieerygowaną jako parafia.

§ 2. Tam, gdzie jakieś wspólnoty nie mogą być erygowane jako parafie lub quasi-parafie, biskup diecezjalny powinien zapewnić im opiekę duszpasterską w inny sposób.

Kan. 517 - § 1. Tam, gdzie wymagają tego okoliczności, opiekę duszpasterską nad parafią albo kilkoma parafiami jednocześnie można powierzyć solidarnie kilku kapłanom, przyjmując jednak zasadę, że jeden z nich będzie moderatorem duszpasterstwa, czyli tym, kto pokieruje podejmowanym wspólnie działaniem i będzie za nie odpowiedzialny przed biskupem.

§ 2. Gdyby z powodu braku kapłanów biskup diecezjalny uznał, że udział w sprawowaniu opieki duszpasterskiej nad parafią należy powierzyć diakonowi albo innej osobie niemającej święceń kapłańskich, albo jakiejś wspólnotie osób, powinien ustanowić kapłana, który posiadając władzę i upoważnienia proboszczowskie, kierowałby tam działalnością duszpasterską.

Kan. 518 – Jako ogólną zasadę przyjmuje się, że parafia powinna być terytorialna, a więc ma obejmować wszystkich wiernych określonego terytorium; tam jednak, gdzie jest to wskazane, należy tworzyć parafie personalne, ukształtowane ze względu na obrządek, język, narodowość wiernych jakiegoś terytorium, albo z jeszcze innej określonej racji.

Kan. 519 - Proboszcz jest własnym pasterzem zleconej mu parafii, który sprawuje opiekę duszpasterską nad powierzoną mu wspólnotą pod władzą biskupa diecezjalnego; jest powołany do uczestnictwa w jego Chrystusowej posłudze, aby wykonywać dla tej wspólnoty zadania nauczania, uświęcania i rządzenia we współpracy także z innymi prezbiterami lub diakonami oraz świadczącymi pomoc wiernym świeckimi, zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 520 - § 1. Osoba prawna nie może być proboszczem; jednak biskup diecezjalny – ale nie administrator diecezjalny – za zgodą właściwego przełożonego może powierzyć parafię kleryckiemu instytutowi zakonnemu lub kleryckiemu stowarzyszeniu życia apostołskiego, erygując ją nawet przy kościele instytutu albo stowarzyszenia, ale na tej zasadzie, że jeden prezbiter będzie proboszczem parafii, a jeżeli troska duszpasterska została powierzona kilku solidarnie, będzie moderatorem, o jakim mowa w kan. 517 § 1.

§ 2. Powierzenie parafii, o którym mowa w § 1, może być dokonane na stałe lub na ściśle określony czas; w obydwu przypadkach ma nastąpić na drodze pisemnej umowy zawartej między biskupem diecezjalnym i właściwym przełożonym instytutu lub stowarzyszenia; obok innych spraw należy w niej wyraźnie i dokładnie określić to, co dotyczy wypełniania zadania, przydzielonych do tego osób oraz spraw ekonomicznych.

Kan. 521 - § 1. Aby móc ważnie zostać proboszczem, trzeba mieć święcenia prezbiteratu.

§ 2. Kandydat powinien ponadto odznaczać się nieskazitelną doktryną i moralną prawością, gorliwością duszpasterską oraz innymi cnotami, jak również posiadać kwalifikacje wymagane przez prawo powszechne i partykularne do podjęcia troski o parafię, o którą chodzi.

§ 3. Przed powierzeniem urzędu proboszcza należy upewnić się o zdatości kandydata w sposób określony przez biskupa diecezjalnego, także w drodze egzaminu.

Kan. 522 - Proboszcz powinien cieszyć się stałością na urzędzie i dlatego ma być mianowany na czas nieokreślony; na czas określony biskup diecezjalny może mianować proboszcza tylko wtedy, gdy dopuszcza to dekret konferencji biskupów.

Kan. 523 - Przy utrzymaniu w mocy przepisu kan. 682 § 1, powierzenie urzędu proboszczowskiego przysługuje biskupowi diecezjalnemu i to przez swobodne nadanie, chyba że ktoś posiadałby prawo prezentacji albo wyboru.

Kan. 524 - Wakującą parafię biskup diecezjalny powinien powierzyć temu, kogo po rozważeniu wszystkich okoliczności uzna za zdatnego do wypełniania w niej parafialnej posługi, wykluczając wszelki wzgląd na osobę; aby urobić sobie sąd o zdatości, powinien wysłuchać zdania dziekana i przeprowadzić odpowiednie badania, w razie potrzeby zasięgając opinii niektórych prezbiterów oraz wiernych świeckich.

Kan. 525 - W okresie wakansu stolicy albo przeszkody w jej działaniu do administratora diecezjalnego albo innego tymczasowego jej zarządcy należy:

1° ustanawianie lub zatwierdzanie kapłanów, którzy zgodnie z prawem zostali na parafię prezentowani albo wybrani;

2° mianowanie proboszczów, gdy stolica od roku wakuje albo ma przeszkodę w działaniu.

Kan. 526 - § 1. Proboszcz powinien sprawować opiekę duszpasterską tylko nad jedną parafią; jednak z powodu braku kapłanów albo ze względu na inne okoliczności można temu samemu proboszczowi powierzyć opiekę duszpasterską nad kilkoma sąsiednimi parafiami.

§ 2. W tej samej parafii ma być tylko jeden proboszcz albo moderator zgodnie z przepisem kan. 517 § 1, z odrzuceniem przeciwnego zwyczaju i odwołaniem wszelkiego przeciwnego przywileju.

Kan. 527 - § 1. Kto jest promowany do podjęcia opieki duszpasterskiej nad parafią, otrzymuje ją i zobowiązany jest sprawować duszpasterstwo od chwili jej objęcia w posiadanie.

§ 2. Proboszcza wprowadza w posiadanie ordynariusz miejsca albo kapłan przez niego delegowany, zachowując sposób przyjęty ustawą partykularną albo zgodnym z prawem zwyczajem; jednak ze słusznej przyczyny tenże ordynariusz może dyspensować od tego sposobu, a wówczas dyspensa podana do wiadomości parafii zastępuje akt objęcia w posiadanie.

§ 3. Ordynariusz miejsca powinien wyznaczyć termin, w którym ma nastąpić objęcie parafii w posiadanie; po jego bezskutecznym upływie może uznać, że parafia wakuje, chyba że zaistniała uzasadniona przeszkoda.

Kan. 528 - § 1. Proboszcz jest zobowiązany troszczyć się o to, aby przebywającym w parafii głoszone było autentyczne słowo Boże; dlatego powinien starać się o to, by wierni świeccy byli pouczani o prawdach wiary, zwłaszcza przez homilię, która ma być głoszona w niedziele i święta nakazane, oraz przez nauczanie katechetyczne; ma popierać też dzieła promujące ducha ewangelicznego, również w zakresie sprawiedliwości społecznej; w szczególności powinien troszczyć się o katolickie wychowanie dzieci i młodzieży; wszelkimi siłami ma zabiegać, korzystając także ze współpracy wiernych, by ewangeliczne orędzie dotarło również do tych, którzy zaprzestali praktyk religijnych albo nie wyznają prawdziwej wiary.

§ 2. Proboszcz ma troszczyć się o to, aby sprawowanie Eucharystii stało się centrum parafialnego zgromadzenia wiernych; powinien usilnie pracować nad tym, by wierni wzmacniali się przez pobożne sprawowanie sakramentów, a zwłaszcza często przystępowali do sakramentów Najświętszej Eucharystii i pokuty; ma starać się również o to, by wierni modlili się, także w rodzinach, oraz świadomie i czynnie uczestniczyli w świętej liturgii, którą proboszcz – pod władzą biskupa diecezjalnego – powinien w swojej parafii kierować i czuwać nad tym, by nie wkradły się do niej nadużycia.

Kan. 529 - § 1. Proboszcz, by sumiennie sprawować urząd pasterza, powinien starać się poznać wiernych powierzonych jego opiece; powinien zatem odwiedzać rodziny, uczestnicząc w troskach wiernych, zwłaszcza niepokojach i smutku, oraz umacniając ich w Panu, jak również – jeżeli w czymś błędzą – roztropnie ich korygując; gorącą miłością niech wspiera chorych, zwłaszcza bliskich śmierci, wzmacniając ich troskliwie sakramentami i polecając ich dusze Bogu; szczególną troską ma otaczać ubogich, cierpiących, samotnych, wygnańców oraz przeżywających szczególne trudności; powinien starać się także o to, by małżonkowie i rodzice otrzymywali pomoc w wypełnianiu swoich obowiązków, oraz popierać wzrost życia chrześcijańskiego w rodzinach.

§ 2. Proboszcz powinien uznawać i promować własny udział wiernych świeckich w misji Kościoła, udzielając poparcia ich stowarzyszeniom o celach religijnych. Powinien współpracować ze swoim biskupem i prezbiterium diecezji, zabiegając także o to, by wierni troszczyli się o wspólnotę parafialną, czuli się członkami zarówno diecezji, jak i Kościoła powszechnego, oraz uczestniczyli w działaniach służących rozwijaniu tej wspólnoty lub je wspierali.

Kan. 530 - Do funkcji specjalnie powierzonych proboszczowi należą:

- 1° udzielanie chrztu;
- 2° udzielanie sakramentu bierzmowania osobom znajdującym się w niebezpieczeństwie śmierci, zgodnie z przepisem kan. 883, 3°;
- 3° udzielanie Wiatyku i namaszczenia chorych, z zachowaniem w mocy przepisu kan. 1003 § 2 i 3, a także udzielanie błogosławieństwa apostołskiego;
- 4° asystowanie przy zawieraniu małżeństw i błogosławienie małżeństw;
- 5° odprawianie pogrzebów;
- 6° błogosławienie wody chrzcielnej w okresie Wielkanocy, prowadzenie procesji poza kościołem oraz dokonywanie uroczystych błogosławieństw poza kościołem;
- 7° bardziej uroczyste sprawowanie Eucharystii w niedziele i święta nakazane.

Kan. 531 - Nawet jeżeli ktoś inny wykonał dane zadanie parafialne, to jednak ofiary przyjęte z tej okazji powinien przekazać do parafialnej masy majątkowej, chyba że pewna jest przeciwna wola ofiarodawcy w odniesieniu do ofiar dobrowolnych; do biskupa diecezjalnego należy – po wysłuchaniu zdania rady kapłańskiej – ustanowienie przepisów dotyczących przeznaczenia tychże ofiar oraz wynagrodzenia duchownych wypełniających to zadanie.

Kan. 532 - We wszystkich czynnościach prawnych proboszcz występuje w imieniu parafii, zgodnie z przepisami prawa; powinien dbać o to, by dobra parafii były zarządzane zgodnie z przepisami kan. 1281-1288.

Kan. 533 - § 1. Proboszcz ma obowiązek rezydować w domu parafialnym w pobliżu kościoła; w szczególnych wszakże przypadkach, jeżeli zaistnieje słuszna przyczyna, ordynariusz miejsca może zezwolić, aby mieszkał gdzie indziej, zwłaszcza w domu wspólnym dla wielu prezbiterów, byleby zostało zapewnione właściwe i odpowiednie wykonanie parafialnych zadań.

§ 2. Jeżeli nie stoi na przeszkodzie poważny powód, wolno proboszczowi każdego roku opuścić parafię z racji urlopu najdłużej na miesiąc, liczony w sposób ciągły albo z przerwami; do tego urlopu nie wlicza się rekolekcji odbywanych raz w roku; gdy proboszcz opuszcza parafię na dłużej niż tydzień, zobowiązany jest powiadomić o tym ordynariusza miejsca.

§ 3. Biskup diecezjalny powinien wydać stosowne przepisy, aby pod nieobecność proboszcza zapewnić opiekę duszpasterską w parafii przez kapłana wyposażonego w potrzebne upoważnienia.

Kan. 534 - § 1. Po objęciu parafii proboszcz zobowiązany jest odprawiać Mszę Świętą za powierzony sobie lud we wszystkie niedziele i święta nakazane w swojej diecezji; jeżeli w któryś z tych dni nie mógłby odprawić Mszy Świętej ze względu na prawną przeszkodę, powinien wypełnić ten obowiązek w te same dni za pośrednictwem innego kapłana albo w innym dniu osobiście.

§ 2. Proboszcz, który sprawuje duszpasterstwo w kilku parafiach, w dni wymienione w § 1 zobowiązany jest odprawić tylko jedną Mszę Świętą za cały powierzony sobie lud.

§ 3. Proboszcz, który nie uczynił zadość obowiązkowi, o którym mowa w § 1 i 2, ma jak najszybciej odprawić tyle Mszy Świętych za lud, ile opuścił.

Kan. 535 - § 1. W każdej parafii należy prowadzić księgi parafialne, a mianowicie księgi ochrzczonych, małżeństw, zmarłych oraz inne, zgodnie z przepisami konferencji biskupów albo biskupa diecezjalnego; proboszcz ma czuwać nad tym, by księgi te były właściwie spisywane i starannie przechowywane.

§ 2. W księdze ochrzczonych należy odnotować zarówno przynależność do Kościoła *sui iuris* lub przejście do innego oraz bierzmowanie, jak również to, co ma związek ze stanem kanonicznym wiernych z racji małżeństwa – z zastrzeżeniem wszakże przepisu kan. 1133 – z racji adopcji, jak również przyjęcia święceń, a także profesji wieczystej złożonej w instytucie zakonnym; adnotacje te muszą być zawsze uwidocznione w dokumencie potwierdzającym przyjęcie chrztu.

§ 3. Każda parafia powinna posiadać własną pieczęć; wydawane zaświadczenia dotyczące kanonicznego stanu wiernych oraz wszystkie dokumenty, które mogą mieć znaczenie prawne, mają być podpisane przez proboszcza lub jego delegata i opatrzone pieczęcią parafialną.

§ 4. Każda parafia powinna mieć własny depozyt dokumentów, czyli archiwum, w którym należy przechowywać księgi parafialne, łącznie z pismami biskupów oraz innymi dokumentami, których zachowanie jest konieczne lub pożyteczne; biskup diecezjalny lub jego delegat powinien, z okazji wizytacji lub w innym stosownym czasie, przejrzeć je wszystkie, a proboszcz ma czuwać nad tym, by nic z nich nie dostało się do obcych rąk.

§ 5. Należy także starannie przechowywać stare księgi parafialne, zgodnie z przepisami prawa partykularnego.

Kan. 536 - § 1. Jeżeli zdaniem biskupa diecezjalnego, po zasięgnięciu opinii rady kapłańskiej, byłoby to pożyteczne, należy w każdej parafii ustanowić radę duszpasterską, której powinien przewodniczyć proboszcz. W tej radzie wierni wraz z osobami, które z urzędu uczestniczą w trosce duszpasterskiej o parafię, świadczą pomoc w ożywianiu działalności duszpasterskiej.

§ 2. Rada duszpasterska posiada jedynie głos doradczy i kieruje się przepisami ustanowionymi przez biskupa diecezjalnego.

Kan. 537 - Każda parafia powinna mieć radę do spraw ekonomicznych, która rządzi się nie tylko przepisami prawa powszechnego, lecz także przepisami wydanymi przez biskupa diecezjalnego, i w której wierni, wyłonieni zgodnie z tymi przepisami, świadczą proboszczowi pomoc w zarządzaniu dobrami parafialnymi, z zachowaniem w mocy przepisu kan. 532.

Kan. 538 - § 1. Proboszcz traci swój urząd wskutek odwołania albo przeniesienia, dokonanego przez biskupa diecezjalnego zgodnie z przepisami prawa; wskutek zrzeczenia się dokonanego ze słusznej przyczyny przez samego proboszcza i, do ważności, przyjętego przez biskupa diecezjalnego; jak również z upływem czasu, jeżeli proboszcz zgodnie z przepisami prawa partykularnego, o którym mowa w kan. 522, był ustanowiony na określony czas.

§ 2. Odwołanie proboszcza, który jest członkiem instytutu zakonnego albo jest inkardynowany do stowarzyszenia życia apostołskiego, dokonuje się zgodnie z przepisem kan. 682 § 2.

§ 3. Proboszcz po ukończeniu siedemdziesiątego piątego roku życia jest proszony o złożenie rezygnacji z urzędu na ręce biskupa diecezjalnego, który rozważywszy wszystkie okoliczności osoby i miejsca, zadecyduje o przyjęciu rezygnacji albo jej odłożeniu; biskup diecezjalny ma zapewnić zrzekającemu się odpowiednie utrzymanie i mieszkanie, mając na uwadze przepisy wydane przez konferencję biskupów.

Kan. 539 - Gdy parafia wakuje albo proboszcz na skutek uwięzienia, zesłania lub wygnania, niezdatności lub słabego zdrowia, lub z innej przyczyny nie może wypełniać posługi duszpasterskiej w parafii, biskup diecezjalny powinien jak najszybciej wyznaczyć administratora parafialnego, mianowicie kapłana, który by zastępował proboszcza, zgodnie z przepisem kan. 540.

Kan. 540 - § 1. Administrator parafialny ma te same obowiązki i te same prawa co proboszcz, chyba że biskup diecezjalny postanowi inaczej.

§ 2. Administratorowi parafialnemu nie wolno czynić niczego, co mogłoby naruszać uprawnienia proboszcza albo uczynić szkodę dobrom parafialnym.

§ 3. Po wypełnieniu swojego zadania administrator parafialny powinien złożyć proboszczowi sprawozdanie finansowe.

Kan. 541 - § 1. W przypadku wakansu parafii, jak również wtedy, gdy proboszcz na skutek przeszkody nie może pełnić posługi duszpasterskiej, zarząd parafią przed ustanowieniem administratora parafialnego powinien tymczasowo przejąć wikariusz parafialny, a gdy jest ich kilku – najstarszy nominacją, jeżeli zaś nie ma wikariusza – proboszcz określony prawem partykularnym.

§ 2. Ten, kto przejął zarząd parafią zgodnie z przepisem § 1, powinien natychmiast powiadomić ordynariusza miejsca o wakansie parafii.

Kan. 542 - Kapłani, którym zgodnie z przepisem kan. 517 § 1 powierza się solidarne sprawowanie opieki duszpasterskiej nad jedną albo jednocześnie kilkoma parafiami:

1° powinni posiadać kwalifikacje, o których mowa w kan. 521;

2° mają być mianowani lub ustanowieni z zachowaniem przepisów kan. 522 i 524;

3° przejmują obowiązki duszpasterskie dopiero z chwilą objęcia parafii w posiadanie; ich moderator obejmuje ją w posiadanie zgodnie z przepisami kan. 527 § 2, dla pozostałych zaś kapłanów wyznaczenie wiary dokonane w sposób przewidziany prawem zastępuje akt objęcia w posiadanie.

Kan. 543 - § 1. Jeżeli kapłanom powierzono solidarne sprawowanie opieki duszpasterskiej nad jedną albo jednocześnie kilkoma parafiami, każdy z nich, według porządku ustalonego przez nich samych, ma obowiązek wykonywać zadania i pełnić funkcje proboszczowskie, o których mowa w kan. 528, 529 i 530; upoważnienie do asystowania przy zawieraniu małżeństw, jak również wszelka władza dyspensowania przyznana przez samo prawo proboszczom przysługuje wszystkim, ale wykonanie powinno odbywać się pod kierownictwem moderatora.

§ 2. Wszyscy kapłani, którzy należą do zespołu:

1° są związani obowiązkiem rezydencji;

2° wspólnie mają ustalić, w jakiej kolejności każdy z nich ma odprawiać Mszę Świętą za lud, zgodnie z przepisem kan. 534;

3° przy podejmowaniu czynności prawnych jedynie moderator występuje w imieniu jednej albo kilku parafii powierzonych zespołowi.

Kan. 544 - Gdy traci urząd jeden kapłan z zespołu, o którym mowa w kan. 517 § 1, lub moderator zespołu, a także gdy któryś z nich staje się niezdolny do wykonywania posługi duszpasterskiej, nie wakuje parafia lub parafie powierzone zespołowi; natomiast biskup diecezjalny powinien mianować nowego moderatora; zanim jednak biskup mianuje innego, zadanie to powinien wypełniać kapłan z tegoż zespołu, najstarszy nominacją.

Kan. 545 - § 1. Ilekroć jest to konieczne albo pożyteczne do właściwego wypełniania posługi duszpasterskiej w parafii, można przydzielić proboszczowi jednego albo kilku wikariuszy parafialnych, którzy jako współpracownicy proboszcza dzielący jego troski, uzgadniając zamiary i inicjatywy z proboszczem oraz pod jego władzą, mają wykonywać dzieło duszpasterskiej posługi.

§ 2. Wikariusz parafialny może być ustanowiony bądź po to, by świadczyć pomoc w pełnej posłudze parafialnej – w odniesieniu do całej parafii albo określonej jej części, albo w odniesieniu do określonego zespołu wiernych parafii – bądź też po to, by świadczyć pomoc w wypełnianiu określonej posługi jednocześnie w kilku parafiach.

Kan. 546 - Aby zostać ważnie mianowanym wikariuszem parafialnym, trzeba mieć święcenia prezbiteratu.

Kan. 547 - Wikariusza parafialnego mianuje swobodnie biskup diecezjalny po wysłuchaniu, jeżeli uzna to za pożyteczne, proboszcza albo proboszczów parafii, dla których go się ustanawia, a także dziekana, z zachowaniem w mocy przepisu kan. 682 § 1.

Kan. 548 - § 1. Obowiązki i prawa wikariusza parafialnego określone są, oprócz kanonów tego rozdziału, statutami diecezjalnymi, a także pismem biskupa diecezjalnego, a sprecyzowane zostają poleceniem proboszcza.

§ 2. Jeżeli w piśmie biskupa diecezjalnego wyraźnie nie zastrzeżono inaczej, wikariusz parafialny z racji urzędu zobowiązany jest wspomagać proboszcza w całej posłudze parafialnej, z wyjątkiem odprawiania Mszy Świętej za lud, a także zgodnie z prawem zastępować proboszcza, jeżeli sprawa tego wymaga.

§ 3. Wikariusz parafialny powinien regularnie przedstawiać proboszczowi zamierzone lub podjęte poczynania duszpasterskie, tak by proboszcz i wikariusz albo wikariusze mogli wspólnymi siłami zapewnić wypełnianie obowiązków duszpasterskich w parafii, za którą są razem odpowiedzialni.

Kan. 549 - Podczas nieobecności proboszcza, jeżeli biskup diecezjalny nie postanowił inaczej, zgodnie z przepisem kan. 533 § 3, i jeżeli nie został ustanowiony administrator parafialny, należy przestrzegać przepisów kan. 541 § 1; w takim przypadku wikariusz ma również wszystkie obowiązki proboszcza, z wyjątkiem obowiązku odprawiania Mszy Świętej za lud.

Kan. 550 - § 1. Wikariusz parafialny jest zobowiązany rezydować w parafii, a gdy został ustanowiony dla kilku parafii jednocześnie, w jednej z nich; ze słusznej przyczyny ordynariusz miejsca może jednak zezwolić, by zamieszkał gdzie indziej, zwłaszcza w domu wspólnym dla wielu prezbiterów, o ile nie ucierpi z tego powodu wykonywanie zadań duszpasterskich.

§ 2. Ordynariusz miejsca powinien zatroszczyć się o to, by proboszcz i wikariusze praktykowali w miarę możliwości jakąś formę życia wspólnego w domu parafialnym.

§ 3. Odnośnie do urlopu, wikariusz ma takie samo prawo jak proboszcz.

Kan. 551 - W odniesieniu do ofiar, jakie wierni składają wikariuszowi z okazji wykonywania posługi duszpasterskiej, należy przestrzegać przepisów kan. 531.

Kan. 552 - Biskup diecezjalny albo administrator diecezjalny może ze słusznej przyczyny odwołać wikariusza parafialnego, z zachowaniem w mocy przepisu kan. 682 § 2.

Rozdział VII

DZIEKANI

Kan. 553 - § 1. Wikariusz okręgowy, zwany także dziekanem lub archiprezbiterem, lub jeszcze inaczej, jest kapłanem, który stoi na czele dekanatu.

§ 2. Jeżeli prawo partykularne nie stanowi inaczej, dziekana mianuje biskup diecezjalny po wysłuchaniu, zgodnie ze swoim roztropnym osądem, zdania kapłanów pełniących posługę w danym dekanacie.

Kan. 554 - § 1. Na urząd dziekana, który nie jest związany z urzędem proboszcza określonej parafii, biskup powinien wybrać kapłana, którego uzna za zdatnego, po rozważeniu okoliczności miejsca i czasu.

§ 2. Dziekana należy mianować na pewien czas, określony prawem partykularnym.

§ 3. Na skutek słusznej przyczyny, zgodnie ze swoim roztropnym osądem, biskup diecezjalny może swobodnie odwołać dziekana z urzędu.

Kan. 555 - § 1. Oprócz uprawnień legalnie udzielonych mu przez prawo partykularne, dziekan ma obowiązek i prawo:

1° promowania i koordynowania w ramach dekanatu wspólnej działalności duszpasterskiej;

2° czuwania nad tym, by duchowni jego okręgu prowadzili życie odpowiadające ich stanowi i starannie wypełniali swoje obowiązki;

3° czuwania nad tym, by święte czynności były sprawowane zgodnie z przepisami liturgicznymi, by czystość i piękno kościoła oraz sprzętu liturgicznego, zwłaszcza w sprawowaniu i przechowywaniu Najświętszego Sakramentu, były starannie utrzymywane; żeby księgi parafialne były właściwie spisywane i należycie przechowywane, dobra kościelne prawidłowo zarządzane, a dom parafialny otoczony stosowną opieką.

§ 2. Dziekan w powierzonym sobie dekanacie:

1° ma zabiegać o to, by duchowni, zgodnie z postanowieniami prawa partykularnego, uczestniczyli w określonym czasie w prelekcjach, sesjach teologicznych albo konferencjach, zgodnie z przepisem kan. 279 § 2;

2° powinien troszczyć się o dostarczenie pomocy duchowych przezbiterom swego okręgu; najbardziej zaś otaczać troską tych kapłanów, którzy znajdują się w trudniejszych okolicznościach życiowych lub przeżywają problemy.

§ 3. Dowiedziawszy się o poważnej chorobie proboszcza w swoim okręgu, dziekan powinien zatroszczyć się o to, by nie był on pozbawiony pomocy duchowej i materialnej, a w razie śmierci by został odprawiony godny pogrzeb; ma zadbać również o to, by w okolicznościach choroby lub śmierci proboszcza nie zostały zabrane albo nie zaginęły księgi, dokumenty, sprzęt liturgiczny oraz inne przedmioty należące do kościoła.

§ 4. Dziekan ma obowiązek wizytować parafie swojego okręgu w sposób określony przez biskupa diecezjalnego.

Rozdział VIII

REKTORZY KOŚCIOŁÓW I KAPELANI

Art. 1

REKTORZY KOŚCIOŁÓW

Kan. 556 - Przez rektorów kościołów rozumie się tutaj kapłanów, którym powierzono troskę o pewien kościół, który nie jest ani parafialny, ani kapitulny, ani złączony z domem wspólnoty zakonnej albo stowarzyszenia życia wspólnego, i którzy sprawują w nim święte czynności.

Kan. 557 - § 1. Rektora kościoła mianuje swobodnie biskup diecezjalny, z zachowaniem prawa wyboru albo prezentacji, jeżeli to komuś zgodnie z prawem przysługuje; w takim przypadku do biskupa diecezjalnego należy zatwierdzenie lub ustanowienie rektora.

§ 2. Również wtedy, gdy kościół należy do instytutu kleryckiego na prawie papieskim, biskupowi diecezjalnemu przysługuje prawo ustanowienia rektora prezentowanego przez przełożonego.

§ 3. Rektorem kościoła złączonego z seminarium lub innym kolegium kierowanym przez duchownych jest rektor seminarium lub kolegium, chyba że biskup diecezjalny postanowił inaczej.

Kan. 558 - Z zastrzeżeniem przepisu kan. 262, rektor w powierzonym sobie kościele nie może sprawować czynności parafialnych, o których mowa w kan. 530, n. 1-6, bez zgody albo – jeżeli sprawa tego wymaga – delegacji proboszcza.

Kan. 559 - W powierzonym sobie kościele rektor może sprawować obrzędy liturgiczne, nawet uroczyste, z zachowaniem zgodnych z prawem przepisów fundacyjnych i jeżeli – zgodnie z osądem ordynariusza miejsca – nie będzie to w żaden sposób szkodziło posłudze parafialnej.

Kan. 560 - Jeżeli ordynariusz miejsca uzna to za pożyteczne, może nakazać rektorowi, aby w powierzonym mu kościele sprawował dla wiernych określone święte czynności, nawet parafialne, jak również, by kościół był dostępny dla pewnych zespołów wiernych w celu odprawiania w nim obrzędów liturgicznych.

Kan. 561 - Bez zezwolenia rektora lub innego prawnego przełożonego nie wolno nikomu w kościele sprawować Eucharystii, udzielać sakramentów lub wykonywać innych świętych czynności; zezwolenie to albo jego odmowa muszą być dane zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 562 - Rektor kościoła, pod władzą ordynariusza miejsca i z zachowaniem zgodnego z prawem statutu oraz praw nabytych, zobowiązany jest czuwać, aby święte czynności były sprawowane w kościele godnie, z zachowaniem przepisów liturgicznych i kanonicznych, zobowiązania wiernie wypełniane, dobra starannie zarządzane, by sprzęt liturgiczny i budynki sakralne były restaurowane i ozdabiane, by nie działo się nic, co nie przystoi świętości miejsca oraz poszanowaniu domu Bożego.

Kan. 563 - Ordynariusz miejsca może ze słusznej przyczyny, zgodnie z własnym osądem, odwołać rektora kościoła, chociażby był przez innych wybrany albo prezentowany, z zachowaniem przepisu kan. 682 § 2.

Art. 2

KAPELANI

Kan. 564 - Kapelanem jest kapłan, któremu powierza się na stałe, przynajmniej w pewnym zakresie, opiekę duszpasterską nad jakąś wspólnotą albo specjalnym zespołem wiernych, sprawowaną zgodnie z postanowieniami prawa powszechnego lub partykularnego.

Kan. 565 - Jeżeli w prawie nie zastrzega się czego innego albo komuś nie przysługują, zgodnie z prawem, specjalne uprawnienia, kapelana mianuje ordynariusz miejsca, do którego należy także ustanowienie prezentowanego albo zatwierdzenie wybranego kapłana.

Kan. 566 - § 1. Kapelan powinien być wyposażony we wszystkie upoważnienia, których wymaga właściwe sprawowanie opieki duszpasterskiej. Oprócz tego, co przyznaje kapelanowi prawo partykularne albo specjalna delegacja, posiada on na mocy urzędu upoważnienie do spowiadania wiernych powierzonych jego opiece, a także przepowiadania im słowa Bożego, udzielania Wiatyku i namaszczenia chorych oraz sakramentu bierzmowania tym, którzy znajdują się w niebezpieczeństwie śmierci.

§ 2. W szpitalach, więzieniach i podczas podróży morskiej kapelan ma ponadto upoważnienie, z którego może korzystać tylko w tych miejscach, do uwalniania od cenzur *latae sententiae*, ale niezarezerwowanych i niezadeklarowanych, z zachowaniem jednak w mocy przepisu kan. 976.

Kan. 567 - § 1. Ordynariuszowi miejsca nie wolno przystępować do mianowania kapelana domu laickiego instytutu zakonnego bez zasięgnięcia opinii przełożonego, który ma prawo zaproponować kapłana, po wysłuchaniu zdania wspólnoty.

§ 2. Do kapelana należy sprawowanie czynności liturgicznych albo kierowanie nimi; nie wolno mu jednak ingerować w wewnętrzny zarząd instytutu.

Kan. 568 - W miarę możliwości należy powoływać kapelanów dla tych, którzy ze względu na warunki życia nie mogą korzystać ze zwyczajnej opieki proboszczów, a więc dla emigrantów, wygnańców, uchodźców, nomadów, osób odbywających podróż morską.

Kan. 569 - Kapelani wojskowi rządzą się ustawami szczególnymi.

Kan. 570 - Jeżeli z siedzibą jakiejś wspólnoty albo zespołu jest złączony kościół nieparafialny, kapelanem powinien być rektor tego kościoła, chyba że inne rozwiązanie wynika z troski o wspólnotę albo kościół.

Kan. 571 - W wykonywaniu swojego duszpasterskiego zadania kapelan ma zachowywać należną łączność z proboszczem.

Kan. 572 - W kwestii odwołania kapelana należy stosować przepis kan. 563.

Część III

INSTYTUTY ŻYCIA KONSEKROWANEGO I STOWARZYSZENIA ŻYCIA APOSTOLSKIEGO

Sekcja I

INSTYTUTY ŻYCIA KONSEKROWANEGO

Tytuł I

PRZEPISY WSPÓLNE WSZYSTKIM INSTYTUTOM ŻYCIA KONSEKROWANEGO

Kan. 573 - § 1. Życie konsekrowane przez profesję rad ewangelicznych jest trwałą formą życia wiernych, w której pod działaniem Ducha Świętego naśladowując dokładniej Chrystusa, oddają się oni całkowicie umiłowanemu nade wszystko Bogu, aby – poświęceni z nowego i szczególnego tytułu dla chwały Boga, budowania Kościoła i zbawienia świata – osiągnąć doskonałą miłość w służbie królestwa Bożego i stając się w Kościele wyraźnym znakiem, zapowiadać niebieską chwałę.

§ 2. Tę właśnie formę życia w instytutach życia konsekrowanego, kanonicznie erygowanych przez właściwą władzę Kościoła, podejmują w sposób wolny ci wierni, którzy przez śluby albo inne święte więzy określone prawem własnym instytutów zobowiązują się do praktykowania ewangelicznych rad czystości, ubóstwa i posłuszeństwa, a przez miłość, do której one prowadzą, jednoczą się w sposób szczególny z Kościołem i jego misterium.

Kan. 574 - § 1. Stan tych, którzy we wspomnianych instytutach praktykują rady ewangeliczne, należy do życia i świętości Kościoła, dlatego powinien być przez wszystkich w Kościele szanowany i popierany.

§ 2. Do tego stanu życia niektórzy wierni są specjalnie powoływani przez Boga, aby w życiu Kościoła korzystać ze szczególnego daru oraz wspierać Kościół w jego zbawczej misji, zgodnie z celem i duchem instytutu.

Kan. 575 - Rady ewangeliczne oparte na nauce i przykładzie Chrystusa-Nauczyciela są darem Bożym, który Kościół otrzymał od Pana i z Jego łaski ustawicznie zachowuje.

Kan. 576 - Do właściwej władzy kościelnej należy interpretacja rad ewangelicznych, regulowanie ich praktyki poprzez ustawy oraz ustanawianie stałych form takiego życia przez zatwierdzenie kanoniczne, jak również odpowiednia troska, aby instytuty wzrastały i rozwijały się zgodnie z duchem ich założycieli i zdrowych tradycji.

Kan. 577 - Bardzo liczne są w Kościele instytuty życia konsekrowanego, które posiadają różne dary – według udzielonej im łaski – naśladować dokładnie Chrystusa, czy to modląc się,

czy głoszącego królestwo Boże, czy dobrze czyniącego ludziom, czy też obcującego z nimi w świecie, zawsze jednak wypełniającego wolę Ojca.

Kan. 578 - Wszyscy powinni wiernie zachowywać myśl i zamierzenia założycieli, zatwierdzone przez właściwą władzę kościelną, dotyczące natury, celu, ducha i charakteru instytutu, jak również zdrowe jego tradycje, co razem stanowi dziedzictwo tegoż instytutu.

Kan. 579 - Biskupi diecezjalni mogą, każdy na własnym terytorium, ważne erygować formalnym dekretem instytuty życia konsekrowanego, po uprzednim pisemnym zezwoleniu Stolicy Apostolskiej.

Kan. 580 - Agregacja jednego instytutu życia konsekrowanego do drugiego jest zarezerwowana dla właściwej władzy instytutu agregującego, z zachowaniem zawsze kanonicznej autonomii instytutu agregowanego.

Kan. 581 - Dzielenie instytutu na części, niezależnie od tego, jaką noszą nazwę, erygowanie nowych, łączenie już erygowanych lub dokonywanie zmian ich granic należą do właściwej władzy instytutu, zgodnie z postanowieniami konstytucji.

Kan. 582 - Łączenia i unie instytutów życia konsekrowanego są zarezerwowane tylko dla Stolicy Apostolskiej; dla niej również jest zarezerwowane tworzenie konfederacji lub federacji.

Kan. 583 - Zmiany w instytutach życia konsekrowanego dotyczące tych elementów, które zostały zatwierdzone przez Stolicę Apostolską, nie mogą być wprowadzane bez jej zezwolenia.

Kan. 584 - Zniesienie instytutu jest wyłączną właściwością Stolicy Apostolskiej, dla której jest też zastrzeżona decyzja dotycząca dóbr doczesnych instytutu.

Kan. 585 - Zniesienie części instytutu należy do właściwej władzy tegoż instytutu.

Kan. 586 - § 1. Uznaje się słuszną autonomię życia poszczególnych instytutów, zwłaszcza w zakresie zarządzania, tak iż posiadają one w Kościele własną dyscyplinę oraz mogą zachowywać w sposób nienaruszony własne dziedzictwo, o którym mowa w kan. 578.

§ 2. Ordynariusze miejsca powinni tę autonomię zachowywać i jej strzec.

Kan. 587 - § 1. Aby jak najpilniej strzec własnego powołania i tożsamości poszczególnych instytutów, kodeks fundamentalny, czyli konstytucje każdego instytutu, oprócz tego, co nakazuje zachować kan. 578, powinien zawierać także podstawowe przepisy dotyczące zarządzania instytutem i dyscypliny jego członków, włączania członków do instytutu oraz ich formacji, jak również własnego przedmiotu świętych więzów.

§ 2. Kodeks ten jest zatwierdzany przez właściwą władzę kościelną i tylko za jej zgodą może być zmieniony.

§ 3. W kodeksie tym należy odpowiednio zharmonizować elementy duchowe i prawne; nie należy jednak mnożyć przepisów bez konieczności.

§ 4. Pozostałe przepisy wydane przez właściwe władze instytutu powinny być stosownie zebrane w innych kodeksach, które mogą być odpowiednio odnawiane i przystosowywane, według wymagań miejsca i czasu.

Kan. 588 - § 1. Stan życia konsekrowanego nie jest ze swej natury ani klerycki, ani laicki.

§ 2. Instytut nazywa się kleryckim wtedy, gdy z racji celu, czyli zamierzenia założyciela, lub na podstawie zgodnej z prawem tradycji pozostaje pod zarządem duchownych, zakłada wykonywanie święceń i jako taki jest uznawany przez władzę kościelną.

§ 3. Instytut nazywa się natomiast laickim wtedy, gdy został jako taki uznany przez władzę kościelną, z racji swojej natury, charakteru i celu ma właściwe sobie zadanie, określone przez założyciela lub zgodną z prawem tradycję, niezakładające wykonywania święceń.

Kan. 589 - Instytut życia konsekrowanego nazywa się instytutem na prawie papieskim, jeżeli został erygowany przez Stolicę Świętą albo został przez nią zatwierdzony formalnym dekretem; natomiast instytutem na prawie diecezjalnym nazywa się wtedy, gdy został erygowany przez biskupa diecezjalnego, a nie otrzymał od Stolicy Apostolskiej dekretu zatwierdzającego.

Kan. 590 - § 1. Instytuty życia konsekrowanego są w sposób specjalny poświęcone służbie Bogu i całemu Kościołowi, a z tej szczególnej racji podlegają najwyższej władzy kościelnej.

§ 2. Poszczególni członkowie zobowiązani są okazywać uległość papieżowi jako swemu najwyższemu przełożonemu, również z racji świętych więzów posłuszeństwa.

Kan. 591 - Dla zwiększenia dobra instytutów oraz w trosce o zaspokojenie potrzeb apostołatu papież, na mocy swego prymatu obejmującego cały Kościół, może ze względu na wspólny pożytek wyjmować instytuty życia konsekrowanego spod rządów ordynariuszy miejsca i poddawać je tylko sobie lub innej władzy kościelnej.

Kan. 592 - § 1. W celu zacieśnienia wspólnoty instytutów ze Stolicą Apostolską każdy najwyższy przełożony jest zobowiązany przysyłać jej – w sposób i w czasie przez nią określonym – krótkie sprawozdanie dotyczące stanu i życia instytutu.

§ 2. Przełożeni każdego instytutu powinni upowszechniać znajomość tych dokumentów Stolicy Świętej, które dotyczą powierzonych im członków instytutu, jak również czuwać nad tym, by do tych dokumentów się stosować.

Kan. 593 - Przy utrzymaniu w mocy kan. 586, instytuty na prawie papieskim podlegają bezpośrednio i wyłącznie władzy Stolicy Apostolskiej w zakresie wewnętrznego zarządu i dyscypliny.

Kan. 594 - Instytut na prawie diecezjalnym pozostaje, z zachowaniem w mocy kan. 586, pod szczególną opieką biskupa diecezjalnego.

Kan. 595 - § 1. Do biskupa głównej siedziby instytutu należy zatwierdzanie konstytucji i potwierdzanie zmian wprowadzanych w nich zgodnie z prawem, z wyjątkiem tego, w czym decyzję podjęła Stolica Apostolska; należy do niego również załatwianie ważniejszych spraw dotyczących całego instytutu, a przekraczających kompetencje władzy wewnętrznej – jednak po zasięgnięciu opinii pozostałych biskupów diecezjalnych, gdy instytut obejmuje swym zasięgiem kilka diecezji.

§ 2. Biskup diecezjalny może w poszczególnych przypadkach dyspensować od przepisów konstytucji.

Kan. 596 - § 1. Przełożeni oraz kapituły instytutów w odniesieniu do ich członków mają władzę określoną prawem powszechnym i konstytucjami.

§ 2. Natomiast w zakonnych instytutach kleryckich na prawie papieskim mają ponadto kościelną władzę rządzenia, w zakresie zarówno zewnętrznym, jak i wewnętrznym.

§ 3. Do władzy, o której mowa w § 1, mają zastosowanie przepisy kan. 131, 133 i 137-144.

Kan. 597 - § 1. Do instytutu życia konsekrowanego może być przyjęty każdy katolik kierujący się właściwą intencją, posiadający przymioty wymagane prawem powszechnym i własnym instytutu, niezwiązany żadną przeszkodą.

§ 2. Nikt nie może być przyjęty bez odpowiedniego przygotowania.

Kan. 598 - § 1. Każdy instytut, mając na uwadze własny charakter i cele, powinien określić w swoich konstytucjach sposób realizowania rad ewangelicznych czystości, ubóstwa i posłuszeństwa, zgodnie z własnym sposobem życia.

§ 2. Wszyscy członkowie instytutu powinni nie tylko wiernie i w pełni praktykować rady ewangeliczne, lecz także układać swoje życie zgodnie z prawem własnym instytutu i w ten sposób zdążać do osiągnięcia doskonałości własnego stanu.

Kan. 599 - Ewangeliczna rada czystości podjęta ze względu na królestwo niebieskie, będąca znakiem przyszłego świata i źródłem obfitszej płodności w niepodzielnym sercu, zawiera w sobie obowiązek doskonałej wstrzemięźliwości w celibacie.

Kan. 600 - Ewangeliczna rada ubóstwa w celu naśladowania Chrystusa, który będąc bogaty, stał się dla nas ubogim, prócz życia w rzeczywistości i w duchu ubogiego, prowadzonego pracowicie, w umiarze i dalekiego od ziemskich bogactw, niesie ze sobą zależność i ograniczenie w używaniu dóbr i rozporządzaniu nimi, zgodnie z własnym prawem poszczególnych instytutów.

Kan. 601 - Ewangeliczna rada posłuszeństwa, podjęta w duchu wiary i miłości w celu naśladowania Chrystusa posłusznego aż do śmierci, zobowiązuje do podporządkowania własnej woli prawowitym przełożonym, zastępującym Boga, gdy wydają polecenia zgodnie z własnymi konstytucjami.

Kan. 602 - Życie braterskie, właściwe każdemu instytutowi, przez które wszyscy jego członkowie jednoczą się w szczególną jakby rodzinę w Chrystusie, powinno być tak określone, aby stawało się dla wszystkich formą wzajemnego wsparcia w wypełnianiu własnego powołania. Przez braterską zaś wspólnotę, zaszczerpioną i ugruntowaną w miłości, członkowie instytutu powinni stać się przykładem powszechnego pojednania w Chrystusie.

Kan. 603 - § 1. Oprócz instytutów życia konsekrowanego, Kościół uznaje życie pustelnicze, czyli anachoretyczne, w którym wierni przez surowsze odsunięcie się od świata, milczenie w odosobnieniu, gorliwą modlitwę i pokutę poświęcają swoje życie na chwałę Boga i zbawieniu świata.

§ 2. Prawnie uznaje się za pustelnika osobę poświęconą Bogu w życiu konsekrowanym, jeżeli poprzez ślub lub inne święte więzy zobowiązuje się publicznie wobec biskupa diecezjalnego do praktykowania trzech rad ewangelicznych i pod jego kierownictwem prowadzi właściwy tryb życia.

Kan. 604 - § 1. Do wspomnianych form życia konsekrowanego upodabnia się stan dziewczyc, które – wyrażając święty zamiar gruntowniejszego naśladowania Chrystusa – konsekrowane Bogu

przez biskupa diecezjalnego zgodnie z zatwierdzonym obrzędem liturgicznym, zostają mistycznie zaślubione Chrystusowi, Synowi Bożemu, i oddają się na służbę Kościołowi.

§ 2. Dziewice mogą się zrzekać dla wierniejszego wypełnienia swojego zamiaru oraz dla służby Kościołowi we wzajemnej pomocy, zgodnie z ich własnym stanem.

§ 3. Uznawanie i erygowanie takich stowarzyszeń na poziomie diecezjalnym należy do biskupa diecezjalnego w granicach jego terytorium, a na poziomie krajowym – do konferencji biskupów na jej terytorium.

Kan. 605 - Zatwierdzanie nowych form życia konsekrowanego jest zarezerwowane wyłącznie dla Stolicy Apostolskiej. Biskupi diecezjalni zaś powinni się starać rozeznawać nowe dary życia konsekrowanego, powierzane przez Ducha Świętego Kościołowi, i wspomagać ich promotorów, aby możliwie najlepiej wyrażali swoje zamierzenia i chronili je odpowiednimi statutami, korzystając zwłaszcza z przepisów ogólnych zawartych w tej części Kodeksu.

Kan. 606 - To, co postanawia się o instytutach życia konsekrowanego oraz o ich członkach, odnosi się w jednakowym stopniu do obu płci, chyba że co innego wynika z kontekstu lub natury rzeczy.

Tytuł II

INSTYTUTY ZAKONNE

Kan. 607 - § 1. Życie zakonne, jako konsekracja całej osoby, ukazuje w Kościele przedziwne zaślubiny ustanowione przez Boga, znak przyszłego wieku. W ten sposób zakonnik dokonuje całkowitego oddania się, jakby złożenia się Bogu w ofierze, wskutek czego całe jego istnienie staje się ustawiczną czcią Boga w miłości.

§ 2. Instytut zakonny jest społecznością, w której członkowie zgodnie z własnym prawem składają śluby publiczne, wieczyste lub czasowe – odnawiane jednak po upływie tego czasu – oraz prowadzą braterskie życie we wspólnocie.

§ 3. Publiczne świadectwo, jakie zakonnicy powinni dawać Chrystusowi i Kościołowi, związane jest z oddzieleniem się od świata, zgodnie z charakterem i celem każdego instytutu.

Rozdział I

DOMY ZAKONNE, ICH ERYGOWANIE I ZNOSZENIE

Kan. 608 - Wspólnota zakonna powinna mieszkać w domu ustanowionym zgodnie z prawem, pozostając pod władzą przełożonego wyznaczonego zgodnie z przepisami prawa; każdy dom powinien mieć przynajmniej kaplicę, w której należy sprawować i przechowywać Eucharystię, aby była rzeczywiście centrum wspólnoty.

Kan. 609 - § 1. Domy instytutu zakonnego są erygowane przez właściwą władzę zgodnie z konstytucjami, po uprzednim uzyskaniu pisemnej zgody biskupa diecezjalnego.

§ 2. Na erygowanie klasztoru mniszek wymagane jest ponadto zezwolenie Stolicy Apostolskiej.

Kan. 610 - § 1. Erygując dom, trzeba mieć na uwadze pożytek Kościoła oraz instytutu, jak również należy zapewnić to wszystko, co jest potrzebne do właściwego podjęcia przez jego członków życia zakonnego zgodnie z własnymi celami i duchem instytutu.

§ 2. Dom wolno erygować jedynie wtedy, gdy roztropnie przewiduje się, że będzie można odpowiednio zaradzić potrzebom zakonników.

Kan. 611 - Zgoda biskupa diecezjalnego na erygowanie domu zakonnego danego instytutu zawiera w sobie prawo do:

1° prowadzenia życia zgodnie z charakterem i własnymi celami instytutu;

2° wykonywania zgodnie z przepisami prawa własnych dzieł instytutu, z uwzględnieniem warunków dołączonych do zgody;

3° posiadania kościoła, gdy chodzi o instytuty kleryckie, z zastrzeżeniem przepisu kan. 1215 § 3, oraz wykonywania świętych posług zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 612 - Wymagana jest zgoda biskupa diecezjalnego na przeznaczenie domu zakonnego na dzieła apostolskie różne od tych, dla których został ustanowiony; nie jest ona jednak potrzebna, gdy chodzi o zmiany, które przy zachowaniu praw fundacyjnych odnoszą się tylko do wewnętrznego zarządu i dyscypliny.

Kan. 613 - § 1. Dom zakonny kanoników regularnych i mnichów, pozostający pod zarządem i pieczęią własnego przełożonego, jest domem niezależnym, chyba że konstytucje postanawiają inaczej.

§ 2. Przełożony domu niezależnego jest z mocy prawa przełożonym wyższym.

Kan. 614 - Klasztory mniszek złączone z jakimś instytutem męskim zachowują własny sposób życia i zarząd, zgodnie z konstytucjami. Wzajemne prawa i obowiązki powinny być określone tak, by z połączenia wynikało dobro duchowe.

Kan. 615 - Klasztor niezależny, który poza własnym przełożonym nie ma innego wyższego przełożonego ani nie jest złączony z jakimś instytutem zakonnym w ten sposób, że przełożony tego instytutu ma określoną przez konstytucje rzeczywistą władzę nad tym klaszturem, jest powierzony szczególnemu nadzorowi biskupa diecezjalnego, zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 616 - § 1. Dom zakonny erygowany zgodnie z prawem może być zniesiony przez najwyższego przełożonego zgodnie z przepisami konstytucji, po zasięgnięciu opinii biskupa diecezjalnego. O majątku zniesionego domu powinno stanowić własne prawo instytutu, z zachowaniem jednak woli fundatorów lub ofiarodawców, jak również praw słusznie nabytych.

§ 2. Zniesienie jedyne go domu jakiegoś instytutu należy do Stolicy Apostolskiej, dla której też rezerwuje się w tym przypadku decyzję dotyczącą majątku.

§ 3. Zniesienie domu niezależnego, o którym mowa w kan. 613, należy do kapituły generalnej, chyba że konstytucje postanawiają inaczej.

§ 4. Zniesienie niezależnego klasztoru mniszek należy do Stolicy Apostolskiej, z zachowaniem, odnośnie do majątku, przepisów konstytucji.

Rozdział II

ZARZĄD INSTYTUTÓW

Art. 1

PRZEŁOŻENI I RADY

Kan. 617 - Przełożeni powinni wypełniać swoją funkcję i sprawować władzę zgodnie z postanowieniami prawa powszechnego oraz własnego.

Kan. 618 - Władzę otrzymaną od Boga przez posługę Kościoła przełożeni powinni sprawować w duchu służby. Nastawieni więc na przyjmowanie woli Bożej w wykonywaniu swej posługi, mają kierować podwładnymi jako dziećmi Bożymi; pobudzając, z szacunkiem dla ludzkiej godności, ich dobrowolne posłuszeństwo, powinni chętnie ich wysłuchiwać i wspierać wspólną inicjatywę dla dobra instytutu i Kościoła, zawsze jednak z zachowaniem swojej władzy w zakresie podejmowania rozstrzygnięć i wydawania poleceń.

Kan. 619 - Przełożeni powinni gorliwie sprawować swój urząd i wraz z powierzonymi sobie zakonnikami starać się budować braterską wspólnotę w Chrystusie, w której szuka się i miłuje przede wszystkim Boga. Powinni więc karmić często swoich podwładnych słowem Bożym i prowadzić ich do sprawowania świętej liturgii. Mają być dla nich przykładem w pielęgnowaniu cnót oraz w respektowaniu przepisów i tradycji własnego instytutu; odpowiednio zarządzać ich potrzebom, gorliwie otaczać opieką i odwiedzać chorych, poskramiać niespokojnych, pocieszać małodusznych i mieć cierpliwość dla wszystkich.

Kan. 620 - Przełożonymi wyższymi są ci, którzy kierują całym instytutem lub jego prowincją bądź inną zrównaną z nią częścią lub domem niezależnym, a także ich wikariusze. Wliczają się do nich opat prymas oraz przełożony kongregacji monastycznej, którzy jednak nie mają całej władzy, jaką prawo powszechne przyznaje przełożonym wyższym.

Kan. 621 - Zespół wielu domów, który pod kierownictwem jednego przełożonego stanowi najwyższą jednostkę podziału danego instytutu, erygowany kanonicznie przez uprawnioną władzę, nazywa się prowincją.

Kan. 622 - Najwyższy przełożony otrzymuje władzę – którą powinien sprawować zgodnie z przepisami własnego prawa – nad wszystkimi prowincjami instytutu, domami i członkami instytutu; pozostali przełożeni mają władzę w ramach swojego zadania.

Kan. 623 - Do ważnego mianowania albo wybierania członków instytutu na funkcję przełożonego wymaga się upływu odpowiedniego czasu od złożenia przez nich profesji wieczystej lub definitywnej, określonego prawem własnym, a w stosunku do przełożonych wyższych – określonego w konstytucjach.

Kan. 624 - § 1. Przełożeni powinni być ustanawiani na określony i odpowiedni czas, zgodnie z naturą i potrzebami instytutu, chyba że w odniesieniu do najwyższego przełożonego lub przełożonych domu niezależnego konstytucje postanawiają inaczej.

§ 2. Prawo własne powinno zawierać odpowiednie przepisy zapobiegające temu, by przełożeni ustanawiani na określony czas nie pozostawali na urzędach związanych z rządzeniem zbyt długo bez przerwy.

§ 3. Mogą być jednak odwołani z urzędu podczas trwania kadencji lub przeniesieni na inny urząd z powodów określonych we własnym prawie.

Kan. 625 - § 1. Najwyższy przełożony powinien być ustanawiany przez kanoniczny wybór, zgodnie z postanowieniami konstytucji.

§ 2. Wyborom przełożonego klasztoru niezależnego, o którym mowa w kan. 615, oraz najwyższego przełożonego instytutu na prawie diecezjalnym przewodniczy biskup głównej siedziby instytutu.

§ 3. Pozostali przełożeni powinni być ustanawiani zgodnie z przepisami konstytucji, jednakże w ten sposób, że – gdy są wybierani – wymagają zatwierdzenia ze strony właściwego przełożonego wyższego; jeżeli zaś są przez przełożonego mianowani, nominację powinna poprzedzać odpowiednia konsultacja.

Kan. 626 - Przełożeni w nadawaniu urzędów i członkowie instytutu w dokonywaniu wyborów powinni przestrzegać przepisów prawa powszechnego oraz własnego prawa, a także powstrzymać się od jakichkolwiek nadużyć oraz względów osobistych, mając zaś przed oczyma tylko Boga i dobro instytutu, powinni mianować albo wybierać tych, których wobec Pana uznają za rzeczywiście godnych i zdatnych. Ponadto mają się wystrzegać zabiegania o głosy w wyborach, bezpośrednio lub pośrednio, dla siebie lub dla innych.

Kan. 627 - § 1. Przełożeni powinni mieć własną radę, ustanowioną zgodnie z postanowieniami konstytucji, i korzystać z jej pomocy w wykonywaniu swojego zadania.

§ 2. W sytuacjach innych niż przewidziane w prawie powszechnym własne prawo powinno określić przypadki, w których do ważnego działania wymagana jest zgoda lub rada, w myśl postanowienia kan. 127.

Kan. 628 - § 1. Przełożeni, którzy na podstawie własnego prawa instytutu zostali powołani do tego zadania, powinni w określonym czasie wizytować domy i zakonników sobie powierzonych zgodnie z przepisami wspomnianego prawa własnego.

§ 2. Biskup diecezjalny ma prawo i obowiązek wizytować, także w zakresie dyscypliny zakonnej:

1° klasztorów niezależne, o których mowa w kan. 615*;

* Z uwzględnieniem n. 111 instrukcji Kongregacji Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, *Cor orans*, z dnia 1 kwietnia 2018 r., AAS 110 (2018), s. 835 – *przyp. red.*

2° poszczególne domy instytutu na prawie diecezjalnym, położone na jego terytorium.

§ 3. Zakonnicy powinni z zaufaniem odnosić się do wizytatora, a gdy zgodnie z prawem o coś pyta, mają obowiązek odpowiadać zgodnie z prawdą, w miłości; nikomu zaś nie wolno w jakikolwiek sposób odwozić zakonników od wypełniania tego obowiązku albo w inny sposób przeszkadzać w osiągnięciu celu wizytacji.

Kan. 629 - Przełożeni powinni przebywać w swoich domach i nie opuszczać ich, poza wypadkami przewidzianymi we własnym prawie.

Kan. 630 - § 1. Przełożeni powinni uznawać wolność zakonników należną im w zakresie korzystania z sakramentu pokuty i kierownictwa duchowego, z zachowaniem wszakże dyscypliny instytutu.

§ 2. Zgodnie z przepisami własnego prawa przełożeni mają troszczyć się o to, by zakonnicy mieli do dyspozycji odpowiednich spowiedników, u których mogliby się często spowiadać.

§ 3. W klasztorach mniszek, w domach formacji oraz w liczniejszych wspólnotach laickich powinni być spowiednicy zwyczajni, zatwierdzeni przez ordynariusza miejsca, po konsultacji ze wspólnotą, bez obowiązku jednak zwracania się do nich.

§ 4. Przełożonym nie wolno spowiadać swoich podwładnych, chyba że sami z własnej woli o to proszą.

§ 5. Zakonnicy powinni z zaufaniem przychodzić do swoich przełożonych, mogą też przed nimi w sposób wolny i z własnej inicjatywy otwierać swoje wnętrza. Natomiast zabrania się przełożonym nakłaniać ich w jakikolwiek sposób do otwierania przed nimi sumienia.

Art. 2

KAPITUŁY

Kan. 631 - § 1. Kapituła generalna, która zgodnie z konstytucjami sprawuje najwyższą władzę w instytucie, powinna być ukształtowana tak, by reprezentując cały instytut, stała się prawdziwym znakiem jego jedności w miłości. Należy do niej przede wszystkim strzeżenie dziedzictwa instytutu, o którym mowa w kan. 578, popieranie zgodnej z nim i przystosowanej do współczesności odnowy, dokonywanie wyboru najwyższego przełożonego, załatwianie ważniejszych spraw oraz wydawanie przepisów, których wszyscy powinni przestrzegać.

§ 2. Skład kapituły i zakres jej władzy mają być określone w konstytucjach; własne prawo powinno dokładniej określić porządek odbywania kapituły, zwłaszcza w odniesieniu do wyborów i sposobu załatwiania spraw.

§ 3. Zgodnie z przepisami określonymi we własnym prawie nie tylko prowincje i wspólnoty lokalne, lecz także każdy zakonnik może w sposób wolny przesłać do kapituły generalnej swoje życzenia i sugestie.

Kan. 632 - Własne prawo powinno dokładnie określić to, co dotyczy innych kapituł instytutu oraz innych podobnych zebrań, a mianowicie ich naturę, władzę, skład osobowy, zasady proceduralne i czas ich odbywania.

Kan. 633 - § 1. Organy partycypacji lub organy konsultacyjne mają wiernie wypełniać powierzone sobie zadanie, zgodnie z przepisami prawa powszechnego i własnego, oraz wyrażać w sposób właściwy dla każdego z nich troskę i współudział wszystkich członków w staraniach o wspólne dobro całego instytutu lub wspólnoty.

§ 2. W organizowaniu i stosowaniu tych narzędzi partycypacji i konsultacji należy zachować mądre rozeznanie, a sposób ich działania powinien być zgodny z charakterem i celem instytutu.

Art. 3

DOBRA DOCZESNE I ICH ZARZĄD

Kan. 634 - § 1. Instytuty, prowincje i domy zakonne, jako osoby prawne na mocy samego prawa, zdolne są do nabywania, posiadania i alienowania dóbr doczesnych oraz zarządzania nimi, chyba że konstytucje tę zdolność wykluczają lub ograniczają.

§ 2. Powinny jednak unikać wszelkiego luksusu, nadmiernego zysku i gromadzenia dóbr.

Kan. 635 - § 1. Dobra doczesne instytutów zakonnych jako dobra kościelne rządzą się przepisami księgi V *Dobra doczesne Kościoła*, chyba że wyraźnie zastrzeżono inaczej.

§ 2. Każdy jednak instytut powinien ustanowić odpowiednie przepisy dotyczące używania i zarządu dóbr, dzięki którym ubóstwo właściwe instytutowi będzie wspierane, chronione i wyrażane.

Kan. 636 - § 1. W każdym instytucie, a także prowincji kierowanej przez przełożonego wyższego, powinien być ekonom, odrębny od przełożonego wyższego i ustanowiony zgodnie z własnym prawem, który ma zarządzać dobrami pod kierownictwem odnośnego przełożonego. Również we wspólnotach lokalnych należy w miarę możliwości ustanowić ekonomia, odrębnego od miejscowego przełożonego.

§ 2. W czasie oraz w sposób określony we własnym prawie ekonomowie i inni zarządcy mają obowiązek przedkładać właściwej władzy sprawozdanie finansowe ze sprawowanego zarządu.

Kan. 637 - Klasztory niezależne, o których mowa w kan. 615, powinny raz w roku składać sprawozdanie finansowe z zarządu ordynariuszowi miejsca; ponadto ordynariuszowi miejsca przysługuje prawo wglądu w sprawy gospodarcze domu zakonnego na prawie diecezjalnym.

Kan. 638 - § 1. Własne prawo w ramach prawa powszechnego powinno określić czynności, które przekraczają cel i sposób zwyczajnego zarządzania, oraz ustalić to wszystko, co jest konieczne do ważnego podjęcia czynności nadzwyczajnego zarządu.

§ 2. Wydatki i czynności prawne zwyczajnego zarządu oprócz przełożonych ważnie podejmują, w ramach powierzonego im zadania, także sprawujący urzędy, których własne prawo do tego celu wyznacza.

§ 3. Do ważności alienacji i każdej innej czynności, wskutek której stan majątkowy osoby prawnej może doznać uszczerbku, wymagane jest pisemne zezwolenie właściwego przełożonego, wydane za zgodą jego rady. Jeżeli natomiast chodziłoby o czynność, której wartość przekracza kwotę określoną dla danego regionu przez Stolicę Apostolską, albo o dobra ofiarowane Kościołowi na mocy ślubu, albo o rzeczy drogie pod względem artystycznym lub historycznym, wymagane jest ponadto zezwolenie Stolicy Świętej.

§ 4. Dla klasztorów niezależnych, o których mowa w kan. 615, oraz dla instytutów na prawie diecezjalnym konieczna jest ponadto pisemna zgoda ordynariusza miejsca*.

* Z uwzględnieniem n. 52, 81 d, 108 instrukcji Kongregacji Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, *Cor orans*, z dnia 1 kwietnia 2018 r., AAS 110 (2018), s. 824, 829, 834 – *przyp. red.*

Kan. 639 - § 1. Jeżeli osoba prawna zaciągnęła długi i zobowiązania, nawet za zezwoleniem przełożonych, sama powinna za nie odpowiadać.

§ 2. Jeżeli zaciągnął je członek instytutu za zezwoleniem przełożonego w stosunku do swoich dóbr, powinien odpowiadać sam, jeżeli zaś na polecenie przełożonego prowadził sprawę instytutu, powinien odpowiadać instytut.

§ 3. Jeżeli zaciągnął je zakonnik bez żadnego zezwolenia przełożonych, powinien odpowiadać sam, a nie osoba prawna.

§ 4. Zawsze jednak można wytoczyć powództwo przeciw temu, kto odniósł jakąś korzyść z zawartej umowy.

§ 5. Przełożeni zakonni nie powinni zezwalać na zaciąganie długów, jeżeli nie jest pewne, że ze zwyczajnych dochodów można spłacić należne odsetki oraz w niezbyt długim czasie, stopniowo spłacając zadłużenie, zwrócić kwotę główną.

Kan. 640 - Uwzględniając miejscową sytuację, instytuty powinny zabiegać o dawanie świadectwa, niejako zbiorowego, miłości i ubóstwa oraz powinny stosownie do możliwości przeznaczać część własnych dóbr na potrzeby Kościoła, jak również na utrzymanie ubogich.

Rozdział III

PRZYJMOWANIE KANDYDATÓW I FORMACJA ZAKONNIKÓW

Art. 1

PRZYJĘCIE DO NOWICJATU

Kan. 641 - Prawo przyjmowania kandydatów do nowicjatu należy do przełożonych wyższych zgodnie z własnym prawem.

Kan. 642 - Przełożeni, kierując się uważną troską, powinni przyjmować tylko tych, którzy – oprócz wymaganego wieku – cieszą się dobrym zdrowiem, mają odpowiedni charakter i przymioty świadczące o wystarczającej dojrzałości, konieczne do podjęcia życia właściwego danemu instytutowi; zdrowie, charakter i dojrzałość należy w razie potrzeby zweryfikować również przy pomocy biegłych, z zachowaniem w mocy przepisu kan. 220.

Kan. 643 - § 1. Nieważnie jest przyjęty do nowicjatu:

1° ten, kto nie ukończył jeszcze siedemnastego roku życia;

2° małżonek w czasie trwania małżeństwa;

3° ten, kto jest aktualnie związany świętym węzłem z instytutem życia konsekrowanego lub jest włączony do stowarzyszenia życia apostołskiego, z zastrzeżeniem przepisu kan. 684;

4° ten, kto wstępuje do instytutu pod wpływem przemocy, ciężkiej bojaźni albo podstępów lub kto został przyjęty przez przełożonego działającego pod takim samym wpływem;

5° ten, kto zataił swoje włączenie do jakiegoś instytutu życia konsekrowanego albo stowarzyszenia życia apostołskiego.

§ 2. Własne prawo może ustanowić inne przeszkody – nawet do ważności przyjęcia – lub dołączyć warunki.

Kan. 644 - Przełożonym nie wolno przyjmować do nowicjatu duchownych diecezjalnych bez porozumienia się z własnym ich ordynariuszem, jak również osób obciążonych długiem, którego nie są w stanie spłacić.

Kan. 645 - § 1. Przed przyjęciem do nowicjatu kandydaci powinni przedstawić świadectwo chrztu i bierzmowania oraz stanu wolnego.

§ 2. Gdy chodzi o dopuszczenie duchownych albo tych, którzy byli już przyjęci do innego instytutu życia konsekrowanego, do stowarzyszenia życia apostołskiego lub do seminarium, wymagana jest ponadto opinia, odpowiednio, ordynariusza miejsca lub przełożonego wyższego instytutu lub stowarzyszenia, lub rektora seminarium.

§ 3. W myśl własnego prawa można się domagać jeszcze innych świadectw stwierdzających wymaganą zdatność kandydatów i brak przeszkód.

§ 4. Przełożeni, jeżeli wyda im się to konieczne, mogą prosić o jeszcze inne informacje, również z zachowaniem tajemnicy.

Art. 2

NOWICJAT I FORMACJA NOWICJUSZY

Kan. 646 - Nowicjat, którym rozpoczyna się życie w instytucie, zmierza ku temu, by nowicjusze dokładniej rozpoznali Boże powołanie i to odpowiadające temu właśnie instytutowi, by doświadczyli sposobu życia instytutu, przepoili umysł i serce jego duchem, a także by można było potwierdzić ich zamiar i zdatność.

Kan. 647 - § 1. Erygowanie, przeniesienie i zniesienie domu nowicjatu mają być dokonane dekretem najwyższego przełożonego instytutu, wydanym na piśmie za zgodą jego rady.

§ 2. Do ważności nowicjatu wymaga się, by był odbywany w domu prawnie do tego przeznaczonym. W poszczególnych przypadkach i na zasadzie wyjątku najwyższy przełożony za zgodą swojej rady może zezwolić, aby kandydat odbywał nowicjat w innym domu instytutu, pod kierownictwem doświadczonego zakonnika, który zastępuje mistrza nowicjuszy.

§ 3. Przełożony wyższy może zezwolić, aby zespół nowicjuszy w pewnych okresach przebywał w innym, przezeń wyznaczonym, domu instytutu.

Kan. 648 - § 1. Nowicjat do ważności powinien trwać dwanaście miesięcy spędzonych w samej wspólnocie nowicjatu, z zachowaniem w mocy przepisu kan. 647 § 3.

§ 2. Do wypełnienia formacji nowicjuszy, oprócz czasu, o którym mowa w § 1, konstytucje mogą przewidzieć okres praktyki apostołskiej – lub kilka takich okresów – podejmowanej poza wspólnotą nowicjatu.

§ 3. Nowicjat nie może trwać dłużej niż dwa lata.

Kan. 649 - § 1. Z zastrzeżeniem przepisów kan. 647 § 3 i kan. 648 § 2, nieobecność w domu nowicjatu przekraczająca trzy miesiące, czy to liczone w sposób ciągły, czy z przerwami, powoduje nieważność nowicjatu. Nieobecność przekraczającą piętnaście dni należy uzupełnić.

§ 2. Za pozwoleniem właściwego przełożonego wyższego pierwsza profesja może być antycypowana, ale nie więcej niż piętnaście dni.

Kan. 650 - § 1. Cel nowicjatu wymaga, aby nowicjusze byli formowani pod kierownictwem mistrza, zgodnie z programem formacji określonym własnym prawem.

§ 2. Kierowanie nowicjuszami jest zastrzeżone tylko dla mistrza, pod zwierzchnictwem przełożonych wyższych.

Kan. 651 - § 1. Mistrzem nowicjuszy powinien być członek instytutu, który złożył już śluby wieczyste i został wyznaczony zgodnie z prawem.

§ 2. Mistrzowi w razie potrzeby można przydzielić pomocników, którzy podlegają mu w zakresie kierowania nowicjatem i realizowania programu formacji.

§ 3. Formację nowicjuszy należy powierzać członkom starannie do tego przygotowanym, którzy nie są związani innymi obowiązkami i mogą owocnie, w sposób stały wypełniać swoje zadanie.

Kan. 652 - § 1. Zadaniem mistrza oraz jego współpracowników jest rozeznanie i potwierdzenie powołania nowicjuszy, a także stopniowe formowanie ich do prowadzenia życia w doskonałości, w sposób właściwy instytutowi.

§ 2. Nowicjusze powinni zostać nauczeni praktykowania cnót ludzkich i chrześcijańskich; przez modlitwę i samozaparcie mają być wprowadzani na drogę pełniejszej doskonałości; należy ich wdrażać w kontemplowanie misterium zbawienia, w lekturę i rozważanie Pisma Świętego; przygotowywać do kultu Bożego sprawowanego w świętej liturgii; nauczyć sposobu prowadzenia życia konsekrowanego Bogu i ludziom w Chrystusie przez praktykowanie rad ewangelicznych; mają być zaznajamiani z charakterem i duchem, celem i karnością, historią i życiem własnego instytutu, jak również przepajani miłością do Kościoła i jego pasterzy.

§ 3. Świadomi własnej odpowiedzialności, nowicjusze mają tak współdziałać czynnie ze swoim mistrzem, aby wiernie odpowiedzieć łasce powołania.

§ 4. Członkowie instytutu powinni zadbać o to, by ze swej strony współpracować w dziele formacji nowicjuszy przez przykład życia i modlitwę.

§ 5. Okres nowicjatu, o którym mowa w kan. 648 § 1, ma być przeznaczony ściśle na dzieło formacji i dlatego nowicjuszom nie wolno podejmować studiów albo innych zajęć, które tej formacji bezpośrednio nie służą.

Kan. 653 - § 1. Nowicjusz może swobodnie opuścić instytut; również właściwa władza instytutu może go wydalic.

§ 2. Jeżeli po odbyciu nowicjatu uznano nowicjusza za zdatnego, należy go dopuścić do profesji czasowej, w przeciwnym razie powinien być wydalony; jeżeli zaś co do jego zdatności istnieje wątpliwość, przełożony wyższy może przedłużyć okres próby, zgodnie z własnym prawem, nigdy jednak ponad sześć miesięcy.

Art. 3

PROFESJA ZAKONNA

Kan. 654 - Przez profesję zakonną członkowie zobowiązują się publicznym ślubem do zachowania trzech rad ewangelicznych, zostają konsekrowani przez posługę Kościoła Bogu i włączeni do instytutu z prawami i obowiązkami określonymi w prawie.

Kan. 655 - Profesja czasowa powinna być składana na okres przewidziany we własnym prawie, nie krótszy niż trzy lata i nie dłuższy niż sześć lat.

Kan. 656 - Do ważności profesji czasowej wymaga się, aby:

- 1° ten, kto zamierza ją złożyć, ukończył przynajmniej osiemnasty rok życia;
- 2° nowicjat został odbyty ważnie;
- 3° nastąpiło dopuszczenie, dokonane zgodnie z prawem w sposób wolny przez właściwego przełożonego, po wysłuchaniu zdania swojej rady;
- 4° była ona wyraźna i została złożona bez przemocy, ciężkiej bojaźni albo podstępny;
- 5° została przyjęta przez właściwego przełożonego, osobiście lub za pośrednictwem kogoś innego.

Kan. 657 - § 1. Po upływie czasu, na jaki profesja została złożona, zakonnik, który sam o to prosi i jest uznany za zdatnego, powinien być dopuszczony do ponowienia profesji lub do złożenia profesji wieczystej; w przeciwnym razie powinien odejść z instytutu.

§ 2. Jeżeli zaś wydaje się to wskazane, właściwy przełożony może zgodnie z własnym prawem przedłużyć okres profesji czasowej, tak jednak, by cały czas, w którym zakonnik jest związany ślubami czasowymi, nie przekroczył dziewięciu lat.

§ 3. Profesję wieczystą można ze słusznej przyczyny antycypować, jednak nie więcej niż trzy miesiące.

Kan. 658 - Oprócz warunków określonych w kan. 656, n. 3, 4 i 5, i innych dodanych przez własne prawo, do ważności profesji wieczystej wymaga się:

- 1° ukończenia przynajmniej dwudziestego pierwszego roku życia;
- 2° uprzedniej profesji czasowej, trwającej przynajmniej trzy lata, z zastrzeżeniem przepisu kan. 657 § 3.

Art. 4

FORMACJA ZAKONNIKÓW

Kan. 659 - § 1. W poszczególnych instytutach ma być realizowana formacja wszystkich zakonników po pierwszej profesji, mająca na celu ich coraz pełniejsze życie w sposób właściwy danemu instytutowi oraz coraz doskonalszą realizację jego misji.

§ 2. Dlatego własne prawo powinno określić program i czas trwania tej formacji, uwzględniając potrzeby Kościoła oraz uwarunkowania osobowe i czasowe, zgodnie z celem i charakterem instytutu.

§ 3. Formacja zakonników przygotowujących się do przyjęcia święceń jest regulowana prawem powszechnym i własnym programem studiów instytutu.

Kan. 660 - § 1. Formacja ma być systematyczna, przystosowana do zdolności zakonników, duchowa i apostołska, naukowa i zarazem praktyczna, uwieńczona także, jeżeli to jest wskazane, uzyskaniem odpowiednich tytułów, tak kościelnych, jak i świeckich.

§ 2. Podczas tej formacji zakonnikom nie należy powierzać funkcji i zadań, które by ją utrudniały.

Kan. 661 - Zakonnicy przez całe życie powinni gorliwie kontynuować swoją formację duchową, naukową i praktyczną, natomiast przełożeni powinni zapewnić im potrzebne do tego środki i czas.

Rozdział IV

OBOWIĄZKI I PRAWA INSTYTUTÓW ORAZ ICH CZŁONKÓW

Kan. 662 - Za najwyższą regułą swego życia zakonnicy powinni uważać naśladowanie Chrystusa ukazane w Ewangelii i wyrażone w konstytucjach własnego instytutu.

Kan. 663 - § 1. Pierwszym i podstawowym obowiązkiem wszystkich zakonników powinna być kontemplacja rzeczy Bożych oraz ustawiczne zjednoczenie z Bogiem w modlitwie.

§ 2. Zakonnicy powinni w miarę możliwości codziennie uczestniczyć w Ofierze eucharystycznej, przyjmować Najświętsze Ciało Chrystusa i adorować Pana obecnego w Sakramencie.

§ 3. Powinni oddawać się lekturze Pisma Świętego i rozmyślaniu, zgodnie z przepisami własnego prawa sprawować godnie liturgię godzin, z zachowaniem w odniesieniu do duchownych obowiązku, o którym mowa w kan. 276 § 2, 3°, jak również praktykować inne pobożne ćwiczenia.

§ 4. Powinni – również przez modlitwę różańcową – darzyć szczególnym nabożeństwem Dziewicę Bożą Rodzicielkę, która jest wzorem i oparciem dla każdego rodzaju życia konsekrowanego.

§ 5. Powinni wiernie odprawiać coroczne rekolekcje.

Kan. 664 - Zakonnicy mają często zwracać swoją myśl ku Bogu, codziennie dokonywać rachunku sumienia i często przystępować do sakramentu pokuty.

Kan. 665 - § 1. Zakonnicy powinni mieszkać we własnym domu zakonnym, prowadząc życie wspólne, i nie opuszczać go bez zezwolenia swego przełożonego. Jeżeli chodzi o dłuższą nieobecność w domu, to przełożony wyższy, działając za zgodą swojej rady, może ze słusznej przyczyny zezwolić zakonnikowi na przebywanie poza domem instytutu, jednak nie dłużej niż przez rok, chyba że powodem są względy zdrowotne, odbywanie studiów albo wykonywanie apostolatu w imieniu instytutu.

§ 2. Zakonnik, który bezprawnie przebywa poza domem zakonnym z zamiarem uwolnienia się spod władzy przełożonych, powinien być przez nich pilnie odszukany oraz wspomagany, aby powrócił i wytrwał w swoim powołaniu.

Kan. 666 - W korzystaniu z środków społecznego przekazu należy zachować konieczne rozeznanie oraz unikać tego, co przynosi szkodę własnemu powołaniu i stanowi zagrożenie dla czystości osoby konsekrowanej.

Kan. 667 - § 1. We wszystkich domach zakonnych należy zachować klauzurę przystosowaną do charakteru i misji instytutu, zgodnie z postanowieniami własnego prawa, tak by zawsze jakaś część domu była zarezerwowana tylko dla zakonników.

§ 2. Ściślejsza klauzura powinna być zachowywana w klasztorach nastawionych na życie kontemplacyjne.

§ 3. Klasztory mniszek, które są całkowicie nastawione na życie kontemplacyjne, powinny zachowywać klauzurę *papieską*, czyli zgodną z przepisami wydanymi przez Stolicę Apostolską. Pozostałe klasztory mniszek – klauzurę przystosowaną do charakteru ich własnego klasztoru i określoną w konstytucjach.

§ 4. Biskup diecezjalny ma prawo wchodzić – ze słusznej przyczyny – do klauzury klasztorów mniszek na terenie swojej diecezji, może też z ważnego powodu i za zgodą przełożonej zezwolić innym na dostęp do klauzury, jak również pozwolić mniszkom na wyjście z niej, na czas rzeczywiście konieczny*.

* Z uwzględnieniem n. 83 g, 174, 175 instrukcji Kongregacji Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, *Cor orans*, z dnia 1 kwietnia 2018 r., AAS 110 (2018), s. 831, 844-845 – *przyp. red.*

Kan. 668 - § 1. Zakonnicy przed pierwszą profesją powinni przekazać, komu zechcą, zarządzanie swoimi dobrami oraz – jeżeli konstytucje nie postanawiają inaczej – w sposób wolny zadysponować ich używaniem i użytkowaniem. Najpóźniej zaś przed złożeniem profesji wieczystej mają sporządzić testament, ważny również wobec prawa państwowego.

§ 2. Na zmianę tych dyspozycji ze słusznej przyczyny, jak również na dokonanie jakiegokolwiek czynności dotyczącej dóbr materialnych, potrzebują zezwolenia właściwego przełożonego, zgodnie z przepisami własnego prawa.

§ 3. Cokolwiek zakonnik nabywa własnym staraniem lub ze względu na instytut, nabywa to dla instytutu. Wszystko, co otrzymuje z tytułu wynagrodzenia, zapomogi lub ubezpieczenia, staje się własnością instytutu, chyba że własne prawo stanowi inaczej.

§ 4. Kto ze względu na charakter swego instytutu ma całkowicie zrzec się swoich dóbr, powinien dokonać tego zrzeczenia w formie ważnej także w miarę możliwości wobec prawa państwowego, przed profesją wieczystą, przy czym zrzeczenie powinno być ważne od dnia złożenia profesji. To samo powinien uczynić profes po ślubach wieczystych, który zgodnie z przepisami własnego prawa chciałby, za zezwoleniem najwyższego przełożonego, zrzec się w części lub w całości własnych dóbr.

§ 5. Profes, który ze względu na naturę swego instytutu zrzekł się całkowicie swoich dóbr, traci zdolność nabywania i posiadania, stąd nieważnie dokonuje czynności przeciwnych ślubowi ubóstwa. To jednak, co przypadłoby mu w udziale po dokonaniu zrzeczenia, przechodzi na instytut zgodnie z własnym prawem.

Kan. 669 - § 1. Zakonnicy powinni nosić strój instytutu, sporządzony zgodnie z przepisami własnego prawa, na znak swojej konsekracji i jako świadectwo ubóstwa.

§ 2. Zakonnicy będący duchownymi w instytucie, który nie ma własnego stroju, powinni nosić strój duchowny zgodnie z postanowieniem kan. 284.

Kan. 670 - Instytut zobowiązany jest zapewnić swoim członkom wszystko, co zgodnie z postanowieniami konstytucji konieczne jest do osiągnięcia celu ich powołania.

Kan. 671 - Zakonnikowi nie wolno przyjmować zajęć i obowiązków poza własnym instytutem bez zezwolenia uprawnionego przełożonego.

Kan. 672 - Zakonnicy są związani przepisami kan. 277, 285, 286, 287 i 289, a zakonnicy będący duchownymi – ponadto przepisami kan. 279 § 2; w instytutach laickich na prawie papieskim

zezwoleń, o którym mowa w kan. 285 § 4, może być udzielone przez własnego przełożonego wyższego.

Rozdział V

APOSTOLSTWO INSTYTUTÓW

Kan. 673 - Apostolstwo wszystkich zakonników polega przede wszystkim na świadectwie ich życia konsekrowanego, które powinni ożywiać modlitwą i pokutą.

Kan. 674 - Instytuty nastawione całkowicie na kontemplację otrzymują zawsze znakomity udział w mistycznym cielem Chrystusa; składają bowiem Bogu doskonałą ofiarę chwały, Ludowi Bożemu dodają blasku przez obfite owoce świętości i pobudzają go przykładem oraz przyczyniają się do jego wzrostu dzięki tajemniczej płodności apostołskiej. Z tej to racji, choćby nawet nagliła konieczność czynnego apostołstwa, członkowie tych instytutów nie mogą być odwoływani do niesienia pomocy w wykonywaniu różnych posług duszpasterskich.

Kan. 675 - § 1. W instytutach oddanych dziełom apostołskim działalność apostołska należy do samej ich natury. Dlatego całe życie ich członków powinno być przepojone duchem apostołskim, cała zaś działalność apostołska ma być nacechowana duchem zakonnym.

§ 2. Działalność apostołska powinna wypływać zawsze z wewnętrznego zjednoczenia z Bogiem, ugruntowywać je i pogłębiać.

§ 3. Działalność apostołska, wykonywana w imieniu i z polecenia Kościoła, powinna być prowadzona w jego wspólnocie.

Kan. 676 - Instytuty laickie, zarówno męskie, jak i żeńskie, przez duchowe i materialne dzieła miłosierdzia uczestniczą w duszpasterskim zadaniu Kościoła i świadczą ludziom różnorodne usługi; z tej racji powinny pozostawać wierne łasce swego powołania.

Kan. 677 - § 1. Przełożeni i członkowie powinni podtrzymywać wiernie misję i dzieła własne instytutu; uwzględniając jednak potrzeby miejsca i czasu, powinni przystosowywać je roztropnie, przy użyciu także nowych i odpowiednich środków.

§ 2. Te zaś instytuty, z którymi są złączone stowarzyszenia wiernych, powinny je wspomagać specjalną troską, aby były przepojone autentycznym duchem swojej rodziny.

Kan. 678 - § 1. W sprawach, które dotyczą duszpasterstwa, publicznego wykonywania kultu Bożego oraz innych dzieł apostołskich, zakonnicy podlegają władzy biskupów, którym powinni okazywać uległe posłuszeństwo i szacunek.

§ 2. W prowadzeniu zewnętrznego apostołatu zakonnicy podlegają także własnym przełożonym oraz powinni pozostawać wierni dyscyplinie instytutu; w razie potrzeby sami biskupi powinni egzekwować wypełnianie przez nich tego obowiązku.

§ 3. Przy organizacji dzieł apostołatu zakonników biskupi diecezjalni i przełożeni zakonni powinni działać w porozumieniu.

Kan. 679 - Ze względu na bardzo poważną i nagłą przyczynę biskup diecezjalny może zakazać przebywania na terenie diecezji członkowi instytutu zakonnego, jeżeli jego przełożony wyższy mimo powiadomienia zaniedbał zarządzenia sprawie; sytuację należy natychmiast przedstawić Stolicy Apostolskiej.

Kan. 680 - Należy popierać uporządkowaną współpracę między różnymi instytutami oraz pomiędzy nimi i duchowieństwem diecezjalnym, jak również, pod kierownictwem biskupa diecezjalnego, koordynację wszystkich dzieł i inicjatyw apostolskich, z zachowaniem wszakże charakteru, celu poszczególnych instytutów i praw fundacyjnych.

Kan. 681 - § 1. Dzieła powierzane zakonnikom przez biskupa diecezjalnego podlegają jego władzy i kierownictwu, z zachowaniem prawa przełożonych, zgodnie z kan. 678 § 2 i 3.

§ 2. W takich przypadkach biskup diecezjalny i właściwy przełożony powinni zawrzeć pisemną umowę, w której, obok innych spraw, należy wyraźnie i dokładnie określić to, co się odnosi do przedmiotu wykonywanego dzieła, przydzielania do niego zakonników i spraw ekonomicznych.

Kan. 682 - § 1. Gdy chodzi o nadanie zakonnikowi urzędu kościelnego w diecezji, to nominację otrzymuje on od biskupa diecezjalnego, po prezentacji dokonanej przez właściwego przełożonego lub przynajmniej za jego zgodą.

§ 2. Zakonnik może być odwołany z powierzonego mu urzędu, zarówno według uznania władzy, która mu go nadała, po powiadomieniu przełożonego zakonnego, jak i przez przełożonego, po powiadomieniu nadającego urząd, bez wymagania zgody tego drugiego.

Kan. 683 - § 1. Biskup diecezjalny może osobiście lub przez kogoś innego, podczas wizytacji pasterskiej, jak również w razie konieczności, wizytować powierzone zakonnikom kościoły i kaplice, do których wierni stale uczęszczają, szkoły oraz inne dzieła religijne lub dzieła miłości, duchowe bądź materialne; nie dotyczy to jednak szkół, które są dostępne wyłącznie dla własnych alumnów instytutu.

§ 2. Gdyby ewentualnie wykrył nadużycie, to może – jeżeli nie odniosło skutku powiadomienie o tym przełożonego – sam własną powagą zarządzić sprawie.

Rozdział VI

WYŁĄCZENIE CZŁONKÓW Z INSTYTUTU

Art. 1

PRZEJŚCIE DO INNEGO INSTYTUTU

Kan. 684 - § 1. Zakonnik po ślubach wieczystych nie może przejść z własnego instytutu do innego bez zezwolenia najwyższych przełożonych obydwu instytutów, którzy powinni uzyskać zgodę własnej rady.

§ 2. Po odbyciu próby, która ma trwać przynajmniej trzy lata, zakonnik może być dopuszczony do profesji wieczystej w nowym instytucie. Jeżeli zaś nie chce złożyć tej profesji lub

nie został do niej dopuszczony przez właściwych przełożonych, powinien wrócić do dawnego instytutu, chyba że otrzymałby indult sekularyzacyjny.

§ 3. Na przejście zakonnika z niezależnego klasztoru do innego klasztoru tegoż instytutu lub federacji albo konfederacji wymagana i wystarczająca jest zgoda przełożonego wyższego jednego i drugiego klasztoru oraz kapituły klasztoru przyjmującego, z zachowaniem innych wymogów przepisanych we własnym prawie; nowa profesja nie jest wymagana.

§ 4. Własne prawo powinno określić czas i sposób próby, jaka ma poprzedzić złożenie przez zakonnika profesji w nowym instytucie.

§ 5. Na przejście do instytutu świeckiego albo do stowarzyszenia życia apostołskiego, lub z nich do instytutu zakonnego, wymagane jest zezwolenie Stolicy Apostolskiej, której poleceniom należy się podporządkować.

Kan. 685 - § 1. Do chwili złożenia profesji w nowym instytucie, mimo pozostawania w mocy ślubów, zostają zawieszane uprawnienia i obowiązki, jakie miał zakonnik w poprzednim instytucie; jednakże od chwili rozpoczęcia próby zobowiązany jest on do przestrzegania prawa własnego nowego instytutu.

§ 2. Przez złożenie profesji w nowym instytucie zakonnik zostaje do niego włączony, a jednocześnie wygasają poprzednie śluby, uprawnienia i obowiązki.

Art. 2

WYJŚCIE Z INSTYTUTU

Kan. 686 - § 1. Najwyższy przełożony za zgodą swojej rady może z poważnej przyczyny udzielić zakonnikowi, profesowi po ślubach wieczystych, indultu eksklustracyjnego, jednakże nie na dłużej niż na pięć lat; przy czym gdyby chodziło o duchownego, wymagana jest wcześniejsza zgoda ordynariusza miejsca, w którym zakonnik ma zamieszkać. Przedłużenie takiego indultu lub udzielenie go na okres przekraczający pięć lat zarezerwowane jest dla Stolicy Apostolskiej, a w przypadku instytutów na prawie diecezjalnym – dla biskupa diecezjalnego.

§ 2. Mniszkom indultu eksklustracyjnego może udzielić jedynie Stolica Apostolska*.

* Z uwzględnieniem n. 130, 177, 178 instrukcji Kongregacji Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego, *Cor orans*, z dnia 1 kwietnia 2018 r., AAS 110 (2018), s. 837, 845 – *przyp. red.*

§ 3. Na prośbę najwyższego przełożonego działającego za zgodą swojej rady eksklustracja może być nałożona przez Stolicę Apostolską na członka instytutu na prawie papieskim lub przez biskupa diecezjalnego na członka instytutu na prawie diecezjalnym, z poważnych przyczyn, z zachowaniem słuszności i miłości.

Kan. 687 - Zakonnik eksklustrowany zostaje zwolniony z tych obowiązków, których nie da się pogodzić z nowymi warunkami życia; jest jednak zależny i pozostaje pod opieką swoich przełożonych, jak również ordynariusza miejsca, zwłaszcza gdy jest duchownym. Może nosić strój instytutu, chyba że w indulcie postanowiono inaczej. Pozbawiony jest jednak głosu czynnego i biernego.

Kan. 688 - § 1. Kto po upływie czasu profesji chciałby odejść z instytutu, może go opuścić.

§ 2. Ten, kto w czasie trwania profesji czasowej z poważnej przyczyny prosi o możliwość opuszczenia instytutu, może otrzymać indult odejścia od najwyższego przełożonego za zgodą jego

rady; natomiast w klasztorze niezależnym, o którym mowa w kan. 615, do ważności indultu wymaga się, by był on potwierdzony przez biskupa domu, do którego profes był przypisany.

Kan. 689 - § 1. Zakonnika, którego profesja czasowa wygasła, właściwy przełożony wyższy po wysłuchaniu swojej rady może nie dopuścić do złożenia następnej profesji, jeżeli występują słuszne przyczyny.

§ 2. Choroba fizyczna lub psychiczna, nawet nabyta po złożeniu profesji, sprawiająca – zdaniem biegłych – że zakonnik, o którym mowa w § 1, nie nadaje się do życia w instytucie, stanowi podstawę niedopuszczenia do odnowienia profesji lub złożenia profesji wieczystej, chyba że została nabyta na skutek zaniedbań ze strony instytutu lub pracy podejmowanej w instytucie.

§ 3. Jeżeli jednak w czasie trwania ślubów czasowych zakonnik popadł w amencję, to chociaż nie jest w stanie złożyć nowej profesji, nie może być wydalony z instytutu.

Kan. 690 - § 1. Ten, kto po odbyciu nowicjatu lub po profesji zgodnie z prawem opuścił instytut, może być ponownie przyjęty – bez obowiązku ponawiania nowicjatu – przez najwyższego przełożonego, za zgodą jego rady; do tegoż przełożonego będzie należało określenie odpowiedniej próby przed profesją czasową i okresu, na jaki mają być złożone śluby poprzedzające profesję wieczystą, zgodnie z kan. 655 i 657.

§ 2. Takie samo uprawnienie posiada przełożony klasztoru niezależnego, za zgodą swojej rady.

Kan. 691 - § 1. Profes po ślubach wieczystych nie powinien prosić o indult odejścia z instytutu, wyjąwszy tylko bardzo poważne przyczyny rozważone wobec Pana; swoją prośbę powinien skierować do najwyższego przełożonego instytutu, który ma ją przesłać do właściwej władzy, dołączając opinię własną oraz swojej rady.

§ 2. W instytutach na prawie papieskim tego rodzaju indult jest zarezerwowany dla Stolicy Apostolskiej; w instytutach zaś na prawie diecezjalnym indultu może udzielić także biskup diecezji, w której znajduje się dom, do którego zakonnik jest przypisany.

Kan. 692 - Indult odejścia udzielony zgodnie z prawem i podany zakonnikowi do wiadomości, jeżeli w chwili powiadomienia nie zostanie przez tegoż zakonnika odrzucony, na mocy samego prawa zawiera w sobie dyspensę od ślubów oraz od wszystkich obowiązków wynikających z profesji.

Kan. 693 - Jeżeli zakonnik jest duchownym, indultu nie udziela się, dopóki nie znajdzie on biskupa, który by go inkardynował do diecezji lub przynajmniej przyjął na okres próby. W razie przyjęcia na próbę po upływie pięciu lat zostaje na mocy prawa inkardynowany do diecezji, chyba że biskup by tego odmówił.

Art. 3

WYDALANIE ZAKONNIKÓW Z INSTYTUTU

Kan. 694 - § 1. Za wydalonego z instytutu z mocy samego popełnionego czynu należy uważać zakonnika, który:

1° notoryjnie odstąpił od wiary katolickiej;

2° zawarł małżeństwo lub usiłował je zawrzeć, choćby tylko cywilne;

3° pozostawał bezprawnie nieobecny w domu zakonnym, jak stanowi kan. 665 § 2, w sposób ciągły przez dwanaście miesięcy, przy czym nie było możliwości odnalezienia tegoż zakonnika.

§ 2. W tych przypadkach przełożony wyższy wraz ze swoją radą powinien bezzwłocznie po zebraniu dowodów wydać oświadczenie o popełnionym czynie, tak by wydalenie zostało stwierdzone prawnie.

§ 3. W przypadku, o którym mowa w § 1, 3°, aby takie oświadczenie było stwierdzone prawnie, musi zostać zatwierdzone przez Stolicę Świętą; gdy chodzi o instytuty na prawie diecezjalnym, zatwierdzenie należy do biskupa głównej siedziby instytutu.

Kan. 695 - § 1. Zakonnik powinien być wydany z instytutu z powodu przestępstw, o których mowa w kan. 1395, 1397 i 1398, chyba że – w przypadku przestępstw, o których mowa w kan. 1395 § 2-3 i 1398 § 1 – przełożony uważa, iż wydalenie nie jest bezwzględnie konieczne, a poprawę zakonnika, jak też przywrócenie naruszonej sprawiedliwości i naprawienie zgorzenia można wystarczająco osiągnąć w inny sposób.

§ 2. W tych przypadkach przełożony wyższy, zebrawszy dowody co do czynów i poczytalności, powinien zapoznać zakonnika, który ma być wydany, z oskarżeniem i dowodami, dając mu możliwość obrony. Wszystkie akta podpisane przez przełożonego wyższego i notariusza, wraz z odpowiedziami zakonnika sporządzonymi na piśmie i podpisanymi przez niego samego, należy przesłać do najwyższego przełożonego.

Kan. 696 - § 1. Zakonnik może być wydany także z innych przyczyn, jeżeli są poważne, zewnętrzne, poczytalne i prawnie udowodnione. Takimi przyczynami są: ustawiczne zaniedbywanie obowiązków życia konsekrowanego; powtarzające się naruszanie świętych więzów; uporczywe nieposłuszeństwo prawnym nakazom przełożonych w poważnej materii; wielkie zgorzenie powstałe wskutek zawinionego zachowania się zakonnika; uporczywe podtrzymywanie lub rozpowszechnianie doktryn potępionych przez Nauczycielski Urząd Kościoła; publiczne przyjęcie ideologii przenikniętych materializmem lub ateizmem; bezprawna nieobecność, o której mowa w kan. 665 § 2, trwająca pół roku; inne przyczyny o podobnej wadze, ewentualnie określone we własnym prawie instytutu.

§ 2. Do wydalenia zakonnika po ślubach czasowych wystarczają także mniej ważne przyczyny, określone we własnym prawie.

Kan. 697 - Jeżeli przełożony wyższy, po wysłuchaniu swojej rady, uzna, że w przypadkach, o których mowa w kan. 696, należy wszcząć proces o wydalenie:

1° powinien zebrać lub uzupełnić dowody;

2° powinien upomnieć zakonnika na piśmie lub wobec dwóch świadków, z wyraźnym zagrożeniem wydalenia, które nastąpi, jeżeli upomniany się nie poprawi, jasno wskazując przyczynę wydalenia i dając mu pełną możliwość obrony; w razie nieskuteczności tego upomnienia, po upływie przynajmniej piętnastu dni powinien skierować drugie upomnienie;

3° jeżeli i to upomnienie okaże się bezskuteczne, a przełożony wyższy wraz ze swoją radą uzna, że niepoprawność jest wystarczająco pewna, a obrona niewystarczająca, po bezskutecznym upływie piętnastu dni od ostatniego upomnienia należy przesłać do najwyższego przełożonego wszystkie akta, podpisane przez przełożonego wyższego i notariusza, wraz z odpowiedziami zakonnika, przez niego podpisanymi.

Kan. 698 - We wszystkich przypadkach, o których mowa w kan. 695-696, zakonnikowi zawsze przysługuje prawo do skontaktowania się z najwyższym przełożonym i bezpośredniego przedstawienia mu własnej obrony.

Kan. 699 - § 1. Najwyższy przełożony ze swoją radą, która do ważności działania musi się składać przynajmniej z czterech członków, powinien kolegialnie przystąpić do dokładnego rozważenia dowodów, argumentów i obrony, a następnie, jeżeli tak zostanie zadecydowane w tajnym głosowaniu, ma wydać dekret wydalenia, który pod rygorem nieważności musi zawierać uzasadnienie prawne i faktyczne, przynajmniej w skróconej formie.

§ 2. W klasztorach niezależnych, o których mowa w kan. 615, wydanie decyzji o wydaleniu należy do najwyższego przełożonego za zgodą jego rady.

Kan. 700 - Dekret wydalenia profesa osiąga skutek z chwilą powiadomienia o nim zainteresowanego. Jednak do ważności dekretu wymaga się, by zawierał pouczenie o przysługującym wydalonemu zakonnikowi prawie wniesienia, w ciągu dziesięciu dni od otrzymania powiadomienia, rekursu do właściwej władzy. Rekurs ma skutek zawieszający.

Kan. 701 - Gdy następuje prawne wydalenie, tym samym ustają śluby oraz prawa i obowiązki wynikające z profesji. Jeżeli jednak zakonnik jest duchownym, nie wolno mu wykonywać święceń, dopóki nie znajdzie biskupa, który by go przyjął do diecezji po odbyciu odpowiedniej próby, zgodnie z postanowieniem kan. 693, lub przynajmniej zezwolił na wykonywanie święceń.

Kan. 702 - § 1. Ci, którzy zgodnie z prawem opuszczają instytut zakonny lub zostali z niego prawnie wydalen, nie mogą się od niego niczego domagać z tytułu jakiegokolwiek pracy w nim wykonanej.

§ 2. Jednakże instytut powinien zachować słuszość i ewangeliczną miłość wobec odchodzącego.

Kan. 703 - W przypadku poważnego zgorznięcia zewnętrznego lub bardzo poważnej szkody grożącej instytutowi zakonnik może być natychmiast wydalony z domu zakonnego przez przełożonego wyższego lub – gdyby zwłoka niosła z sobą niebezpieczeństwo – przez miejscowego przełożonego za zgodą jego rady. Przełożony wyższy w razie potrzeby powinien podjąć kroki w kierunku wszczęcia procesu o wydalenie, zgodnie z przepisami prawa, albo przedstawić sprawę Stolicy Apostolskiej.

Kan. 704 - O zakonnikach, którzy w jakikolwiek sposób opuścili instytut, należy wspomnieć w przesyłanym do Stolicy Apostolskiej sprawozdaniu, o którym mowa w kan. 592 § 1.

Rozdział VII

ZAKONNICY WYNIESIENI DO GODNOŚCI BISKUPIEJ

Kan. 705 - Zakonnik wyniesiony do godności biskupiej pozostaje członkiem swojego instytutu, lecz na mocy ślubu posłuszeństwa podlega jedynie Biskupowi Rzymskiemu i nie jest związany tymi obowiązkami, których według jego roztropnego uznania nie można pogodzić z jego stanem życia.

Kan. 706 - Zakonnik, o którym wyżej:

1° jeżeli przez profesję utracił prawo własności dóbr, ma prawo używania, użytkowania i zarządzania dobrami, które otrzymuje; jednak biskup diecezjalny oraz inni, o których mowa w kan. 381 § 2, nabywają własność dla Kościoła partykularnego, pozostali zaś dla instytutu lub Stolicy Świętej, w zależności od tego, czy instytut jest zdolny do posiadania czy też nie;

2° jeżeli przez profesję nie utracił prawa własności dóbr, odzyskuje prawo używania, użytkowania i zarządzania dobrami, które posiadał; co zaś odtąd otrzymuje, nabywa całkowicie dla siebie;

3° w obydwu zaś przypadkach dobrami, które otrzymuje nie ze względu na swoją osobę, powinien rozporządzać zgodnie z wolą ofiarodawców.

Kan. 707 - § 1. Zakonnik jako biskup emerytowany może wybrać sobie miejsce zamieszkania także poza domem własnego instytutu, chyba że Stolica Apostolska przewidziała co innego.

§ 2. Co do jego odpowiedniego i godziwego utrzymania, jeżeli służył jakiejś diecezji, należy stosować przepis kan. 402 § 2, chyba że własny instytut zechce zapewnić mu takie utrzymanie; w pozostałych przypadkach Stolica Apostolska powinna zarządzić sprawę w inny sposób.

Rozdział VIII

KONFERENCJE PRZEŁOŻONYCH WYŻSZYCH

Kan. 708 - Przełożeni wyżsi mogą z pożytkiem łączyć się w konferencje, czyli rady, by wspólnymi siłami pracować bądź to nad pełniejszym osiągnięciem celów poszczególnych instytutów, z zachowaniem jednak zawsze ich autonomii, charakteru i własnego ducha, bądź rozpatrywać wspólne sprawy, bądź też dążyć do odpowiedniej koordynacji i nawiązania współpracy z konferencjami biskupów, jak również z poszczególnymi biskupami.

Kan. 709 - Konferencje przełożonych wyższych powinny mieć własne statuty, zatwierdzone przez Stolicę Świętą, która też jako jedyna może takie konferencje erygować – także z osobowością prawną – i pod której najwyższym zwierzchnictwem one pozostają.

Tytuł III

INSTYTUTY ŚWIECKIE

Kan. 710 - Instytut świecki jest instytutem życia konsekrowanego, w którym wierni, żyjąc w świecie, dążą do doskonałej miłości i starają się przyczynić do uświęcenia świata, zwłaszcza od wewnątrz.

Kan. 711 - Członek instytutu świeckiego mocą swojej konsekracji nie zmienia własnej pozycji kanonicznej w Ludzie Bożym, świeckiej lub duchownej, z uwzględnieniem przepisów prawa dotyczących instytutów życia konsekrowanego.

Kan. 712 - Przy zachowaniu w mocy przepisów kan. 598-601, konstytucje powinny ustanowić święte więzy, poprzez które podejmuje się w instytucie rady ewangeliczne, oraz określić obowiązki, jakie wprowadzają te więzy, z utrzymaniem jednak zawsze w sposobie życia właściwego instytutowi świeckiego charakteru.

Kan. 713 - § 1. Członkowie tych instytutów własną konsekrację wyrażają i realizują w działalności apostołskiej; starają się oni na podobieństwo zaczynu przepoić wszystko duchem ewangelicznym dla umocnienia i wzrostu Ciała Chrystusa.

§ 2. Członkowie świeccy uczestniczą w zadaniu ewangelizacyjnym Kościoła – w świecie i ze świata – bądź przez świadectwo życia chrześcijańskiego i wierności wobec własnej konsekracji, bądź przez udział w układaniu spraw doczesnych po Bożemu i przenikaniu świata mocą Ewangelii. Ofiarowują również swoją współpracę w służbie kościelnej wspólnoty, zgodnie z własnym świeckim sposobem życia.

§ 3. Członkowie duchowni, przez świadectwo życia konsekrowanego, zwłaszcza w prezbiterium, stanowią pomoc dla swoich współbraci przez szczególną miłość apostołską, a przez swoją świętą posługę w Ludzie Bożym dokonują uświęcenia świata.

Kan. 714 - Członkowie powinni prowadzić życie w zwyczajnych warunkach świata – czy to samotnie, czy każdy w swojej rodzinie, czy we wspólnocie życia braterskiego, zgodnie z przepisami konstytucji.

Kan. 715 - § 1. Członkowie duchowni inkardynowani do diecezji zależą od biskupa diecezjalnego, z zastrzeżeniem jednak tego, co dotyczy życia konsekrowanego we własnym instytucie.

§ 2. Ci zaś, którzy zgodnie z przepisem kan. 266 § 3 są inkardynowani do instytutu, jeżeli są przeznaczeni do własnych dzieł instytutu lub zarządzania instytutem, zależą od biskupa na podobieństwo zakonników.

Kan. 716 - § 1. Wszyscy członkowie mają czynnie uczestniczyć w życiu instytutu, zgodnie z własnym prawem.

§ 2. Członkowie tego samego instytutu powinni podtrzymywać między sobą wspólnotę, gorliwie troszcząc się o zachowanie jedności ducha i autentycznego braterstwa.

Kan. 717 - § 1. Konstytucje powinny ustalić własny sposób zarządu, określić czas sprawowania urzędu przez przełożonych, a także sposób ich wyznaczania.

§ 2. Nikt nie może być wyznaczony na najwyższego przełożonego, dopóki nie zostanie definitywnie włączony do instytutu.

§ 3. Sprawujący zarząd w instytucie powinni czynić starania, aby była zachowywana jedność jego ducha i promowane czynne uczestnictwo wszystkich członków.

Kan. 718 - Zarządzanie dobrami instytutu, przez które powinno się ukazywać i popierać ewangeliczne ubóstwo, jest regulowane przepisami zawartymi w księdze V *Dobra doczesne*

Kościola oraz własnym prawem instytutu. Prawo własne powinno określić również obowiązki, zwłaszcza ekonomiczne, wobec członków podejmujących pracę dla instytutu.

Kan. 719 - § 1. Aby członkowie wiernie odpowiadali własnemu powołaniu, a ich działalność apostołska wyływała ze zjednoczenia z Chrystusem, powinni gorliwie się modlić, należycie oddawać się czytaniu Pisma Świętego, odprawiać coroczne rekolekcje, jak również praktykować inne ćwiczenia duchowe, zgodnie z przepisami własnego prawa.

§ 2. Celebracja eucharystyczna, w miarę możliwości codzienna, powinna się stać źródłem i mocą całego ich życia konsekrowanego.

§ 3. W sposób nieskrępowany mają przystępować do sakramentu pokuty, z którego powinni często korzystać.

§ 4. Konieczne kierownictwo duchowe mają wybierać w sposób wolny i jeżeli zechcą, mogą szukać w tej dziedzinie rad także u swoich przełożonych.

Kan. 720 - Prawo przyjmowania do instytutu, czy to na okres próby, czy do podjęcia świętych więzów, czasowych lub wieczystych albo definitywnych, należy do przełożonych wyższych, działających ze swoją radą, zgodnie z przepisami konstytucji.

Kan. 721 - § 1. Nieważnie zostaje dopuszczony do wstępnej próby:

1° ten, kto nie osiągnął jeszcze pełnoletności;

2° ten, kto jest aktualnie związany świętym węzłem w jakimś instytucie życia konsekrowanego albo jest włączony do stowarzyszenia życia apostołskiego;

3° małżonek w czasie trwania małżeństwa.

§ 2. Konstytucje mogą ustanowić inne przeszkody, nawet do ważności przyjęcia, lub dołączyć warunki.

§ 3. Ponadto do przyjęcia wymaga się, aby kandydata cechowała dojrzałość konieczna do należytego prowadzenia życia właściwego danemu instytutowi.

Kan. 722 - § 1. Próba wstępna ma zmierzać do tego, by kandydaci lepiej rozpoznali swoje Boże powołanie, i to właściwe danemu instytutowi, oraz ćwiczyli się w duchu i sposobie życia instytutu.

§ 2. Kandydatów należy odpowiednio uformować do podjęcia życia zgodnego z radami ewangelicznymi i nauczyć całkowitego przekształcenia go w apostołstwo, z zastosowaniem tych form ewangelizacji, które bardziej odpowiadają celowi, duchowi i charakterowi instytutu.

§ 3. Sposób i czas prowadzenia tej próby przed pierwszym podjęciem świętych więzów w instytucie, nie krótszy niż dwa lata, należy określić w konstytucjach.

Kan. 723 - § 1. Jeżeli po upływie wstępnej próby kandydat zostanie uznany za zdatnego, powinien podjąć trzy rady ewangeliczne, potwierdzając je świętym węzłem, lub opuścić instytut.

§ 2. To pierwsze włączenie do instytutu, trwające nie krócej niż pięć lat, ma być zgodnie z konstytucjami czasowe.

§ 3. Jeżeli po upływie tego czasowego włączenia członek zostanie uznany za zdatnego, powinien być dopuszczony do włączenia wieczystego lub definitywnego, polegającego mianowicie na stałym odnawianiu więzów czasowych.

§ 4. Włączenie definitywne, w odniesieniu do niektórych skutków prawnych, które należy określić w konstytucjach, jest zrównane z włączeniem wieczystym.

Kan. 724 - § 1. Formację po pierwszym podjęciu świętych więzów należy ustawicznie kontynuować, zgodnie z postanowieniami konstytucji.

§ 2. Członkowie mają być kształceni w równej mierze w sprawach Bożych i ludzkich; natomiast o ich stałą formację duchową powinni się poważnie troszczyć przełożeni instytutu.

Kan. 725 - Instytut może złączyć ze sobą za pomocą jakiegoś węzła, określonego w konstytucjach, innych wiernych, którzy chcieliby dążyć do ewangelicznej doskonałości zgodnie z duchem instytutu i uczestniczyć w jego misji.

Kan. 726 - § 1. Po upływie okresu włączenia czasowego członek może swobodnie opuścić instytut; przełożony wyższy, po wysłuchaniu zdania swojej rady, może też ze słusznej przyczyny nie dopuścić go do odnowienia świętych więzów.

§ 2. W okresie czasowego włączenia członek może na własną prośbę, z poważnej przyczyny, otrzymać od najwyższego przełożonego, za zgodą jego rady, indult odejścia z instytutu.

Kan. 727 - § 1. Członek wieczystie włączony, który chciałby opuścić instytut, rozważywszy poważnie sprawę wobec Pana, może prosić o to Stolicę Apostolską za pośrednictwem najwyższego przełożonego, jeżeli instytut jest na prawie papieskim; w przeciwnym razie ma prosić o to biskupa diecezjalnego, zgodnie z postanowieniami konstytucji.

§ 2. Jeżeli chodziłoby o duchownego inkardynowanego do instytutu, należy stosować przepis kan. 693.

Kan. 728 - Po udzieleniu indultu odejścia zgodnie z prawem, ustają wszystkie więzy oraz wygasają prawa i obowiązki wypływające z włączenia.

Kan. 729 - Wydalenie członka z instytutu dokonuje się zgodnie z postanowieniami przepisów kan. 694 § 1, n. 1 i 2 oraz kan. 695; konstytucje ponadto powinny określić inne przyczyny wydalenia, byleby były proporcjonalnie poważne, zewnętrzne, poczytalne i prawnie udowodnione, a także, by zostały zachowane zasady proceduralne określone w kan. 697-700. Do wydalonego ma zastosowanie przepis kan. 701.

Kan. 730 - Aby członek instytutu świeckiego mógł przejść do innego instytutu świeckiego, należy zastosować przepisy kan. 684 § 1, 2, 4 i kan. 685; natomiast na przejście do instytutu zakonnego lub do stowarzyszenia życia apostołskiego albo z nich do instytutu świeckiego wymagane jest zezwolenie Stolicy Apostolskiej, której poleceniom należy się podporządkować.

Sekcja II

STOWARZYSZENIA ŻYCIA APOSTOŁSKIEGO

Kan. 731 - § 1. Do instytutów życia konsekrowanego upodabniają się stowarzyszenia życia apostołskiego, których członkowie – bez ślubów zakonnych – realizują własny cel apostołski

stowarzyszenia oraz prowadząc życie braterskie we wspólnocie, zgodnie z własnym sposobem życia, i przestrzegając konstytucji, dążą do doskonałej miłości.

§ 2. Wśród nich są stowarzyszenia, których członkowie podejmują rady ewangeliczne poprzez więzy określone w konstytucjach.

Kan. 732 - Postanowienia zawarte w kan. 578-597 oraz kan. 606 mają zastosowanie do stowarzyszeń życia apostołskiego, z zachowaniem jednak charakteru każdego stowarzyszenia; do stowarzyszeń zaś, o których mowa w kan. 731 § 2, stosują się także przepisy kan. 598-602.

Kan. 733 - § 1. Erygowania domu i ukonstytuowania lokalnej wspólnoty dokonuje właściwa władza stowarzyszenia po uprzednim uzyskaniu pisemnej zgody biskupa diecezjalnego, z którym należy się skonsultować także w przypadku zniesienia domu.

§ 2. Zgoda na erygowanie domu zawiera w sobie prawo do posiadania przynajmniej kaplicy, w której będzie sprawowana i przechowywana Najświętsza Eucharystia.

Kan. 734 - Zarząd stowarzyszenia powinien być określony w konstytucjach, przy zastosowaniu przepisów kan. 617-633, zgodnie z naturą każdego stowarzyszenia.

Kan. 735 - § 1. Prawo własne każdego stowarzyszenia powinno regulować przyjmowanie członków, okres próby, włączanie do stowarzyszenia oraz formację.

§ 2. Gdy chodzi o przyjmowanie do stowarzyszenia, należy zachować warunki określone w kan. 642-645.

§ 3. Własne prawo powinno określić sposób próby i formacji, przystosowany do celu i charakteru stowarzyszenia, zwłaszcza pod względem doktrynalnym, duchowym i apostołskim, tak by członkowie, rozpoznawszy Boże powołanie, odpowiednio się przygotowali do podjęcia misji i życia stowarzyszenia.

Kan. 736 - § 1. W stowarzyszeniach kleryckich duchowni są inkardynowani do samego stowarzyszenia, chyba że konstytucje postanawiają inaczej.

§ 2. W tym, co dotyczy programu studiów i przyjmowania święceń, należy przestrzegać przepisów wydanych dla duchownych diecezjalnych, z zachowaniem jednak w mocy § 1.

Kan. 737 - Włączenie do stowarzyszenia pociąga za sobą: w odniesieniu do członków – prawa i obowiązki określone w konstytucjach; w odniesieniu do stowarzyszenia – obowiązek troski o to, by członkowie osiągnęli cel własnego powołania, zgodnie z konstytucjami.

Kan. 738 - § 1. Wszyscy członkowie, zgodnie z konstytucjami, podlegają własnym przełożonym w tym, co dotyczy życia wewnętrznego i dyscypliny stowarzyszenia.

§ 2. Podlegają także biskupowi diecezjalnemu w tym, co dotyczy kultu publicznego, duszpasterstwa oraz innych dzieł apostołatu, z uwzględnieniem kan. 679-683.

§ 3. Relacje między członkiem inkardynowanym do diecezji i własnym biskupem są regulowane w konstytucjach lub umowach szczegółowych.

Kan. 739 - Członkowie, oprócz obowiązków, którymi są związani jako członkowie zgodnie z konstytucjami, podlegają także obowiązkom wspólnym duchownych, chyba że co innego wynika z natury rzeczy lub z kontekstu.

Kan. 740 - Członkowie mają obowiązek zamieszkiwania w domu lub we wspólnocie ustanowionej zgodnie z prawem oraz prowadzenia życia wspólnego, zgodnie z własnym prawem, które powinno regulować także nieobecność w domu lub we wspólnocie.

Kan. 741 - § 1. Stowarzyszenia oraz – jeżeli konstytucje nie postanawiają inaczej – ich części i domy są osobami prawnymi i jako takie mają zdolność nabywania, posiadania, zarządzania i alienowania dóbr doczesnych, zgodnie z przepisami księgi V *Dobra doczesne Kościoła*, zawartymi w kan. 636, 638 i 639, jak również w prawie własnym.

§ 2. Członkowie mają także zdolność, zgodnie z własnym prawem, nabywania, posiadania, zarządzania dobrami doczesnymi i rozporządzania nimi, cokolwiek jednak otrzymują ze względu na stowarzyszenie, staje się własnością stowarzyszenia.

Kan. 742 - Wyłączenie i wydalenie członka stowarzyszenia, który jeszcze nie został włączony definitywnie, jest regulowane przepisami konstytucji każdego stowarzyszenia.

Kan. 743 - Indult odejścia ze stowarzyszenia, powodujący wygaśnięcie praw i obowiązków wpływających z włączenia, przy zachowaniu w mocy przepisu kan. 693, członek włączony definitywnie może otrzymać od najwyższego przełożonego, za zgodą jego rady, chyba że zgodnie z konstytucjami jest to zarezerwowane dla Stolicy Apostolskiej.

Kan. 744 - § 1. Również dla najwyższego przełożonego, za zgodą jego rady, zarezerwowane jest udzielenie zezwolenia członkowi włączonemu definitywnie na przejście do innego stowarzyszenia życia apostolskiego, połączone z tymczasowym zawieszeniem praw i obowiązków własnego stowarzyszenia, z zachowaniem jednak prawa powrotu przed definitywnym włączeniem do nowego stowarzyszenia.

§ 2. Na przejście do instytutu życia konsekrowanego lub z takiego instytutu do stowarzyszenia życia apostolskiego wymagane jest zezwolenie Stolicy Świętej, której poleceniom należy się podporządkować.

Kan. 745 - Najwyższy przełożony za zgodą swojej rady może udzielić członkowi włączonemu definitywnie indultu przebywania poza stowarzyszeniem, ale nie dłużej niż przez trzy lata, połączonego z zawieszeniem praw i obowiązków, które nie dadzą się pogodzić z jego nową sytuacją; pozostaje on jednak pod opieką swoich przełożonych. Gdyby chodziło o duchownego, wymagana jest ponadto zgoda ordynariusza miejsca, w którym ma zamieszkać; pozostaje on pod opieką tegoż ordynariusza miejsca i jest od niego zależny.

Kan. 746 - Przy wydalaniu ze stowarzyszenia członka włączonego definitywnie należy stosować odpowiednio przepisy kan. 694-704.

Księga III

NAUCZYCIELSKIE ZADANIE KOŚCIOŁA

Kan. 747 - § 1. Kościół, któremu Chrystus Pan powierzył depozyt wiary, aby – mając pomoc Ducha Świętego – święcie strzegł prawdy objawionej, wnikliwie ją badał, wiernie głosił i wykładał, ma obowiązek i przyrodzone prawo przepowiadania Ewangelii wszystkim narodom, niezależnie od jakiegokolwiek ludzkiej władzy, także z zastosowaniem odpowiednich dla siebie środków społecznego przekazu.

§ 2. Kościołowi przysługuje prawo głoszenia zawsze i wszędzie zasad moralnych, również w odniesieniu do porządku społecznego, oraz wypowiedzania oceny o wszystkich sprawach ludzkich, w takiej mierze, w jakiej wymagają tego podstawowe prawa osoby ludzkiej albo zbawienie dusz.

Kan. 748 - § 1. Wszyscy ludzie zobowiązani są szukać prawdy dotyczącej Boga i Jego Kościoła, a poznana mają obowiązek i prawo z mocy prawa Bożego przyjąć i zachowywać.

§ 2. Nigdy i nikomu nie wolno zmuszać żadnego człowieka do przyjęcia wiary katolickiej wbrew jego własnemu sumieniu.

Kan. 749 - § 1. Nieomylnością w nauczaniu, na mocy swego urzędu, cieszy się Biskup Rzymski, kiedy jako najwyższy Pasterz i Nauczyciel wszystkich wiernych, którego zadaniem jest utwierdzać braci w wierze, głosi w sposób definitywny, jako obowiązującą, naukę w sprawach wiary lub moralności.

§ 2. Nieomylnością w nauczaniu cieszy się również Kolegium Biskupów, kiedy biskupi zebrani na soborze powszechnym, wykonując urząd nauczycielski – jako nauczyciele i sędziowie wiary i moralności – ogłaszają całemu Kościołowi naukę w sprawach wiary lub moralności, którą należy przyjąć w sposób definitywny; albo kiedy rozproszeni po świecie, zachowując węzeł wspólnoty między sobą i z następcą Piotra, nauczając razem z tymże Biskupem Rzymskim autentycznie w sprawach wiary lub moralności, dochodzą wspólnie do przekonania, że określone zdanie należy przyjąć jako definitywnie obowiązujące.

§ 3. Daną doktrynę uznaje się za ustaloną nieomylnie tylko wtedy, gdy stwierdza się to w sposób oczywisty.

Kan. 750 - § 1. Wiarą boską i katolicką należy wierzyć w to wszystko, co jest zawarte w słowie Bożym, spisany lub przekazany – a więc w jednym depozycie wiary powierzonym Kościołowi – i co jednocześnie jako przez Boga objawione podaje do wierzenia Nauczycielski Urząd Kościoła bądź w uroczystym, bądź w zwyczajnym i powszechnym nauczaniu, które mianowicie uwidacznia się we wspólnym uznaniu wiernych pod kierownictwem świętego Urzędu Nauczycielskiego; wszyscy zatem zobowiązani są unikać doktryn temu przeciwnych.

§ 2. Ponadto należy bez zastrzeżeń przyjąć i zachowywać wszystkie i poszczególne prawdy dotyczące wiary lub moralności, które Nauczycielski Urząd Kościoła ogłasza w sposób definitywny, to znaczy te, które są wymagane, aby gorliwie strzec i wiernie przekazywać sam depozyt wiary; sprzeciwia się więc nauczaniu Kościoła katolickiego ten, kto odrzuca twierdzenia, które należy przyjąć w sposób definitywny.

Kan. 751 - Herezją nazywa się uporczywe, po przyjęciu chrztu, zaprzeczanie jakiegóś prawdziw, w którą należy wierzyć wiarą boską i katolicką, albo uporczywe powątpiewanie o niej; apostazją – całkowite porzucenie wiary chrześcijańskiej; schizmą – odmowa uznania zwierzchnictwa Biskupa Rzymskiego albo pozostawania we wspólnocie z członkami Kościoła uznającymi to zwierzchnictwo.

Kan. 752 - Wprawdzie nie aktem wiary, niemniej jednak z religijnym posłuszeństwem rozumu i woli należy przyjmować naukę, którą głósi papież lub Kolegium Biskupów w sprawach wiary lub moralności, gdy sprawują autentyczne nauczanie, chociaż nie zamierzają przedstawić jej w sposób definitywny; stąd wierni powinni troszczyć się o unikanie wszystkiego, co się z tą nauką nie zgadza.

Kan. 753 - Biskupi pozostający we wspólnocie z Głową i członkami Kolegium, czy to indywidualnie, czy też zebrani na konferencjach biskupów albo na synodach partykularnych, chociaż nie cieszą się nieomylnością w nauczaniu, są jednak w odniesieniu do wiernych powierzonych ich trosce autentycznymi nauczycielami i mistrzami wiary; temu autentycznemu nauczaniu swoich biskupów wierni zobowiązani są okazywać religijne posłuszeństwo.

Kan. 754 - Wszyscy wierni mają obowiązek przestrzegać konstytucji i dekretów, które prawowita władza Kościoła, a w sposób szczególny Biskup Rzymski lub Kolegium Biskupów, wydaje w celu przedstawienia nauki i napiętnowania błędnych opinii.

Kan. 755 - § 1. Do całego Kolegium Biskupów i Stolicy Apostolskiej należy przede wszystkim popieranie ruchu ekumenicznego i kierowanie nim wśród katolików; jego celem jest przywrócenie jednoóci wszystkich chrześcijan, o co z woli Chrystusa powinien zabiegać Koóciół.

§ 2. Również biskupi oraz, zgodnie z prawem, konferencje biskupów mają popierać tę jednoóć i stosownie do różnych wynikających z okoliczności potrzeb lub pożytków wydawać praktyczne przepisy, przy uwzględnieniu przepisów wydanych w tej sprawie przez najwyższą władzę koócielną.

Tytuł I

POSLUGA SŁOWA BOŻEGO

Kan. 756 - § 1. W odniesieniu do całego Koócióła zadanie głoszenia Ewangelii zostało powierzone głównie Biskupowi Rzymskiemu i Kolegium Biskupów.

§ 2. W odniesieniu do powierzonego sobie Koócióła partykularnego zadanie to wykonują poszczególni biskupi, którzy też kierują w nim całą posługą słowa; niekiedy jednak niektórzy biskupi pełnią to zadanie wspólnie, jednocześnie w odniesieniu do kilku Koóciółów, zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 757 - Głoszenie Ewangelii Bożej jest własnym zadaniem prezbiterów, którzy są współpracownikami biskupów; obowiązek ten spoczywa zwłaszcza na proboszczach oraz innych prezbiterach, którym została zlecona troska duszpasterska w stosunku do powierzonego

im ludu; również zadaniem diakonów jest uczestniczenie w posłudze słowa Ludowi Bożemu, we wspólnocie z biskupem i jego prezbiterium.

Kan. 758 - Członkowie instytutów życia konsekrowanego w sposób szczególny, na mocy własnej konsekracji Bogu, dają świadectwo Ewangelii i są w odpowiedni sposób powoływani przez biskupa do świadczenia pomocy w głoszeniu Ewangelii.

Kan. 759 - Wierni świeccy na mocy chrztu i bierzmowania są świadkami ewangelicznego orędzia przez słowo i przykład życia chrześcijańskiego; mogą też być powoływani do współpracy z biskupem i prezbiterami w wykonywaniu posługi słowa.

Kan. 760 - W posłudze słowa, która powinna się opierać na Piśmie Świętym, Tradycji, liturgii, Nauczycielskim Urzędzie i życiu Kościoła, należy przedstawiać w całości i wiernie misterium Chrystusa.

Kan. 761 - Do głoszenia nauki chrześcijańskiej należy wykorzystywać różne dostępne środki, zwłaszcza przepowiadanie i nauczanie katechetyczne, które zajmują zawsze naczelne miejsce; ale też przedstawianie tej nauki w szkołach, wyższych uczelniach, na konferencjach i różnego rodzaju zebraniach, jak również upowszechnianie jej przez publiczne oświadczenia wydawane przez uprawnioną władzę z okazji niektórych wydarzeń, w prasie oraz innych środkach społecznego przekazu.

Rozdział I

PRZEPOWIADANIE SŁOWA BOŻEGO

Kan. 762 - Ponieważ Lud Boży jednoczy się przede wszystkim przez słowo Boga żywego, którego z całą słusnością można się domagać z ust kapłańskich, stąd święci szafarze powinni wysoko cenić posługę przepowiadania, a głoszenie wszystkim Ewangelii Bożej powinno należeć do ich podstawowych obowiązków.

Kan. 763 - Biskupi mają prawo przepowiadać słowo Boże wszędzie, nie wyłączając kościołów i kaplic instytutów zakonnych na prawie papieskim, chyba że miejscowy biskup w poszczególnych przypadkach wyraźnie by się temu sprzeciwił.

Kan. 764 - Z zastrzeżeniem przepisu kan. 765, prezbiterzy i diakoni posiadają wszędzie upoważnienie do przepowiadania, z którego powinni korzystać za domniemaną przynajmniej zgodą rektora kościoła, chyba że upoważnienie to zostało ograniczone albo odwołane przez właściwego ordynariusza, albo na mocy prawa partykularnego jest wymagane wyraźne zezwolenie.

Kan. 765 - Do przepowiadania zakonnikom w ich kościołach lub kaplicach wymagane jest zezwolenie przełożonego, właściwego zgodnie z przepisami konstytucji.

Kan. 766 - Świeckich można dopuścić do przepowiadania w kościele lub kaplicy, jeżeli w określonych okolicznościach wymaga tego konieczność albo gdy w szczególnych przypadkach okaże się to pożyteczne, zgodnie z przepisami wydanymi przez konferencję biskupów i z zastrzeżeniem kan. 767 § 1.

Kan. 767 - § 1. Pośród różnych form przepowiadania wyróżnia się homilia, która stanowi część samej liturgii i jest zarezerwowana dla kapłana lub diakona; w ciągu roku liturgicznego należy przedstawiać w niej na podstawie świętych tekstów misteria wiary oraz zasady życia chrześcijańskiego.

§ 2. We wszystkich Mszach Świętych w niedziele i święta nakazane, celebrowanych z udziałem wiernych, homilia jest obowiązkowa i nie wolno jej opuszczać bez poważnej przyczyny.

§ 3. Gdy jest wystarczająca liczba wiernych, bardzo zaleca się homilię także w Mszach Świętych celebrowanych w dni powszednie, zwłaszcza w okresie adwentu i wielkiego postu albo z racji jakiegoś święta lub wydarzenia żałobnego.

§ 4. Proboszcz albo rektor kościoła powinien czuwać, by te przepisy były sumiennie przestrzegane.

Kan. 768 - § 1. Głosiciele słowa Bożego powinni przedstawiać wiernym przede wszystkim to, w co należy wierzyć i co trzeba czynić dla chwały Bożej i zbawienia ludzi.

§ 2. Powinni także przekazywać wiernym naukę, jaką przedstawia Urząd Nauczycielski Kościoła o godności i wolności osoby ludzkiej, o jedności i trwałości rodziny oraz o jej zadaniach, o obowiązkach ludzi żyjących w społeczeństwie, jak również o kierowaniu sprawami doczesnymi zgodnie z porządkiem ustanowionym przez Boga.

Kan. 769 - Naukę chrześcijańską należy przekazywać w sposób dostosowany do poziomu słuchaczy, z uwzględnieniem potrzeb czasu.

Kan. 770 - Proboszczowie, zgodnie z zarządzeniem biskupa diecezjalnego, powinni w pewnych okresach organizować nauki, zwane rekolekcjami i misjami świętymi, lub inne formy przepowiadania dostosowane do potrzeb.

Kan. 771 - § 1. Duszpasterze, zwłaszcza biskupi i proboszczowie, powinni troszczyć się o to, by słowo Boże było głoszone również tym wiernym, którzy ze względu na warunki życia nie mogą dostatecznie korzystać z powszechnej i zwyczajnej opieki duszpasterskiej albo są jej całkowicie pozbawieni.

§ 2. Powinni też zadbać o to, by orędzie ewangeliczne docierało do niewierzących mieszkających na danym terytorium, ponieważ również ich, tak samo jak wiernych, trzeba objąć troską duszpasterską.

Kan. 772 - § 1. W sprawowaniu przepowiadania wszyscy powinni ponadto przestrzegać przepisów wydanych przez biskupa diecezjalnego.

§ 2. Odnosnie do wypowiedzi na temat nauki chrześcijańskiej w radiu albo telewizji, należy przestrzegać przepisów wydanych przez konferencję biskupów.

Rozdział II

NAUCZANIE KATECHETYCZNE

Kan. 773 - Troska o katechezę ludu chrześcijańskiego jest w głównej mierze własnym i poważnym obowiązkiem duszpasterzy, aby dzięki nauczaniu doktryny i doświadczeniu życia chrześcijańskiego wiara wiernych stawała się żywa, wyrazista i czynna.

Kan. 774 - § 1. Troska o katechezę, pod kierownictwem prawowitej władzy kościelnej, należy do wszystkich członków Kościoła, w zakresie każdemu właściwym.

§ 2. Rodzice przed wszystkimi innymi mają obowiązek słowem i przykładem kształtować dzieci w wierze i praktyce życia chrześcijańskiego; podobny obowiązek spoczywa na tych, którzy zastępują rodziców, oraz na rodzicach chrzestnych i świadkach bierzmowania.

Kan. 775 - § 1. Uwzględniając przepisy wydane przez Stolicę Apostolską, biskup diecezjalny ma za zadanie stanowić normy dotyczące katechezy i troszczyć się o dostarczenie odpowiednich pomocy katechetycznych, również przygotowanie katechizmu, gdy wydaje się to wskazane; ma także popierać i koordynować inicjatywy katechetyczne.

§ 2. Do konferencji biskupów, jeżeli uzna to za pożyteczne, należy troska o wydanie katechizmów dla własnego terytorium, po uprzednim potwierdzeniu przez Stolicę Apostolską.

§ 3. Przy konferencji biskupów można powołać urząd katechetyczny, którego głównym zadaniem powinno być świadczenie pomocy poszczególnym diecezjom w sprawach katechezy.

Kan. 776 - Proboszcz z racji swej funkcji zobowiązany jest troszczyć się o formację katechetyczną dorosłych, młodzieży i dzieci; w tym celu powinien korzystać ze współpracy duchownych przydzielonych do parafii, członków instytutów życia konsekrowanego oraz stowarzyszeń życia apostołskiego, uwzględniając charakter każdego instytutu, jak również z pomocy wiernych świeckich, głównie katechetów; wszyscy wymienieni, jeżeli tylko nie mają przeszkody prawnej, powinni chętnie spieszyć z pomocą. Proboszcz powinien wspierać i umacniać rodziców w ich obowiązku katechezy rodzinnej, o której mowa w kan. 774 § 2.

Kan. 777 - Uwzględniając przepisy wydane przez biskupa diecezjalnego, proboszcz ma w szczególności sposób troszczyć się:

1° aby była prowadzona odpowiednia katecheza przed sprawowaniem sakramentów;

2° aby dzieci, dzięki nauczaniu katechetycznemu prowadzonemu przez odpowiedni czas, zostały właściwie przygotowane do pierwszego przyjęcia sakramentów pokuty i Najświętszej Eucharystii oraz do sakramentu bierzmowania;

3° aby dzieci, po przyjęciu Pierwszej Komunii Świętej, były w sposób bardziej szczegółowy i pogłębiony kształtowane przez formację katechetyczną;

4° aby nauczaniem katechetycznym były objęte również osoby dotknięte ograniczeniami fizycznymi lub umysłowymi, w takim stopniu, na jaki ich stan pozwala;

5° aby przez zastosowanie różnych form i inicjatyw umacniać, oświecać i rozwijać wiarę młodzieży i dorosłych.

Kan. 778 - Przełożeni zakonni i przełożeni stowarzyszeń życia apostołskiego powinni troszczyć się o to, aby w ich kościołach, szkołach albo w innych dziełach, w jakikolwiek sposób im powierzonych, nauczanie katechetyczne było starannie prowadzone.

Kan. 779 - Nauczanie katechetyczne powinno być prowadzone z zastosowaniem wszelkich środków wspierających, pomocy dydaktycznych oraz środków społecznego przekazu, które wydają się najskuteczniejsze w tym, by wierni, w sposób dostosowany do ich charakteru, możliwości, wieku oraz warunków życia, mogli pełniej poznać naukę katolicką i lepiej stosować ją w praktyce.

Kan. 780 - Ordynariusze miejsca powinni troszczyć się o to, by katecheci byli odpowiednio przygotowani do należytego wypełniania swego zadania, a mianowicie, by byli poddani stałej formacji oraz poznali naukę katolicką w wystarczającym zakresie, a także zaznajomili się teoretycznie i praktycznie z zasadami właściwymi dyscyplinom pedagogicznym.

Tytuł II

MISYJNA DZIAŁALNOŚĆ KOŚCIOŁA

Kan. 781 - Ponieważ cały Kościół jest ze swej natury misyjny, a dzieło ewangelizacji powinno być uznane za podstawowy obowiązek Ludu Bożego, wszyscy wierni, świadomi swojej odpowiedzialności, powinni wносить swój wkład w dzieło misyjne.

Kan. 782 - § 1. Najwyższe kierownictwo oraz koordynacja inicjatyw i działań związanych z dziełem misyjnym i współpracą misjonarską należy do Biskupa Rzymskiego oraz Kolegium Biskupów.

§ 2. Poszczególni biskupi, odpowiedzialni za Kościół powszechny oraz wszystkie Kościoły, powinni otaczać szczególną troską dzieło misyjne, zwłaszcza przez podejmowanie, rozwijanie i podtrzymywanie inicjatyw misyjnych we własnym Kościele partykularnym.

Kan. 783 - Ponieważ członkowie instytutów życia konsekrowanego na mocy samej konsekracji poświęcają się na służbę Kościołowi, są zobowiązani do szczególnego udziału w działalności misyjnej w sposób właściwy swojemu instytutowi.

Kan. 784 - Misjonarze, a więc ci, którzy są posyłani przez właściwą władzę kościelną do wykonywania dzieła misyjnego, mogą być dobierani spośród rdzennych mieszkańców lub spoza nich, spośród duchowieństwa diecezjalnego lub członków instytutów życia konsekrowanego albo stowarzyszeń życia apostołskiego, albo spośród innych wiernych świeckich.

Kan. 785 - § 1. Do realizacji dzieła misyjnego powinni być zaangażowani katechiści, a więc wierni świeccy odpowiednio przygotowani i wyróżniający się życiem chrześcijańskim, którzy pod kierownictwem misjonarza zajmują się przekazywaniem nauki ewangelicznej oraz organizowaniem czynności liturgicznych i dzieł charytatywnych.

§ 2. Katechiści powinni otrzymać formację w przeznaczonych do tego szkołach, a gdy takich nie ma, pod kierunkiem misjonarzy.

Kan. 786 - Działalność misyjna we właściwym tego słowa znaczeniu, dzięki której Kościół zaszczepia się w narodach lub wspólnotach, w których jeszcze się nie zakorzenił, jest prowadzona przez Kościół, przede wszystkim poprzez wysyłanie zwiastunów Ewangelii, dopóki nowe Kościoły nie zostaną w pełni ukonstytuowane, a więc wyposażone we własne siły i wystarczające środki, dzięki czemu będą mogły same prowadzić dzieło ewangelizacji.

Kan. 787 - § 1. Misjonarze przez świadectwo życia i słowa powinni nawiązać szczerzy dialog z niewierzącymi w Chrystusa, aby w sposób przystosowany do ich mentalności i kultury otworzyć im drogi, którymi mogliby zostać doprowadzeni do poznania ewangelicznego orędzia.

§ 2. Mają także zatroszczyć się o to, by ci, których uznają za przygotowanych do przyjęcia orędzia ewangelicznego, zostali pouczeni o prawdach wiary, tak aby, gdy o to poproszą w sposób wolny, zostali dopuszczeni do przyjęcia chrztu.

Kan. 788 - § 1. Ci, którzy wyrazili wolę przyjęcia wiary w Chrystusa, po odbyciu prekatechumenatu powinni być dopuszczeni w obrzędzie liturgicznym do katechumenatu, a ich imiona i nazwiska mają być wpisane do specjalnej księgi.

§ 2. Katechumeni, przez naukę i praktykę życia chrześcijańskiego, powinni być odpowiednio wprowadzeni w misterium zbawienia oraz w życie wiary, liturgii i miłości Ludu Bożego, a także w apostołstwo.

§ 3. Do konferencji biskupów należy wydanie przepisów regulujących katechumenat, wskazujących wymagania stawiane katechumenom oraz określających przyznane im prerogatywy.

Kan. 789 - Neofici przez odpowiednią formację powinni być doprowadzeni do pełniejszego poznania prawdy ewangelicznej i właściwego wypełniania obowiązków podjętych na chrzcie; mają być przepajani szczerą miłością do Chrystusa i Jego Kościoła.

Kan. 790 - § 1. Do biskupa diecezjalnego na terytoriach misyjnych należy:

1° inicjowanie, kierownictwo i koordynowanie wszystkich przedsięwzięć i dzieł misyjnych;

2° czuwanie nad tym, by zostały zawarte odpowiednie umowy z przełożonymi instytucjami oddających się pracy misyjnej oraz żeby relacje z nimi były korzystne dla misji.

§ 2. Przepisom, o których mowa w § 1, 1°, wydanym przez biskupa diecezjalnego, podlegają wszyscy przebywający w jego okręgu misjonarze, również zakonnicy oraz ich pomocnicy.

Kan. 791 - W poszczególnych diecezjach w celu umacniania współpracy misyjnej:

1° należy popierać powołania misyjne;

2° powinien być wyznaczony kapłan do skutecznego wspierania inicjatyw misyjnych, zwłaszcza Papieskich Dzieł Misyjnych;

3° powinien być organizowany doroczny dzień misyjny;

4° każdego roku należy przekazać odpowiednią ofiarę na rzecz misji za pośrednictwem Stolicy Świętej.

Kan. 792 - Konferencje biskupów powinny zakładać i wspierać dzieła, dzięki którym osoby przybywające z terenów misyjnych w celu podjęcia pracy albo odbycia studiów doznawałyby braterskiego przyjęcia i były wspierane odpowiednią opieką duszpasterską.

Tytuł III

WYCHOWANIE KATOLICKIE

Kan. 793 - § 1. Rodzice oraz ci, którzy ich zastępują, mają obowiązek i zarazem prawo do wychowania potomstwa; rodzice katolicy mają ponadto obowiązek i prawo dobierania takich środków i instytucji, za pomocą których, uwzględniając miejscowe warunki, mogliby lepiej zadbać o katolickie wychowanie swoich dzieci.

§ 2. W celu zapewnienia katolickiego wychowania dzieci, rodzice mają również prawo do korzystania ze środków świadczonych przez społeczność świecką.

Kan. 794 - § 1. Ze szczególnego tytułu prawo i obowiązek wychowania należy do Kościoła, któremu została zlecona przez Boga misja niesienia ludziom pomocy, aby mogli osiągnąć pełnię życia chrześcijańskiego.

§ 2. Obowiązkiem duszpasterzy jest czynić wszystko, by każdy wierny mógł otrzymać katolickie wychowanie.

Kan. 795 - Ponieważ prawdziwe wychowanie powinno zmierzać do integralnej formacji osoby ludzkiej, zarówno w odniesieniu do celu ostatecznego, jak i w odniesieniu do dobra wspólnego społeczności, dlatego dzieci i młodzież powinny być wychowywane tak, by mogły harmonijnie rozwijać swoje przymioty fizyczne, moralne oraz intelektualne, zdobywać coraz doskonalszy zmysł odpowiedzialności i właściwego korzystania z wolności oraz przygotować się do czynnego udziału w życiu społecznym.

Rozdział I

SZKOŁY

Kan. 796 - § 1. Spośród środków wychowania wierni powinni w szczególny sposób cenić szkoły, które są dla rodziców główną pomocą w wypełnianiu obowiązku wychowania.

§ 2. Rodzice powinni ściśle współpracować z nauczycielami, którym powierzają wychowanie dzieci; nauczyciele zaś w wypełnianiu swego obowiązku powinni ściśle współpracować z rodzicami i przychylnie ich wysłuchiwać, a stowarzyszenia lub zebrania rodziców powinny być organizowane i wysoko cenione.

Kan. 797 - W wyborze szkoły rodzice powinni mieć prawdziwą wolność; dlatego wierni mają zabiegać o to, by społeczność świecka tę wolność rodziców uznawała i ją chroniła, także poprzez udzielanie wsparcia ekonomicznego, zachowując wymogi sprawiedliwości rozdzielczej.

Kan. 798 - Rodzice powinni kierować swoje dzieci do szkół zapewniających katolickie wychowanie; jeżeli jednak nie mogą tego uczynić, mają obowiązek sami zatroszczyć się o to, by dzieci poza szkołą otrzymały należne wychowanie katolickie.

Kan. 799 - Wierni powinni usilnie zabiegać o to, by ustawy regulujące formację młodzieży w społeczności świeckiej zapewniały także w samej szkole wychowanie religijne i moralne, zgodnie z sumieniem rodziców.

Kan. 800 - § 1. Kościołowi przysługuje prawo zakładania i prowadzenia szkół wszelkiej specjalności, rodzaju i stopnia.

§ 2. Wierni powinni popierać szkoły katolickie, świadcząc w miarę możliwości pomoc w ich zakładaniu i utrzymaniu.

Kan. 801 - Instytuty zakonne, których własną misją jest wychowanie, powinny wierne temu posłannictwu oddawać się dziełu katolickiego wychowania, również we własnych szkołach zakładanych za zgodą biskupa diecezjalnego.

Kan. 802 - § 1. Jeżeli nie ma szkół, w których wychowanie byłoby przepojone duchem chrześcijańskim, biskup diecezjalny powinien zatroszczyć się o to, aby takie szkoły powstały.

§ 2. Jeżeli jest to wskazane, biskup diecezjalny powinien także zatroszczyć się o zakładanie szkół zawodowych i technicznych oraz innych, które są specjalnie potrzebne.

Kan. 803 - § 1. Za szkołę katolicką uważa się taką szkołę, która jest prowadzona przez właściwą władzę kościelną albo publiczną kościelną osobę prawną bądź też taką, którą władza kościelna pisemnym dokumentem uznaje za katolicką.

§ 2. Nauczanie i wychowanie w szkole katolickiej powinno się opierać na zasadach doktryny katolickiej; nauczyciele mają się odznaczać prawowierną doktryną i prawością życia.

§ 3. Żadna szkoła, chociażby w rzeczywistości była katolicka, nie może nosić nazwy „szkoła katolicka” bez zgody właściwej władzy kościelnej.

Kan. 804 - § 1. Katolickie nauczanie i wychowanie religijne podejmowane w jakiejkolwiek szkole albo za pomocą różnych środków społecznego przekazu podlega władzy kościelnej; do konferencji biskupów należy wydanie ogólnych przepisów w tym zakresie, a do biskupa diecezjalnego organizacja działania i czuwanie nad nim.

§ 2. Ordynariusz miejsca powinien zatroszczyć się o to, aby do nauczania religii, także w szkołach niekatolickich, byli kierowani nauczyciele odznaczający się prawowierną doktryną, świadectwem życia chrześcijańskiego i umiejętnościami pedagogicznymi.

Kan. 805 - Ordynariuszowi miejsca we własnej diecezji przysługuje prawo mianowania albo zatwierdzania nauczycieli religii oraz odwoływania ich lub żądania ich odwołania, jeżeli wymagają tego racje religijne albo obyczajowe.

Kan. 806 - § 1. Biskupowi diecezjalnemu przysługuje prawo czuwania nad szkołami katolickimi położonymi na jego terytorium oraz wizytowania ich, nawet wtedy, gdy zostały założone albo są prowadzone przez członków instytutów zakonnych; może on także wydawać przepisy dotyczące ogólnej struktury szkół katolickich; przepisy te obowiązują szkoły prowadzone przez członków tychże instytutów, jednak z zachowaniem ich autonomii w zakresie wewnętrznego zarządu tych szkół.

§ 2. Przełożeni szkół katolickich powinni troszczyć się, pod nadzorem ordynariusza miejsca, by nauczanie realizowane w tych szkołach, gdy chodzi o ogólne kształcenie, było przynajmniej na tym samym poziomie, co w innych szkołach danego regionu.

Rozdział II

UNIwersytety KATOLICKIE ORAZ INNE INSTYTUTY STUDIÓW WYŻSZYCH

Kan. 807 - Kościół ma prawo zakładać i prowadzić uniwersytety, które przyczyniają się

do promowania wyższej kultury i pełniejszego rozwoju osoby ludzkiej, a także do wypełniania przez Kościół posługi nauczania.

Kan. 808 - Żaden uniwersytet, chociażby w rzeczywistości był katolicki, nie może używać tytułu, czyli nazwy „uniwersytet katolicki”, bez zgody właściwej władzy kościelnej.

Kan. 809 - Gdy to jest możliwe i wskazane, konferencje biskupów powinny zatroszczyć się o to, by na ich terytorium działały właściwie rozmieszczone uniwersytety albo przynajmniej wydziały, w których byłyby kultywowane i wykładane, z zachowaniem ich naukowej autonomii, różne dyscypliny, przy uwzględnieniu doktryny katolickiej.

Kan. 810 - § 1. Obowiązkiem władzy, której właściwość określają postanowienia statutu, jest troska o to, by wykładowcami uniwersytetów katolickich mianować tych, którzy obok odpowiednich kwalifikacji naukowych i pedagogicznych odznaczają się również nieskazitelną doktryną i dobrymi obyczajami, gdyby zaś nie spełniali tych wymogów, powinni być usunięci ze stanowiska, z zachowaniem zasad proceduralnych określonych w statucie.

§ 2. Konferencje biskupów oraz zainteresowani biskupi diecezjalni mają obowiązek i prawo czuwania nad tym, by na tych uniwersytetach były wiernie przestrzegane zasady doktryny katolickiej.

Kan. 811 - § 1. Właściwa władza kościelna powinna zatroszczyć się o to, by na uniwersytetach katolickich został utworzony wydział teologii albo instytut, albo przynajmniej katedra teologii, gdzie byłyby prowadzone wykłady także dla studentów świeckich.

§ 2. Na każdym uniwersytecie katolickim powinny być prowadzone wykłady, uwzględniające głównie te zagadnienia teologiczne, które mają związek z dyscyplinami wykładanymi na jego wydziałach.

Kan. 812 - Wykładowcy dyscyplin teologicznych w każdego rodzaju instytucjach studiów wyższych powinni posiadać zlecenie właściwej władzy kościelnej.

Kan. 813 - Biskup diecezjalny powinien otoczyć studentów szczególną troską duszpasterską, nawet erygując dla nich parafię lub przynajmniej wyznaczając do tego na sposób stały niektórych kapłanów; powinien również zatroszczyć się o to, by na uniwersytetach, także niekatolickich, powstały katolickie ośrodki uniwersyteckie, świadczące młodzieży pomoc, zwłaszcza duchową.

Kan. 814 - Przepisy dotyczące uniwersytetów należy stosować odpowiednio do innych instytutów studiów wyższych.

Rozdział III

UNIWERSYTETY I WYDZIAŁY KOŚCIELNE

Kan. 815 - Z tytułu swojego posłannictwa głoszenia prawdy objawionej Kościół posiada własne uniwersytety i wydziały kościelne w celu kultywowania w nich dyscyplin kościelnych lub dyscyplin z nimi związanych, a także dla formacji naukowej studentów w tym zakresie.

Kan. 816 - § 1. Uniwersytety i wydziały kościelne mogą być tworzone wyłącznie na mocy erygowania dokonanego przez Stolicę Apostolską albo udzielonego przez nią zatwierdzenia; jej również przysługuje najwyższy zarząd tychże instytucji.

§ 2. Poszczególne uniwersytety i wydziały kościelne powinny posiadać własne statuty i programy studiów, zatwierdzone przez Stolicę Apostolską.

Kan. 817 - Stopnie akademickie mające skutki kanoniczne w Kościele może nadawać tylko uniwersytet lub wydział, który został erygowany lub zatwierdzony przez Stolicę Apostolską.

Kan. 818 - Przepisy zawarte w kan. 810, 812 i 813, dotyczące uniwersytetów katolickich, mają zastosowanie także do uniwersytetów i wydziałów kościelnych.

Kan. 819 - W takim zakresie, w jakim wymaga tego dobro diecezji albo instytutu zakonnego, a nawet Kościoła powszechnego, biskupi diecezjalni albo właściwi przełożeni instytutów powinni posyłać na uniwersytety lub wydziały kościelne młodzież, duchownych i zakonników, odznaczających się charakterem, cnotą i uzdolnieniami.

Kan. 820 - Przełożeni i profesorowie uniwersytetów i wydziałów kościelnych powinni troszczyć się o to, by poszczególne wydziały uniwersytetu świadczyły sobie wzajemną pomoc, w takim stopniu, w jakim zezwala na to przedmiot, oraz żeby między własnym uniwersytetem lub wydziałem a innymi uniwersytetami i wydziałami, nawet niekościelnymi, istniała współpraca, tak by poprzez to wspólne działanie, sympozja, skoordynowane badania naukowe czy inne środki, przyczyniały się do większego postępu wiedzy.

Kan. 821 - Konferencja biskupów oraz biskup diecezjalny powinni zatroszczyć się o to, by tam, gdzie to możliwe, zostały utworzone wyższe instytuty nauk religijnych, w których wykładano by dyscypliny teologiczne oraz inne związane z kulturą chrześcijańską.

Tytuł IV

ŚRODKI SPOŁECZNEGO PRZEKAZU, W SZCZEGÓLNOŚCI KSIĄŻKI

Kan. 822 - § 1. Pasterze Kościoła, korzystając z prawa przysługującego Kościołowi, powinni dokładać starań, by w wypełnianiu swego zadania wykorzystywać środki społecznego przekazu.

§ 2. Pasterze ci mają czuwać nad tym, by wierni byli pouczeni o obowiązku podejmowania współpracy zmierzającej do korzystania ze środków społecznego przekazu w sposób ożywiony duchem ludzkim i chrześcijańskim.

§ 3. Wszyscy wierni, w szczególności zaś ci, którzy mają jakikolwiek udział w organizowaniu albo wykorzystywaniu środków społecznego przekazu, powinni się starać świadczyć pomoc pasterskiej działalności, aby Kościół mógł także poprzez te środki skutecznie wypełniać swoją misję.

Kan. 823 - § 1. Dla zachowania nieskazitelności prawd wiary i moralności pasterze Kościoła mają prawo i są zobowiązani czuwać, by wiara i obyczaje wiernych nie doznały uszczerbku przez słowo pisane albo użycie środków społecznego przekazu; przysługuje im również prawo domagania się, aby poddawane były ich osądowi pisma mające być wydane przez wiernych, a dotyczące wiary

albo moralności, jak również prawo odrzucania pism przynoszących szkodę prawdziwej wierze albo dobrym obyczajom.

§ 2. Obowiązek i prawo, o których mowa w § 1, przysługują biskupom – zarówno pojedynczo, jak i zebranych na synodach lub konferencjach biskupów – w odniesieniu do wiernych powierzonych ich opiece; natomiast najwyższej władzy kościelnej przysługują w odniesieniu do całego Ludu Bożego.

Kan. 824 - § 1. Jeżeli nie stanowi się inaczej, ordynariuszem miejsca, którego należy prosić o zezwolenie albo aprobatę na wydanie książek zgodnie z kanonami niniejszego tytułu, jest własny ordynariusz miejsca autora albo ordynariusz miejsca, w którym książki są wydawane.

§ 2. Cokolwiek w kanonach tego tytułu postanawia się o książkach, należy stosować także do wszelkiego rodzaju pism przeznaczonych do publicznego rozpowszechniania, chyba że co innego zostało stwierdzone.

Kan. 825 - § 1. Księgi Pisma Świętego wolno wydawać tylko za aprobatą Stolicy Apostolskiej albo konferencji biskupów; również do wydania ich tłumaczeń na języki narodowe wymagana jest aprobatą tej samej władzy oraz zaopatrzenie ich w konieczne i wystarczające wyjaśnienia.

§ 2. Tłumaczenia Pisma Świętego, zaopatrzone w odpowiednie wyjaśnienia, wierni katolicy mogą przygotowywać i wydawać także wspólnie z braćmi odłączonymi, za zezwoleniem konferencji biskupów.

Kan. 826 - § 1. W odniesieniu do ksiąg liturgicznych należy stosować przepisy kan. 838.

§ 2. Na ponowne wydanie ksiąg liturgicznych lub ich tłumaczeń na język narodowy, także gdy chodzi o ich części, konieczne jest uznanie zgodności z zatwierdzonym wydaniem na podstawie zaświadczenia ordynariusza miejsca, w którym są wydawane.

§ 3. Modlitewniki do publicznego lub prywatnego użytku wiernych mogą być wydawane tylko za zezwoleniem ordynariusza miejsca.

Kan. 827 - § 1. Do wydania katechizmów oraz innych pism związanych z nauczaniem katechetycznym albo ich przekładów wymagana jest aprobatą ordynariusza miejsca, z zachowaniem w mocy przepisu kan. 775 § 2.

§ 2. W szkołach podstawowych, średnich lub wyższych można używać jako podręczników do nauczania tylko tych książek z zakresu Pisma Świętego, teologii, prawa kanonicznego, historii Kościoła oraz innych dyscyplin religijnych albo moralnych, które zostały wydane za aprobatą właściwej władzy kościelnej albo potem zostały przez nią zaaprobowane.

§ 3. Zaleca się, aby książki zawierające treści, o których mowa w § 2, także wtedy, gdy nie są używane jako podręczniki do nauczania, jak również pisma zawierające treści w szczególności dotyczące religii albo dobrych obyczajów, zostały poddane osądowi ordynariusza miejsca.

§ 4. W kościołach albo kaplicach nie można wystawiać, sprzedawać ani rozdawać książek czy innych pism traktujących o sprawach religii albo moralności, jeżeli nie zostały wydane za zezwoleniem właściwej władzy kościelnej albo nie zostały przez nią potem zaaprobowane.

Kan. 828 - Zbiory dekretów albo aktów, wydane przez jakąś władzę kościelną, mogą być ponownie wydane tylko po uprzednim uzyskaniu zezwolenia tejże władzy i z zachowaniem warunków przez nią określonych.

Kan. 829 - Aprobata jakiegoś dzieła lub zezwolenie na jego wydanie dotyczy tekstu oryginalnego, nie zaś jego nowych wydań lub przekładów.

Kan. 830 - § 1. Przy zachowaniu prawa każdego ordynariusza miejsca do powierzania oceny książek osobom przez niego zatwierdzonym, konferencja biskupów może sporządzić listę cenzorów odznaczających się wiedzą, nieskazitelną doktryną i roztropnością, aby byli do dyspozycji kurii diecezjalnych, albo ustanowić komisję cenzorów, z którą mogliby się konsultować ordynariusze miejsca.

§ 2. Odrzucając wszelki wzgląd na osobę, cenzor w wypełnianiu swojej funkcji powinien mieć na uwadze tylko naukę Kościoła o wierze i moralności, przedstawianą przez Nauczycielski Urząd Kościoła.

§ 3. Swoją opinię cenzor powinien wydać na piśmie; jeżeli jest ona pozytywna, ordynariusz, zgodnie z własnym roztropnym osądem, udziela zezwolenia na wydanie, podając swoje imię i nazwisko, datę i miejsce udzielonego zezwolenia; jeżeli zaś ordynariusz zezwolenia nie udziela, powinien przedstawić autorowi dzieła powody odmowy.

Kan. 831 - § 1. Bez słusznej i rozumnej przyczyny wiernym nie wolno zamieszczać niczego w dziennikach, pismach lub periodykach, które zwykły otwarcie atakować wiarę katolicką albo dobre obyczaje; duchowni zaś i członkowie instytutów zakonnych mogą to czynić jedynie za zezwoleniem ordynariusza miejsca.

§ 2. Do konferencji biskupów należy wydanie przepisów określających wymagania, jakie powinny być spełnione, aby duchowni oraz członkowie instytutów zakonnych mogli brać udział w programach radiowych albo telewizyjnych dotyczących nauki katolickiej albo obyczajów.

Kan. 832 - Aby członkowie instytutów zakonnych mogli wydawać książki podejmujące zagadnienia z zakresu religii albo moralności, potrzebują także zezwolenia swojego przełożonego wyższego, zgodnie z przepisami konstytucji.

Tytuł V

WYZNANIE WIARY

Kan. 833 - Do osobistego złożenia wyznania wiary według formuły zatwierdzonej przez Stolicę Apostolską są zobowiązani:

1° przed przewodniczącym albo jego delegatem – każdy uczestniczący, z głosem decydującym lub doradczym, w soborze powszechnym, synodzie partykularnym, synodzie biskupów oraz synodzie diecezjalnym; przewodniczący zaś – przed soborem albo synodem;

2° promowani do godności kardynalskiej – zgodnie z przepisami świętego Kolegium;

3° przed delegowanym przez Stolicę Apostolską – każdy promowany do biskupstwa, także ten, kto jest zrównany z biskupem diecezjalnym;

4° przed kolegium konsultorów – administrator diecezjalny;

5° przed biskupem diecezjalnym lub jego delegatem – wikariusze generalni i wikariusze biskupi oraz wikariusze sądowi;

6° przed ordynariuszem miejsca lub jego delegatem – proboszczowie, rektor, wykładowcy teologii i filozofii w seminariach (przy podejmowaniu funkcji), promowani do święceń diakonatu;

7° przed wielkim kanclerzem, a gdy takiego nie ma, przed ordynariuszem miejsca albo ich delegatami – rektor uniwersytetu kościelnego lub katolickiego (przy podejmowaniu funkcji); przed rektorem, jeżeli jest on kapłanem, lub przed ordynariuszem miejsca albo przed ich delegatami – wykładowcy dyscyplin dotyczących wiary lub obyczajów, na wszelkich uniwersytetach (przy podejmowaniu funkcji);

8° przełożeni w kleryckich instytutach zakonnych i kleryckich stowarzyszeniach życia apostołskiego – zgodnie z przepisami konstytucji.

Księga IV

UŚWIĘCAJĄCE ZADANIE KOŚCIOŁA

Kan. 834 - § 1. Zadanie uświęcania Kościoła wypełnia w szczególny sposób przez świętą liturgię, która słusznie jest uznawana za sprawowanie kapłańskiego zadania Jezusa Chrystusa; w niej poprzez dostrzegalne znaki wyraża się i w sposób właściwy dla poszczególnych znaków dokonuje się uświęcenie człowieka, a mistyczne Ciało Jezusa Chrystusa, to jest Głowa i członki, sprawuje pełny publiczny kult Boży.

§ 2. Tego rodzaju kult dokonuje się wtedy, gdy jest sprawowany w imieniu Kościoła przez osoby wyznaczone do tego zgodnie z prawem i z zastosowaniem czynności zatwierdzonych przez władzę Kościoła.

Kan. 835 - § 1. Zadanie uświęcania wykonują przede wszystkim biskupi, którzy są arcykapłanami, głównymi szafarzami Bożych misterii oraz moderatorami, promotorami i strażnikami życia liturgicznego w powierzonym sobie Kościele.

§ 2. Wykonują je również prezbiterzy, którzy będąc także uczestnikami kapłaństwa Chrystusowego, jako jego szafarze pod władzą biskupa, są konsekrowani do sprawowania kultu Bożego i uświęcania ludu.

§ 3. Diakoni mają udział w sprawowaniu kultu Bożego, zgodnie z przepisami prawa.

§ 4. W zadaniu uświęcania mają swój własny udział również pozostali wierni, uczestnicząc czynnie, w sposób sobie właściwy, w celebracjach liturgicznych, zwłaszcza w Eucharystii; w szczególny sposób uczestniczą w tym zadaniu rodzice, prowadząc w duchu chrześcijańskim życie małżeńskie i podejmując chrześcijańskie wychowanie dzieci.

Kan. 836 - Ponieważ kult chrześcijański, w którym realizuje się wspólne kapłaństwo wiernych, jest dziełem, które wypływa z wiary i na niej się opiera, święci szafarze mają usilnie starać się ją ożywiać oraz wyjaśniać, zwłaszcza przez posługę słowa, dzięki któremu wiara się rodzi i którym się karmi.

Kan. 837 - § 1. Czynności liturgiczne nie są czynnościami prywatnymi, lecz celebracjami samego Kościoła, który jest „sakramentem jedności”, to znaczy ludem świętym zjednoczonym i zorganizowanym pod zwierzchnictwem biskupów. Z tej racji czynności liturgiczne należą do całego Ciała Kościoła, uwidoczniają je i na nie wpływają; poszczególnych zaś członków Kościoła dotyczą w różny sposób, stosownie do różnorodności stanów, zadań i czynnego uczestniczenia.

§ 2. Czynności liturgiczne – w tej mierze, w jakiej zgodnie ze swoją naturą wymagają celebracji wspólnotowej – tam, gdzie jest to możliwe, mają być sprawowane z udziałem i czynnym uczestnictwem wiernych.

Kan. 838 - § 1. Kierowanie świętą liturgią należy w sposób wyłączny do władzy kościelnej, mianowicie do Stolicy Apostolskiej oraz, zgodnie z prawem, do biskupa diecezjalnego.

§ 2. Do Stolicy Apostolskiej należy kierowanie liturgią w całym Kościele, wydawanie ksiąg liturgicznych i sprawdzanie adaptacji zatwierdzonych zgodnie z przepisami prawa

przez konferencję biskupów, a także czuwanie nad tym, by zarządzenia liturgiczne były wszędzie wiernie przestrzegane.

§ 3. Do konferencji biskupów należy wierne sporządzanie i zatwierdzanie tłumaczeń ksiąg liturgicznych na języki narodowe, odpowiednio przystosowanych w określonych granicach, oraz wydawanie ksiąg liturgicznych dla regionów, których dotyczą, po potwierdzeniu przez Stolicę Apostolską.

§ 4. Do biskupa diecezjalnego w Kościele mu powierzonym należy, w granicach jego właściwości, wydawanie w sprawach liturgicznych przepisów, które obowiązują wszystkich.

Kan. 839 - § 1. Zadanie uświęcania Kościoła wypełnia także za pomocą innych środków, czy to przez modlitwy, w których prosi Boga o uświęcenie wiernych w prawdzie, czy to przez dzieła pokuty i miłości, które przyczyniają się bardzo do zaszczepienia i umocnienia Królestwa Chrystusa w duszach oraz do zbawienia świata.

§ 2. Ordynariusze miejsca powinni się troszczyć, by modlitwy oraz nabożeństwa ludu chrześcijańskiego w pełni odpowiadały przepisom Kościoła.

Część I

SAKRAMENTY

Kan. 840 - Sakramenty Nowego Testamentu, ustanowione przez Chrystusa Pana i powierzone Kościołowi, jako czynności Chrystusa i Kościoła są znakami oraz środkami, poprzez które wyraża się i wzmacnia wiara, oddawany jest Bogu kult i dokonuje się uświęcenie człowieka. Z tej to racji w najwyższym stopniu przyczyniają się do utworzenia, umocnienia i zmanifestowania kościelnej wspólnoty; dlatego w ich sprawowaniu święci szafarze oraz pozostali wierni powinni okazywać najwyższą cześć i należną staranność.

Kan. 841 - Ponieważ sakramenty są te same dla całego Kościoła i należą do Bożego depozytu, jedynie najwyższa władza kościelna może zatwierdzać lub określać to, co jest wymagane do ich ważności. Ta sama albo inna właściwa władza, zgodnie z kan. 838 § 3 i 4, określa to, co dotyczy godziwego ich sprawowania, udzielania i przyjmowania, jak również obrzędu, jaki należy zachować przy ich sprawowaniu.

Kan. 842 - § 1. Kto nie przyjął chrztu, nie może być ważnie dopuszczony do pozostałych sakramentów.

§ 2. Sakramenty chrztu, bierzmowania i Najświętszej Eucharystii są tak ze sobą związane, że wymaga się ich do pełnego wtajemniczenia chrześcijańskiego.

Kan. 843 - § 1. Święci szafarze nie mogą odmówić sakramentów tym, którzy we właściwy sposób o nie proszą, są należycie usposobieni i prawo nie zakazuje im ich przyjmowania.

§ 2. Duszpasterze oraz inni wierni, każdy zgodnie ze swoim kościelnym zadaniem, mają obowiązek troszczyć się, aby ci, którzy proszą o sakramenty, byli do ich przyjęcia przygotowani przez odpowiednią ewangelizację i nauczanie katechetyczne, z uwzględnieniem przepisów wydanych przez właściwą władzę.

Kan. 844 - § 1. Szafarze katoliccy udzielają godziwie sakramentów tylko wiernym katolikom, którzy podobnie godziwie przyjmują je tylko od szafarzy katolickich, z zastrzeżeniem przepisów § 2, 3 i 4 niniejszego kanonu, jak również kan. 861 § 2.

§ 2. Ilekroć wymaga tego konieczność albo zaleca prawdziwy pożytek duchowy i jeżeli nie zachodzi niebezpieczeństwo błędu lub indyferentyzmu, wolno wiernym, którzy wskutek niemożliwości fizycznej albo moralnej nie mogą się udać do szafarza katolickiego, przyjąć sakramenty pokuty, Eucharystii i namaszczenia chorych od szafarzy niekatolickich tego Kościoła, w którym wymienione sakramenty są ważne.

§ 3. Szafarze katoliccy godziwie udzielają sakramentów pokuty, Eucharystii i namaszczenia chorych członkom Kościołów wschodnich niemających pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim, gdy oni sami z własnej woli o nie proszą i są należycie usposobieni; odnosi się to także do członków innych Kościołów, które w kwestii sakramentów – według oceny Stolicy Apostolskiej – są w takiej samej sytuacji, co wspomniane Kościoły wschodnie.

§ 4. Jeżeli zachodzi niebezpieczeństwo śmierci albo, zdaniem biskupa diecezjalnego albo konferencji biskupów, zachodzi inna nagła, poważna potrzeba, szafarze katoliccy godziwie udzielają wspomnianych sakramentów także pozostałym chrześcijanom, niemającym pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim, którzy nie mogą się udać do szafarza swojej wspólnoty i sami z własnej woli o nie proszą, jeżeli w stosunku do tych sakramentów wyrażają wiarę katolicką i są należycie usposobieni.

§ 5. W odniesieniu do przypadków, o których mowa w § 2, 3 i 4, biskup diecezjalny albo konferencja biskupów nie powinni wydawać ogólnych przepisów, dopóki nie przeprowadzą konsultacji z właściwą władzą, przynajmniej lokalną, zainteresowanego Kościoła lub wspólnoty niekatolickiej.

Kan. 845 - § 1. Sakramenty chrztu, bierzmowania i święceń, jako że wyciskają charakter, nie mogą być powtarzane.

§ 2. Jeżeli po przeprowadzeniu starannego dochodzenia nadal pozostaje uzasadniona wątpliwość, czy wymienione w § 1 sakramenty zostały rzeczywiście albo ważnie udzielone, należy ich udzielić warunkowo.

Kan. 846 - § 1. Przy sprawowaniu sakramentów należy stosować się ściśle do ksiąg liturgicznych zatwierdzonych przez właściwą władzę; dlatego nikomu nie wolno z własnej inicjatywy czegokolwiek do nich dodawać, pomijać w nich albo zmieniać.

§ 2. Szafarz powinien sprawować sakramenty według własnego obrządku.

Kan. 847 - § 1. Przy udzielaniu sakramentów, w których stosuje się oleje święte, szafarz powinien używać oliwy z oliwek albo oleju wytłoczonego z innych roślin; oleje te mają być konsekrowane lub pobłogosławione przez biskupa – z zastrzeżeniem przepisu kan. 999, 2° – i to niedawno; starych olejów nie wolno używać, chyba że zachodzi taka konieczność.

§ 2. Proboszcz powinien uzyskiwać oleje święte od własnego biskupa i starannie je przechowywać w odpowiednim miejscu.

Kan. 848 - Oprócz ofiar określonych przez właściwą władzę, szafarz nie może domagać się niczego za udzielanie sakramentów, troszcząc się zawsze, by potrzebujący nie byli pozbawieni pomocy sakramentów z powodu ubóstwa.

Tytuł I

CHRZEST

Kan. 849 - Chrzest, brama sakramentów, konieczny do zbawienia przez rzeczywiste lub przynajmniej zamierzone przyjęcie, przez który ludzie są uwalniani od grzechów, odradzają się jako dzieci Boże i ukształtowani na wzór Chrystusa niezniszczalnym charakterem włączani są do Kościoła, jest ważnie udzielany jedynie przez obmycie prawdziwą wodą z zastosowaniem należytej formy słownej.

Rozdział I

SPRAWOWANIE CHRZTU

Kan. 850 - Chrztu udziela się z zachowaniem obrzędu określonego w zatwierdzonych księgach liturgicznych, poza przypadkiem naglącej konieczności, kiedy należy zastosować tylko to, co jest wymagane do ważności sakramentu.

Kan. 851 - Sprawowanie chrztu należy odpowiednio przygotować, dlatego:

1° dorosły zamierzający przyjąć chrzest powinien być przyjęty do katechumenatu i w miarę możliwości poprowadzony, przez różne stopnie, do wtajemniczenia sakramentalnego, zgodnie z obrzędem wtajemniczenia przystosowanym przez konferencję biskupów oraz ze szczegółowymi przepisami przez nią wydanymi;

2° rodzice dziecka, które ma być ochrzczone, jak również ci, którzy mają się podjąć zadania rodziców chrzestnych, powinni być należycie pouczeni o znaczeniu tego sakramentu i o związanych z nim obowiązkach; proboszcz powinien osobiście lub przez inne osoby zatroszczyć się o to, aby rodziców właściwie przygotować nie tylko duszpasterskimi pouczeniami, ale też wspólną modlitwą, zbierając razem po kilka rodzin oraz odwiedzając je, gdy to możliwe.

Kan. 852 - § 1. Przepisy zawarte w kanonach o chrzcie dorosłych stosuje się do wszystkich, którzy po wyjściu z dzieciństwa potrafią już używać rozumu.

§ 2. Z dzieckiem zrównany jest, gdy chodzi o chrzest, także ten, kto jest niezdolny do kierowania swoim postępowaniem.

Kan. 853 - Woda używana przy udzielaniu chrztu, poza przypadkiem konieczności, powinna być pobłogosławiona, zgodnie z przepisami ksiąg liturgicznych.

Kan. 854 - Chrztu udziela się bądź przez zanurzenie, bądź przez polanie, z zachowaniem przepisów wydanych przez konferencję biskupów.

Kan. 855 - Rodzice, rodzice chrzestni i proboszcz mają zadbać, by nie nadawano imienia obcego duchowi chrześcijańskiemu.

Kan. 856 - Chociaż chrzest można sprawować każdego dnia, jednak zaleca się, aby z zasady był sprawowany w niedzielę albo, jeżeli to możliwe, w Wigilię Paschalną.

Kan. 857 - § 1. Właściwym miejscem chrztu, poza przypadkiem konieczności, jest kościół albo kaplica.

§ 2. Uznaje się za regułę, że dorosły ma przyjmować chrzest we własnym kościele parafialnym, dziecko zaś w kościele parafialnym swoich rodziców, chyba że za czymś innym przemawia słuszna przyczyna.

Kan. 858 - § 1. Każdy kościół parafialny powinien mieć chrzcielnicę, z zastrzeżeniem uprawnienia kumulatywnego, nabytego już przez inne kościoły.

§ 2. Ordynariusz miejsca, wysłuchawszy zdania miejscowego proboszcza, może dla wygody wiernych zezwolić albo nakazać, by chrzcielnica była także w innym kościele albo kaplicy na terenie parafii.

Kan. 859 - Jeżeli kandydat do chrztu, ze względu na odległość albo inne okoliczności, nie może bez poważnej niedogodności przybyć lub zostać przyniesiony do kościoła parafialnego albo innego kościoła lub kaplicy, o których mowa w kan. 858 § 2, chrztu można i należy udzielić w innym bliżej położonym kościele lub kaplicy albo nawet w innym odpowiednim miejscu.

Kan. 860 - § 1. Poza przypadkiem konieczności, chrztu nie wolno udzielać w domach prywatnych, chyba że ordynariusz miejsca zezwoli na to ze względu na poważną przyczynę.

§ 2. Jeżeli biskup diecezjalny nie zarządzi inaczej, chrztu nie wolno sprawować w szpitalach, chyba że w przypadku konieczności lub gdy zmusza do tego inna racja duszpasterska.

Rozdział II

SZAFARZ CHRZTU

Kan. 861 - § 1. Zwyczajnym szafarzem chrztu jest biskup, prezbiter i diakon, z zachowaniem w mocy przepisu kan. 530, 1°.

§ 2. Jeżeli szafarz zwyczajny byłby nieobecny albo miałby przeszkodę, chrztu godziwie udziela katechista albo inna osoba wyznaczona do tego zadania przez ordynariusza miejsca, a w przypadku konieczności każdy człowiek kierujący się właściwą intencją; duszpasterze, zwłaszcza zaś proboszcz, powinni troszczyć się o to, aby wierni byli pouczeni o tym, jak prawidłowo udzielać chrztu.

Kan. 862 - Poza przypadkiem konieczności nie wolno nikomu bez odpowiedniego zezwolenia udzielać chrztu na cudzym terytorium, nawet swoim podwładnym.

Kan. 863 - O chrzcie dorosłych, a przynajmniej tych, którzy ukończyli czternasty rok życia, powinien być powiadomiony biskup diecezjalny, aby – jeżeli uzna to za słuszne – sam udzielił chrztu.

Rozdział III

PRZYJMUJĄCY CHRZEST

Kan. 864 - Każdy człowiek i jedynie człowiek jeszcze nie ochrzczony jest zdolny do przyjęcia chrztu.

Kan. 865 - § 1. Aby dorosły mógł być ochrzczony, konieczne jest, by wyraził wolę przyjęcia chrztu, został wystarczająco pouczony o prawdach wiary i obowiązkach chrześcijańskich oraz przeszedł próbę życia chrześcijańskiego w katechumenacie; ma być również pouczony o konieczności żalu za grzechy.

§ 2. Dorosły znajdujący się w niebezpieczeństwie śmierci może być ochrzczony, jeżeli znając przynajmniej trochę główne prawdy wiary, wyrazi w jakikolwiek sposób swoją intencję przyjęcia chrztu i przyrzeknie, że będzie zachowywał nakazy religii chrześcijańskiej.

Kan. 866 - Jeżeli tylko nie stoi na przeszkodzie poważna racja, dorosły przyjmujący chrzest powinien być zaraz po chrzcie bierzmowany i uczestniczyć w Eucharystii, przyjmując także Komunię Świętą.

Kan. 867 - § 1. Rodzice mają obowiązek zatroszczyć się o to, by ich dzieci zostały ochrzczone w pierwszych tygodniach życia. Możliwie jak najszybciej po narodzinach, a nawet jeszcze zanim one nastąpią, powinni się udać do proboszcza, by prosić o sakrament dla dziecka i odpowiednio się do tego przygotować.

§ 2. Jeżeli dziecko znajduje się w niebezpieczeństwie śmierci, powinno być ochrzczone natychmiast.

Kan. 868 - § 1. Do godziwego ochrzczenia dziecka wymaga się:

1° aby zgodę na chrzest wyrazili rodzice lub przynajmniej jedno z nich albo ten, kto ich zgodnie z prawem zastępuje;

2° aby istniała uzasadniona nadzieja, że dziecko będzie wychowane po katolicku, z zachowaniem w mocy § 3; jeżeli jej zupełnie nie ma, chrzest należy odłożyć zgodnie z postanowieniami prawa partykularnego, wyjaśniając powód rodzicom.

§ 2. Dziecko rodziców katolickich, a nawet i niekatolickich, w niebezpieczeństwie śmierci jest chrzczone godziwie nawet wbrew woli rodziców.

§ 3. Dziecko chrześcijan niekatolików jest chrzczone godziwie, jeżeli o to proszą rodzice lub przynajmniej jedno z nich albo ten, kto ich zgodnie z prawem zastępuje, i jeżeli wskutek niemożliwości fizycznej lub moralnej nie mogą się udać do własnego szafarza.

Kan. 869 - § 1. W razie wątpliwości, czy ktoś został ochrzczony albo czy chrzest był ważnie udzielony, utrzymującej się mimo przeprowadzenia rzetelnych badań w tej sprawie, chrztu należy udzielić warunkowo.

§ 2. Ochrzczonych w niekatolickiej wspólnoty kościelnej nie należy chrzcić warunkowo, chyba że po zbadaniu materii i formy słownej zastosowanych przy udzielaniu chrztu, jak również po rozważeniu intencji ochrzczonego jako dorosłego, oraz szafarza chrztu, istnieje poważny powód, by powątpiewać o ważności chrztu.

§ 3. Jeżeli jednak w przypadkach, o których mowa w § 1 i 2, utrzymuje się wątpliwość w sprawie udzielenia lub ważności chrztu, nie należy go udzielać, zanim nie wyjaśni się temu, kto ma być ochrzczony – gdy chodzi o dorosłego – nauki o sakramencie chrztu oraz nie przedstawi się mu, albo – jeżeli chodzi o dziecko – jego rodzicom, powodów wątpliwości odnośnie do ważności chrztu, który był sprawowany.

Kan. 870 - Dziecko podrzucone albo znalezione należy ochrzcić, jeżeli po dokładnym dochodzeniu nie można stwierdzić, czy zostało ochrzczone.

Kan. 871 - Płody poronione, jeżeli żyją, powinny zostać ochrzczone, gdy jest to możliwe.

Rozdział IV

RODZICE CHRZESTNI

Kan. 872 - Przyjmującemu chrzest powinien być dany, jeżeli to możliwe, rodzic chrzestny, którego zadaniem jest towarzyszenie dorosłemu przyjmującemu chrzest w chrześcijańskim wtajemniczeniu bądź wraz z rodzicami przedstawienie dziecka do chrztu oraz pomaganie, aby ochrzczony prowadził życie chrześcijańskie zgodne z chrztem i sumiennie wypełniał związane z nim obowiązki.

Kan. 873 - Dopuszcza się bądź tylko jednego ojca chrzestnego lub jedną matkę chrzestną, bądź też i ojca, i matkę – chrzestnych.

Kan. 874 - § 1. Do przyjęcia zadania rodzica chrzestnego może być dopuszczony ten, kto:

1° został wskazany przez przyjmującego chrzest albo przez jego rodziców, albo przez tego, kto ich zastępuje, gdy zaś ich nie ma, przez proboszcza lub szafarza, a przy tym jest zdalny i ma intencję pełnienia tej funkcji;

2° ukończył szesnaście lat, chyba że biskup diecezjalny określił inny wiek lub proboszcz albo szafarz jest zdania, że słuszna przyczyna przemawia za dopuszczeniem wyjątku;

3° jest katolikiem*, przyjął już bierzmowanie i sakrament Najświętszej Eucharystii oraz prowadzi życie zgodne z wiarą i odpowiadające funkcji, jaką ma podjąć;

* Z uwzględnieniem n. 98 b wydanego przez Papieską Radę ds. Jedności Chrześcijan *Dyrektorium w sprawie realizacji zasad i norm dotyczących ekumenizmu*, z dnia 26 marca 1993 r., AAS 85 (1993), s. 1080 – *przyp. red.*

4° nie jest związany żadną karą kanoniczną, wymierzoną lub deklarowaną zgodnie z prawem;

5° nie jest ani ojcem, ani matką przyjmującego chrzest.

§ 2. Ochrzczony należący do niekatolickiej wspólnoty kościelnej może być dopuszczony tylko razem z rodzicem chrzestnym katolikiem, i to jedynie jako świadek chrztu.

Rozdział V

DOWODZENIE I ZAPISYWANIE UDZIELONEGO CHRZTU

Kan. 875 - Jeżeli nie ma rodzica chrzestnego, udzielający chrztu powinien zatroszczyć się o to, by był obecny przynajmniej świadek, dzięki któremu można by udowodnić udzielenie chrztu.

Kan. 876 - Do udowodnienia udzielonego chrztu, jeżeli to nie przynosi nikomu szkody, wystarczy oświadczenie jednego świadka będącego ponad wszelkim podejrzeniem albo przysięga samego ochrzczonego, jeżeli ten przyjmował chrzest, będąc dorosłym.

Kan. 877 - § 1. Proboszcz miejsca, w którym chrzest jest sprawowany, powinien w księdze ochrzczonych dokładnie i bezzwłocznie zapisać imiona i nazwiska ochrzczonych, z podaniem szafarza, rodziców, rodziców chrzestnych oraz świadków, jeżeli byli obecni, jak też miejsca i daty udzielonego chrztu, wskazując również datę i miejsce urodzenia.

§ 2. Gdy chodzi o dziecko zrodzone z matki niezamężnej, należy wpisać imię i nazwisko matki, gdy fakt jej macierzyństwa jest publicznie stwierdzony albo ona sama z własnej woli o to prosi na piśmie lub wobec dwóch świadków; należy wpisać także imię i nazwisko ojca, gdy jego ojcostwo potwierdza jakiś dokument publiczny albo oświadczenie złożone przez niego wobec proboszcza i dwóch świadków; w pozostałych przypadkach wpisuje się ochrzczonego, bez żadnej wzmianki o imieniu i nazwisku ojca albo rodziców.

§ 3. Gdy chodzi o dziecko adoptowane, należy wpisać imiona i nazwiska adoptujących oraz – przynajmniej jeżeli tak czyni się w aktach stanu cywilnego danego regionu – imiona i nazwiska rodziców naturalnych, zgodnie z § 1 i 2, przy uwzględnieniu przepisów konferencji biskupów.

Kan. 878 - Jeżeli chrzest nie był udzielony przez proboszcza ani też w jego obecności, szafarz chrztu, kimkolwiek by był, ma obowiązek powiadomić o tym chrzcie proboszcza parafii, w której chrzest został udzielony, aby proboszcz mógł go zapisać zgodnie z kan. 877 § 1.

Tytuł II

SAKRAMENT BIERZMOWANIA

Kan. 879 - Sakrament bierzmowania, który wyciska charakter i przez który ochrzczeni, postępując na drodze chrześcijańskiego wtajemniczenia, są ubogacani darem Ducha Świętego i doskonalej wiążą się z Kościołem, umacnia ich i ściślej zobowiązuje, by słowem i czynem byli świadkami Chrystusa oraz krzewili wiarę i jej bronili.

Rozdział I

SPRAWOWANIE BIERZMOWANIA

Kan. 880 - § 1. Sakramentu bierzmowania udziela się przez namaszczenie krzyżmem

na czole, dokonywane z nałożeniem ręki, i przez słowa określone w zatwierdzonych księgach liturgicznych.

§ 2. Krzyżmo używane w sakramencie bierzmowania powinno być konsekrowane przez biskupa, chociażby sakramentu udzielał prezbiter.

Kan. 881 - Jest wskazane, aby sakrament bierzmowania był sprawowany w kościele i to podczas Mszy Świętej; jednakże ze słusznej i rozumnej przyczyny może być udzielany poza Mszą Świętą i w jakimkolwiek godnym miejscu.

Rozdział II

SZAFARZ BIERZMOWANIA

Kan. 882 - Zwyczajnym szafarzem sakramentu bierzmowania jest biskup; ważnie tego sakramentu udziela również prezbiter posiadający takie upoważnienie na mocy prawa powszechnego albo specjalnego udzielenia ze strony właściwej władzy.

Kan. 883 - Na mocy samego prawa upoważnienie do udzielania bierzmowania posiadają:

1° w granicach swego okręgu ci, którzy są zrównani przez prawo z biskupem diecezjalnym;

2° w odniesieniu do danej osoby prezbiter, który – na mocy urzędu lub zlecenia biskupa diecezjalnego – udziela chrztu temu, kto wyszedł z dzieciństwa, albo osobę już ochrzczonej dopuszcza do pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim;

3° w odniesieniu do osób znajdujących się w niebezpieczeństwie śmierci – proboszcz, a nawet każdy prezbiter.

Kan. 884 - § 1. Biskup diecezjalny powinien udzielać bierzmowania osobiście albo zatroszczyć się o to, by go udzielił inny biskup; jeżeli zaś zachodzi konieczność, może jednemu lub kilku określonym prezbiterom udzielić upoważnienia do sprawowania tego sakramentu.

§ 2. Biskup, a także prezbiter, który na mocy prawa albo specjalnego udzielenia ze strony właściwej władzy otrzymał upoważnienie do bierzmowania, mogą w poszczególnych przypadkach, powodowani ważną przyczyną, dobrać sobie prezbiterów, aby także oni udzielali sakramentu.

Kan. 885 - § 1. Biskup diecezjalny jest zobowiązany troszczyć się, aby sakrament bierzmowania był udzielany podwładnym, którzy proszą o to zgodnie z prawem i we właściwy sposób.

§ 2. Prezbiter, który posiada to upoważnienie, powinien z niego korzystać w odniesieniu do tych, na korzyść których zostało mu udzielone.

Kan. 886 - § 1. Biskup w swojej diecezji zgodnie z prawem udziela sakramentu bierzmowania także wiernym, którzy nie są jego podwładnymi, chyba że sprzeciwiałby się temu wyraźny zakaz ich własnego ordynariusza.

§ 2. Aby godziwie udzielać bierzmowania w innej diecezji, biskup potrzebuje przynajmniej rozumnie domniemanego zezwolenia biskupa diecezjalnego, chyba że chodzi o jego podwładnych.

Kan. 887 - Prezbiter, posiadający upoważnienie do bierzmowania, na wyznaczonym terytorium godziwie udziela tego sakramentu także obcym, chyba że sprzeciwiałby się temu zakaz ich własnego ordynariusza; natomiast na cudzym terytorium nie może ważnie bierzmować nikogo, z zastrzeżeniem jednak przepisu kan. 883, 3°.

Kan. 888 - Na terytorium, na którym wolno im udzielać bierzmowania, szafarze mogą go udzielać również w miejscach wyjątych.

Rozdział III

PRZYJMUJĄCY BIERZMOWANIE

Kan. 889 - § 1. Każdy ochrzczony i jedynie ten, kto został ochrzczony, a nie był jeszcze bierzmowany, jest zdolny do przyjęcia bierzmowania.

§ 2. Wyjąwszy niebezpieczeństwo śmierci, do godziwego przyjęcia bierzmowania wymaga się, by ten, kto potrafi używać rozumu, został odpowiednio pouczony, był należycie usposobiony i mógł odnowić przyrzeczenia chrzcielne.

Kan. 890 - Wierni zobowiązani są przyjąć ten sakrament w odpowiednim czasie; rodzice, duszpasterze, zwłaszcza proboszczowie, mają troszczyć się, żeby wierni zostali właściwie przygotowani do jego przyjęcia i w odpowiednim czasie do niego przystąpili.

Kan. 891 - Sakramentu bierzmowania należy udzielać wiernym około wieku rozeznania, chyba że konferencja biskupów określiła inny wiek, albo zachodzi niebezpieczeństwo śmierci lub, zdaniem szafarza, za coś innym przemawia poważna przyczyna.

Rozdział IV

ŚWIADKOWIE

Kan. 892 - Jeżeli to możliwe, bierzmowanemu powinien towarzyszyć świadek, który ma troszczyć się, by bierzmowany postępował jak prawdziwy wyznawca Chrystusa i wiernie wypełniał obowiązki związane z tym sakramentem.

Kan. 893 - § 1. Aby wykonywać zadanie świadka, należy spełniać warunki określone w kan. 874.

§ 2. Wskazane jest, by na świadka był wybierany ten, kto przy chrzcie podjął się zadania rodzica chrzestnego.

Rozdział V

DOWODZENIE I ZAPISYWANIE UDZIELONEGO BIERZMOWANIA

Kan. 894 - W celu udowodnienia udzielonego bierzmowania należy stosować się do przepisów kan. 876.

Kan. 895 – Imiona i nazwiska bierzmowanych, z podaniem szafarza, rodziców i świadków, miejsca i daty udzielonego bierzmowania, należy zapisać w księdze bierzmowanych kurii diecezjalnej lub, gdzie tak zarządzi konferencja biskupów albo biskup diecezjalny, w księdze przechowywanej w archiwum parafialnym; o udzielonym bierzmowaniu proboszcz powinien zawiadomić proboszcza miejsca chrztu, aby została dokonana adnotacja w księdze ochrzczonych, zgodnie z postanowieniem kan. 535 § 2.

Kan. 896 - Jeżeli miejscowy proboszcz nie był obecny, szafarz ma obowiązek osobiście lub za pośrednictwem innej osoby powiadomić go jak najszybciej o udzielonym bierzmowaniu.

Tytuł III

NAJŚWIĘTSZA EUCHARYSTIA

Kan. 897 - Najbardziej czcigodnym sakramentem jest Najświętsza Eucharystia, w której sam Chrystus Pan jest obecny, ofiaruje się oraz jest przyjmowany i dzięki której Kościół ustawicznie żyje i wzrasta. Ofiara eucharystyczna, pamiątka śmierci i zmartwychwstania Pana, w której utrwala się na wieki Ofiara Krzyża, jest szczytem i źródłem całego kultu oraz życia chrześcijańskiego; wyraża ona i sprawia jedność Ludu Bożego, przez nią urzeczywistnia się budowanie Ciała Chrystusa. Pozostałe bowiem sakramenty i wszystkie kościelne dzieła apostołatu mają ścisły związek z Najświętszą Eucharystią i na nią są ukierunkowane.

Kan. 898 - Wierni powinni z największą czcią odnosić się do Najświętszej Eucharystii, biorąc czynny udział w sprawowaniu najczcigodniejszej Ofiary, z największą pobożnością i często przyjmując ten Sakrament i adorując Go z najwyższym uwielbieniem; duszpasterze, wyjaśniając naukę o tym Sakramencie, powinni starannie pouczać wiernych o tym obowiązku.

Rozdział I

CELEBRACJA EUCHARYSTYCZNA

Kan. 899 - § 1. Celebracja eucharystyczna jest czynnością samego Chrystusa i Kościoła, w której przez posługę kapłana Chrystus Pan składa w ofierze Bogu Ojcu siebie samego, obecnego substancjalnie pod postaciami chleba i wina, a wiernym – złączonym z Nim w Jego ofierze – daje się jako duchowy pokarm.

§ 2. W zgromadzeniu eucharystycznym Lud Boży wezwany jest do łączenia się w jedności pod przewodnictwem biskupa albo pozostającego pod jego władzą prezbitera, działających w osobie Chrystusa, a wszyscy biorący udział wierni, tak duchowni jak i świeccy, współdziałają ze sobą, uczestnicząc, każdy na swój sposób, stosownie do rodzaju święceń i zadań liturgicznych.

§ 3. Celebrację eucharystyczną należy przygotować tak, aby wszyscy uczestnicy uzyskali z niej obfitość owoców, dla osiągnięcia których Chrystus Pan ustanowił Ofiarę eucharystyczną.

Art. 1

SZAFARZ NAJŚWIĘTSZEJ EUCHARYSTII

Kan. 900 - § 1. Szafarzem, który w osobie Chrystusa może urzeczywistnić sakrament Eucharystii, jest jedynie kapłan ważnie wyświęcony.

§ 2. Godziwie celebrować Eucharystię kapłan, któremu prawo kanoniczne tego nie zabrania, zachowując przepisy, które następują dalej.

Kan. 901 - Kapłanowi wolno odprawić Mszę Świętą za wszystkich, zarówno za żywych, jak i za zmarłych.

Kan. 902 - Jeżeli czego innego nie wymaga albo nie zaleca pożytek wiernych, kapłani mogą koncelebrować Eucharystię, z zachowaniem jednak swobody każdego z nich do indywidualnego celebrowania Eucharystii, ale nie w czasie, w którym w tym samym kościele albo kaplicy trwa koncelebracja.

Kan. 903 – Kapłan, nawet nieznanym rektorowi kościoła, powinien być dopuszczony do celebrowania Mszy Świętej, jeżeli przedstawi pismo polecające własnego ordynariusza lub przełożonego, wystawione nie wcześniej niż przed rokiem, albo jeżeli można roztropnie uznać, że nie ma przeszkód do celebrowania.

Kan. 904 - Pamiętając o tym, że w misterium Ofiary eucharystycznej dokonuje się ustawicznie dzieło zbawienia, kapłani powinni często celebrować Mszę Świętą. Zaleca się wręcz usilnie codzienne jej celebrowanie, nawet gdy obecność wiernych nie jest możliwa, ponieważ stanowi to czynność Chrystusa i Kościoła, którą sprawując, kapłani wypełniają swoje główne zadanie.

Kan. 905 - § 1. Wyjąwszy przypadki, w których kapłan zgodnie z prawem może celebrować albo koncelebrować Eucharystię kilka razy w tym samym dniu, nie wolno mu celebrować więcej niż raz dziennie.

§ 2. Gdy brakuje kapłanów, ordynariusz miejsca może pozwolić, by kapłani, ze słusznej przyczyny, celebrowali Mszę Świętą dwa razy dziennie, a gdy wymaga tego konieczność duszpasterska, nawet trzykrotnie w niedzielę i święta nakazane.

Kan. 906 - Bez słusznej i rozumnej przyczyny kapłan nie powinien celebrować Ofiary eucharystycznej bez udziału w niej choćby jednego wiernego.

Kan. 907 - Podczas celebracji eucharystycznej diakonom i świeckim nie wolno wypowiadać modlitw, zwłaszcza modlitwy eucharystycznej, lub wykonywać czynności, które należą do celebrującego kapłana.

Kan. 908 - Kapłanom katolickim zabrania się koncelebrowania Eucharystii z kapłanami lub szafarzami Kościołów albo wspólnot kościelnych niemających pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim.

Kan. 909 - Kapłan nie powinien zaniedbywać należytego przygotowania się przez modlitwę do celebrowania Eucharystii, a po jej zakończeniu złożenia Bogu dziękczynienia.

Kan. 910 - § 1. Zwyczajnymi szafarzami Komunii Świętej są: biskup, prezbiter i diakon.

§ 2. Szafarzem nadzwyczajnym Komunii Świętej jest akolita, a ponadto inny wierny wyznaczony zgodnie z kan. 230 § 3.

Kan. 911 - § 1. Obowiązek i prawo zanoszenia Najświętszej Eucharystii chorym na sposób Wiatyku mają: proboszcz i wikariusze parafialni, kapelani, jak również przełożony wspólnoty w kleryckich instytucjach zakonnych albo stowarzyszeniach życia apostołskiego w odniesieniu do wszystkich przebywających w domu.

§ 2. W razie konieczności albo za zezwoleniem, przynajmniej domyślnym, proboszcza, kapelana lub przełożonego, których też należy potem powiadomić, Najświętszą Eucharystię powinien zanieść chorym każdy kapłan lub inny szafarz Komunii Świętej.

Art. 2

UCZESTNICTWO W NAJŚWIĘTSZEJ EUCHARYSTII

Kan. 912 - Każdy ochrzczony, któremu prawo tego nie zakazuje, może i powinien być dopuszczony do Komunii Świętej.

Kan. 913 - § 1. Aby można było udzielić Najświętszej Eucharystii dzieciom, wymaga się, by miały wystarczającą wiedzę i były dokładnie przygotowane, tak by stosownie do własnych możliwości rozumiały misterium Chrystusa oraz mogły z wiarą i pobożnością przyjąć Ciało Chrystusa.

§ 2. Jednakże dzieciom znajdującym się w niebezpieczeństwie śmierci wolno udzielić Najświętszej Eucharystii, gdy potrafią odróżnić Ciało Chrystusa od zwykłego pokarmu i mogą z szacunkiem przyjąć Komunię Świętą.

Kan. 914 - Przed wszystkim rodzice oraz ci, którzy ich zastępują, a także proboszcz, mają obowiązek troszczenia się, aby dzieci, gdy potrafią już używać rozumu, zostały odpowiednio przygotowane i jak najszybciej posiliły się tym Bożym Pokarmem, po uprzedniej sakramentalnej spowiedzi; proboszcz ma również obowiązek czuwania, by do Stołu Pańskiego nie przystępowały dzieci, które jeszcze nie potrafią używać rozumu albo jego zdaniem nie są wystarczająco przygotowane.

Kan. 915 - Do Komunii Świętej nie dopuszcza się ekskomunikowanych i podlegających interdiktowi, po wymierzeniu lub deklarowaniu kary, jak również innych osób trwających z uporem w jawnym grzechu ciężkim.

Kan. 916 - Temu, kto ma świadomość grzechu ciężkiego, nie wolno bez uprzedniej sakramentalnej spowiedzi celebrować Mszy Świętej ani przyjmować Ciała Pańskiego, chyba że istnieje poważna racja i nie ma sposobności wyspowiadania się; w takim jednak przypadku powinien pamiętać o obowiązku wzbudzenia aktu żalu doskonałego, który zawiera w sobie zamiar wyspowiadania się jak najszybciej.

Kan. 917 - Ten, kto przyjął już Najświętszą Eucharystię, może ją ponownie tego samego dnia przyjąć jedynie podczas celebracji eucharystycznej, w której uczestniczy, z zastrzeżeniem przepisu kan. 921 § 2.

Kan. 918 - Usilnie zaleca się, aby wierni przyjmowali Komunię Świętą podczas samej celebracji eucharystycznej; proszącym jednak o nią ze słusznej przyczyny poza Mszą Świętą należy jej udzielić, zachowując obrzędy liturgiczne.

Kan. 919 - § 1. Mający przyjąć Najświętszą Eucharystię powinien przynajmniej na godzinę przed Komunią Świętą powstrzymać się od jakiegokolwiek pokarmu i napoju, z wyjątkiem tylko wody i lekarstw.

§ 2. Kapłan, który tego samego dnia celebrowa dwa albo trzy razy Najświętszą Eucharystię, może przed drugą albo trzecią celebracją coś spożyć, chociażby nie upłynęła godzina przerwy.

§ 3. Osoby w podeszłym wieku lub dotknięte jakąś chorobą, jak również ci, którzy się nimi opiekują, mogą przyjąć Najświętszą Eucharystię, chociażby coś spożyli w ciągu poprzedzającej godziny.

Kan. 920 - § 1. Każdy wierny po przyjęciu po raz pierwszy Najświętszej Eucharystii ma obowiązek przyjmować Komunię Świętą przynajmniej raz w roku.

§ 2. Ten nakaz powinien być wypełniony w okresie wielkanocnym, chyba że ze słusznej przyczyny wypełnia się go w innym czasie w ciągu roku.

Kan. 921 - § 1. Wierni znajdujący się z jakiegokolwiek przyczyny w niebezpieczeństwie śmierci, powinni zostać umocnieni Komunią Świętą podaną jako Wiatyk.

§ 2. Chociażby tego dnia już zostali pokrzepieni Komunią Świętą, to jednak bardzo się zaleca, aby – znalazłszy się w niebezpieczeństwie śmierci – przyjęli Komunię Świętą ponownie.

§ 3. Gdy niebezpieczeństwo śmierci trwa dłużej, zaleca się, aby Komunia Święta była udzielana wielokrotnie, w kolejnych dniach.

Kan. 922 - Udzielenia Świętego Wiatyku chorym nie należy zbytnio odkładać; duszpasterze powinni pilnie czuwać nad tym, by chorzy zostali nim pokrzepieni, gdy są w pełni świadomi.

Kan. 923 - Wierni mogą uczestniczyć w Ofierze eucharystycznej i przyjmować Komunię Świętą w każdym obrzędzie katolickim, z zachowaniem w mocy przepisu kan. 844.

Art. 3

OBRZĘDY I CEREMONIE CELEBRACJI EUCHARYSTYCZNEJ

Kan. 924 - § 1. Najświętsza Ofiara eucharystyczna powinna być składana z chleba i wina, do którego należy dodać trochę wody.

§ 2. Chleb powinien być czysto pszenny i świeżo upieczony, tak by nie było żadnego niebezpieczeństwa zepsucia.

§ 3. Wino powinno być naturalne, z owocu winorośli, i niezepsute.

Kan. 925 - Komunii Świętej należy udzielać tylko pod postacią chleba albo – zgodnie z przepisami liturgicznymi – pod obiema postaciami; w przypadku zaś konieczności, także tylko pod postacią wina.

Kan. 926 - Do celebracji eucharystycznej, zgodnie ze starożytną tradycją Kościoła łacińskiego, kapłan – bez względu na to, gdzie składa Ofiarę – powinien używać chleba praśnego.

Kan. 927 - Nawet w skrajnej konieczności bezwzględnie zabronione jest konsekrowanie jednej postaci bez drugiej albo obydwu postaci poza celebracją eucharystyczną.

Kan. 928 - Celebrację eucharystyczną należy sprawować w języku łacińskim albo w innym języku, pod warunkiem, że teksty liturgiczne zostały zatwierdzone zgodnie z prawem.

Kan. 929 - Przy celebrowaniu i udzielaniu Eucharystii kapłani oraz diakoni powinni używać szat liturgicznych wskazanych w rubrykach.

Kan. 930 - § 1. Kapłan chory albo w podeszłym wieku, który nie jest w stanie zachować pozycji stojącej, może sprawować Ofiarę eucharystyczną siedząc, zgodnie z przepisami liturgicznymi, jednak bez udziału wiernych, chyba że za zezwoleniem ordynariusza miejsca.

§ 2. Kapłan niewidomy albo dotknięty inną chorobą godziwie celebrować Ofiarę eucharystyczną, posługując się dowolnym zatwierdzonym tekstem Mszy Świętej, w razie potrzeby w obecności innego kapłana lub diakona albo nawet świeckiego, odpowiednio przygotowanego, by mu pomagać.

Art. 4

CZAS I MIEJSCE CELEBRACJI EUCHARYSTYCZNEJ

Kan. 931 - Celebracja i udzielanie Eucharystii może odbywać się każdego dnia i o każdej godzinie, z wyjątkiem tych, które są wykluczone przepisami liturgicznymi.

Kan. 932 - § 1. Celebrację eucharystyczną należy sprawować w miejscu świętym, chyba że w szczególnym przypadku do czego innego zmusza konieczność; celebracja powinna się wówczas odbywać w godnym miejscu.

§ 2. Ofiarę eucharystyczną należy sprawować na ołtarzu poświęconym lub pobłogosławionym; sprawując Ofiarę eucharystyczną poza miejscem świętym, wolno użyć odpowiedniego stołu, zawsze jednak z obrusem i korporałem.

Kan. 933 - Ze słusznej przyczyny i za wyraźnym zezwoleniem ordynariusza miejsca wolno kapłanowi celebrować Eucharystię w świątyni jakiegoś Kościoła albo wspólnoty kościelnej niemającej pełnej jedności z Kościołem katolickim, z wykluczeniem sytuacji wywołującej zgorznienie.

Rozdział II

PRZECHOWYWANIE I KULT NAJŚWIĘTSZEJ EUCHARYSTII

Kan. 934 - § 1. Najświętsza Eucharystia:

1° powinna być przechowywana w kościele katedralnym albo z nim zrównanym, w każdym kościele parafialnym, jak również w kościele lub kaplicy należącej do domu instytutu zakonnego albo stowarzyszenia życia apostołskiego;

2° może być przechowywana w kaplicy biskupa oraz, za zezwoleniem ordynariusza miejsca, w innych kościołach i kaplicach.

§ 2. W miejscach świętych, gdzie jest przechowywana Najświętsza Eucharystia, zawsze powinien być ktoś mający nad nią pieczę, a kapłan, jeżeli to możliwe, powinien tam celebrować Mszę Świętą przynajmniej dwa razy w miesiącu.

Kan. 935 - Nikomu nie wolno przechowywać Najświętszej Eucharystii u siebie ani zabierać jej ze sobą w drogę, wyjąwszy nagłą konieczność duszpasterską i z zachowaniem przepisów wydanych przez biskupa diecezjalnego.

Kan. 936 - W domu instytutu zakonnego albo w innym pobożnym zakładzie Najświętszą Eucharystię należy przechowywać tylko w kościele albo w głównej kaplicy należącej do domu; jednak ze słusznej przyczyny ordynariusz może zezwolić, aby była przechowywana także w innej kaplicy tegoż domu.

Kan. 937 - Jeżeli nie stoi na przeszkodzie poważna racja, kościół, w którym jest przechowywana Najświętsza Eucharystia, powinien być otwarty dla wiernych przynajmniej przez kilka godzin dziennie, aby mogli oddawać się modlitwie przed Najświętszym Sakramentem.

Kan. 938 - § 1. Najświętsza Eucharystia na stałe powinna być przechowywana tylko w jednym tabernakulum kościoła lub kaplicy.

§ 2. Tabernakulum, w którym przechowuje się Najświętszą Eucharystię, powinno być umieszczone w odznaczającej się, widocznej, stosownie przyozdobionej i odpowiedniej do modlitwy części kościoła lub kaplicy.

§ 3. Tabernakulum, w którym na stałe przechowuje się Najświętszą Eucharystię, ma być nieusuwalne, wykonane z materiału trwałego, nieprzezroczystego i tak zamknięte, by możliwie jak najbardziej wykluczyć niebezpieczeństwo profanacji.

§ 4. Przez wzgląd na ważną przyczynę wolno przechowywać Najświętszą Eucharystię, zwłaszcza w porze nocnej, w innym, bezpieczniejszym i godnym miejscu.

§ 5. Ten, kto sprawuje opiekę nad kościołem lub kaplicą, powinien dbać o to, by klucz od tabernakulum, w którym przechowuje się Najświętszą Eucharystię, był jak najstaranniej strzeżony.

Kan. 939 - Hostie konsekrowane, w liczbie odpowiedniej do potrzeb wiernych, powinny być przechowywane w puszcze lub niewielkim naczyniu i – po należyтым spożyciu starszych – często odnawiane.

Kan. 940 - Przed tabernakulum, w którym jest przechowywana Najświętsza Eucharystia, powinna stale świecić się specjalna lampa, oznaczająca obecność Chrystusa i wyrażająca cześć dla Niego.

Kan. 941 - § 1. W kościołach albo kaplicach, w których zezwala się na przechowywanie Najświętszej Eucharystii, można dokonywać jej wystawienia w puszcze lub monstrancji, z zachowaniem przepisów zawartych w księgach liturgicznych.

§ 2. Wystawienie Najświętszego Sakramentu nie może się odbywać w tej części kościoła lub kaplicy, gdzie właśnie celebrowana jest Msza Święta.

Kan. 942 - Zaleca się, by w tych kościołach i kaplicach organizowano corocznie uroczyste wystawienie Najświętszego Sakramentu przez odpowiedni czas, choćby z przerwami, aby miejscowa wspólnota mogła głębiej rozważać i adorować eucharystyczne misterium; jednakże

tego rodzaju wystawienie ma odbywać się tylko wtedy, gdy przewiduje się odpowiedni udział wiernych, i przy zachowaniu ustanowionych przepisów.

Kan. 943 - Szafarzem wystawienia Najświętszego Sakramentu i błogosławieństwa eucharystycznego jest kapłan lub diakon; samego wystawienia i schowania, jednak bez błogosławieństwa, w szczególnych okolicznościach może dokonać akolita, szafarz nadzwyczajny Komunii Świętej albo ktoś inny wyznaczony przez ordynariusza miejsca, z zachowaniem przepisów wydanych przez biskupa diecezjalnego.

Kan. 944 - § 1. Tam, gdzie – zdaniem biskupa diecezjalnego – jest to możliwe, należy dawać publiczne świadectwo czci dla Najświętszej Eucharystii, urządzając, zwłaszcza w uroczystość Ciała i Krwi Chrystusa, procesję prowadzoną po drogach publicznych.

§ 2. Do biskupa diecezjalnego należy wydawanie zarządzeń w celu zapewnienia uczestnictwa w procesjach oraz godności ich przebiegu.

Rozdział III

OFIARY SKŁADANE NA SPRAWOWANIE MSZY ŚWIĘTEJ

Kan. 945 - § 1. Zgodnie z uznanym przez Kościół zwyczajem, każdemu kapłanowi celebrującemu albo koncelebrującemu Mszę Świętą wolno przyjąć ofiarę złożoną po to, by odprawił Mszę Świętą według określonej intencji.

§ 2. Usilnie zaleca się kapłanom, aby także nie otrzymawszy ofiary, odprawiali Mszę Świętą w intencjach wiernych, zwłaszcza ubogich.

Kan. 946 - Wierni składający ofiarę po to, aby w ich intencjach została odprawiona Msza Święta, poprzez tę ofiarę przyczyniają się do dobra Kościoła oraz uczestniczą w jego trosce o utrzymanie szafarzy i dzieł.

Kan. 947 - Od ofiar mszalnych należy bezwzględnie odsuwać wszelkie znamiona, nawet tylko pozorne, transakcji lub handlu.

Kan. 948 - Należy odprawić oddzielnie Msze Święte według intencji tych, którzy złożyli osobną ofiarę, nawet niewielką, i od których została ona przyjęta*.

* Z uwzględnieniem art. 2 dekretu *Mos iugiter* wydanego przez Kongregację ds. Duchowieństwa, z dnia 22 lutego 1991 r., AAS 83 (1991), s. 445 – *przyp. red.*

Kan. 949 - Ten, kto jest zobowiązany do celebrowania Mszy Świętej i odprawienia jej według intencji tych, którzy złożyli ofiarę, zobowiązany jest do tego także wtedy, gdy bez jego winy przepadły przyjęte ofiary.

Kan. 950 - Jeżeli ktoś składa pewną sumę pieniędzy na odprawienie Mszy Świętych, nie określając ich liczby, należy to ustalić, biorąc pod uwagę wysokość ofiary przyjętą w miejscu przebywania ofiarodawcy, chyba że zgodnie z prawem należy domniemywać, że jego intencja była inna.

Kan. 951 - § 1. Kapłan celebrujący więcej Mszy Świętych w tym samym dniu, może każdą z nich odprawić według intencji, na którą została złożona ofiara, przy zachowaniu jednak zasady, że oprócz dnia Bożego Narodzenia, wolno mu zatrzymać dla siebie tylko jedną tylko ofiarę, pozostałe zaś ma obowiązek przekazać na cele wyznaczone przez ordynariusza, z dopuszczeniem jednak pewnej rekompensaty z tytułu zewnętrznego.

§ 2. Kapłan koncelebrujący w tym samym dniu drugą Mszę Świętą, nie może z żadnego tytułu przyjąć za nią ofiary.

Kan. 952 - § 1. Do synodu prowincjalnego albo do zebrania biskupów prowincji należy określenie dekretem dla całej prowincji, jaka powinna być ofiara składana na sprawowanie Mszy Świętej i odprawienie jej w określonej intencji, a kapłanowi nie wolno domagać się wyższej kwoty; wolno mu jednak przyjąć dobrowolnie złożoną ofiarę na odprawienie Mszy Świętej, zarówno wyższą od określonej, jak również niższą.

§ 2. Gdzie nie ma takiego dekretu, należy zachować zwyczaj obowiązujący w diecezji.

§ 3. Także członkowie wszystkich instytutów zakonnych powinni zastosować się do tegoż dekretu albo miejscowego zwyczaju, o których mowa w § 1 i 2.

Kan. 953 - Nikomu nie wolno przyjąć tylu ofiar na Msze Święte do osobistego odprawienia, że samemu nie podoła się spełnić tego zobowiązania w ciągu roku.

Kan. 954 - Jeżeli w niektórych kościołach albo kaplicach zgłaszane są prośby o odprawienie większej liczby Mszy Świętych, niż można tam odprawić, wolno odprawić je gdzie indziej, chyba że ofiarodawcy wyraźnie ujawnili wolę przeciwną.

Kan. 955 - § 1. Kto zamierza powierzyć innym Msze Święte do odprawienia w określonych intencjach, powinien jak najszybciej zlecić ich odprawienie wybranym przez siebie kapłanom, byleby tylko był pewien, że są oni ponad wszelkim podejrzeniem; ma obowiązek przyjętą ofiarę przekazać w całości, chyba że na pewno wiadomo, iż nadwyżka w stosunku do wysokości obowiązującej w diecezji została dana ze względu na osobę; ciąży na nim również obowiązek troski o odprawienie Mszy Świętych, dopóki nie uzyska potwierdzenia tak o przejęciu zobowiązania, jak i o otrzymaniu ofiary.

§ 2. Czas, w którym należy odprawić Msze Święte, liczy się od dnia przyjęcia zobowiązania przez kapłana mającego je odprawić, o ile nie zaznaczono inaczej.

§ 3. Ci, którzy powierzają innym Msze Święte do odprawienia, powinni od razu zapisać w księdze zarówno Msze Święte, które przyjęli, jak i te, które przekazali innym, odnotowując również wysokość ofiary.

§ 4. Każdy kapłan powinien dokładnie zapisywać Msze Święte, które przyjął do odprawienia i które odprawił.

Kan. 956 - Wszyscy i poszczególni zarządcy pobożnych fundacji albo ci, którzy w jakikolwiek sposób są zobowiązani do troski o odprawienie Mszy Świętych, czy to duchowni czy świeccy, powinni przesłać do własnych ordynariuszy, w sposób przez nich określony, te zobowiązania mszalne, których nie wypełniono w ciągu roku.

Kan. 957 - Obowiązek i prawo czuwania nad wypełnieniem zobowiązań mszalnych w kościołach duchowieństwa diecezjalnego należy do ordynariusza miejsca, w kościołach instytutów zakonnych albo stowarzyszeń życia apostołskiego – do ich przełożonych.

Kan. 958 - § 1. Proboszcz, jak również rektor kościoła albo innego pobożnego miejsca, w których zwykło się przyjmować ofiary mszalne, powinni mieć specjalną księgę, w której należy dokładnie zapisywać liczbę Mszy Świętych do odprawienia, wraz z intencją i złożoną ofiarą, jak również ich odprawienie.

§ 2. Ordynariusz jest zobowiązany każdego roku sprawdzać te księgi osobiście albo przez innych.

Tytuł IV

SAKRAMENT POKUTY

Kan. 959 - W sakramencie pokuty wierni, którzy wyznają grzechy uprawnionemu szafarzowi, żałując za nie i mając postanowienie poprawy, przez rozgrzeszenie udzielone przez tegoż szafarza otrzymują od Boga odpuszczenie grzechów popełnionych po chrzcie i jednocześnie dostępują pojednania z Kościołem, któremu grzesząc, zadali ranę.

Rozdział I

SPRAWOWANIE SAKRAMENTU

Kan. 960 - Indywidualna i integralna spowiedź oraz rozgrzeszenie stanowią jedyny zwyczajny sposób, przez który wierny, świadomy grzechu ciężkiego, dostępuje pojednania z Bogiem i Kościołem; jedynie niemożliwość fizyczna lub moralna zwalnia od takiej spowiedzi – w takim przypadku pojednanie może się dokonać również innymi sposobami.

Kan. 961 - § 1. Nie można udzielić rozgrzeszenia jednocześnie wielu penitentom w sposób ogólny, bez uprzedniej indywidualnej spowiedzi, chyba że:

1° zagraża bezpośrednio niebezpieczeństwo śmierci i nie wystarcza czasu na to, by kapłan lub kapłani wysłuchali spowiedzi poszczególnych penitentów;

2° istnieje poważna konieczność, a mianowicie, gdy ze względu na liczbę penitentów nie ma dostatecznie wielu spowiedników do należytego wysłuchania spowiedzi każdego z osobna w odpowiednim czasie, na skutek czego penitenci bez własnej winy byliby zmuszeni do pozostawania przez długi czas bez łaski sakramentalnej albo Komunii Świętej; za wystarczającą konieczność nie uważa się jednak sytuacji, gdy spowiednicy nie mogą być dostępni jedynie z powodu wielkiego napływu penitentów, jaki może się zdarzyć podczas wielkiej uroczystości albo pielgrzymki.

§ 2. Wydawanie osądu, czy zachodzą warunki wymagane zgodnie z § 1, 2°, należy do biskupa diecezjalnego, który wzięwszy pod uwagę kryteria uzgodnione z pozostałymi członkami konferencji biskupów, może określić przypadki, w których zachodzi taka konieczność.

Kan. 962 - § 1. Aby wierny mógł ważnie skorzystać z sakramentalnego rozgrzeszenia udzielonego wielu penitentom jednocześnie, wymaga się nie tylko, by był odpowiednio

usposobiony, lecz również, by jednocześnie powziął postanowienie, że we właściwym czasie indywidualnie wyspowiada się z grzechów ciężkich, których teraz nie może w ten sposób wyznać.

§ 2. Wiernych w miarę możliwości, także przy okazji otrzymywania rozgrzeszenia ogólnego, należy pouczać o wymogach określonych w § 1, a rozgrzeszenie ogólne powinno poprzedzić wezwanie – również w niebezpieczeństwie śmierci, jeżeli tylko czas na to pozwala – by każdy postarał się wzbudzić w sobie akt żalu.

Kan. 963 - Z zachowaniem obowiązku, o którym mowa w kan. 989, ten, komu zostały odpuszczone grzechy ciężkie na mocy rozgrzeszenia ogólnego, powinien jak najszybciej przy nadarzającej się okazji przystąpić do spowiedzi indywidualnej, zanim otrzyma kolejne rozgrzeszenie ogólne, chyba że zaistnieje słuszna przyczyna.

Kan. 964 - § 1. Miejscem właściwym do przyjmowania sakramentalnych spowiedzi jest kościół albo kaplica.

§ 2. Konferencja biskupów powinna ustanowić przepisy dotyczące miejsca spowiedzi, zapewniające, by zawsze w miejscu widocznym były konfesjonały zaopatrzone w stałą kratę między penitentem i spowiednikiem, tak by wierni, którzy tego pragną, mogli z nich swobodnie korzystać.

§ 3. Spowiedzi nie wolno przyjmować poza konfesjonałem, chyba że zaistnieje słuszna przyczyna.

Rozdział II

SZAFARZ SAKRAMENTU POKUTY

Kan. 965 - Szafarzem sakramentu pokuty jest jedynie kapłan.

Kan. 966 - § 1. Do ważnego odpuszczenia grzechów wymaga się, aby szafarz oprócz władzy święceń posiadał upoważnienie do jej wykonywania w odniesieniu do wiernych, którym udziela rozgrzeszenia.

§ 2. Takie upoważnienie może kapłan otrzymać albo na mocy samego prawa, albo udzielenia dokonanego przez właściwą władzę, zgodnie z kan. 969.

Kan. 967 - § 1. Oprócz Biskupa Rzymskiego upoważnienie do spowiadania wiernych na całym świecie na mocy samego prawa posiadają kardynałowie; podobnie biskupi, którzy też wszędzie godziwie z niego mogą korzystać, chyba że w konkretnym przypadku sprzeciwiłby się temu biskup diecezjalny.

§ 2. Ci, którzy posiadają upoważnienie do stałego spowiadania, czy to na mocy urzędu, czy też udzielenia go przez ordynariusza miejsca inkardynacji albo miejsca, w którym mają stałe zamieszkanie, mogą z tego upoważnienia korzystać wszędzie, chyba że w konkretnym przypadku sprzeciwiłby się ordynariusz miejsca, z zachowaniem w mocy przepisów kan. 974 § 2 i 3.

§ 3. Ci, którzy na mocy urzędu albo udzielenia przez właściwego przełożonego, zgodnie z kan. 968 § 2 i 969 § 2, posiadają upoważnienie do spowiadania, na mocy samego prawa posiadają takie upoważnienie wszędzie względem członków instytutu lub stowarzyszenia oraz innych osób dniem i nocą przebywających w domu instytutu albo stowarzyszenia; korzystają też z niego

godziwie, chyba że jakiś przełożony wyższy w konkretnym przypadku wyraziłby sprzeciw dotyczący swoich podwładnych.

Kan. 968 - § 1. Na mocy urzędu upoważnienie do spowiadania posiadają ordynariusz miejsca, kanonik penitencjarz, a także proboszcz oraz inni, którzy zastępują proboszcza – każdy na swoim terenie.

§ 2. Na mocy urzędu przełożeni instytutów zakonnych lub stowarzyszeń życia apostołskiego – jeżeli są one kleryckie i na prawie papieskim – którzy zgodnie z postanowieniami konstytucji mają wykonawczą władzę rządzenia, posiadają upoważnienie do spowiadania swoich podwładnych oraz innych osób przebywających dniem i nocą w domu instytutu lub stowarzyszenia, z zachowaniem jednak w mocy przepisu kan. 630 § 4.

Kan. 969 - § 1. Jedynie ordynariusz miejsca jest właściwy do udzielania każdemu prezbiterowi upoważnienia do spowiadania wszystkich wiernych; jednakże prezbiterzy, którzy są członkami instytutów zakonnych, nie mogą korzystać z takiego upoważnienia bez zezwolenia, przynajmniej domniemanego, własnego przełożonego.

§ 2. Przełożony instytutu zakonnego lub stowarzyszenia życia apostołskiego, o którym mowa w kan. 968 § 2, jest właściwy do udzielenia wszystkim prezbiterom upoważnienia do spowiadania własnych jego podwładnych oraz innych osób przebywających dniem i nocą w domu.

Kan. 970 - Upoważnienia do spowiadania wolno udzielać tylko prezbiterom, którzy zostali uznani za zdatnych w drodze egzaminu albo o których zdatości skądinąd wiadomo.

Kan. 971 - Ordynariusz miejsca nie może udzielać prezbiterowi upoważnienia do stałego spowiadania, chociażby w jego okręgu miał stałe lub tymczasowe zamieszkanie, zanim nie wysłucha, o ile to możliwe, zdania ordynariusza tegoż prezbitera.

Kan. 972 - Właściwa władza, o której mowa w kan. 969, może udzielić upoważnienia do spowiadania na czas nieokreślony lub określony.

Kan. 973 - Upoważnienia do stałego spowiadania należy udzielać na piśmie.

Kan. 974 - § 1 Ordynariusz miejsca oraz właściwy przełożony nie może bez poważnej przyczyny odwoływać upoważnienia do stałego spowiadania.

§ 2. Po odwołaniu upoważnienia przez ordynariusza miejsca, który go udzielił, a o którym mowa w kan. 967 § 2, prezbiter traci upoważnienie do spowiadania wszędzie; po odwołaniu tego upoważnienia przez innego ordynariusza miejsca, prezbiter traci je tylko na terytorium odwołującego.

§ 3. Każdy ordynariusz miejsca, który odwołał jakiemś prezbiterowi upoważnienie do spowiadania, powinien powiadomić jego ordynariusza własnego z racji inkardynacji, albo – gdy chodzi o członka instytutu zakonnego – jego właściwego przełożonego.

§ 4. Po odwołaniu upoważnienia do spowiadania przez własnego przełożonego wyższego prezbiter wszędzie traci władzę spowiadania członków instytutu; po odwołaniu tego upoważnienia przez innego właściwego przełożonego prezbiter traci je tylko w odniesieniu do podwładnych w jego okręgu.

Kan. 975 - Upoważnienie, o którym mowa w kan. 967 § 2, ustaje – oprócz odwołania – wraz z utratą urzędu lub ekskardynacją albo utratą stałego zamieszkania.

Kan. 976 - Każdy kapłan, chociażby nie miał upoważnienia do spowiadania, ważnie i godziwie uwalnia każdego penitenta znajdującego się w niebezpieczeństwie śmierci od wszelkich cenzur i grzechów, nawet gdy byłby obecny kapłan upoważniony.

Kan. 977 - Rozgrzeszenie współnika w grzechu przeciw szóstemu przykazaniu Dekalogu jest nieważne, poza niebezpieczeństwem śmierci.

Kan. 978 - § 1. Kapłan powinien pamiętać, że słuchając spowiedzi, pełni jednocześnie funkcję sędziego i lekarza oraz że został przez Boga ustanowiony szafarzem zarówno boskiej sprawiedliwości, jak i miłosierdzia, aby przyczynić się do czci Bożej i zbawienia dusz.

§ 2. Spowiednik jako szafarz Kościoła w sprawowaniu sakramentu powinien ściśle stosować się do nauki Magisterium i przepisów wydanych przez właściwą władzę.

Kan. 979 - Stawiając pytania, kapłan powinien postępować roztropnie i dyskretnie, uwzględniając stan i wiek penitenta, oraz powstrzymać się od pytania o imię i nazwisko współnika.

Kan. 980 - Jeżeli spowiednik nie ma wątpliwości co do usposobienia penitenta, a ten prosi o rozgrzeszenie, nie wolno mu go odmawiać ani odkładać.

Kan. 981 - Spowiednik powinien nałożyć zbawienne i odpowiednie zadośćuczynienie, stosownie do rodzaju i liczby grzechów, z uwzględnieniem jednak sytuacji penitenta; penitent jest zobowiązany osobiście wypełnić zadośćuczynienie.

Kan. 982 - Kto wyznaje w spowiedzi, że niewinnego spowiednika fałszywie oskarżył przed władzą kościelną o przestępstwo nakłaniania do grzechu przeciw szóstemu przykazaniu, nie może być rozgrzeszony, dopóki formalnie nie odwoła fałszywego doniesienia i nie będzie gotowy do naprawienia szkód, jeżeli takie wynikły.

Kan. 983 - § 1. Tajemnica sakramentalna jest nienaruszalna; dlatego absolutnie nie wolno spowiednikowi słowami lub w jakikolwiek inny sposób i z jakiegokolwiek przyczyny w czymkolwiek zdradzić penitenta.

§ 2. Obowiązek zachowania tajemnicy ma także tłumacz, jeżeli jest obecny, jak również wszyscy inni, którzy w jakikolwiek sposób uzyskali ze spowiedzi informację o grzechach.

Kan. 984 - § 1. Bezwzględnie zakazuje się spowiednikowi korzystania z wiedzy uzyskanej ze spowiedzi, jeżeli byłoby to ze szkodą dla penitenta, nawet przy wykluczeniu wszelkiego niebezpieczeństwa niedochowania tajemnicy.

§ 2. Ten, kto został postawiony u władzy, nie może w zewnętrznym zarządzaniu w żaden sposób korzystać z wiadomości, jakie uzyskał o grzechach kiedykolwiek wyznanych w spowiedzi.

Kan. 985 - Mistrz nowicjuszy i jego pomocnik, rektor seminarium albo innego zakładu wychowawczego nie mogą przyjmować spowiedzi swoich uczniów mieszkających w tym samym domu, chyba że w poszczególnych przypadkach uczniowie sami z własnej woli o to proszą.

Kan. 986 - § 1. Każdy, komu na mocy urzędu została zlecona troska duszpasterska, jest zobowiązany dbać o to, by mogli się wyspowiadać powierzeni mu wierni, którzy proszą o to we właściwy sposób, a także by dać im sposobność przystępowania do indywidualnej spowiedzi w ustalonych i dogodnych dla nich dniach i godzinach.

§ 2. W nagłej konieczności każdy spowiednik ma obowiązek spowiadać wiernych, a w niebezpieczeństwie śmierci – każdy kapłan.

Rozdział III

PENITENT

Kan. 987 - Wierny, aby otrzymać zbawcze lekarstwo sakramentu pokuty, powinien być tak usposobiony, by odrzucając grzechy, które popełnił, i mając postanowienie poprawy, nawracał się do Boga.

Kan. 988 - § 1. Wierny jest zobowiązany wyznać co do liczby i rodzaju wszystkie grzechy ciężkie popełnione po chrzcie, dotąd nieodpuszczone bezpośrednio na mocy władzy kluczy Kościoła i niewyznane w indywidualnej spowiedzi, które sobie przypomina po dokładnym rachunku sumienia.

§ 2. Zaleca się wiernym, by wyznawali także grzechy powszednie.

Kan. 989 - Każdy wierny, po osiągnięciu wieku rozeznania, zobowiązany jest przynajmniej raz w roku szczerze wyznać swoje grzechy ciężkie.

Kan. 990 - Nikomu nie zakazuje się spowiadać za pośrednictwem tłumacza, z wykluczeniem wszakże nadużyć i zgorszenia oraz z zachowaniem w mocy przepisu kan. 983 § 2.

Kan. 991 - Każdemu wiernemu wolno wyznać swoje grzechy wybranemu przez siebie spowiednikowi, także innego obrządku, zatwierdzonemu zgodnie z prawem.

Rozdział IV

ODPUSTY

Kan. 992 - Odpust jest darowaniem wobec Boga kary doczesnej za grzechy odpuszczone już co do winy; otrzymuje go wierny należycie usposobiony i pod pewnymi określonymi warunkami, za pośrednictwem Kościoła, który jako szafarz odkupienia autorytatywnie rozporządza i dysponuje skarbcem zadośćuczynień Chrystusa i świętych.

Kan. 993 - Odpust jest cząstkowy albo zupełny, zależnie od tego, czy uwalnia od kary doczesnej należnej za grzechy w części albo w całości.

Kan. 994 - Odpusty – czy to cząstkowe, czy zupełne – każdy wierny może zyskiwać dla siebie albo ofiarowywać za zmarłych na sposób wstawiennictwa.

Kan. 995 - § 1. Oprócz najwyższej władzy kościelnej, odpustów mogą udzielać tylko ci, którym tę władzę przyznaje prawo albo udziela jej Biskup Rzymski.

§ 2. Żadna władza niższa niż Biskup Rzymski nie może udzielać innym władzy udzielania odpustów, chyba że zostało to jej wyraźnie przyznane przez Stolicę Apostolską.

Kan. 996 - § 1. Aby być zdolnym do uzyskania odpustów, należy być ochrzczonym, nieekskomunikowanym i znajdować się w stanie łaski, przynajmniej pod koniec wypełniania wskazanych czynności.

§ 2. Aby zaś podmiot zdolny do uzyskania odpustów rzeczywiście je uzyskał, powinien mieć przynajmniej ogólną intencję ich otrzymania oraz wypełnić w określonym czasie i we właściwy sposób nakazane czynności, zgodnie z brzmieniem przepisu udzielającego.

Kan. 997 - Przy udzielaniu odpustów i korzystaniu z nich należy ponadto stosować się do innych przepisów zawartych w szczególnych ustawach kościelnych.

Tytuł V

SAKRAMENT NAMASZCZENIA CHORYCH

Kan. 998 - Namaszczenie chorych, przez które Kościół powierza Chrystusowi cierpiącemu i uwielbionemu wiernych niebezpiecznie chorych, aby ich podtrzymał i zbawił, jest udzielane przez namaszczenie ich olejem i wypowiedzenie słów określonych w księgach liturgicznych.

Rozdział I

SPRAWOWANIE SAKRAMENTU

Kan. 999 - Olej używany w namaszczeniu chorych mogą, oprócz biskupa, pobłogosławić:

1° ci, którzy są zrównani przez prawo z biskupem diecezjalnym;

2° w razie konieczności każdy prezbiter, jednak tylko w czasie sprawowania sakramentu.

Kan. 1000 - § 1. Namaszczenia powinny być dokonywane dokładnie, przy zastosowaniu słów, porządku oraz sposobu wskazanego w księgach liturgicznych; jednak w razie konieczności wystarcza jedno namaszczenie na czole lub nawet na innej części ciała i wypowiedzenie pełnej formuły.

§ 2. Szafarz powinien dokonywać namaszczeń własną ręką, chyba że poważna racja skłania do posłużenia się narzędziem.

Kan. 1001 - Duszpasterze i bliscy chorych powinni troszczyć się, by zostali oni umocnieni tym sakramentem w odpowiednim czasie.

Kan. 1002 - Wspólne sprawowanie namaszczenia chorych, jednocześnie dla wielu chorych, którzy są odpowiednio przygotowani i należycie usposobieni, może być dokonywane zgodnie z przepisami biskupa diecezjalnego.

Rozdział II

SZAFARZ NAMASZCZENIA CHORYCH

Kan. 1003 - § 1. Namaszczenia chorych ważnie udziela każdy kapłan i jedynie kapłan.

§ 2. Obowiązek i prawo udzielania namaszczenia chorych mają wszyscy kapłani, którym została zlecona opieka duszpasterska, w stosunku do wiernych powierzonych ich pasterskiej trosce; z rozumnej przyczyny każdy inny kapłan może udzielić tego sakramentu za zgodą – przynajmniej domniemaną – kapłana, o którym mowa wyżej.

§ 3. Każdy kapłan może nosić ze sobą pobłogosławiony olej, by w razie konieczności móc udzielić sakramentu namaszczenia chorych.

Rozdział III

OSOBY, KTÓRYM NALEŻY UDZIELAĆ NAMASZCZENIA CHORYCH

Kan. 1004 - § 1. Namaszczenia chorych można udzielić wiernemu, który osiągnąwszy zdolność używania rozumu, z powodu choroby lub starości zaczyna znajdować się w niebezpieczeństwie.

§ 2. Sakrament ten wolno powtórzyć, jeżeli chory po wyzdrowieniu znowu ciężko zachorował albo jeżeli w czasie trwania tej samej choroby niebezpieczeństwo stało się poważniejsze.

Kan. 1005 - W razie wątpliwości, czy chory osiągnął zdolność używania rozumu, czy poważnie choruje lub czy zmarł, należy udzielić tego sakramentu.

Kan. 1006 - Sakramentu należy udzielać chorym, którzy – będąc jeszcze w stanie świadomości – przynajmniej pośrednio o niego prosili.

Kan. 1007 - Nie wolno udzielać namaszczenia chorych tym, którzy trwają z uporem w jawnym grzechu ciężkim.

Tytuł VI

ŚWIĘCENIA

Kan. 1008 - Na mocy ustanowienia Bożego, przez sakrament święceń niektórzy spośród wiernych, naznaczeni niezatartym charakterem, są ustanawiani świętymi szafarzami; są oni mianowicie konsekrowani i przeznaczeni, by – każdy odpowiednio do swojego stopnia – służyć Ludowi Bożemu z nowego i szczególnego tytułu.

Kan. 1009 - § 1. Święceniami są: biskupstwo, prezbiterat i diakonat.

§ 2. Są one udzielane przez nałożenie rąk i modlitwę konsekracyjną, określoną dla poszczególnych stopni w księgach liturgicznych.

§ 3. Ci, którzy zostali ustanowieni biskupami lub prezbiterami, otrzymują misję i uprawnienie do działania w osobie Chrystusa-Głowy, natomiast diakoni są umocnieni do służenia Ludowi Bożemu w posłudze liturgii, słowa i miłości.

Rozdział I

SPRAWOWANIE I SZAFARZ ŚWIĘCEŃ

Kan. 1010 - Święcenia należy sprawować podczas uroczystej Mszy Świętej, w niedzielę lub święto nakazane, lecz z racji duszpasterskich można ich udzielać także w inne dni, nie wyłączając powszednich.

Kan. 1011 - § 1. Święcenia należy sprawować z reguły w kościele katedralnym; jednak z racji duszpasterskich wolno je sprawować w innym kościele albo kaplicy.

§ 2. Na święcenia należy zapraszać duchownych oraz innych wiernych, aby jak najliczniej uczestniczyli w ich sprawowaniu.

Kan. 1012 - Szafarzem święceń jest biskup konsekrowany.

Kan. 1013 - Żaden biskup nie może nikogo konsekrować na biskupa, zanim nie upewni się o papieskim zleceniu.

Kan. 1014 - Jeżeli Stolica Apostolska nie udzieliła dyspensy, biskup, główny konsekратор, podczas konsekracji biskupiej powinien dobrać sobie przynajmniej dwóch biskupów konsekrujących; jest ze wszech miar stosowne, aby razem z nimi konsekrowali elekta wszyscy obecni biskupi.

Kan. 1015 - § 1. Kandydat do prezbiteratu i diakonatu powinien być wyświęcony przez własnego biskupa albo na podstawie dymisoriów wystawionych przez niego zgodnie z prawem.

§ 2. Biskup własny, jeżeli nie ma uzasadnionej przeszkody, powinien osobiście wyświęcać swoich podwładnych; bez apostolskiego indultu nie może jednak godziwie wyświęcić podwładnego należącego do obrządku wschodniego.

§ 3. Kto może wystawić dymisorie do przyjęcia święceń, sam może również osobiście tych święceń udzielić, jeżeli ma sakrę biskupią.

Kan. 1016 - Gdy chodzi o święcenia diakonatu udzielane tym, którzy pragną być włączeni do duchowieństwa diecezjalnego, biskupem własnym jest biskup diecezji, w której kandydat ma stałe zamieszkanie, albo diecezji, której postanowił się poświęcić; gdy chodzi o święcenia prezbiteratu duchownych diecezjalnych, biskupem własnym jest biskup diecezji, do której kandydat został inkardynowany przez diakonat.

Kan. 1017 - Biskup nie może udzielać święceń poza własnym terytorium, chyba że za zezwoleniem biskupa diecezjalnego.

Kan. 1018 - § 1. Dymisorie dla kandydatów do duchowieństwa diecezjalnego może wystawiać:

1° biskup własny, o którym mowa w kan. 1016;

2° administrator apostolski oraz – za zgodą kolegium konsultorów – administrator diecezjalny; ponadto prowikariusz i proprefekt apostolski, za zgodą rady, o której mowa w kan. 495 § 2.

§ 2. Administratorowi diecezjalnemu, prowikariuszowi i proprefektowi apostolskiemu nie wolno wystawiać dymisoriów tym, którym święceń odmówił biskup diecezjalny albo wikariusz lub prefekt apostolski.

Kan. 1019 - § 1. Przełożonemu wyższemu kleryckiego instytutu zakonnego na prawie papieskim albo kleryckiego stowarzyszenia życia apostolskiego na prawie papieskim przysługuje udzielanie dymisoriów do diakonatu i prezbiteratu swoim podwładnym, którzy zgodnie z konstytucjami zostali wiecześnie lub definitywnie przyjęci do instytutu albo do stowarzyszenia.

§ 2. Święcenia wszystkich pozostałych alumnów z wszelkich instytutów albo stowarzyszeń są regulowane prawem obowiązującym duchownych diecezjalnych, z odwołaniem jakiegokolwiek indultu udzielonego przełożonym.

Kan. 1020 - Nie wolno udzielać dymisoriów przed zebraniem wszystkich świadectw i dokumentów wymaganych przez prawo zgodnie z kan. 1050 i 1051.

Kan. 1021 - Dymisorie można przesłać każdemu biskupowi pozostającemu we wspólnocie ze Stolicą Apostolską, z wyjątkiem biskupa innego obrządku niż kandydat do święceń, chyba że został udzielony indult apostolski.

Kan. 1022 - Biskup udzielający święceń, otrzymawszy wymagane prawem dymisorie, nie może przystępować do święceń, dopóki nie upewni się całkowicie o autentyczności dymisoriów.

Kan. 1023 - Dymisorie mogą być ograniczone albo odwołane przez udzielającego albo jego następcę; gdy jednak zostały udzielone, nie tracą ważności wraz z ustaniem władzy tego, kto ich udzielił.

Rozdział II

KANDYDACI DO ŚWIĘCEŃ

Kan. 1024 - Święcenia ważnie przyjmuje jedynie mężczyzna ochrzczony.

Kan. 1025 - § 1. Do godziwego udzielenia święceń prezbiteratu lub diakonatu wymaga się, aby kandydat, po odbyciu zgodnie z prawem próby, posiadał – według oceny własnego biskupa albo właściwego przełożonego wyższego – wymagane przymioty, nie był związany żadną nieprawidłowością lub przeszkodą, a także by wypełnił wymagania wstępne, zgodnie z przepisami kan. 1033-1039; ponadto niezbędne są dokumenty, o których mowa w kan. 1050; powinno być również przeprowadzone badanie, o którym mowa w kan. 1051.

§ 2. Wymaga się ponadto, by według oceny tegoż uprawnionego przełożonego, kandydat do święceń był przydatny dla posługi Kościoła.

§ 3. Biskup udzielający święceń własnemu podwładnemu, który jest przeznaczony dla innej diecezji, musi mieć pewność, że wyświęcany będzie do tej diecezji przyjęty.

Art. 1

WYMAGANIA STAWIANE KANDYDATOM DO ŚWIĘCEŃ

Kan. 1026 - Wyświęcić można tylko tego, kto cieszy się należyłą wolnością. Pod żadnym pozorem i w żaden sposób nie wolno nikogo zmuszać z jakiegokolwiek przyczyny do przyjęcia święceń lub kanonicznie zdatnego odwozić od ich przyjęcia.

Kan. 1027 - Kandydaci do diakonatu i prezbiteratu muszą być uformowani przez dokładne przygotowanie, zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 1028 - Biskup diecezjalny albo właściwy przełożony ma troszczyć się o to, by kandydaci przed promowaniem do określonego święcenia zostali należycie pouczeni o tym, co dotyczy tego święcenia i związanych z nim obowiązków.

Kan. 1029 - Do święceń wolno promować jedynie tych, którzy – według roztropnej oceny własnego biskupa albo właściwego przełożonego wyższego i po rozważeniu wszystkich okoliczności – mają nieskażoną wiarę, kierują się prawidłową intencją, posiadają wymaganą wiedzę, cieszą się dobrą opinią, mają nienaganne obyczaje i wypróbowane cnoty, jak również inne przymioty fizyczne i psychiczne, odpowiadające przyjmowanemu święceniu.

Kan. 1030 - Własny biskup lub właściwy przełożony wyższy może zabronić przystąpienia do prezbiteratu podległym sobie diakonom, przeznaczonym do prezbiteratu, jedynie na skutek przyczyny kanonicznej, chociażby była tajna, z zastrzeżeniem możliwości wniesienia rekursu, zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 1031 - § 1. Prezbiteratu można udzielać tylko tym, którzy ukończyli dwudziesty piąty rok życia i osiągnęli wystarczającą dojrzałość, z zachowaniem ponadto odstępu przynajmniej sześciu miesięcy między diakonatem i prezbiteratem; tych, którzy są przeznaczeni do prezbiteratu, można dopuścić do święceń diakonatu dopiero po ukończeniu dwudziestego trzeciego roku życia.

§ 2. Kandydat do stałego diakonatu, nieżonaty, może być dopuszczony do tegoż diakonatu dopiero po ukończeniu przynajmniej dwudziestego piątego roku życia; ten zaś, kto jest związany małżeństwem, nie wcześniej niż po ukończeniu przynajmniej trzydziestego piątego roku życia i po uzyskaniu zgody żony.

§ 3. Konferencje biskupów mogą ustanowić przepis, na mocy którego wymaga się wyższego wieku do prezbiteratu i diakonatu stałego.

§ 4. Dyspensa powyżej jednego roku od wieku wymaganego zgodnie z przepisami § 1 i 2 jest zarezerwowana dla Stolicy Apostolskiej.

Kan. 1032 - § 1. Aspiranci do prezbiteratu mogą być promowani do diakonatu dopiero po ukończeniu piątego roku studiów filozoficzno-teologicznych.

§ 2. Po zakończeniu studiów diakon powinien przez odpowiedni czas, określony przez biskupa lub właściwego przełożonego wyższego, brać udział w duszpasterstwie, wykonując święcenie diakońskie, zanim zostanie promowany do prezbiteratu.

§ 3. Aspirant do diakonatu stałego może być promowany do tego święcenia dopiero po zakończeniu okresu formacji.

Art. 2

WSTĘPNE WYMAGANIA DO ŚWIĘCEŃ

Kan. 1033 - Do święceń może być godziwie promowany tylko ten, kto przyjął sakrament bierzmowania.

Kan. 1034 - § 1. Aspirant do diakonatu lub prezbiteratu nie może zostać wyświęcony, jeżeli wcześniej, przez liturgiczny obrzęd dopuszczenia, nie został włączony do grona kandydatów przez władzę, o której mowa w kan. 1016 i 1019, po uprzednim przedłożeniu własnoręcznie napisanej i podpisanej prośby oraz po jej zaakceptowaniu na piśmie przez tę władzę.

§ 2. Nie jest zobowiązany zwracać się o takie dopuszczenie ten, kto przez śluby został włączony do instytutu kleryckiego.

Kan. 1035 - § 1. Zanim ktoś zostanie promowany do diakonatu, czy to stałego czy przejściowego, wymaga się, by przyjął i przez odpowiedni czas wykonywał posługi lektora i akolity.

§ 2. Między udzieleniem akolitu i diakonatu należy zachować odstęp przynajmniej sześciu miesięcy.

Kan. 1036 - Aby kandydat mógł być promowany do diakonatu albo do prezbiteratu, powinien przedstawić własnemu biskupowi albo właściwemu przełożonemu wyższemu własnoręcznie sporządzone i podpisane oświadczenie stwierdzające, że z własnej i nieprzymuszonej woli przyjmie święcenia oraz że na zawsze poświęci się posłudze kościelnej, prosząc jednocześnie o dopuszczenie do święceń, które ma przyjąć.

Kan. 1037 - Nieżonaty promowany do stałego diakonatu, jak również promowany do prezbiteratu, nie mogą zostać dopuszczeni do święceń diakonatu, zanim w ustanowionym obrzędzie, publicznie wobec Boga i Kościoła, nie podejmą obowiązku celibatu, albo zanim nie złożą ślubów wieczystych w instytucie zakonnym*.

* Z uwzględnieniem art. 5 dekretu *Ritus Ordinationum* wydanego przez Kongregację ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, z dnia 29 czerwca 1989 r., AAS 82 (1990), s. 827 – *przyp. red.*

Kan. 1038 - Diakon, który odmawia przyjęcia prezbiteratu, nie może otrzymać zakazu wykonywania przyjętego święcenia, chyba że jest związany przeszkodą kanoniczną albo – według osądu biskupa diecezjalnego albo właściwego przełożonego wyższego – zaistniała jakaś inna poważna przyczyna.

Kan. 1039 - Wszyscy, którzy mają być promowani do którychkolwiek święceń, zobowiązani są odprawić przynajmniej pięciodniowe rekolekcje, w miejscu i w sposób określony przez ordynariusza; zanim biskup przystąpi do udzielania święceń, ma się upewnić, że kandydaci rekolekcje te należycie odprawili.

Art. 3

NIEPRAWIDŁOWOŚCI ORAZ INNE PRZESZKODY

Kan. 1040 - Zabrania się przyjmowania święceń tym, którzy są związani jakąkolwiek przeszkodą, czy to trwałą, która nazywa się nieprawidłowością, czy też zwykłą; nie można jednak zaciągnąć przeszkody innej niż wymienione w kanonach, które następują.

Kan. 1041 - Do przyjęcia święceń nieprawidłowi są:

1° ten, kto jest dotknięty jakąkolwiek postacią amencji albo inną chorobą psychiczną, wskutek której – po zasięgnięciu opinii biegłych – jest uznany za niezdolnego do właściwego wykonywania posługi;

2° ten, kto popełnił przestępstwo apostazji, herezji albo schizmy;

3° ten, kto usiłował zawrzeć małżeństwo, nawet tylko cywilne, czy to sam będąc związany przeszkodą do zawarcia małżeństwa z racji węzła małżeńskiego albo święceń, albo wieczystego publicznego ślubu czystości, czy to usiłując je zawrzeć z kobietą związaną ważnym małżeństwem albo takim samym ślubem;

4° ten, kto popełnił dobrowolne zabójstwo albo skutecznie spowodował aborcję, oraz wszyscy pozytywnie współdziałający;

5° ten, kto poważnie i z rozmysłem zranił siebie lub innego lub usiłował odebrać sobie życie;

6° ten, kto wykonał czynność święceń zarezerwowaną dla tych, którzy mają święcenia biskupie lub prezbiteratu, czy to nie mając tych święceń, czy to nie mogąc ich wykonywać na skutek zakazu wynikającego z kary kanonicznej deklarowanej lub wymierzonej.

Kan. 1042 - Zwykłą przeszkodą, niepozwalającą przyjąć święceń, są związani:

1° mężczyzna żonaty, chyba że zgodnie z prawem jest przeznaczony do stałego diakonatu;

2° ten, kto sprawuje urząd lub zarząd zakazany duchownym na mocy kan. 285 i 286, związany z obowiązkiem składania sprawozdań finansowych, dopóki nie uwolni się od tego poprzez złożenie urzędu i zarządu oraz dokonanie rozliczeń;

3° neofita, jeżeli według oceny ordynariusza nie został dostatecznie utwierdzony w wierze.

Kan. 1043 - Przed święceniami wierni mają obowiązek powiadomić ordynariusza lub proboszcza o przeszkodach do święceń, jeżeli takie przeszkody byłyby im znane.

Kan. 1044 - § 1. Do wykonywania przyjętych święceń nieprawidłowi są:

1° ten, kto będąc związany nieprawidłowością do przyjęcia święceń, nieprawnie je przyjął;

2° ten, kto popełnił przestępstwo, o którym mowa w kan. 1041, 2°, jeżeli przestępstwo jest publiczne;

3° ten, kto popełnił jedno z przestępstw, o których mowa w kan. 1041, n. 3, 4, 5, 6.

§ 2. Podlega przeszkodzie niepozwalającej wykonywać święceń:

1° ten, kto będąc związany przeszkodą do przyjęcia święceń, nieprawnie je przyjął;

2° ten, kto popadł w amencję albo w inną chorobę psychiczną, o której mowa w kan. 1041, 1°, dopóki ordynariusz – po zasięgnięciu opinii biegłego – nie zezwoli na wykonywanie święcenia.

Kan. 1045 - Nieznajomość nieprawidłowości oraz przeszkód nie uwalnia od nich.

Kan. 1046 - Nieprawidłowości i przeszkody zwielokrotniają się, gdy pochodzą z różnych przyczyn, nie zaś na skutek powtarzania się tej samej przyczyny, chyba że chodzi o nieprawidłowość pochodzącą z dobrowolnego zabójstwa albo skutecznego spowodowania aborcji.

Kan. 1047 - § 1. Wyłącznie dla Stolicy Apostolskiej jest zarezerwowana dyspensa od wszystkich nieprawidłowości, jeżeli fakt, na którym się opierają, został wprowadzony na drogę sądową.

§ 2. Dla niej również jest zarezerwowana dyspensa od następujących nieprawidłowości i przeszkód do przyjęcia święceń:

1° od nieprawidłowości wynikających z publicznych przestępstw, o których mowa w kan. 1041, n. 2 i 3;

2° od nieprawidłowości wynikającej z przestępstwa, czy to publicznego, czy tajnego, o którym mowa w kan. 1041, 4°;

3° od przeszkody, o której mowa w kan. 1042, 1°.

§ 3. Dla Stolicy Apostolskiej jest również zarezerwowana dyspensa od nieprawidłowości do wykonywania przyjętego święcenia, o których mowa w kan. 1041, 3°, tylko w przypadkach publicznych, oraz w tymże kanonie, n. 4, także w przypadkach tajnych.

§ 4. Od nieprawidłowości i przeszkód niezarezerwowanych dla Stolicy Świętej może dyspensować ordynariusz.

Kan. 1048 - W nagłych przypadkach tajnych, gdy nie można się zwrócić do ordynariusza albo do Penitencjarii Apostolskiej, w przypadku gdy chodzi o nieprawidłowości, o których mowa w kan. 1041, n. 3 i 4, a zagraża niebezpieczeństwo poważnej szkody albo zniesławienia, duchowny związany nieprawidłowością niepozwalającą wykonywać święceń może je wykonywać, z ciężącym jednak obowiązkiem zwrócenia się jak najszybciej do ordynariusza albo Penitencjarii, za pośrednictwem spowiednika, bez podawania imienia i nazwiska.

Kan. 1049 - § 1. W prośbie o dyspensę od nieprawidłowości i przeszkód należy wyszczególnić wszystkie nieprawidłowości i przeszkody; jednak dyspensa ogólna jest ważna również w odniesieniu do zatajonych w dobrej wierze, z wyjątkiem nieprawidłowości, o których mowa w kan. 1041, 4°, albo innych, wniesionych już na drogę sądową; dyspensa nie obejmuje natomiast zatajonych w złej wierze.

§ 2. W przypadku nieprawidłowości wynikających z dobrowolnego zabójstwa albo spowodowania aborcji, do ważności dyspensy należy podać także liczbę przestępstw.

§ 3. Dyspensa ogólna od nieprawidłowości i przeszkód, udzielona do przyjęcia święceń, jest ważna w odniesieniu do wszystkich święceń.

Art. 4

WYMAGANE DOKUMENTY I BADANIE

Kan. 1050 - Do promowania do święceń wymagane są następujące dokumenty:

1° zaświadczenie o prawidłowo odbytych studiach, zgodnie z kan. 1032;

2° w przypadku przystępujących do prezbiteratu, zaświadczenie o przyjęciu diakonatu;

3° w przypadku promowanych do diakonatu: świadectwo chrztu i bierzmowania oraz przyjęcia posług, o których mowa w kan. 1035; ponadto zaświadczenie o złożeniu

oświadczenia, o którym mowa w kan. 1036, a jeżeli przyjmujący święcenia promowany do diakonatu stałego jest żonaty, również zaświadczenia o zawarciu małżeństwa i o zgodzie żony.

Kan. 1051 - Gdy chodzi o zbadanie przymiotów wymaganych od kandydata do święceń, należy stosować się do następujących przepisów:

1° konieczne jest zaświadczenie rektora seminarium lub domu formacji na temat przymiotów wymaganych do przyjęcia święcenia, mianowicie o prawowiernej doktrynie kandydata, autentycznej pobożności, dobrych obyczajach i zdatności do wykonywania posługi; ponadto, po przeprowadzeniu odpowiedniego badania, zaświadczenie o stanie zdrowia fizycznego i psychicznego kandydata;

2° dla należytego przeprowadzenia badania biskup diecezjalny albo przełożony wyższy mogą zastosować także inne środki, które uznają za pożyteczne, stosownie do okoliczności czasu i miejsca, jak świadectwa kwalifikacyjne, zapowiedzi lub inne informacje.

Kan. 1052 - § 1. Aby biskup udzielający święceń na podstawie własnego prawa mógł do nich przystąpić, powinien najpierw upewnić się, że zebrano dokumenty, o których mowa w kan. 1050, oraz że po przeprowadzonym zgodnie z przepisami prawa badaniu zdadność kandydata została potwierdzona pozytywnymi argumentami.

§ 2. Aby biskup mógł przystąpić do udzielenia święceń obcemu podwładnemu, wystarcza, że dymisorie informują, iż zebrano wymagane dokumenty, przeprowadzono badanie zgodnie z przepisami prawa i stwierdzono zdadność kandydata; jeżeli zaś promowany jest członkiem instytutu zakonnego albo stowarzyszenia życia apostolskiego, dymisorie powinny ponadto zaświadczać, że kandydat został definitywnie włączony do instytutu lub stowarzyszenia i jest podwładnym przełożonego wystawiającego dymisorie.

§ 3. Jeżeli mimo spełnienia wszystkich powyższych zaleceń biskup powątpiewa, na podstawie pewnych racji, czy kandydat jest zdadny do przyjęcia święceń, nie wolno mu go promować.

Rozdział III

ZAPISYWANIE I ŚWIADECTWO UDZIELONYCH ŚWIECIEŃ

Kan. 1053 - § 1. Po udzieleniu święceń należy w specjalnej księdze, starannie przechowywanej w kurii miejsca święceń, zapisać imiona i nazwiska poszczególnych wyświęconych i szafarza święceń, a także miejsce i datę udzielenia święceń. Ponadto należy skrupulatnie przechowywać wszystkie dokumenty dotyczące poszczególnych święceń.

§ 2. Biskup udzielający święceń powinien każdemu wyświęconemu wydać urzędowe świadectwo otrzymanych święceń; ci, którzy zostali wyświęceni przez obcego biskupa na podstawie dymisoriów, powinni wspomniane świadectwo przedstawić własnemu ordynariuszowi w celu zapisania święceń w specjalnej księdze, która ma być przechowywana w archiwum.

Kan. 1054 - Ordynariusz miejsca, gdy chodzi o duchownych diecezjalnych, albo właściwy przełożony wyższy, gdy chodzi o jego podwładnych, powinni o każdym udzielonym święceniu powiadomić proboszcza miejsca chrztu, który zamieści o tym adnotację w swojej księdze ochrzczonych, zgodnie z kan. 535 § 2.

Tytuł VII

MAŁŻEŃSTWO

Kan. 1055 - § 1. Małżeńskie przymierze, przez które mężczyzna i kobieta tworzą ze sobą wspólnotę całego życia, skierowaną ze swej natury na dobro małżonków oraz na zrodzenie i wychowanie potomstwa, zostało między ochrzczonej podniesione przez Chrystusa Pana do godności sakramentu.

§ 2. Z tej racji między ochrzczonej nie może istnieć ważna umowa małżeńska, która tym samym nie byłaby sakramentem.

Kan. 1056 - Istotnymi przymiotami małżeństwa są jedność i nierozzerwalność, które w małżeństwie chrześcijańskim nabierają szczególnej mocy z racji sakramentu.

Kan. 1057 - § 1. Małżeństwo tworzy zgoda stron między osobami prawnie do tego zdolnymi, wyrażona zgodnie z prawem, której nie może uzupełnić żadna ludzka władza.

§ 2. Zgoda małżeńska jest aktem woli, którym mężczyzna i kobieta w nieodwołalnym przymierzu wzajemnie się sobie oddają i przyjmują w celu stworzenia małżeństwa.

Kan. 1058 - Małżeństwo może zawrzeć każdy, komu prawo tego nie zakazuje.

Kan. 1059 - Małżeństwo katolików, chociażby tylko jedna strona była katolicka, podlega nie tylko prawu Bożemu, lecz także kanonicznemu, z zachowaniem kompetencji władzy świeckiej w odniesieniu do czysto cywilnych skutków tegoż małżeństwa.

Kan. 1060 - Małżeństwo cieszy się przychylnością prawa, dlatego w razie wątpliwości należy uważać je za ważne, dopóki nie udowodni się czegoś przeciwnego.

Kan. 1061 - § 1. Ważne małżeństwo pomiędzy ochrzczonej nazywa się *tylko zawartym* (*ratum tantum*), jeżeli nie zostało dopełnione; *zawartym i dopełnionym* (*ratum et consummatum*), jeżeli małżonkowie spełnili ze sobą w sposób ludzki akt małżeński sam przez się zdolny do zrodzenia potomstwa, na który to akt małżeństwo jest ze swej natury ukierunkowane i przez który małżonkowie stają się jednym ciałem.

§ 2. Gdy po ceremonii zawarcia małżeństwa małżonkowie zamieszkali ze sobą, domniemywa się dopełnienie, dopóki coś przeciwnego nie zostanie udowodnione.

§ 3. Nieważne małżeństwo nazywa się mniemanym, jeżeli przynajmniej jedna ze stron zawierała je w dobrej wierze, dopóki obydwie strony nie zdadzą sobie sprawy z jego nieważności.

Kan. 1062 - § 1. Przyrzeczenie małżeństwa, bądź jednostronne, bądź dwustronne, nazywane zaręczynami, jest regulowane prawem partykularnym, ustanowionym przez konferencję biskupów z uwzględnieniem zwyczajów oraz ustaw państwowych, jeżeli takie zostały wydane.

§ 2. Przyrzeczenie małżeństwa nie stanowi podstawy do wniesienia powództwa o zawarcie małżeństwa; przysługuje jednak powództwo o naprawienie szkód, jeżeli takie powstały.

Rozdział I

PASTERSKA TROSKA I CZYNNOŚCI POPRZEDZAJĄCE ZAWARCIE MAŁŻEŃSTWA

Kan. 1063 - Duszpasterze mają obowiązek troszczyć się o to, aby własna wspólnota kościelna świadczyła wiernym pomoc, dzięki której stan małżeński zachowa ducha chrześcijańskiego i będzie się doskonalił. Ta pomoc powinna być udzielana przede wszystkim:

1° przez przepowiadanie, katechezę przystosowaną dla małoletnich, młodzieży i dorosłych, także przy użyciu środków społecznego przekazu, dzięki czemu wierni otrzymają pouczenie o znaczeniu małżeństwa chrześcijańskiego, jak również o obowiązkach małżonków i chrześcijańskich rodziców;

2° przez osobiste przygotowanie do zawarcia małżeństwa, przysposabiające nupturientów do świętości ich nowego stanu i jego obowiązków;

3° przez owocne celebrowanie liturgii małżeństwa, która powinna ukazywać, że małżonkowie są znakiem i zarazem uczestniczą w misterium jedności oraz płodnej miłości Chrystusa i Kościoła;

4° przez pomoc świadczoną małżonkom, aby wiernie zachowując i chroniąc przymierze małżeńskie, osiągnęli w rodzinie życie coraz bardziej święte i doskonałe.

Kan. 1064 - Do ordynariusza miejsca należy troska o właściwe organizowanie tego rodzaju pomocy, z uwzględnieniem także, gdy się to wyda pożyteczne, zdania mężczyzn i kobiet odznaczających się wiedzą i doświadczeniem.

Kan. 1065 - § 1. Katolicy, którzy nie przyjęli jeszcze sakramentu bierzmowania, powinni go przyjąć, zanim zostaną dopuszczeni do małżeństwa, gdy jest to możliwe bez poważnej niedogodności.

§ 2. Usilnie zaleca się nupturientom przystąpienie do sakramentu pokuty i Najświętszej Eucharystii, aby owocnie przyjęli sakrament małżeństwa.

Kan. 1066 - Przed obrzędem zawarcia małżeństwa należy się upewnić, że nic nie stoi na przeszkodzie do jego ważnego i godziwego sprawowania.

Kan. 1067 - Konferencja biskupów powinna wydać przepisy dotyczące egzaminu narzeczonych, zapowiedzi przedmałżeńskich albo innych odpowiednich środków do przeprowadzenia badań, które są wymagane przed zawarciem małżeństwa, aby proboszcz, pilnie ich przestrzegając, mógł przystąpić do asystowania przy małżeństwie.

Kan. 1068 - W niebezpieczeństwie śmierci, jeżeli nie można zdobyć innych dowodów, wystarcza – o ile nie ma przeciwnych wskazań – oświadczenie nupturientów, w razie potrzeby zaprzysiężone, że zostali ochrzczeni i nie są związani żadną przeszkodą.

Kan. 1069 - Wszyscy wierni mają obowiązek przed obrzędem zawarcia małżeństwa wyjawić proboszczowi albo ordynariuszowi miejsca znane im przeszkody.

Kan. 1070 - Jeżeli zamiast proboszcza, do którego należy asystowanie przy zawieraniu małżeństwa, badania przeprowadził ktoś inny, ma on obowiązek jak najszybciej powiadomić tegoż proboszcza urzędowym dokumentem o wyniku badań.

Kan. 1071 - § 1. Poza przypadkiem konieczności, nie można bez zezwolenia ordynariusza miejsca asystować przy:

- 1° małżeństwie tułaczy;
- 2° małżeństwie, które nie może być uznane lub zawarte według prawa państwowego;
- 3° małżeństwie osoby, którą wiążą naturalne zobowiązania wobec innej strony albo wobec dzieci, wynikające z poprzedniego związku;
- 4° małżeństwie osoby, która notoryjnie odstąpiła od wiary katolickiej;
- 5° małżeństwie osoby związanej cenzurą;
- 6° małżeństwie małoletniego, bez wiedzy rodziców albo wobec ich rozumnego sprzeciwu;
- 7° małżeństwie zawieranym przez pełnomocnika, o czym mowa w kan. 1105.

§ 2. Ordynariusz miejsca nie może udzielić zezwolenia na asystowanie przy małżeństwie osoby, która notoryjnie odstąpiła od wiary katolickiej, bez zachowania przepisów określonych w kan. 1125, z odpowiednimi modyfikacjami.

Kan. 1072 - Duszpasterze powinni odradzać zawierania małżeństwa młodzieży przed osiągnięciem wieku, w którym zgodnie z miejscowymi zwyczajami zwykło się zawierać małżeństwo.

Rozdział II

PRZESZKODY ZRYWAJĄCE W OGÓLNOŚCI

Kan. 1073 - Przeszkoda zrywająca czyni osobę niezdolną prawnie do ważnego zawarcia małżeństwa.

Kan. 1074 - Przeszkodę uważa się za publiczną, jeżeli może być udowodniona w zakresie zewnętrznym; w przeciwnym razie jest tajna.

Kan. 1075 - § 1. Jedynie najwyższa władza kościelna może autentycznie wyjaśniać, kiedy prawo Boże zakazuje małżeństwa lub powoduje jego nieważność.

§ 2. Również tylko najwyższa władza kościelna ma prawo ustanawiać inne przeszkody dla ochrzczonych.

Kan. 1076 - Odrzuca się zwyczaj wprowadzający nową przeszkodę albo zwyczaj przeciwny obowiązującym przeszkodom.

Kan. 1077 - § 1. Ordynariusz miejsca może w szczególnym przypadku zabronić małżeństwa swoim podwładnym, gdziekolwiek przebywającym, oraz wszystkim aktualnie przebywającym na własnym jego terytorium, lecz tylko czasowo, na skutek poważnej przyczyny i dopóki ona trwa.

§ 2. Tylko najwyższa władza kościelna może do zakazu dołączyć klauzulę nieważności.

Kan. 1078 - § 1. Ordynariusz miejsca może swoich podwładnych gdziekolwiek przebywających oraz wszystkich aktualnie przebywających na własnym jego terytorium dyspensować od wszystkich przeszkód z prawa kościelnego, z wyłączeniem tych, od których dyspensa jest zarezerwowana dla Stolicy Apostolskiej.

§ 2. Przeszkody, od których dyspensa jest zarezerwowana dla Stolicy Apostolskiej, są następujące:

1° przeszkoda wynikająca ze święceń albo z wieczystego ślubu publicznego czystości, złożonego w instytucie zakonnym na prawie papieskim;

2° przeszkoda występku, o której mowa w kan. 1090.

§ 3. Nie udziela się nigdy dyspensy od przeszkody pokrewieństwa w linii prostej ani w drugim stopniu linii bocznej.

Kan. 1079 - § 1. W niebezpieczeństwie nagłej śmierci ordynariusz miejsca może swoich podwładnych, gdziekolwiek przebywających oraz wszystkich aktualnie przebywających na własnym jego terytorium, dyspensować zarówno od formy obowiązującej przy zawieraniu małżeństwa, jak i od wszystkich i poszczególnych przeszkód z prawa kościelnego, czy to publicznych, czy tajnych, z wyjątkiem przeszkody wynikającej ze święceń prezbiteratu.

§ 2. W tych samych okolicznościach, o których mowa w § 1, ale tylko w przypadkach, w których nie można się odnieść nawet do ordynariusza miejsca, taką samą władzę dyspensowania posiada proboszcz, szafarz odpowiednio delegowany, a także kapłan lub diakon asystujący przy zawieraniu małżeństwa, zgodnie z kan. 1116 § 2.

§ 3. W niebezpieczeństwie śmierci spowiednik posiada władzę dyspensowania od przeszkód tajnych w zakresie wewnętrznym tak podczas sakramentalnej spowiedzi, jak i poza nią.

§ 4. Przez niemożność odniesienia się do ordynariusza miejsca, w przypadku, o którym mowa w § 2, rozumie się sytuację, gdy można to uczynić tylko za pomocą telegrafu lub telefonu.

Kan. 1080 - § 1. Ilekroć przeszkoda zostaje wykryta, gdy wszystko jest już gotowe do zawarcia małżeństwa, a nie da się, bez prawdopodobnego niebezpieczeństwa poważnego zła, odłożyć go do czasu uzyskania dyspensy od właściwego przełożonego, władzę dyspensowania od wszystkich przeszkód, z wyłączeniem tych, o których mowa w kan. 1078 § 2, 1°, posiadają: ordynariusz miejsca oraz, jeżeli przypadek jest tajny, wszyscy, o których mowa w kan. 1079 § 2-3, z zachowaniem określonych tam warunków.

§ 2. Ta władza rozciąga się także na konwalidację małżeństwa, jeżeli zagraża takie samo niebezpieczeństwo i nie ma czasu na odniesienie się do Stolicy Apostolskiej lub do ordynariusza miejsca, gdy chodzi o przeszkody, od których może dyspensować.

Kan. 1081 - Proboszcz albo kapłan lub diakon, o którym mowa w kan. 1079 § 2, powinien natychmiast powiadomić ordynariusza miejsca o udzieleniu dyspensy w zakresie zewnętrznym; powinna być ona również odnotowana w księdze małżeństw.

Kan. 1082 - Jeżeli reskrypt Penitencjarii nie stanowi inaczej, dyspensa od przeszkody tajnej udzielona w zakresie wewnętrznym niesakramentalnym powinna być odnotowana w księdze przechowywanej w tajnym archiwum kurii; nie jest też potrzebna inna dyspensa w zakresie zewnętrznym, gdyby przeszkoda tajna stała się później publiczną.

Rozdział III

POSZCZEGÓLNE PRZESZKODY ZRYWAJĄCE

Kan. 1083 - § 1. Nie może zawrzeć ważnego małżeństwa mężczyzna przed ukończeniem szesnastego roku życia i kobieta przed ukończeniem czternastego roku.

§ 2. Konferencja biskupów może ustalić wyższy wiek do godziwego zawarcia małżeństwa.

Kan. 1084 - § 1. Niezdolność do odbycia stosunku seksualnego uprzednia i trwała, czy to ze strony mężczyzny, czy kobiety, czy to absolutna, czy względna, czyni małżeństwo nieważnym z samej jego natury.

§ 2. Jeżeli przeszkoda impotencji jest wątpliwa, to niezależnie od tego, czy wątpliwość ta jest prawna, czy faktyczna, nie wolno zabraniać zawarcia małżeństwa ani też, dopóki trwa wątpliwość, stwierdzać jego nieważności.

§ 3. Niepłodność ani nie zakazuje zawarcia małżeństwa, ani nie powoduje jego nieważności, z zachowaniem w mocy przepisu kan. 1098.

Kan. 1085 - § 1. Nieważnie usiłuje zawrzeć małżeństwo ten, kto jest związany węzłem poprzedniego małżeństwa, nawet niedopełnionego.

§ 2. Nawet gdyby poprzednie małżeństwo było nieważne albo zostało rozwiązane z jakiegokolwiek przyczyny, nie wolno z tej racji zawrzeć ponownego małżeństwa, dopóki nie stwierdzi się, zgodnie z prawem i w sposób pewny, nieważności albo rozwiązania poprzedniego.

Kan. 1086 - § 1. Nieważne jest małżeństwo między dwiema osobami, z których jedna została ochrzczona w Kościele katolickim lub została do niego przyjęta, a druga jest nieochrzczona.

§ 2. Nie można dyspensować od tej przeszkody bez wypełnienia warunków, o których mowa w kan. 1125 i 1126.

§ 3. Jeżeli podczas zawierania małżeństwa strona była powszechnie uważana za ochrzczonej albo jej chrzest był wątpliwy, należy domniemywać, zgodnie z kan. 1060, ważność małżeństwa, dopóki w sposób pewny nie udowodni się, że jedna strona była ochrzczona, druga zaś nieochrzczona.

Kan. 1087 - Nieważnie usiłują zawrzeć małżeństwo ci, którzy otrzymali święcenia.

Kan. 1088 - Nieważnie usiłują zawrzeć małżeństwo ci, którzy są związani wieczystym ślubem publicznym czystości w instytucie zakonnym.

Kan. 1089 - Nie może być ważne zawarte małżeństwo pomiędzy mężczyzną i kobietą uprowadzoną lub choćby przetrzymywaną z zamiarem zawarcia z nią małżeństwa, chyba że później kobieta uwolniona od porywacza oraz znajdując się w miejscu bezpiecznym i wolnym, sama, z własnej woli, wybierze to małżeństwo.

Kan. 1090 - § 1. Kto ze względu na zawarcie małżeństwa z określoną osobą zadaje śmierć jej współmałżonkowi lub własnemu współmałżonkowi, nieważnie usiłuje zawrzeć to małżeństwo.

§ 2. Nieważnie również usiłują zawrzeć ze sobą małżeństwo ci, którzy poprzez fizyczny lub moralny współdziałal spowodowali śmierć współmałżonka.

Kan. 1091 - § 1. W linii prostej pokrewieństwa – nieważne jest małżeństwo między wszystkimi wstępnymi i zstępnymi, zarówno prawego pochodzenia, jak i naturalnymi.

§ 2. W linii bocznej – nieważne jest małżeństwo aż do czwartego stopnia włącznie.

§ 3. Przeszkoda pokrewieństwa nie zwielokrotnia się.

§ 4. Nigdy nie zezwala się na małżeństwo, jeżeli istnieje wątpliwość, czy strony są spokrewnione w jakimś stopniu linii prostej albo w drugim stopniu linii bocznej.

Kan. 1092 - Powinowactwo w linii prostej powoduje nieważność małżeństwa we wszystkich stopniach.

Kan. 1093 - Przeszkoda przyzwoitości publicznej powstaje z nieważnego małżeństwa po rozpoczęciu życia wspólnego albo z notoryjnego lub publicznego konkubinatu; przeszkoda ta powoduje nieważność małżeństwa w pierwszym stopniu linii prostej między mężczyzną i krewnymi kobiety i odwrotnie.

Kan. 1094 - Nie mogą ważnie zawrzeć małżeństwa ze sobą ci, którzy są związani pokrewieństwem prawnym powstałym z adopcji, w linii prostej albo w drugim stopniu linii bocznej.

Rozdział IV

ZGODA MAŁŻEŃSKA

Kan. 1095 - Niezdolni do zawarcia małżeństwa są:

1° ci, którzy są pozbawieni wystarczającego używania rozumu;

2° ci, którzy są dotknięci poważnym brakiem rozeznania oceniającego co do istotnych praw i obowiązków małżeńskich wzajemnie przekazywanych i przyjmowanych;

3° ci, którzy z przyczyn natury psychicznej nie są zdolni podjąć istotnych obowiązków małżeńskich.

Kan. 1096 - § 1. Do zaistnienia zgody małżeńskiej konieczne jest, aby nupturienti nie pozostawali w niewiedzy przynajmniej co do tego, że małżeństwo jest trwałą wspólnotą mężczyzny i kobiety, skierowaną na zrodzenie potomstwa przez jakieś seksualne współdziałanie.

§ 2. Po osiągnięciu dojrzałości płciowej takiej niewiedzy się nie domniemywa.

Kan. 1097 - § 1. Błąd co do osoby powoduje nieważność małżeństwa.

§ 2. Błąd co do przymiotu osoby, chociażby był przyczyną zawarcia małżeństwa, nie powoduje nieważności małżeństwa, chyba że przymiot ten został bezpośrednio i zasadniczo zamierzony.

Kan. 1098 - Kto zawiera małżeństwo zwiedziony podstępem dokonany dla uzyskania zgody małżeńskiej, a dotyczącym jakiegoś przymiotu drugiej strony, który ze swej natury może poważnie zakłócić wspólnotę życia małżeńskiego, zawiera je nieważnie.

Kan. 1099 - Błąd co do jedności lub nierozzerwalności albo sakramentalnej godności małżeństwa nie narusza zgody małżeńskiej, chyba że determinuje wolę.

Kan. 1100 - Wiedza albo opinia o nieważności małżeństwa niekoniecznie wyklucza zgodę małżeńską.

Kan. 1101 - § 1. Domniemywa się, że wewnętrzna zgoda odpowiada słowom lub znakom użytym przy zawieraniu małżeństwa.

§ 2. Jeżeli jednak jedna ze stron lub obydwie pozytywnym aktem woli wykluczyłyby samo małżeństwo lub jakiś istotny element małżeństwa, albo jakiś istotny przymiot, zawierają je nieważnie.

Kan. 1102 - § 1. Nie można ważnie zawrzeć małżeństwa pod warunkiem dotyczącym przyszłości.

§ 2. Małżeństwo zawierane pod warunkiem dotyczącym przeszłości lub teraźniejszości jest ważne lub nie, zależnie od istnienia lub nieistnienia przedmiotu warunku.

§ 3. Warunek zaś, o którym mowa w § 2, nie może być godziwie dołączony, chyba że za zezwoleniem ordynariusza miejsca udzielonym na piśmie.

Kan. 1103 - Nieważne jest małżeństwo zawierane pod wpływem przemocy lub ciężkiej bojaźni pochodzącej z zewnątrz, nawet wywołanej w sposób niezamierzony, od której, aby się uwolnić, zmuszony jest ktoś wybrać małżeństwo.

Kan. 1104 - § 1. Do ważnego zawarcia małżeństwa konieczne jest, by nupturienci byli jednocześnie obecni bądź osobiście, bądź też przez pełnomocnika.

§ 2. Zgodę małżeńską nupturienci powinni wyrazić słowami, a gdy nie mogą mówić, równoznacznymi znakami.

Kan. 1105 - § 1. Do ważnego zawarcia małżeństwa przez pełnomocnika wymaga się:

1° aby było sporządzone specjalne pełnomocnictwo do zawarcia małżeństwa z określoną osobą;

2° aby pełnomocnik był wyznaczony przez samego mocodawcę i wypełniał swoje zadanie osobiście.

§ 2. Do ważności pełnomocnictwa wymaga się, by dokument był podpisany przez mocodawcę i ponadto przez proboszcza lub ordynariusza miejsca, w którym wystawia się pełnomocnictwo, albo przez kapłana delegowanego przez jednego z nich, albo przez przynajmniej dwóch świadków; pełnomocnictwo może też być sporządzone w formie urzędowego dokumentu, zgodnie z wymogami prawa państwowego.

§ 3. Jeżeli mocodawca nie może pisać, należy to zaznaczyć w samym pełnomocnictwie i dodać jeszcze jednego świadka, który również podpisuje dokument; w przeciwnym razie pełnomocnictwo jest nieważne.

§ 4. Jeżeli mocodawca przed zawarciem w jego imieniu małżeństwa odwołał pełnomocnictwo albo popadł w amencję, małżeństwo jest nieważne, chociażby pełnomocnik lub druga strona o tym nie wiedzieli.

Kan. 1106 - Małżeństwo można zawrzeć, korzystając z pomocy tłumacza; proboszcz jednak nie może przy nim asystować, jeżeli nie jest pewny wiarygodności tłumacza.

Kan. 1107 - Nawet jeżeli małżeństwo zostało zawarte nieważnie z racji przeszkody lub braku formy, to jednak domniemywa się, że wyrażona zgoda trwa, dopóki nie stwierdzi się jej odwołania.

Rozdział V

FORMA ZAWIERANIA MAŁŻEŃSTWA

Kan. 1108 - § 1. Tylko te małżeństwa są ważne, które zostają zawarte wobec asystujących: ordynariusza miejsca albo proboszcza, albo kapłana lub diakona delegowanego przez jednego z nich, a także wobec dwóch świadków, zgodnie z zasadami wyrażonymi w następujących kanonach i z zastrzeżeniem wyjątków, o których mowa w kan. 144, 1112 § 1, 1116 i 1127 § 1-2.

§ 2. Za asystującego przy zawieraniu małżeństwa uważa się tylko tego, kto osobiście obecny zwraca się do nupturientów o wyrażenie zgody i przyjmuje je w imieniu Kościoła.

§ 3. Tylko kapłan ważnie asystuje przy zawieraniu małżeństwa między dwiema stronami wschodnimi lub między stroną łacińską i stroną wschodnią, czy to katolicką, czy to niekatolicką.

Kan. 1109 - Ordynariusz miejsca i proboszcz, o ile wyrokiem lub dekretem nie zostali ekskomunikowani lub ukarani interdyktem, lub suspendowani od urzędu albo jako tacy deklarowani, na mocy swego urzędu, w granicach własnego terytorium ważnie asystują przy małżeństwach nie tylko swoich podwładnych, lecz także – jeżeli przynajmniej jedna ze stron należy do Kościoła łacińskiego – osób niebędących ich podwładnymi.

Kan. 1110 - Ordynariusz personalny i proboszcz personalny na mocy urzędu ważnie asystują przy zawieraniu małżeństwa jedynie tych, z których przynajmniej jedno jest ich podwładnym w zakresie ich jurysdykcji.

Kan. 1111 - § 1. Ordynariusz miejsca i proboszcz, dopóki ważnie sprawują swój urząd, mogą delegować kapłanom i diakonom upoważnienie – również ogólne – do asystowania przy zawieraniu małżeństw w granicach swego terytorium, jednak z zachowaniem w mocy tego, co nakazuje kan. 1108 § 3.

§ 2. Aby delegacja upoważnienia do asystowania przy małżeństwach była ważna, wymaga się, by została udzielona określonym osobom w sposób wyraźny; gdy chodzi o delegację specjalną, należy jej udzielać do określonego małżeństwa; gdy zaś chodzi o delegację ogólną, powinno się jej udzielać na piśmie.

Kan. 1112 - § 1. Tam, gdzie brak kapłanów i diakonów, biskup diecezjalny, uzyskawszy – po wcześniejszej pozytywnej opinii konferencji biskupów – zezwolenie Stolicy Apostolskiej, może

delegować świeckich do asystowania przy zawieraniu małżeństw, z zachowaniem w mocy przepisu kan. 1108 § 3.

§ 2. Należy wybrać odpowiedniego świeckiego, zdolnego do przygotowania nupturientów i potrafiącego prawidłowo sprawować liturgię zawierania małżeństwa.

Kan. 1113 - Przed udzieleniem delegacji specjalnej należy zatroszczyć się o wszystko, czego prawo wymaga do stwierdzenia stanu wolnego nupturientów.

Kan. 1114 - Asystujący przy zawieraniu małżeństwa działa niegodziwie bez zgodnego z prawem stwierdzenia stanu wolnego nupturientów, a także bez upewnienia się – o ile to możliwe – o zezwoleniu proboszcza, ilekroć asystuje na podstawie delegacji ogólnej.

Kan. 1115 - Małżeństwa powinny być zawierane w parafii, w której przynajmniej jedno z nupturientów posiada stałe lub tymczasowe zamieszkanie lub miesięczny pobyt; gdy zaś chodzi o tułaczy – w parafii, w której aktualnie przebywają. Za zezwoleniem własnego ordynariusza albo własnego proboszcza można zawierać małżeństwa gdzie indziej.

Kan. 1116 - § 1. Jeżeli nie ma osoby właściwej do asystowania zgodnie z przepisami prawa lub nie można się do niej udać bez poważnej niedogodności, chcący zawrzeć prawdziwe małżeństwo mogą je ważnie i godziwie zawrzeć wobec samych świadków:

1° w niebezpieczeństwie śmierci;

2° poza niebezpieczeństwem śmierci, jeżeli roztropnie przewiduje się, że taki stan rzeczy utrzyma się przez miesiąc.

§ 2. W obydwu przypadkach, jeżeli byłby do dyspozycji inny kapłan lub diakon, który może być obecny, powinien zostać wezwany i razem ze świadkami być przy zawieraniu małżeństwa, z zachowaniem zasady ważności małżeństwa wobec samych świadków.

§ 3. W okolicznościach, o których mowa w § 1 n. 1 i 2, ordynariusz miejsca może udzielić każdemu kapłanowi katolickiemu upoważnienia do błogosławienia małżeństwa wiernych Kościołów wschodnich niepozostających w pełnej wspólności z Kościołem katolickim, jeżeli ci, z własnej woli, sami o to proszą i jeżeli nic nie stoi na przeszkodzie ważnemu i godziwemu zawarciu małżeństwa. Sam kapłan, jeżeli jest to roztropnie możliwe, powinien poinformować o sprawie właściwą władzę zainteresowanego Kościoła niekatolickiego.

Kan. 1117 - Określoną wyżej formę należy zachować, jeżeli przynajmniej jedna ze stron zawierających małżeństwo została ochrzczona w Kościele katolickim lub została do niego przyjęta, z zastrzeżeniem przepisów kan. 1127 § 2.

Kan. 1118 - § 1. Małżeństwo pomiędzy katolikami lub między stroną katolicką i niekatolicką ochrzczone powinno być zawierane w kościele parafialnym; w innym kościele albo kaplicy może być zawierane za zezwoleniem ordynariusza miejsca lub proboszcza.

§ 2. Ordynariusz miejsca może zezwolić na zawieranie małżeństwa w innym odpowiednim miejscu.

§ 3. Małżeństwo pomiędzy stroną katolicką i stroną nieochrzczone może być zawierane w kościele lub innym odpowiednim miejscu.

Kan. 1119 - Poza przypadkiem konieczności, przy zawieraniu małżeństwa należy zachować obrzędy określone w księgach liturgicznych zatwierdzonych przez Kościół albo przyjęte zwyczajami zgodnymi z prawem.

Kan. 1120 - Konferencja biskupów może opracować własny obrzęd małżeństwa, wymagający sprawdzenia przez Stolicę Świętą, odpowiadający miejscowym i ludowym zwyczajom przystosowanym do ducha chrześcijańskiego, z zachowaniem jednak zasady, by to asystujący, obecny przy zawieraniu małżeństwa, zwracał się do nupturientów o wyrażenie zgody i je przyjmował.

Kan. 1121 - § 1. Po celebracji małżeństwa proboszcz miejsca, w którym było ono zawierane, lub jego zastępca, chociażby żaden z nich przy obrzędzie nie asystował, powinien jak najszybciej zapisać w księdze zaślubionych – w sposób określony przez konferencję biskupów albo przez biskupa diecezjalnego – imiona i nazwiska małżonków, asystującego i świadków, a także miejsce i datę zawarcia małżeństwa.

§ 2. Ilekroć małżeństwo jest zawierane zgodnie z przepisem kan. 1116, kapłan lub diakon, jeżeli był obecny przy celebracji, bądź świadkowie solidarnie z nupturientami są zobowiązani jak najszybciej powiadomić proboszcza albo ordynariusza miejsca o zawartym małżeństwie.

§ 3. Co do małżeństwa zawieranego z dyspensą od formy kanonicznej, ordynariusz miejsca, który udzielił dyspensy, powinien zatroszczyć się o to, aby dyspensa i zawarcie małżeństwa zostały zapisane w księdze zaślubionych, zarówno w kurii, jak i w parafii własnej strony katolickiej, której proboszcz przeprowadził badanie stanu wolnego; o zawarciu małżeństwa małżonek katolicki ma powiadomić jak najszybciej tegoż ordynariusza i proboszcza, wskazując także miejsce zawarcia oraz zastosowaną formę publiczną.

Kan. 1122 - § 1. Zawarte małżeństwo powinno być odnotowane także w księgach ochrzczonych, w których zapisany jest chrzest małżonków.

§ 2. Jeżeli małżonek zawarł małżeństwo poza parafią swojego chrztu, proboszcz miejsca zawarcia małżeństwa ma obowiązek przesłać jak najszybciej do proboszcza miejsca chrztu zawiadomienie o zawarciu małżeństwa.

Kan. 1123 - Ilekroć małżeństwo zostaje konwalidowane w zakresie zewnętrznym lub zostaje stwierdzona jego nieważność lub zgodnie z prawem zostało rozwiązane inaczej niż przez śmierć, należy powiadomić o tym proboszcza miejsca zawarcia małżeństwa, aby dokonał należycie adnotacji w księgach zaślubionych i ochrzczonych.

Rozdział VI

MAŁŻEŃSTWA MIESZANE

Kan. 1124 - Małżeństwo między dwiema osobami ochrzczonymi, z których jedna została ochrzczona w Kościele katolickim lub po chrzcie została do niego przyjęta, druga zaś należy do Kościoła lub wspólnoty kościelnej niemającej pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim, jest zakazane bez wyraźnego zezwolenia właściwej władzy.

Kan. 1125 - Takiego zezwolenia może udzielić ordynariusz miejsca, jeżeli istnieje słusza i rozumna przyczyna; nie może go jednak udzielić bez wypełnienia następujących warunków:

1° strona katolicka powinna oświadczyć, że jest gotowa odsunąć od siebie niebezpieczeństwo odejścia od wiary, jak również złożyć szczerze przyrzeczenie, że uczyni wszystko, co w jej mocy, aby wszystkie dzieci zostały ochrzczone i wychowane w Kościele katolickim;

2° o tych przyrzeczeniach, które powinna złożyć strona katolicka, należy w odpowiednim czasie powiadomić drugą stronę, tak by zostało stwierdzone, iż rzeczywiście jest ona świadoma treści przyrzeczenia i obowiązku strony katolickiej;

3° obydwie strony powinny być pouczone o celach oraz istotnych przymiotach małżeństwa, których nie może wykluczać żadna ze stron.

Kan. 1126 - Konferencja biskupów powinna zarówno określić sposób składania tych oświadczeń i przyrzeczeń, które są zawsze wymagane, jak też ustalić sposób ich stwierdzenia w zakresie zewnętrznym oraz powiadamiania o nich strony niekatolickiej.

Kan. 1127 - § 1. Co do formy, która powinna być stosowana przy małżeństwie mieszanym, należy przestrzegać przepisów kan. 1108; jeżeli jednak strona katolicka zawiera małżeństwo ze stroną niekatolicką obrządku wschodniego, kanoniczna forma zawierania małżeństwa wymagana jest tylko do godziwości; do ważności zaś konieczny jest udział kapłana, z zachowaniem innych wymogów prawa.

§ 2. Jeżeli poważne trudności nie pozwalają na zastosowanie formy kanonicznej, ordynariusz miejsca strony katolickiej ma prawo dyspensować od niej w poszczególnych przypadkach, jednak po zasięgnięciu opinii ordynariusza miejsca, w którym małżeństwo ma być zawierane, z zachowaniem – do ważności – jakiejś publicznej formy zawierania małżeństwa; konferencja biskupów powinna ustanowić przepisy, w myśl których wspomniana dyspensa byłaby udzielana w jednolity sposób.

§ 3. Zabronione jest, aby przed kanoniczną celebracją małżeństwa, zgodnie z przepisem § 1, lub po niej miała miejsce inna celebracja religijna tegoż małżeństwa w celu wyrażenia lub odnowienia zgody małżeńskiej; zabroniona jest również taka religijna celebracja, w której katolicki asystujący i niekatolicki szafarz, jednocześnie sprawując własne obrzędy, zwracają się do stron o wyrażenie zgody.

Kan. 1128 - Ordynariusze miejsca oraz inni duszpasterze powinni troszczyć się o to, aby katolickiemu małżonkowi i dzieciom zrodzonym z małżeństwa mieszanego nie zabrakło pomocy duchowej do wypełnienia ich obowiązków; mają też wspierać małżonków w ożywianiu jedności życia małżeńskiego i rodzinnego.

Kan. 1129 - Przepisy kan. 1127 i 1128 należy stosować także w odniesieniu do małżeństw z przeszkodą różności religii, o której mowa w kan. 1086 § 1.

Rozdział VII

MAŁŻEŃSTWO ZAWIERANE TAJNIE

Kan. 1130 - Przez wzgląd na poważną i nagłą przyczynę ordynariusz miejsca może zezwolić, aby małżeństwo było zawierane w sposób tajny.

Kan. 1131 - Zezwolenie na tajne zawieranie małżeństwa pociąga za sobą:

1° obowiązek tajnego przeprowadzenia wymaganych badań przedmałżeńskich;

2° obowiązek zachowania tajemnicy o zawartym małżeństwie przez ordynariusza miejsca, asystującego, świadków i małżonków.

Kan. 1132 - Obowiązek zachowania tajemnicy, o której mowa w kan. 1131, 2°, ze strony ordynariusza miejsca ustaje, jeżeli z powodu jej zachowania zagraża poważne zgorzenie albo ciężka obraza świętości małżeństwa. Strony mają być o tym powiadomione przed zawarciem małżeństwa.

Kan. 1133 - Małżeństwo zawierane tajnie powinno być zapisane jedynie w specjalnej księdze, którą należy przechowywać w tajnym archiwum kurii.

Rozdział VIII

SKUTKI MAŁŻEŃSTWA

Kan. 1134 - Z ważnego małżeństwa powstaje między małżonkami węzeł, z natury swej wieczysty i wyłączny; w małżeństwie chrześcijańskim małżonkowie zostają ponadto przez specjalny sakrament wzmocnieni i jakby konsekrowani do obowiązków swego stanu i godności.

Kan. 1135 - Oboje małżonkowie mają jednakowe obowiązki i prawa w tym, co dotyczy wspólnoty życia małżeńskiego.

Kan. 1136 - Na rodzicach spoczywa najpoważniejszy obowiązek i przysługujące im w pierwszej kolejności prawo troszczenia się, stosownie do swoich możliwości, o wychowanie potomstwa zarówno fizyczne, społeczne i kulturalne, jak i moralne oraz religijne.

Kan. 1137 - Dziećmi prawego pochodzenia są te, które zostały poczęte albo urodzone z małżeństwa ważnego lub mniemanego.

Kan. 1138 - § 1. Ojcem jest ten, na którego wskazuje prawny związek małżeński, chyba że za pomocą niezbitych argumentów zostanie udowodnione coś przeciwnego.

§ 2. Domniemywa się prawe pochodzenie tych dzieci, które się urodziły przynajmniej po 180 dniach od dnia zawarcia małżeństwa lub w ciągu 300 dni od dnia rozwiązania życia małżeńskiego.

Kan. 1139 - Dzieci nieprawego pochodzenia uzyskują prawość pochodzenia przez późniejsze małżeństwo rodziców ważne lub mniemane, lub przez reskrypt Stolicy Świętej.

Kan. 1140 - Co do skutków kanonicznych, dzieci, które uzyskały prawość pochodzenia, są zrównane we wszystkim z dziećmi prawego pochodzenia, chyba że prawo wyraźnie co innego zastrzega.

Rozdział IX

SEPARACJA MAŁŻONKÓW

Art. 1

ROZWIĄZANIE WĘZŁA

Kan. 1141 - Małżeństwo zawarte i dopełnione (*ratum et consummatum*) nie może być rozwiązane żadną ludzką władzą i z żadnej przyczyny, oprócz śmierci.

Kan. 1142 - Niedopełnione małżeństwo między ochrzczoneymi lub między stroną ochrzczoneą i stroną nieochrzczoneą może być ze słusznej przyczyny rozwiązane przez Biskupa Rzymskiego, na prośbę obydwu stron lub tylko jednej, choćby druga się sprzeciwiała.

Kan. 1143 - § 1. Małżeństwo zawarte przez dwie osoby nieochrzczone zostaje rozwiązane na mocy przywileju Pawłowego dla dobra wiary tej strony, która przyjęła chrzest, przez sam fakt zawarcia przez nią nowego małżeństwa, o ile strona nieochrzczonea odeszła.

§ 2. Uważa się, że strona nieochrzczonea odchodzi, jeżeli nie chce mieszkać ze stroną ochrzczoneą lub nie chce mieszkać z nią w zgodzie bez obrazy Stwórcy, chyba że strona ochrzczonea po przyjęciu chrztu dała jej słuszny powód odejścia.

Kan. 1144 - § 1. Aby strona ochrzczonea ważnie zawarła nowe małżeństwo, należy zawsze zapytać stronę nieochrzczoneą:

1° czy i ona chciałaby przyjąć chrzest;

2° czy przynajmniej chciałaby zgodnie mieszkać ze stroną ochrzczoneą, bez obrazy Stwórcy.

§ 2. Ta interpelacja powinna nastąpić po chrzcie; jednakże ordynariusz miejsca może na skutek poważnej przyczyny zezwolić na przeprowadzenie interpelacji przed chrztem, a nawet od niej dyspensować, zarówno przed chrztem, jak i po chrzcie, jeżeli na podstawie przynajmniej skróconego postępowania pozasądowego stwierdzi się, że nie można jej dokonać albo będzie bezowocna.

Kan. 1145 - § 1. Interpelacja z reguły powinna być dokonywana powagą ordynariusza miejsca strony nawróconej, który to ordynariusz zobowiązany jest zostawić drugiemu małżonkowi, gdyby ten o to prosił, czas na odpowiedź, uprzedzając go jednak, że gdy czas ten upłynie bezskutecznie, jego milczenie zostanie uznane za odpowiedź negatywną.

§ 2. Interpelacja dokonana nawet prywatnie przez samą stronę nawróconą jest ważna; jest też godziwa, gdy nie da się zachować przepisanej wyżej formy.

§ 3. W obydwu przypadkach dokonanie interpelacji oraz jej wynik powinny być stwierdzone zgodnie z prawem w zakresie zewnętrznym.

Kan. 1146 - Strona ochrzczonea ma prawo zawrzeć nowe małżeństwo ze stroną katolicką:

1° jeżeli druga strona odpowiedziała negatywnie na interpelację albo gdy interpelacja została zgodnie z prawem pominięta;

2° jeżeli strona nieochrzczona – czy to już interpelowana, czy też nie – zamieszkując najpierw w zgodzie bez obrazy Stwórcy, następnie bez słusznej przyczyny odeszła, z zachowaniem w mocy przepisów kan. 1144 i 1145.

Kan. 1147 - Ordynariusz miejsca może jednak z poważnej przyczyny zezwolić, by strona ochrzczona, korzystając z przywileju Pawłowego, zawarła małżeństwo ze stroną niekatolicką, ochrzczone lub nieochrzczone, z zachowaniem jednak przepisów kanonów o małżeństwach mieszanych.

Kan. 1148 - § 1. Nieochrzczony, który miał jednocześnie kilka żon nieochrzczonych, po przyjęciu chrztu w Kościele katolickim, jeżeli trudno mu pozostać z pierwszą z nich, może zatrzymać jedną z pozostałych, oddalając inne. To samo odnosi się do kobiety nieochrzczonej, która jednocześnie miała kilku mężów nieochrzczonych.

§ 2. W przypadkach, o których mowa w § 1, po przyjęciu chrztu małżeństwo powinno zostać zawarte z zachowaniem formy prawnej, z uwzględnieniem w razie potrzeby także przepisów o małżeństwach mieszanych oraz innych wymogów prawa.

§ 3. Ordynariusz miejsca, mając na uwadze uwarunkowania moralne, społeczne i ekonomiczne miejsc i osób, powinien zatroszczyć się o wystarczające zabezpieczenie potrzeb pierwszej żony oraz innych oddalonych, zgodnie z wymaganiami sprawiedliwości, miłości chrześcijańskiej i naturalnej słuszności.

Kan. 1149 - Nieochrzczony, który po przyjęciu chrztu w Kościele katolickim nie może wznowić zamieszkania z nieochrzczonym współmałżonkiem z racji uwięzienia lub prześladowania, może zawrzeć nowe małżeństwo, chociażby druga strona tymczasem przyjęła chrzest, z zachowaniem w mocy przepisu kan. 1141.

Kan. 1150 - W razie wątpliwości przywilej wiary cieszy się przychylnością prawa.

Art. 2

SEPARACJA Z ZACHOWANIEM WĘZŁA

Kan. 1151 - Małżonkowie mają obowiązek i prawo zachowania pożycia małżeńskiego, chyba że usprawiedliwia ich zgodna z prawem przyczyna.

Kan. 1152 - § 1. Chociaż usilnie zaleca się, aby współmałżonek, powodowany chrześcijańską miłością i zatroskany o dobro rodziny, nie odmawiał stronie cudzołożnej przebaczenia oraz nie zrywał z nią życia małżeńskiego, to jednak, gdy wyraźnie albo milcząco nie darował tej winy, ma prawo zerwać pożycie małżeńskie, chyba że zgodził się na cudzołóstwo albo stał się jego przyczyną, albo sam także popełnił cudzołóstwo.

§ 2. Zachodzi milczące darowanie, gdy strona niewinna, dowiedziawszy się o cudzołóstwie, z własnej woli kontynuowała pożycie małżeńskie ze współmałżonkiem; zaś domniemanie darowania zachodzi, jeżeli przez sześć miesięcy strona niewinna zachowała pożycie małżeńskie i nie odniosła się do władzy kościelnej lub państwowej.

§ 3. Jeżeli niewinny małżonek sam z własnej woli zerwał pożycie małżeńskie, powinien w ciągu sześciu miesięcy wnieść sprawę o separację do właściwej władzy kościelnej, która rozważy, biorąc pod uwagę wszystkie okoliczności, czy niewinny współmałżonek mógłby zostać przekonany do darowania winy i nieprzedłużania separacji na stałe.

Kan. 1153 - § 1. Jeżeli jedno z małżonków stanowi źródło poważnego niebezpieczeństwa dla duszy lub ciała drugiej strony albo dla potomstwa, lub w inny sposób czyni zbyt trudnym życie wspólne, tym samym daje drugiej stronie zgodną z prawem przyczynę odejścia bądź na mocy dekretu ordynariusza miejsca, bądź też, gdyby zwłoka niosła z sobą niebezpieczeństwo, również mocą własnej powagi.

§ 2. Po ustaniu przyczyny separacji należy – we wszystkich przypadkach – wznowić pożycie małżeńskie, chyba że władza kościelna postanowi co innego.

Kan. 1154 - Po ustanowieniu separacji małżonków zawsze należy się odpowiednio zatroszczyć o należyte utrzymanie i wychowanie dzieci.

Kan. 1155 - Niewinny małżonek może w sposób godny pochwały dopuścić z powrotem drugą stronę do życia małżeńskiego; w takim przypadku zrzeka się prawa do separacji.

Rozdział X

KONWALIDACJA MAŁŻEŃSTWA

Art. 1

KONWALIDACJA ZWYKŁA

Kan. 1156 - § 1. Do konwalidacji małżeństwa nieważnego z powodu przeszkody zrywającej wymaga się ustania owej przeszkody lub dyspensy od niej oraz ponowienia zgody przynajmniej przez stronę świadomą przeszkody.

§ 2. To ponowienie jest wymagane przez prawo kościelne do ważności konwalidacji, chociażby z początku obydwie strony wyraziły zgodę i potem jej nie odwołały.

Kan. 1157 - Ponowienie zgody powinno być nowym aktem woli odnoszącym się do małżeństwa, o którym strona ponawiająca wie albo przypuszcza, że było od początku nieważne.

Kan. 1158 - § 1. Gdy przeszkoda jest publiczna, obydwie strony powinny powtórzyć zgodę małżeńską w formie kanonicznej, z zastrzeżeniem przepisu kan. 1127 § 2.

§ 2. Jeżeli przeszkody nie można udowodnić, wystarcza ponowienie zgody prywatne i tajne, przynajmniej przez stronę świadomą przeszkody, o ile trwa zgoda wyrażona przez drugą stronę, albo przez obydwie strony, gdy przeszkoda jest znana obydwu.

Kan. 1159 - § 1. Małżeństwo nieważne z powodu braku zgody zostaje konwalidowane, gdy strona, która uprzednio nie wyraziła zgody, teraz ją wyraża, o ile trwa zgoda wyrażona przez drugą stronę.

§ 2. Jeżeli braku zgody nie można udowodnić, wystarczy prywatne i tajne wyrażenie zgody przez stronę, która jej nie wyraziła.

§ 3. Jeżeli brak zgody można udowodnić, konieczne jest wyrażenie jej z zachowaniem formy kanonicznej.

Kan. 1160 - Aby małżeństwo nieważne z powodu braku formy stało się ważne, musi zostać zawarte na nowo według formy kanonicznej, z zastrzeżeniem przepisu kan. 1127 § 2.

Art. 2

SANOWANIE W ZAWIĄZKU

Kan. 1161 - § 1. Sanowanie w związku małżeństwa nieważnego jest jego konwalidacją bez ponawiania zgody; konwalidacja ta, udzielona przez właściwą władzę, zawiera dyspensę od przeszkody, gdyby istniała, oraz od formy kanonicznej, gdy nie została zachowana, jak również cofnięcie do przeszłości skutków kanonicznych.

§ 2. Konwalidacja następuje od chwili udzielenia łaski; przyjmuje się, że cofnięcie skutków dotyczy stanu, który istniał w chwili celebracji małżeństwa, chyba że co innego wyraźnie zastrzeżono.

§ 3. Sanowania w związku można udzielić tylko wtedy, jeżeli jest prawdopodobne, że strony chcą utrzymać życie małżeńskie.

Kan. 1162 - § 1. Małżeństwo nie może być sanowane w związku w przypadku braku zgody małżeńskiej u obydwu stron lub u jednej z nich, bez względu na to, czy zgody nie było od początku, czy też była początkowo wyrażona, a potem została odwołana.

§ 2. Jeżeli jednak początkowo nie było zgody, ale później została wyrażona, wolno udzielić sanowania od chwili wyrażenia zgody.

Kan. 1163 - § 1. Małżeństwo nieważne z powodu przeszkody lub braku formy prawnej może być sanowane, o ile zgoda trwa u obydwu stron.

§ 2. Małżeństwo nieważne z powodu przeszkody z prawa naturalnego albo z prawa Bożego pozytywnego może być sanowane wyłącznie po ustaniu przeszkody.

Kan. 1164 - Można ważne udzielić sanowania również bez wiedzy jednej lub obydwu stron; nie wolno go jednak udzielać bez poważnej przyczyny.

Kan. 1165 - § 1. Sanowanie w związku może być udzielone przez Stolicę Apostolską.

§ 2. Sanowanie w związku może być udzielone przez biskupa diecezjalnego w pojedynczych przypadkach, nawet wtedy, gdy w tym samym małżeństwie zbiega się kilka powodów nieważności; w razie sanowania małżeństwa mieszanego muszą być wypełnione warunki, o których mowa w kan. 1125; sanowanie w związku nie może być natomiast udzielone przez biskupa w przypadku istnienia przeszkody, od której dyspensa jest zarezerwowana dla Stolicy Apostolskiej zgodnie z przepisem kan. 1078 § 2, albo gdy chodzi o przeszkodę z prawa naturalnego albo z prawa Bożego pozytywnego, która już ustała.

Część II

POZOSTAŁE AKTY KULTU BOŻEGO

Tytuł I

SAKRAMENTALIA

Kan. 1166 - Sakramentalia są świętymi znakami, przez które – na pewne podobieństwo sakramentów, przez wstawiennictwo Kościoła – wyrażają się i są uzyskiwane skutki, zwłaszcza duchowe.

Kan. 1167 - § 1. Tylko Stolica Apostolska może ustanawiać nowe sakramentalia, autentycznie interpretować już istniejące, znosić albo zmieniać niektóre z nich.

§ 2. Przy sprawowaniu i udzielaniu sakramentaliów należy dokładnie zachowywać obrzędy i formuły zatwierdzone przez władzę kościelną.

Kan. 1168 - Szafarzem sakramentaliów jest duchowny wyposażony w odpowiednią władzę; niektórych sakramentaliów mogą, zgodnie z księgami liturgicznymi, według zdania ordynariusza miejsca, udzielać także świeccy posiadający odpowiednie przymioty.

Kan. 1169 - § 1. Konsekracji i poświęceń mogą dokonywać ważnie tylko ci, którzy mają sakrę biskupią, oraz prezbiterzy, którym zezwala na to prawo lub zostało im to udzielone zgodnie z prawem.

§ 2. Błogosławieństw, z wyjątkiem tych, które są zastrzeżone dla Biskupa Rzymskiego albo dla biskupów, może udzielać każdy prezbiter.

§ 3. Diakon może udzielać tylko tych błogosławieństw, na które prawo wyraźnie mu zezwala.

Kan. 1170 - Błogosławieństw, które powinny być udzielane przede wszystkim katolikom, można udzielać także katechumenom, a nawet niekatolikom, jeżeli nie ma zakazu Kościoła.

Kan. 1171 - Rzeczy święte, które przez poświęcenie lub błogosławieństwo zostały przeznaczone do kultu Bożego, należy otaczać czcią i nie wolno ich używać do celów świeckich lub niewłaściwych, nawet gdyby stanowiły własność prywatną.

Kan. 1172 - § 1. Nikt nie może dokonywać zgodnie z prawem egzorcyzmów nad opętanymi, jeżeli od ordynariusza miejsca nie otrzymał szczególnego i wyraźnego zezwolenia.

§ 2. Takiego zezwolenia ordynariusz miejsca może udzielić tylko prezbiterowi odznaczającemu się pobożnością, wiedzą, roztropnością i prawością życia.

Tytuł II

LITURGIA GODZIN

Kan. 1173 - Kościół, wypełniając kapłańskie zadanie Chrystusa, sprawuje liturgię godzin, przez którą, słuchając Boga przemawiającego do swego ludu i wspominając misterium zbawienia, wysławia Go nieustannie śpiewem i modlitwą oraz prosi o zbawienie całego świata.

Kan. 1174 - § 1. Obowiązkiem sprawowania liturgii godzin są związani duchowni, zgodnie z przepisem kan. 276 § 2, 3°; członkowie zaś instytutów życia konsekrowanego oraz stowarzyszeń życia apostołskiego – zgodnie ze swoimi konstytucjami.

§ 2. Do uczestnictwa w liturgii godzin, jako czynności Kościoła, usilnie zachęca się – stosownie do okoliczności – także pozostałych wiernych.

Kan. 1175 - Przy sprawowaniu liturgii godzin należy w miarę możliwości przestrzegać właściwego czasu każdej godziny.

Tytuł III

POGRZEB KOŚCIELNY

Kan. 1176 - § 1. Wiernym zmarłym należy urządzić pogrzeb kościelny, zgodnie z przepisami prawa.

§ 2. Pogrzeb kościelny, przez który Kościół wyprasza duchową pomoc zmarłym, okazuje szacunek ich ciału i jednocześnie żywym niesie pociechę nadziei, należy odprawiać z zachowaniem przepisów liturgicznych.

§ 3. Kościół usilnie zaleca utrzymanie pobożnego zwyczaju grzebania ciał zmarłych; nie zakazuje jednak kremacji, jeżeli nie została wybrana z motywów przeciwnych nauce chrześcijańskiej.

Rozdział I

ODPRAWIANIE POGRZEBU

Kan. 1177 - § 1. Pogrzeb każdego wiernego powinien być z reguły odprawiony w jego własnym kościele parafialnym.

§ 2. Każdemu jednak wiernemu lub tym, do których należy troska o pogrzeb zmarłego, wolno wybrać inny kościół na pogrzeb, za zgodą tego, kto nim zarządza, i po zawiadomieniu własnego proboszcza zmarłego.

§ 3. Jeżeli śmierć nastąpiła poza własną parafią i nie przeniesiono do niej zwłok ani nie został zgodnie z prawem wybrany inny kościół pogrzebu, pogrzeb należy odprawić w kościele tej parafii, gdzie śmierć nastąpiła, chyba że prawo partykularne wyznacza inny kościół.

Kan. 1178 - Pogrzeb biskupa diecezjalnego powinien być odprawiony w jego własnym kościele katedralnym, chyba że sam wybrał inny kościół.

Kan. 1179 - Pogrzeb zakonników albo członków stowarzyszenia życia apostołskiego powinien być z reguły odprawiony w ich własnym kościele albo kaplicy przez przełożonego, jeżeli instytut albo stowarzyszenie są kleryckie, w pozostałych przypadkach przez kapelana.

Kan. 1180 - § 1. Jeżeli parafia posiada własny cmentarz, na nim powinni być grzebani wierni zmarli, chyba że inny cmentarz został zgodnie z prawem wybrany przez samego zmarłego lub przez tych, do których należy troska o pogrzeb zmarłego.

§ 2. Każdemu jednak wolno wybrać cmentarz pogrzebienia, jeżeli tylko nie zakazuje tego prawo.

Kan. 1181 - Co do ofiar składanych z okazji pogrzebu, należy stosować się do przepisów kan. 1264, z tym jednak zastrzeżeniem, aby na pogrzebach nie było żadnego faworyzowania osób oraz by ubodzy nie byli pozbawieni należnego pogrzebu.

Kan. 1182 - Po dokonaniu pochówku należy dokonać wpisu w księdze zmarłych, zgodnie z przepisami prawa partykularnego.

Rozdział II

OSOBY, KTÓRYM NALEŻY ZEZWOLIĆ NA POGRZEB KOŚCIELNY ALBO POGRZEBU ODMÓWIĆ

Kan. 1183 - § 1. W tym, co odnosi się do pogrzebu, katechumenów należy zaliczać do wiernych.

§ 2. Ordynariusz miejsca może zezwolić na pogrzeb kościelny dzieci zmarłych przed chrztem, których rodzice mieli zamiar je ochrzcić.

§ 3. Ochrzczonym należącym do jakiegoś Kościoła albo wspólnoty kościelnej niekatolickiej można urządzać pogrzeb kościelny według roztropnego uznania ordynariusza miejsca, jeżeli nie stwierdziłoby się, iż mieli przeciwną wolę, i jeżeli ich własny szafarz nie mógłby być obecny.

Kan. 1184 - § 1. Jeżeli przed śmiercią nie dali żadnych oznak pokuty, pogrzebu kościelnego powinni być pozbawieni:

1° notoryjni apostaci, heretycy i schizmatycy;

2° osoby, które wybrały spalenie swojego ciała z motywów przeciwnych wierze chrześcijańskiej;

3° inni jawni grzesznicy, którym nie można udzielić pogrzebu kościelnego bez publicznego zgorszenia wiernych.

§ 2. W razie wątpliwości, należy się zwrócić do ordynariusza miejsca, do którego decyzji należy się dostosować.

Kan. 1185 - Temu, kto został pozbawiony pogrzebu kościelnego, należy też odmówić jakiegokolwiek Mszy Świętej pogrzebowej.

Tytuł IV

KULT ŚWIĘTYCH ORAZ ŚWIĘTYCH OBRAZÓW I RELIKWII

Kan. 1186 - Dla umocnienia świętości Ludu Bożego Kościół poleca szczególnej i synowskiej czci wiernych Najświętszą Maryję zawsze Dziewicę, Matkę Bożą, którą Chrystus ustanowił Matką wszystkich ludzi, oraz promuje prawdziwy i autentyczny kult innych świętych, których przykładem wierni się budują, doznając także wsparcia dzięki ich wstawiennictwu.

Kan. 1187 - Kult publiczny można oddawać tylko tym sługom Bożym, którzy powagą Kościoła zostali zaliczeni w poczet świętych lub błogosławionych.

Kan. 1188 - Należy utrzymać praktykę umieszczania w kościołach świętych obrazów, by doznawały czci ze strony wiernych; należy jednak umieszczać je w umiarkowanej liczbie i z zachowaniem właściwego porządku, aby wśród ludu chrześcijańskiego nie wywoływały zdumienia i nie dawały okazji do niewłaściwej pobożności.

Kan. 1189 - Wymagające naprawy obrazy drogocenne, a więc wyróżniające się starodawnym pochodzeniem, artyzmem albo doznawanym kultem, umieszczone w kościołach lub kaplicach, aby wierni otaczali je czcią, nie mogą być nigdy odnawiane bez pisemnego zezwolenia ordynariusza, który przed jego udzieleniem powinien zasięgnąć zdania biegłych.

Kan. 1190 - § 1. Sprzedaż relikwii jest bezwzględnie zakazana.

§ 2. Relikwie o szczególnym znaczeniu i inne obdarzane przez wiernych wielką czcią nie mogą być w żaden sposób ważnie alienowane ani też na stałe przenoszone bez zezwolenia Stolicy Apostolskiej.

§ 3. Przepis § 2 obowiązuje także w odniesieniu do obrazów, które w danym kościele otoczone są wielką czcią wiernych.

Tytuł V

ŚLUB I PRZYSIĘGA

Rozdział I

ŚLUB

Kan. 1191 - § 1. Ślub, to jest przemyślaną i dobrowolną obietnicę uczynioną Bogu, mającą za przedmiot dobro możliwe i lepsze, należy wypełnić z cnoty religijności.

§ 2. Zdolni do złożenia ślubu są wszyscy potrafiący poprawnie posługiwać się rozumem, jeżeli prawo im tego nie zakazuje.

§ 3. Ślub złożony pod wpływem ciężkiej i niesprawiedliwej bojaźni lub podstępem jest nieważny z mocy samego prawa.

Kan. 1192 - § 1. Ślub jest *publiczny*, gdy go przyjmuje w imieniu Kościoła uprawniony do tego przełożony; w innych przypadkach jest *prywatny*.

§ 2. Ślub jest *uroczysty*, gdy za taki został uznany przez Kościół, w przeciwnym razie jest *zwykły*.

§ 3. Ślub jest *osobowy*, gdy jest przyrzeczona czynność ślubującego; *rzeczowy*, jeżeli obietnica dotyczy jakiejś rzeczy; *mieszany*, gdy ma naturę osobowego i rzeczowego.

Kan. 1193 - Ze swej natury ślub wiąże tylko ślubującego.

Kan. 1194 - Ślub wygasa z upływem czasu oznaczonego do wypełnienia obowiązku, wskutek istotnej zmiany przyrzczonego przedmiotu, w razie niespełnienia się warunku, od którego ślub został uzależniony, albo ustania przyczyny celowej ślubu, jak również przez dispensę lub zamianę.

Kan. 1195 - Kto posiada władzę w odniesieniu do przedmiotu ślubu, może obowiązek wynikający z niego zawiesić dopóty, dopóki spełnienie ślubu przynosi mu szkodę.

Kan. 1196 - Oprócz Biskupa Rzymskiego, od ślubów prywatnych mogą dyspensować ze słusznej przyczyny, jeżeli dispensa nie narusza praw nabytych przez innych:

1° ordynariusz miejsca i proboszcz, w odniesieniu do wszystkich swoich podwładnych, a także podróżnych.

2° przełożony kleryckiego instytutu zakonnego albo kleryckiego stowarzyszenia życia apostołskiego na prawie papieskim, w odniesieniu do ich członków, nowicjuszy oraz osób dniem i nocą przebywających w domu instytutu albo stowarzyszenia;

3° ci, którym władza dyspensowania została delegowana przez Stolicę Apostolską lub ordynariusza miejsca.

Kan. 1197 - Dzieło przyrzczone na mocy ślubu prywatnego sam ślubujący może zmienić na dobro większe lub równe; natomiast zamiany na dobro mniejsze może dokonać ten, komu przysługuje władza dyspensowania zgodnie z postanowieniem kan. 1196.

Kan. 1198 - Śluby złożone przed profesją zakonną ulegają zawieszeniu, dopóki ślubujący pozostaje w instytucie zakonnym.

Rozdział II

PRZYSIĘGA

Kan. 1199 - § 1. Przysięga, to jest wezwanie imienia Bożego na świadka prawdy, może być składana tylko zgodnie z prawdą, rozwagą i sprawiedliwością.

§ 2. Przysięga, której wymagają lub którą dopuszczają przepisy kanonów, nie może być ważnie złożona przez pełnomocnika.

Kan. 1200 - § 1. Kto dobrowolnie przysięga, że coś wykona, związany jest szczególnym obowiązkiem religijnym wypełnienia tego, co potwierdził przysięgą.

§ 2. Przysięga wyłudzona podstępem, wymuszona przemocą albo ciężką bojaźnią jest nieważna z mocy samego prawa.

Kan. 1201 - § 1. Przysięga przyrzekająca zależy od istoty i warunków czynności, z którą jest związana.

§ 2. Jeżeli przysięga jest związana z czynnością, która bezpośrednio przynosi szkodę innym albo zagraża dobru publicznemu lub wiecznemu zbawieniu, czynność ta nie uzyskuje żadnego wzmocnienia wskutek przysięgi.

Kan. 1202 - Obowiązek wypływający ze złożenia przysięgi przyrzekającej ustaje:

1° jeżeli zwolni od niego ten, na korzyść którego złożono przysięgę;

2° jeżeli istotnej zmianie ulegnie przedmiot przysięgi albo wskutek zmiany okoliczności stanie się on bądź zły, bądź zupełnie obojętny, bądź stworzy przeszkodę do osiągnięcia większego dobra;

3° z ustaniem przyczyny celowej albo z niespełnieniem się warunku, od którego ewentualnie uzależniono złożoną przysięgę;

4° przez dyspensę lub zamianę, zgodnie z przepisem kan. 1203.

Kan. 1203 - Ci, którzy mogą zawieszać, dyspensować i zamieniać ślub, posiadają taką samą i w ten sam sposób wykonywaną władzę w odniesieniu do przysięgi przyrzekającej; gdyby jednak dyspensa od przysięgi bezpośrednio przynosiła szkodę innym, którzy nie godzą się na zwolnienie z obowiązku, dyspensy może udzielić jedynie Stolica Apostolska.

Kan. 1204 - Przysięgę należy tłumaczyć ściśle, zgodnie z prawem oraz intencją przysięgającego, albo – gdyby składający przysięgę działał podstępnie – zgodnie z intencją tego, komu przysięga zostaje złożona.

Część III

MIEJSCA I CZASY ŚWIĘTE

Tytuł I

MIEJSCA ŚWIĘTE

Kan. 1205 - Miejscami świętymi są te, które przez poświęcenie lub błogosławieństwo przepisane na tę okoliczność w księgach liturgicznych zostały przeznaczone do kultu Bożego albo na grzebanie wiernych.

Kan. 1206 - Poświęcenie jakiegoś miejsca należy do biskupa diecezjalnego oraz do tych, którzy są z nim zrównani przez prawo; mogą oni każdemu biskupowi lub, w wyjątkowych przypadkach, prezbiterowi zlecić zadanie dokonania poświęcenia na swoim terytorium.

Kan. 1207 - Miejsca święte są błogosławione przez ordynariusza; jednakże błogosławieństwo kościołów jest zarezerwowane dla biskupa diecezjalnego; każdy zaś z nich może delegować do tego innego kapłana.

Kan. 1208 - Należy sporządzić dokument stwierdzający dokonanie poświęcenia lub błogosławieństwa kościoła, jak również błogosławieństwa cmentarza; jeden egzemplarz dokumentu ma być przechowywany w kurii diecezjalnej, drugi zaś w archiwum kościoła.

Kan. 1209 - Wystarczającym dowodem poświęcenia lub błogosławieństwa jakiegoś miejsca, o ile nie przynosi to nikomu szkody, jest zeznanie nawet jednego świadka będącego ponad wszelkim podejrzeniem.

Kan. 1210 - W miejscu świętym dopuszcza się tylko to, co służy sprawowaniu lub szerzeniu kultu, pobożności i religii, a zabrania się tego, co jest obce świętości miejsca. Ordynariusz miejsca może jednak w poszczególnych przypadkach zezwolić na użycie go do innych celów, jednakże niesprzecznych ze świętością miejsca.

Kan. 1211 - Miejsca święte zostają zbezczeszczone przez dokonanie w nich czynności wysoce obelżywych, połączonych ze zgorzeniem wiernych, co – zdaniem ordynariusza miejsca – jest tak poważne i przeciwne świętości miejsca, iż nie godzi się w nich sprawować kultu, dopóki zniewaga nie zostanie naprawiona przez obrzęd pokutny, zgodnie z przepisami ksiąg liturgicznych.

Kan. 1212 - Miejsca święte tracą poświęcenie lub błogosławieństwo, jeżeli zostały w znacznej części zniszczone lub przeznaczone na stałe do użytku świeckiego dekretem właściwego ordynariusza bądź też faktycznie.

Kan. 1213 - Władza kościelna w miejscach świętych swobodnie wykonuje swoje uprawnienia i zadania.

Rozdział I

KOŚCIOŁY

Kan. 1214 - Przez kościół rozumie się budowlę świętą przeznaczoną do kultu Bożego, do której wierni mają prawo wstępu w celu wykonywania w niej tego kultu, zwłaszcza publicznie.

Kan. 1215 - § 1. Żaden kościół nie może być budowany bez wyraźnego zezwolenia biskupa diecezjalnego, wydanego na piśmie.

§ 2. Biskup diecezjalny nie może udzielić zezwolenia, jeżeli – po wysłuchaniu zdania rady kapłańskiej i rektorów sąsiednich kościołów – nie uzna, że nowy kościół może służyć dobru dusz i że nie zabraknie środków koniecznych na wybudowanie go i sprawowanie w nim kultu Bożego.

§ 3. Również instytuty zakonne, chociażby otrzymały od biskupa diecezjalnego zezwolenie na założenie nowego domu w diecezji lub w mieście, muszą jednak otrzymać od niego zezwolenie przed rozpoczęciem budowy kościoła w ściśle określonym miejscu.

Kan. 1216 - Przy budowie i restauracji kościołów należy – uwzględniając opinie biegłych – stosować się do zasad i przepisów liturgii oraz sztuki sakralnej.

Kan. 1217 - § 1. Nowy kościół, po należytym zakończeniu budowy, należy bezzwłocznie poświęcić albo przynajmniej pobłogosławić, z zachowaniem przepisów świętej liturgii.

§ 2. Kościoły, zwłaszcza katedralne i parafialne, należy poświęcić w sposób uroczysty.

Kan. 1218 - Każdy kościół powinien mieć swój tytuł, który po dokonaniu poświęcenia kościoła nie może być zmieniony.

Kan. 1219 - W kościele, zgodnie z prawem poświęconym lub pobłogosławionym, mogą być sprawowane wszystkie czynności kultu Bożego, z zastrzeżeniem uprawnień parafialnych.

Kan. 1220 - § 1. Wszyscy, do których to należy, powinni troszczyć się o utrzymanie w kościołach takiej czystości i piękna wystroju, jakie przystoją domowi Bożemu, i trzymanie od nich z dala wszystkiego, co byłoby obce świętości miejsca.

§ 2. W ramach zwyczajnej troski o konserwację dóbr sakralnych oraz kosztowności należy stosować także odpowiednie środki bezpieczeństwa.

Kan. 1221 - Wstęp do kościoła podczas sprawowania świętych czynności powinien być wolny i bezpłatny.

Kan. 1222 - § 1. Jeżeli dany kościół nie nadaje się już w żaden sposób do sprawowania kultu Bożego i nie ma możliwości przywrócenia go do dawnego stanu, może być przeznaczony przez biskupa diecezjalnego do użytku świeckiego, wyjąwszy użytek niegodny.

§ 2. Gdy inne poważne racje przemawiają za tym, by dany kościół nie był już używany do kultu Bożego, biskup diecezjalny, wysłuchawszy rady kapłańskiej, może go przeznaczyć do użytku świeckiego, lecz nie do niegodnego, za zgodą tych, którzy legalnie zgłaszają do niego prawa, o ile dobro dusz nie dozna z tego powodu żadnej szkody.

Rozdział II

KAPLICE I KAPLICE PRYWATNE

Kan. 1223 - Przez kaplicę rozumie się miejsce przeznaczone, za zezwoleniem ordynariusza, do sprawowania kultu Bożego, dla pożytku jakiejś wspólnoty lub grupy wiernych, którzy się w nim gromadzą, do którego za zgodą właściwego przełożonego mają wstęp także inni wierni.

Kan. 1224 - § 1. Ordynariuszowi nie wolno udzielać zezwolenia wymaganego do ustanowienia kaplicy, zanim osobiście lub za pośrednictwem kogoś innego nie odwiedzi miejsca przeznaczonego na nią i nie uzna, że jest odpowiednio urządzone.

§ 2. Po udzieleniu zezwolenia kaplica nie może być bez postanowienia tegoż ordynariusza przeznaczona do użytku świeckiego.

Kan. 1225 - W kaplicach ustanowionych zgodnie z prawem wolno sprawować wszystkie czynności święte, z wyjątkiem tych, które zostały wyłączone przez prawo albo przepisem ordynariusza miejsca, albo na które nie zezwalają przepisy liturgiczne.

Kan. 1226 - Przez kaplicę prywatną rozumie się miejsce przeznaczone, za zezwoleniem ordynariusza miejsca, do kultu Bożego, dla pożytku jednej lub kilku osób fizycznych.

Kan. 1227 - Biskupi mogą ustanowić dla siebie kaplicę prywatną, która cieszy się tymi samymi prawami co kaplice nieprywatne.

Kan. 1228 - Przy zachowaniu w mocy przepisu kan. 1227, na celebrowanie Mszy Świętej albo sprawowanie innych czynności świętych w jakiegokolwiek kaplicy prywatnej wymagane jest zezwolenie ordynariusza miejsca.

Kan. 1229 - Wskazane jest, by kaplice i kaplice prywatne zostały pobłogosławione według obrzędu określonego w księgach liturgicznych; zawsze powinny być one zarezerwowane tylko dla kultu Bożego i wyłączone z wszelkiego użytku domowego.

Rozdział III

SANKTUARIA

Kan. 1230 - Przez sanktuarium rozumie się kościół lub inne miejsce święte, do którego – za zgodą ordynariusza miejsca – pielgrzymują liczni wierni, kierujący się szczególną pobożnością.

Kan. 1231 - Aby sanktuarium mogło się nazywać narodowym, powinno otrzymać zatwierdzenie konferencji biskupów; aby mogło nazywać się międzynarodowym, wymagane jest zatwierdzenie Stolicy Świętej.

Kan. 1232 - § 1. Właściwy do zatwierdzenia statutu sanktuarium diecezjalnego jest ordynariusz miejsca; statutu sanktuarium narodowego – konferencja biskupów; statutu sanktuarium międzynarodowego – tylko Stolica Święta.

§ 2. W statucie należy określić w szczególności cel, władzę rektora, prawo własności i zarząd majątkiem.

Kan. 1233 - Sanktuariom mogą być przyznane pewne przywileje, ilekroć zdają się za tym przemawiać okoliczności miejsca, napływ pielgrzymów, a zwłaszcza dobro wiernych.

Kan. 1234 - § 1. W sanktuariach należy zapewnić wiernym obfitsze środki zbawienia przez gorliwe głoszenie słowa Bożego, odpowiednie ożywienie życia liturgicznego, zwłaszcza przez sprawowanie Eucharystii i pokuty, oraz kultywowanie zatwierdzonych form pobożności ludowej.

§ 2. Świadectwa wotywnie sztuki ludowej i pobożności powinny być w sanktuariach albo w miejscach przyległych przechowywane i eksponowane oraz bezpiecznie strzeżone.

Rozdział IV

OŁTARZE

Kan. 1235 - § 1. Ołtarz, czyli stół, na którym sprawuje się Ofiarę eucharystyczną, nazywa się *stałym*, jeżeli jest zbudowany tak, iż jest złączony z posadzką i dlatego nie może być usunięty; *przenośnym* zaś nazywa się wtedy, gdy może być przenoszony.

§ 2. Wskazane jest, by w każdym kościele był ołtarz stały; w pozostałych zaś miejscach, przeznaczonych do sprawowania świętych obrzędów, ołtarz stały lub przenośny.

Kan. 1236 - § 1. Zgodnie z ustalonym zwyczajem Kościoła, mensa ołtarza stałego powinna być kamienna i to wykonana z jednego kamienia naturalnego; według uznania jednak konferencji biskupów może być użyty także inny materiał, odpowiedni i trwały. Kolumny zaś lub podstawę można wykonać z jakiegokolwiek materiału.

§ 2. Ołtarz przenośny może być wykonany z jakiegokolwiek trwałego materiału, odpowiedniego do użytku liturgicznego.

Kan. 1237 - § 1. Ołtarze stałe należy poświęcić, przenośne zaś należy poświęcić albo pobłogosławić, według obrzędów określonych w księgach liturgicznych.

§ 2. Starożytna tradycja umieszczania relikwii męczenników albo innych świętych pod ołtarzem stałym powinna być zachowana, zgodnie z przepisami zawartymi w księgach liturgicznych.

Kan. 1238 - § 1. Ołtarz traci poświęcenie lub błogosławieństwo zgodnie z postanowieniem kan. 1212.

§ 2. Ołtarze, tak stałe, jak i przenośne, nie tracą poświęcenia lub błogosławieństwa wskutek przeznaczenia kościoła lub innego miejsca świętego do użytku świeckiego.

Kan. 1239 - § 1. Ołtarz, zarówno stały, jak i przenośny, powinien być zarezerwowany tylko dla kultu Bożego, z całkowitym wyłączeniem jakiegokolwiek użytku świeckiego.

§ 2. Pod ołtarzem nie wolno umieszczać zwłok; w przeciwnym razie nie można na nim odprawiać Mszy Świętej.

Rozdział V

CMENTARZE

Kan. 1240 - § 1. Tam, gdzie to możliwe, Kościół powinien mieć własne cmentarze lub przynajmniej kwatery na cmentarzach świeckich, przeznaczone na grzebanie wiernych zmarłych, należycie pobłogosławione.

§ 2. Jeżeli jednak jest to niemożliwe, należy każdorazowo błogosławić poszczególne groby.

Kan. 1241 - § 1. Parafie oraz instytuty zakonne mogą mieć własny cmentarz.

§ 2. Również inne osoby prawne lub rodziny mogą posiadać szczególny cmentarz lub grobowiec, który należy pobłogosławić zgodnie z decyzją ordynariusza miejsca.

Kan. 1242 - W kościołach nie wolno grzebać zmarłych, chyba że chodzi o Biskupa Rzymskiego albo kardynałów lub biskupów diecezjalnych, również emerytowanych, którzy są chowani we własnym kościele.

Kan. 1243 - Odpowiednie przepisy dotyczące porządku, jaki ma być przestrzegany na cmentarzach, zwłaszcza gdy chodzi o zachowanie i ochronę ich sakralnego charakteru, powinny zostać ustanowione przez prawo partykularne.

Tytuł II

CZASY ŚWIĘTE

Kan. 1244 - § 1. Ustanawianie dni świątecznych oraz dni pokuty, wspólnych w całym Kościele, ich przenoszenie i znoszenie, należy do wyłącznej kompetencji najwyższej władzy kościelnej, z zachowaniem w mocy przepisu kan. 1246 § 2.

§ 2. Biskupi diecezjalni mogą wyznaczać szczególne dni świąteczne albo dni pokutne dla swoich diecezji albo miejsc tylko w pojedynczych przypadkach.

Kan. 1245 - Przy zachowaniu prawa biskupów diecezjalnych, o którym mowa w kan. 87, proboszcz może, ze słusznej przyczyny i zgodnie z przepisami biskupa diecezjalnego, udzielić w poszczególnych przypadkach dyspensy od obowiązku przestrzegania dnia świątecznego lub dnia pokuty, albo dokonać zamiany tego obowiązku na inne uczynki pobożne; to samo może uczynić również przełożony klerykańskiego instytutu zakonnego albo stowarzyszenia życia apostołskiego na prawie papieskim, w odniesieniu do swoich podwładnych oraz innych osób dniem i nocą przebywających w domu.

Rozdział I

DNI ŚWIĄTECZNE

Kan. 1246 - § 1. Niedziela, w czasie której celebrowane jest misterium paschalne, na podstawie tradycji apostołskiej powinna być obchodzona w całym Kościele jako najdawniejszy dzień świąteczny nakazany. Podobnie należy obchodzić dni Narodzenia Pana Naszego Jezusa Chrystusa, Objawienia Pańskiego, Wniebowstąpienia oraz Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa, Świętej Bożej Rodzicielki Maryi, Jej Niepokalanego Poczęcia i Wniebowzięcia, Świętego Józefa, Świętych Apostołów Piotra i Pawła, i wreszcie Wszystkich Świętych.

§ 2. Konferencja biskupów może jednak, po uprzednim zatwierdzeniu przez Stolicę Apostolską, niektóre z dni świątecznych nakazanych znieść lub przenieść na niedzielę.

Kan. 1247 - W niedzielę oraz w inne dni świąteczne nakazane wierni są zobowiązani uczestniczyć we Mszy Świętej; powinni ponadto powstrzymać się od wykonywania tych prac i zajęć, które utrudniają oddawanie Bogu czci, przeżywanie radości właściwej dniowi Pańskiemu albo korzystanie z należnego odpoczynku duchowego i fizycznego.

Kan. 1248 - § 1. Nakazowi uczestniczenia we Mszy Świętej czyni zadość ten, kto bierze w niej udział, gdziekolwiek jest odprawiana w obrządku katolickim, bądź w sam dzień świąteczny, bądź też wieczorem dnia poprzedzającego.

§ 2. Jeżeli z braku świętego szafarza albo z innej poważnej przyczyny uczestniczenie w celebracji eucharystycznej jest niemożliwe, usilnie zaleca się, aby wierni brali udział w liturgii Słowa, jeżeli jest ona odprawiana w kościele parafialnym albo innym świętym miejscu, zgodnie z przepisami wydanymi przez biskupa diecezjalnego, albo poświęcali odpowiedni czas na modlitwę indywidualną, albo w rodzinie lub, według sposobności, w grupach rodzin.

Rozdział II

DNI POKUTY

Kan. 1249 - Wszyscy wierni, każdy na swój sposób, zobowiązani są na podstawie prawa Bożego czynić pokutę; aby jednak wszyscy przez wspólne podejmowanie pokuty łączyli się między sobą, zostają nakazane dni pokuty, w które wierni powinni oddawać się w sposób szczególny modlitwie, wykonywać uczynki pobożności i miłości, podejmować akty umartwienia siebie przez wypełnianie własnych obowiązków z większą starannością, zwłaszcza zaś zachowywać post i wstrzemięźliwość, zgodnie z postanowieniami zamieszczonych poniżej kanonów.

Kan. 1250 - W Kościele powszechnym dniami i okresami pokutnymi są wszystkie piątki całego roku i czas wielkiego postu.

Kan. 1251 - Wstrzemięźliwość od spożywania mięsa lub innych pokarmów, zgodnie z postanowieniem konferencji biskupów, należy zachowywać we wszystkie piątki całego roku, chyba że w piątek przypada dzień zaliczony do uroczystości; natomiast wstrzemięźliwość i post obowiązują w środę popielcową oraz w piątek Męki i Śmierci Pana Naszego Jezusa Chrystusa.

Kan. 1252 - Prawem o wstrzemięźliwości są związane osoby, które ukończyły cztertnasty rok życia, prawem zaś o poście są związane wszystkie osoby pełnoletnie, aż do rozpoczęcia sześćdziesiątego roku życia. Jednak duszpasterze oraz rodzice powinni zatroszczyć się o to, aby również ci, którzy z racji młodszego wieku nie są jeszcze związani prawem postu i wstrzemięźliwości, byli wychowywani do autentycznego ducha pokuty.

Kan. 1253 - Konferencja biskupów może dokładniej określić sposób zachowania postu i wstrzemięźliwości, jak również w całości lub części zastąpić post i wstrzemięźliwość innymi formami pokuty, zwłaszcza uczynkami miłości i praktykowaniem pobożności.

Księga V

DOBRA DOCZESNE KOŚCIOŁA

Kan. 1254 - § 1. Kościół katolicki na podstawie przyrodzonego prawa, niezależnie od władzy świeckiej, może dobra doczesne nabywać, posiadać, zarządzać nimi i alienować je, dla osiągnięcia właściwych sobie celów.

§ 2. Właściwymi zaś celami są przede wszystkim: organizowanie kultu Bożego, zapewnienie godziwego utrzymania duchowieństwa oraz innych pracowników kościelnych, prowadzenie dzieł świętego apostołatu i miłości, zwłaszcza względem ubogich.

Kan. 1255 - Kościół powszechny oraz Stolica Apostolska, Kościoły partykularne oraz każda inna osoba prawna, publiczna lub prywatna, są podmiotami zdolnymi do nabywania, posiadania i alienowania dóbr doczesnych oraz zarządzania nimi, zgodnie z prawem.

Kan. 1256 - Prawo własności dóbr, pozostające pod najwyższą władzą Biskupa Rzymskiego, należy do tej osoby prawnej, która dobra te nabyła zgodnie z prawem.

Kan. 1257 - § 1. Wszystkie dobra doczesne należące do Kościoła powszechnego, do Stolicy Apostolskiej albo do innych publicznych osób prawnych w Kościele są dobrami kościelnymi i rządzą się kanonami, które następują, oraz własnymi statutami.

§ 2. Dobra doczesne prywatnej osoby prawnej rządzą się jej własnym statutem, nie zaś tymi kanonami, chyba że wyraźnie zastrzeżono inaczej.

Kan. 1258 - W kanonach, które następują, nazwą Kościół określa się nie tylko Kościół powszechny albo Stolicę Apostolską, lecz także każdą publiczną osobę prawną w Kościele, chyba że z kontekstu lub natury rzeczy wynika co innego.

Tytuł I

NABYWANIE DÓBR

Kan. 1259 - Kościół może nabywać dobra doczesne każdym sprawiedliwym sposobem wynikającym z prawa zarówno naturalnego, jak i pozytywnego, jakim dobra wolno nabywać innym.

Kan. 1260 - Kościół posiada przyrodzone prawo domagania się od wiernych tego, co jest konieczne do osiągnięcia właściwych mu celów.

Kan. 1261 - § 1. Wiernym wolno przekazywać dobra doczesne na korzyść Kościoła.

§ 2. Biskup diecezjalny powinien przypominać wiernym o obowiązku, o którym mowa w kan. 222 § 1, i w odpowiedni sposób domagać się jego wykonania.

Kan. 1262 - Wierni powinni udzielać Kościołowi pomocy w postaci donacji, o które są proszeni, zgodnie z przepisami wydanymi przez konferencje biskupów.

Kan. 1263 - Biskup diecezjalny, po wysłuchaniu zdania rady do spraw ekonomicznych oraz rady kapłańskiej, ma prawo, w celu pokrycia potrzeb diecezjalnych, nałożyć na publiczne osoby prawne podległe jego władzy umiarkowany podatek, proporcjonalny do ich dochodów; na pozostałe osoby fizyczne i prawne wolno mu, tylko w razie poważnej konieczności i przy zachowaniu tych samych warunków, nałożyć nadzwyczajny i umiarkowany podatek, z zastrzeżeniem ustaw i zwyczajów partykularnych, które przyznawałyby mu większe uprawnienia.

Kan. 1264 - Jeżeli prawo nie stanowi inaczej, do zebrania biskupów prowincji należy:

1° określenie opłat za akty wykonawczej władzy dobrowolnej lub za wykonanie reskryptów Stolicy Apostolskiej; wymagają one zatwierdzenia przez Stolicę Apostolską;

2° określenie ofiar składanych z okazji udzielania sakramentów i sakramentaliów.

Kan. 1265 - § 1. Z zastrzeżeniem praw zakonników żebrzących, zabrania się jakiegokolwiek osobie prywatnej, czy to fizycznej czy prawnej, zbierania ofiar na jakiegokolwiek cele lub instytucje pobożne albo kościelne bez pisemnego zezwolenia własnego ordynariusza oraz ordynariusza miejsca.

§ 2. Konferencja biskupów może wydać przepisy dotyczące zbiórek, które to przepisy muszą być przestrzegane przez wszystkich, nie wyłączając tych, którzy z ustanowienia noszą nazwę żebrzących i są nimi w rzeczywistości.

Kan. 1266 - Ordynariusz miejsca może nakazać, by we wszystkich kościołach i kaplicach, które faktycznie i w sposób stały są dostępne dla wiernych, nawet jeśli należą do instytutów zakonnych, została przeprowadzona specjalna zbiórka na określone cele parafialne, diecezjalne, krajowe lub powszechne, z której ofiary należy następnie sumiennie przesłać do kurii diecezjalnej.

Kan. 1267 - § 1. Jeżeli nie stwierdzi się czegoś przeciwnego, domniemywa się, że ofiary składane na ręce przełożonych lub zarządców jakiegokolwiek kościelnej osoby prawnej, nawet prywatnej, zostały złożone na rzecz tej właśnie osoby prawnej.

§ 2. Przyjęcia ofiar, o których mowa w § 1, nie można odmówić, chyba że ze słusznej przyczyny i – w sprawach większej wagi, gdy chodzi o publiczną osobę prawną – za zezwoleniem ordynariusza; zezwolenie ordynariusza jest wymagane do przyjęcia ofiar obciążonych poleceniem lub warunkiem, z zachowaniem w mocy przepisu kan. 1295.

§ 3. Ofiary złożone przez wiernych na określony cel mogą być przeznaczone jedynie na ten cel.

Kan. 1268 - Przedawnienie, jako sposób nabycia uprawnień lub uwolnienia się od zobowiązań, Kościoł w zakresie dóbr doczesnych przyjmuje zgodnie z przepisami kan. 197-199.

Kan. 1269 - Rzeczy święte będące własnością osób prywatnych mogą być nabyte przez osoby prywatne na mocy przedawnienia, lecz nie wolno ich używać do celów świeckich, chyba że utraciły poświęcenie lub błogosławieństwo; jeżeli zaś należą do kościelnej osoby prawnej publicznej, mogą być nabyte tylko przez inną kościelną publiczną osobę prawną.

Kan. 1270 - Rzeczy nieruchome, ruchome kosztowne, prawa i roszczenia, tak osobowe, jak i rzeczowe, należące do Stolicy Apostolskiej, ulegają przedawnieniu po upływie stu lat; należące zaś do innej kościelnej osoby prawnej publicznej – po upływie trzydziestu lat.

Kan. 1271 - Biskupi, z racji więzi jedności i miłości, stosownie do możliwości własnej diecezji, powinni dostarczać środków, których potrzebuje Stolica Apostolska odpowiednio do bieżących uwarunkowań, aby mogła należycie pełnić służbę wobec całego Kościoła.

Kan. 1272 - W krajach, gdzie dotąd istnieją beneficja w ścisłym znaczeniu, do konferencji biskupów należy odpowiednimi przepisami, uzgodnionymi ze Stolicą Apostolską i przez nią zatwierdzonymi, tak uregulować zarządzanie tymi beneficjami, żeby dochody – a nawet, na ile to możliwe, samo uposażenie beneficjów – stopniowo były przenoszone na instytucję, o której mowa w kan. 1274 § 1.

Tytuł II

ZARZĄD DÓBR

Kan. 1273 - Biskup Rzymski, na mocy prymatu rządzenia, jest najwyższym zarządcą i szafarzem wszystkich dóbr kościelnych.

Kan. 1274 - § 1. W poszczególnych diecezjach powinna istnieć specjalna instytucja, gromadząca dobra lub ofiary, w celu zapewnienia utrzymania duchownych, którzy pełnią służbę dla dobra diecezji, zgodnie z postanowieniem kan. 281, chyba że zaradzono temu inaczej.

§ 2. Tam, gdzie jeszcze nie zorganizowano właściwego zabezpieczenia społecznego dla duchowieństwa, konferencja biskupów powinna zatroszczyć się o powołanie instytucji, która w wystarczający sposób zapewniłaby ubezpieczenie społeczne duchownych.

§ 3. W poszczególnych diecezjach, gdy sytuacja tego wymaga, należy utworzyć wspólny fundusz, na którym biskupi mogliby się oprzeć, wypełniając zobowiązania wobec innych osób służących Kościołowi czy zaspokajając różne potrzeby diecezji, i z którego także diecezje bogatsze mogłyby pomagać biedniejszym.

§ 4. W zależności od zróżnicowanych warunków miejscowych, cele, o których mowa w § 2 i 3, łatwiej mogą być osiągnięte przez instytucje diecezjalne połączone ze sobą lub przez współpracę albo też przez odpowiednie stowarzyszenie, ustanowione dla różnych diecezji, a nawet dla całego terytorium podległego konferencji biskupów.

§ 5. Tego rodzaju instytucje, jeżeli to możliwe, powinny być tak utworzone, aby ich działania były skuteczne również w zakresie prawa państwowego.

Kan. 1275 - Masa dóbr pochodzących z różnych diecezji jest zarządzana zgodnie z przepisami odpowiednio uzgodnionymi przez zainteresowanych biskupów.

Kan. 1276 - § 1. Do ordynariusza należy sprawowanie starannego nadzoru nad zarządem wszystkich dóbr należących do podległych mu publicznych osób prawnych, z zastrzeżeniem prawnych tytułów przyznających mu większe uprawnienia.

§ 2. Uwzględniając prawa, zgodne z prawem zwyczajne oraz okoliczności, ordynariusze powinni troszczyć się o organizację wszystkich spraw związanych z zarządem dóbr kościelnych, wydając szczegółowe instrukcje, w granicach prawa powszechnego i partykularnego.

Kan. 1277 - Biskup diecezjalny przed podjęciem czynności dotyczących zarządu o większym znaczeniu ze względu na materialny stan diecezji ma obowiązek wysłuchać zdania rady

do spraw ekonomicznych i kolegium konsultorów; potrzebuje natomiast zgody tej rady, a także zgody kolegium konsultorów, w przypadkach szczegółowo określonych w prawie powszechnym lub w akcie fundacyjnym, a nadto przed podjęciem czynności nadzwyczajnego zarządu. Konferencja biskupów powinna zaś określić, które czynności należy zaliczyć do nadzwyczajnego zarządu.

Kan. 1278 - Oprócz zadań, o których mowa w kan. 494 § 3 i 4, biskup diecezjalny może powierzyć ekonomowi zadania wymienione w kan. 1276 § 1 i w kan. 1279 § 2.

Kan. 1279 - § 1. Zarząd dóbr kościelnych należy do tego, kto bezpośrednio kieruje osobą, do której dobra należą, chyba że co innego postanawiają prawo partykularne, statut albo zwyczaj zgodny z prawem, z zastrzeżeniem prawa ordynariusza do interweniowania w razie zaniedbań zarządcy.

§ 2. Do zarządzania dobrami publicznej osoby prawnej, która na mocy prawa lub aktu fundacyjnego albo własnego statutu nie ma własnych zarządców, ordynariusz, któremu ona podlega, powinien wybrać odpowiednie osoby na okres trzech lat; mogą one być ponownie mianowane przez ordynariusza.

Kan. 1280 - Każda osoba prawna powinna mieć własną radę do spraw ekonomicznych lub przynajmniej dwóch doradców, którzy mają wspierać zarządcę w wypełnianiu jego zadań, zgodnie ze statutem.

Kan. 1281 - § 1. Przy zachowaniu w mocy przepisów statutu, zarządcy nieważnie wykonują czynności, które przekraczają granice i sposób zwyczajnego zarządu, jeżeli nie uzyskali wcześniej pisemnego upoważnienia od ordynariusza.

§ 2. W statucie należy określić czynności przekraczające granice i sposób zwyczajnego zarządu; jeżeli zaś statut tej sprawy nie reguluje, do biskupa diecezjalnego należy, po wysłuchaniu zdania rady do spraw ekonomicznych, określenie tego rodzaju czynności w odniesieniu do podległych mu osób.

§ 3. Osoba prawna nie jest zobowiązana do odpowiedzialności za czynności nieważnie podjęte przez zarządców, chyba tylko wtedy i w tej mierze, w jakiej odniosła z nich korzyść; osoba prawna będzie zaś odpowiadała za czynności podjęte przez zarządców niezgodnie z prawem, lecz ważnie, z zachowaniem prawa do wniesienia powództwa lub rekursu przeciw zarządcom, którzy wyrządzili jej szkody.

Kan. 1282 - Wszyscy, tak duchowni, jak świeccy, którzy na podstawie tytułu prawnego mają udział w zarządzie dobrami kościelnymi, zobowiązani są wykonywać swoje funkcje w imieniu Kościoła, zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 1283 - Zanim zarządcy obejmą swoje zadanie:

1° zobowiązani są złożyć przysięgę przed ordynariuszem lub jego delegatem, że będą dobrze i sumiennie zarządzać;

2° należy sporządzić, podpisany przez tychże, dokładny i szczegółowy inwentarz nieruchomości, ruchomości – czy to kosztownych, czy w jakikolwiek sposób należących do dóbr kultury, czy też innych – z ich opisem i wyceną, a sporządzony należy zweryfikować;

3° jeden egzemplarz tego inwentarza należy przechowywać w archiwum zarządu, drugi zaś w archiwum kurii; w obydwu egzemplarzach należy odnotowywać każdą zmianę, jaka zachodzi w stanie majątkowym.

Kan. 1284 - § 1. Wszyscy zarządcy mają wypełniać swoje zadanie ze starannością dobrego gospodarza.

§ 2 Powinni zatem:

1° czuwać, aby powierzone ich pieczy dobra w żaden sposób nie przypadły albo nie doznały szkody, zawierając w tym celu w razie potrzeby odpowiednie umowy ubezpieczenia;

2° troszczyć się, żeby własność dóbr kościelnych była zabezpieczona środkami ważnymi w zakresie prawa państwowego;

3° przestrzegać przepisów zarówno prawa kanonicznego, jak i państwowego, albo wydanych przez fundatora, ofiarodawcę lub uprawnioną władzę, a zwłaszcza starać się, by Kościół nie poniósł szkody wskutek nieprzestrzegania ustaw państwowych;

4° pobierać skrupulatnie i we właściwym czasie dochody z dóbr i należności, pobrane zaś przechowywać bezpiecznie i używać ich zgodnie z wolą fundatora albo przepisami prawa;

5° wypłacać w ustalonych terminach odsetki należne z tytułu pożyczki lub zastawu, czuwając nad odpowiednim zwrotem kwoty głównej;

6° pieniądze pozostałe po pokryciu wydatków, które mogą być korzystnie ulokowane, ulokować za zgodą ordynariusza na użytek osoby prawnej;

7° mieć należycie prowadzone księgi przychodów i rozchodów;

8° pod koniec każdego roku sporządzić sprawozdanie z zarządu;

9° dokumenty i świadectwa, na których opierają się prawa Kościoła albo instytucji do majątku, należycie porządkować i przechowywać w odpowiednim i stosownym archiwum oraz ich strzec; uwierzytelnione zaś ich odpisy, gdy można to bez trudności uczynić, złożyć w archiwum kurii.

§ 3. Usilnie zaleca się, by zarządcy co roku sporządzali zestawienia przewidywanych przychodów i rozchodów; natomiast prawo partykularne może nakazać sporządzanie budżetu i dokładniej określić sposoby przedkładania.

Kan. 1285 - Zarządcy mogą dawać ofiary na rzecz pobożności albo miłości chrześcijańskiej jedynie w ramach zwyczajnego zarządu, z dóbr ruchomych, nienależących do majątku stałego.

Kan. 1286 - Zarządcy dóbr:

1° przy powierzaniu prac powinni dokładnie przestrzegać również ustaw państwowych dotyczących pracy i życia społecznego, zgodnie z zasadami podawanymi przez Kościół;

2° tym, którzy świadczą pracę na podstawie umowy, mają wypłacać sprawiedliwe i godziwe wynagrodzenie, tak by mogli odpowiednio zaspokoić potrzeby własne i swojej rodziny.

Kan. 1287 - § 1. Odrzucając zwyczaj przeciwny, zarządcy, tak duchowni, jak i świeccy, jakichkolwiek dóbr kościelnych, które nie zostały zgodnie z prawem wyjęte spod władzy rządzenia biskupa diecezjalnego, zobowiązani są przedkładać każdego roku sprawozdanie finansowe ordynariuszowi miejsca, który przesyła je radzie do spraw ekonomicznych celem sprawdzenia.

§ 2. Z dóbr ofiarowanych przez wiernych na rzecz Kościoła zarządcy powinni przedstawiać wiernym sprawozdania finansowe, zgodnie z przepisami, które powinno określić prawo partykularne.

Kan. 1288 - Zarządcom nie wolno ani wszczynać sprawy, ani wdawać się w spór w sądzie świeckim w imieniu publicznej osoby prawnej, dopóki nie uzyskają pisemnego zezwolenia własnego ordynariusza.

Kan. 1289 - Chociażby nie byli zobowiązani do zarządzania z tytułu urzędu kościelnego, zarządcy nie mogą samowolnie porzucać przyjętej funkcji; gdyby zaś z takiego samowolnego porzucenia wynikała szkoda dla Kościoła, zobowiązani są do jej naprawienia.

Tytuł III

UMOWY, ZWŁASZCZA ALIENACJA

Kan. 1290 - To, co prawo państwowe na danym terytorium postanawia odnośnie do umów, zarówno w ogólności, jak i w szczególności, oraz do zobowiązań, ma być zachowywane również mocą prawa kanonicznego w odniesieniu do spraw podlegających władzy rządzenia Kościoła, z tymi samymi skutkami, chyba że są przeciwne prawu Bożemu albo co innego zastrzega prawo kanoniczne, i przy zachowaniu w mocy przepisu kan. 1547.

Kan. 1291 - Dla dokonania ważnej alienacji dóbr, które zgodnie z prawem stanowią majątek stały publicznej osoby prawnej i których wartość przekracza określoną w prawie sumę, wymagane jest zezwolenie właściwej władzy, zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 1292 - § 1. Z zastrzeżeniem przepisu kan. 638 § 3, gdy wartość dóbr, których alienacja jest zamierzona, mieści się między najniższą a najwyższą sumą – ma je określić dla własnego regionu konferencja biskupów – właściwą władzę, jeżeli chodzi o osoby prawne niepodlegające biskupowi diecezjalnemu, ustala własny statut; w innych przypadkach właściwą władzą jest biskup diecezjalny, za zgodą rady do spraw ekonomicznych i kolegium konsultorów, jak również zainteresowanych osób. Ich także zgodę musi uzyskać biskup diecezjalny w przypadku alienacji dóbr diecezji.

§ 2. Jeżeli natomiast chodzi o rzeczy, których wartość przekracza najwyższą sumę, lub o rzeczy darowane Kościołowi na podstawie ślubu, a także o rzeczy kosztowne z racji artystycznych lub historycznych, do ważności alienacji potrzebne jest ponadto zezwolenie Stolicy Świętej.

§ 3. Gdy rzecz alienowana jest podzielna, w prośbie o zezwolenie na alienację należy wyszczególnić części już wcześniej alienowane; w przeciwnym razie zezwolenie jest nieważne.

§ 4. Ci, którzy mają brać udział w alienowaniu dóbr przez udzielenie rady lub wyrażenie zgody, nie mogą udzielać rady lub wyrażać zgody, dopóki nie zapoznają się dokładnie ze stanem materialnym osoby prawnej, której dobra mają być alienowane, jak również z alienacjami już dokonаныmi.

Kan. 1293 - § 1. Dla dokonania alienacji dóbr, których wartość przekracza najniższą określoną sumę, wymaga się ponadto:

1° słusznej przyczyny, jak nagląca potrzeba, oczywista korzyść, pobożność, miłość lub inna poważna racja duszpasterska;

2° wyceny rzeczy alienowanej, dokonanej na piśmie przez rzeczoznawców.

§ 2. Należy ponadto zachować inne środki ostrożności przepisane przez uprawnioną władzę, aby nie narazić Kościoła na szkodę.

Kan. 1294 - § 1. Z reguły nie powinno się alienować rzeczy za sumę niższą od określonej w wycenie.

§ 2. Pieniądze uzyskane z alienacji należy bezpiecznie ulokować na użytek Kościoła lub roztropnie je wydatkować, zgodnie z celami alienacji.

Kan. 1295 - Wymogi określone w kan. 1291-1294, do których też należy dostosować statuty osób prawnych, mają być zachowane nie tylko przy alienacji, ale również przy podejmowaniu jakiegokolwiek czynności, wskutek której stan majątkowy osoby prawnej może doznać uszczerbku.

Kan. 1296 - W razie alienacji dóbr kościelnych dokonanej wprawdzie bez zachowania formalności przepisanych prawem kanonicznym, lecz ważnej w świetle prawa państwowego, do właściwej władzy kościelnej należy decyzja, po dokładnym rozważeniu wszystkiego, czy i jakie powództwo, mianowicie osobowe lub rzeczowe, przez kogo i przeciwko komu, należy wnieść dla dochodzenia praw Kościoła.

Kan. 1297 - Do konferencji biskupów należy, by uwzględniając miejscowe warunki, wydała przepisy dotyczące dzierżawy dóbr kościelnych, zwłaszcza zaś konieczności uzyskania zezwolenia właściwej władzy kościelnej.

Kan. 1298 - Bez specjalnego pisemnego zezwolenia właściwej władzy nie wolno sprzedawać albo wydzierżawiać dóbr kościelnych ich zarządcom albo ich bliskim, aż do czwartego stopnia pokrewieństwa lub powinowactwa, chyba że chodziłoby o rzecz o bardzo małej wartości.

Tytuł IV

POBOŻNE ROZPORZĄDZENIA W OGÓLNOŚCI ORAZ POBOŻNE FUNDACJE

Kan. 1299 - § 1. Kto na podstawie prawa naturalnego i kanonicznego może swobodnie rozporządzać swoimi dobrami, może również przeznaczyć je na cele pobożne, czy to aktem między żyjącymi, czy też na wypadek śmierci.

§ 2. W dyspozycjach majątkowych na rzecz Kościoła na wypadek śmierci należy w miarę możliwości zachować formalności wymagane przez prawo państwowe; gdyby ich nie uwzględniono, trzeba przypomnieć spadkobiercom, że ciąży na nich obowiązek wypełnienia woli testatora.

Kan. 1300 - Rozporządzenia wiernych, którzy przekazują lub zapisują swoje dobra na cele pobożne, czy to aktem między żyjącymi czy na wypadek śmierci, po ich zgodnym z prawem przyjęciu, powinny być jak najstaranniej wykonane, także co do sposobu zarządzania i wykorzystania dóbr, z zachowaniem w mocy przepisu kan. 1301 § 3.

Kan. 1301 - § 1. Ordynariusz jest wykonawcą wszystkich pobożnych rozporządzeń, dokonanych zarówno na wypadek śmierci, jak i aktem między żyjącymi.

§ 2. Na mocy tego prawa ordynariusz może i powinien czuwać, także dokonując wizytacji, aby pobożne rozporządzenia zostały wypełnione; jemu też pozostali wykonawcy, po wypełnieniu swego zadania, zobowiązani są złożyć sprawozdanie finansowe.

§ 3. Klauzule przeciwne temu uprawnieniu ordynariusza, dołączone do rozporządzeń ostatniej woli, należy uważać za niedodane.

Kan. 1302 - § 1. Kto przyjął powierniczo dobra na cele pobożne, czy to aktem między żyjącymi, czy też testamentem, powinien o swoim powiernictwie powiadomić ordynariusza i dać mu wykaz wszystkich tego rodzaju dóbr, ruchomych lub nieruchomości, oraz związanych z nimi zobowiązań; gdyby ofiarodawca wyraźnie i bezwzględnie tego zabraniał, nie należy przyjmować powiernictwa.

§ 2. Ordynariusz powinien się domagać, by dobra przyjęte powierniczo zostały bezpiecznie ulokowane, i czuwać nad wykonaniem pobożnych rozporządzeń, zgodnie z kan. 1301.

§ 3. Gdy dobra powiernicze zostały powierzone członkowi instytutu zakonnego albo stowarzyszenia życia apostołskiego, a są przeznaczone dla jakiegoś miejsca czy diecezji albo ich mieszkańców, albo na wsparcie dzieł pobożnych, ordynariuszem, o którym mowa w § 1 i 2, jest ordynariusz miejsca; w innych przypadkach jest nim przełożony wyższy instytutu kleryckiego na prawie papieskim albo kleryckiego stowarzyszenia życia apostołskiego na prawie papieskim, albo ordynariusz własny tego zakonnika w pozostałych instytutach zakonnych.

Kan. 1303 - § 1. Przez pobożne fundacje rozumie się w prawie:

1° *pobożne fundacje autonomiczne*, czyli zespoły rzeczy przeznaczone na cele, o których mowa w kan. 114 § 2, erygowane przez właściwą władzę kościelną jako osoba prawna;

2° *pobożne fundacje nieautonomiczne*, czyli dobra doczesne przekazane w jakikolwiek sposób publicznej osobie prawnej z długotrwałym obowiązkiem, określonym przez prawo partykularne, odprawiania Mszy Świętych z rocznych dochodów albo sprawowania innych określonych funkcji kościelnych, albo osiągnięcia w jeszcze inny sposób celów, o których mowa w kan. 114 § 2.

§ 2. Jeżeli dobra pobożnej fundacji nieautonomicznej zostały powierzone osobie prawnej podlegającej biskupowi diecezjalnemu, po upływie określonego czasu powinny być przekazane instytucji, o której mowa w kan. 1274 § 1, chyba że inna była wyraźnie ujawniona wola fundatora; w przeciwnym razie przypadają samej osobie prawnej.

Kan. 1304 - § 1. Aby osoba prawna mogła ważnie przyjąć fundację, wymagane jest pisemne zezwolenie ordynariusza, który nie powinien go udzielać, dopóki zgodnie z prawem nie stwierdzi, że osoba prawna jest w stanie zarówno wypełnić podejmowane zobowiązania, jak i zadośćuczynić wcześniej już podjętym; w sposób szczególny ma czuwać, by dochody w pełni odpowiadały dołączonym zobowiązaniom, zgodnie ze zwyczajem miejsca lub regionu.

§ 2. Dodatkowe warunki wymagane do ustanowienia i przyjęcia fundacji powinno określić prawo partykularne.

Kan. 1305 - Pieniądze i dobra ruchome, przydzielone tytułem dotacji, należy zaraz złożyć w miejscu bezpiecznym, zatwierdzonym przez ordynariusza, w celu zabezpieczenia tej kwoty lub wartości dóbr ruchomych, i możliwie najszybciej, ostrożnie oraz korzystnie, według roztropnego uznania tegoż ordynariusza, po wysłuchaniu przez niego także zdania zainteresowanych i własnej rady do spraw ekonomicznych, ulokować na stałe na użytek fundacji, z wyraźną i dokładną wzmianką o zobowiązaniu.

Kan. 1306 - § 1. Ustanowienie fundacji, również to dokonane ustnie, powinno być stwierdzone na piśmie.

§ 2. Jeden egzemplarz aktu fundacyjnego ma być bezpiecznie przechowywany w archiwum kurii, drugi zaś w archiwum osoby prawnej, której dotyczy fundacja.

Kan. 1307 - § 1. Należy sporządzić wykaz zobowiązań wynikających z pobożnych fundacji – z zachowaniem przepisów kan. 1300-1302 i 1287 – umieszczając go w miejscu widocznym, aby przewidziane do wypełnienia zobowiązania nie poszły w zapomnienie.

§ 2. Oprócz księgi, o której mowa w kan. 958 § 1, ma być prowadzona i przechowywana u proboszcza lub rektora druga księga, w której należy odnotowywać poszczególne zobowiązania oraz ich wypełnienie i ofiary.

Kan. 1308 - § 1. Redukcja zobowiązań dotyczących Mszy Świętych, której można dokonywać tylko ze słusznej i koniecznej przyczyny, jest zarezerwowana dla biskupa diecezjalnego i najwyższego przełożonego kleryckiego instytutu życia konsekrowanego lub kleryckiego stowarzyszenia życia apostołskiego.

§ 2. Z powodu zmniejszenia się dochodów – dopóki trwa przyczyna – biskupowi diecezjalnemu przysługuje uprawnienie do redukowania Mszy Świętych związanych z legatami, które są samoistne, do wysokości ofiary obowiązującej zgodnie z prawem w diecezji, pod warunkiem jednak, że nie ma nikogo zobowiązanego do podwyższenia ofiar, kogo można by było skutecznie do tego nakłonić.

§ 3. Biskupowi diecezjalnemu przysługuje również uprawnienie do redukowania zobowiązań lub legatów mszalnych obciążających instytucję kościelną, jeżeli dochody stały się niewystarczające do osiągnięcia w odpowiedni sposób własnego celu tej instytucji.

§ 4. Te same uprawnienia, o których mowa w § 2 i 3, przysługują również najwyższemu przełożonemu kleryckiego instytutu życia konsekrowanego lub kleryckiego stowarzyszenia życia apostołskiego.

Kan. 1309 - Tym samym przełożonym, o których mowa w kan. 1308, przysługuje ponadto władza przenoszenia, ze stosownej przyczyny, zobowiązań mszalnych na dni, kościoły lub ołtarze różne od tych, które zostały określone w fundacjach.

Kan. 1310 - § 1. Ordynariusz może redukować, ograniczać lub zamieniać rozporządzenia wiernych na cele pobożne jedynie ze słusznej i koniecznej przyczyny, po wysłuchaniu osób zainteresowanych i własnej rady do spraw ekonomicznych oraz zachowując w możliwie najlepszy sposób wolę fundatora.

§ 2. W innych przypadkach należy się odnieść do Stolicy Apostolskiej.

Księga VI

SANKCJE KARNE W KOŚCIELE

Część I

PRZESTĘPSTWA I KARY W OGÓLNOŚCI

Tytuł I

KARANIE PRZESTĘPSTW W OGÓLNOŚCI

Kan. 1311 - § 1. Kościół posiada przyrodzone i własne prawo karcenia sankcjami karnymi wiernych, którzy popełnili przestępstwo.

§ 2. Każdy, kto jest przełożonym w Kościele, zobowiązany jest strzec i promować dobro samej wspólnoty oraz poszczególnych wiernych przez miłość pasterską, przykład życia, radę i zachętę oraz, w razie potrzeby, także przez wymierzanie lub deklarowanie kar, zgodnie z przepisami ustawy, zawsze z zastosowaniem słuszności kanonicznej, mając na uwadze przywrócenie sprawiedliwości, poprawę przestępcy i naprawienie zgorszenia.

Kan. 1312 - § 1. Sankcjami karnymi w Kościele są:

1° kary poprawcze, czyli cenzury, wymienione w kan. 1331-1333;

2° kary ekspiacyjne, o których mowa w kan. 1336.

§ 2. Ustawa może ustanowić inne kary ekspiacyjne, które pozbawiają wiernego jakiegoś dobra duchowego lub doczesnego i odpowiadają nadprzyrodzonemu celowi Kościoła.

§ 3. Ponadto stosowane są karne środki zaradcze i pokuty, o których mowa w kan. 1339 i 1340, pierwsze głównie dla zapobieżenia przestępstwom, drugie zaś raczej dla zastąpienia kary lub jej zwiększenia.

Tytuł II

USTAWA KARNA I NAKAZ KARNY

Kan. 1313 - § 1. Jeżeli po popełnieniu przestępstwa zmienia się ustawa, należy stosować ustawę korzystniejszą dla sprawcy.

§ 2. Jeżeli zaś ustawa późniejsza znosi wcześniejszą lub znosi przynajmniej karę, kara natychmiast ustaje.

Kan. 1314 - Kara z zasady jest *ferendae sententiae*, tak iż nie wiąże sprawcy, dopóki nie zostanie wymierzona; jest zaś *latae sententiae*, jeżeli ustawa lub nakaz wyraźnie o tym stanowi, tak iż zaciąga się ją przez sam fakt popełnienia przestępstwa.

Kan. 1315 - § 1. Kto posiada władzę wydawania ustaw karnych, może również obwarować odpowiednią karą prawo Boże.

§ 2. Ustawodawca niższego stopnia, mając na uwadze kan. 1317, może ponadto:

1° obwarować odpowiednią karą ustawę wydaną przez wyższą władzę, przy zachowaniu granic swojej właściwości ze względu na terytorium lub osoby;

2° do kar ustanowionych prawem powszechnym za określone przestępstwo dołączyć inne kary;

3° karę ustanowioną ustawą powszechną jako nieoznaczona lub fakultatywna ustanowić jako karę oznaczoną albo obligatoryjną.

§ 3. Kara może zostać oznaczona w samej ustawie lub jej oznaczenie ustawa może pozostawić roztropnemu uznaniu sędziego.

Kan. 1316 - Biskupi diecezjalni powinni troszczyć się, aby ustawy karne wydawane w tym samym państwie lub regionie były, w miarę możliwości, jednakowe.

Kan. 1317 - Kary należy ustanawiać tylko w takiej mierze, w jakiej są rzeczywiście konieczne do lepszego zachowania dyscypliny kościelnej. Kara zaś wydalenia ze stanu duchownego nie może być ustanowiona przez ustawodawcę niższego stopnia.

Kan. 1318 - Kar *latae sententiae* nie należy ustanawiać, ewentualnie tylko za szczególne przestępstwa umyślne, które mogą wywołać poważne zgorszenie lub nie mogą być skutecznie ukarane przy zastosowaniu kar *ferendae sententiae*; również cenzur, zwłaszcza ekskomuniki, nie należy ustanawiać, chyba że z największym umiarem i jedynie za przestępstwa o szczególnej ciężkości.

Kan. 1319 - § 1. W takiej mierze, w jakiej może ktoś mocą władzy rządzenia wydawać w zakresie zewnętrznym nakazy, zgodnie z przepisami kan. 48-58, może również zagrozić w nakazie karami oznaczonymi, z wyjątkiem ekspiacyjnych wiążących na stałe.

§ 2. Jeżeli, po dojrzałym rozważeniu sprawy, ma zostać wydany nakaz karny, należy przestrzegać postanowień kan. 1317 i 1318.

Kan. 1320 - Ordynariusz miejsca może stosować kary wobec zakonników we wszystkich sprawach, w jakich mu oni podlegają.

Tytuł III

PODMIOT PODLEGŁY SANKCJOM KARNYM

Kan. 1321 - § 1. Każdego należy uznawać za niewinnego, dopóki coś przeciwnego nie zostanie udowodnione.

§ 2. Nikt nie może być ukarany, jeżeli dokonane przez niego zewnętrzne naruszenie ustawy lub nakazu nie jest ciężko poczytalne na skutek winy umyślnej lub nieumyślnej.

§ 3. Kara ustanowiona ustawą lub nakazem wiąże tego, kto rozmyślnie naruszył ustawę lub nakaz; kto zaś uczynił to wskutek niedochowania należytej staranności, nie jest karany, chyba że ustawa lub nakaz zastrzega inaczej.

§ 4. Gdy nastąpiło zewnętrzne naruszenie, domniemywa się poczytalność, chyba że okazałoby się co innego.

Kan. 1322 - Tych, którzy na stałe nie potrafią używać rozumu, uważa się za niezdolnych do popełnienia przestępstwa, chociażby w chwili naruszania ustawy lub nakazu wydawali się zdrowi.

Kan. 1323 - Nie podlega żadnej karze ten, kto w chwili naruszania ustawy lub nakazu:

1° nie ukończył jeszcze szesnastego roku życia;

2° bez własnego zawinienia nie wiedział, że narusza ustawę lub nakaz; z niewiedzą zaś zrównane są nieuwaga i błąd;

3° działał pod wpływem przemocy fizycznej lub wskutek przypadku, którego nie mógł przewidzieć lub przewidzianemu zapobiec;

4° działał pod wpływem ciężkiej bojaźni, chociażby była ona tylko względna, albo powodowany koniecznością lub wielką niedogodnością, jeżeli jednak czyn nie jest wewnętrznie zły ani nie obraca się na szkodę dusz;

5° działał w obronie koniecznej, własnej lub kogoś innego, przeciwko niesprawiedliwemu napastnikowi, zachowując należyty umiar;

6° był pozbawiony używania rozumu, z zachowaniem w mocy przepisów kan. 1324 § 1, 2° i kan. 1326 § 1, 4°;

7° sądził bez własnego zawinienia, że zachodzi jedna z okoliczności, o których mowa w n. 4 lub 5.

Kan. 1324 - § 1. Sprawca naruszenia nie jest wolny od kary, lecz kara ustanowiona ustawą lub nakazem ma być złagodzona lub zastąpiona pokutą, jeżeli przestępstwo zostało popełnione:

1° przez tego, kto używał rozumu tylko w ograniczonym zakresie;

2° przez tego, kto był pozbawiony używania rozumu wskutek zawinionej nietrzeźwości albo innego podobnego zaburzenia umysłowego, przy zachowaniu w mocy przepisu kan. 1326 § 1, 4°;

3° na skutek silnego wzburzenia emocjonalnego, które jednak nie przeważało i nie przeszkodziło całkowicie refleksji umysłowej i przyzwoleniu, o ile samo wzburzenie nie zostało dobrowolnie wywołane lub nie było podtrzymywane;

4° przez małoletniego, który ukończył szesnasty rok życia;

5° przez tego, kto działał pod wpływem ciężkiej bojaźni, chociażby była ona tylko względna, albo powodowany koniecznością lub wielką niedogodnością, jeżeli przestępstwo jest wewnętrznie złe lub obraca się na szkodę dusz;

6° przez tego, kto działał w obronie koniecznej, własnej lub kogoś innego, przeciwko niesprawiedliwemu napastnikowi, ale nie zachował należytego umiaru;

7° przeciwko poważnie i niesłusznie prowokującemu;

8° przez tego, kto z własnej winy był błędnie przekonany, że zachodzi jedna z okoliczności, o których mowa w kan. 1323, n. 4 lub 5;

9° przez tego, kto bez własnego zawinienia nie wiedział, że do ustawy lub nakazu została dołączona kara;

10° przez tego, kto działał bez pełnej poczytalności, o ile nadal była ona ciężka.

§ 2. To samo może uczynić sędzia, gdy istnieje jakaś inna okoliczność zmniejszająca ciężkość przestępstwa.

§ 3. W okolicznościach, o których mowa w § 1, sprawca nie jest związany karą *latae sententiae*, natomiast w celu osiągnięcia poprawy lub dla naprawy zgorzenia mogą mu zostać wymierzone kary łagodniejsze lub nałożone pokuty.

Kan. 1325 – W stosowaniu przepisów kan. 1323 i 1324 nigdy nie może być brana pod uwagę niewiedza ciężko zawiniona, przewrotna lub umyślna.

Kan. 1326 - § 1. Sędzia ma ukarać surowiej, niż przewiduje to ustawa lub nakaz:

1° tego, kto po skazaniu lub deklarowaniu kary nadal popełnia przestępstwa, tak iż na podstawie towarzyszących okoliczności można roztropnie wnioskować o jego uporze w złej woli;

2° tego, kto został obdarzony jakąś godnością lub dla popełnienia przestępstwa nadużył władzy albo urzędu;

3° tego, kto w przypadku kary ustanowionej za przestępstwo nieumyślne, przewidział skutek, a mimo to nie podjął takich środków ostrożności dla jego uniknięcia, które by podjął każdy rozsądny człowiek;

4° tego, kto popełnił przestępstwo w stanie nietrzeźwości albo innego zaburzenia umysłowego, które zostały wywołane celowo dla popełnienia przestępstwa lub dla jego usprawiedliwienia, albo w stanie wzburzenia emocjonalnego umyślnie wzbudzonego lub podtrzymywanego.

§ 2. Jeżeli w przypadkach, o których mowa w § 1, przewidziana jest kara *latae sententiae*, można do niej dołączyć inną karę lub pokutę.

§ 3. W tych samych przypadkach, jeżeli przewidziana jest kara fakultatywna, staje się ona obligatoryjna.

Kan. 1327 - Ustawa partykularna może, oprócz okoliczności, o których mowa w kan. 1323-1326, określić także inne okoliczności wyłączające karalność, łagodzące lub obciążające, czy to przepisem ogólnym, czy też w odniesieniu do poszczególnych przestępstw. Również w nakazie mogą być ustalone okoliczności, które wyłączają odpowiedzialność karną ustanowioną w nakazie, zmniejszają ją lub zwiększają.

Kan. 1328 - § 1. Kto uczynił coś lub czegoś zaniechał w celu popełnienia przestępstwa, jednak niezależnie od własnej woli nie zdołał go dokonać, nie podlega karze ustanowionej za przestępstwo dokonane, chyba że ustawa lub nakaz zastrzegają inaczej.

§ 2. Jeżeli działania lub zaniechania ze swej natury prowadzą do dokonania przestępstwa, sprawcy można wyznaczyć pokutę lub karny środek zaradczy, chyba że sam, z własnej woli, odstąpił od rozpoczętego dokonywania przestępstwa. Jeżeli zaś wynikło zgorzenie albo inna poważna szkoda lub niebezpieczeństwo, sprawca, chociaż samorzutnie zaprzestał działania, może być ukarany sprawiedliwą karą, łagodniejszą jednak od przewidzianej za przestępstwo dokonane.

Kan. 1329 - § 1. Jeżeli wobec głównego sprawcy są ustanowione kary *ferendae sententiae*, to ci, którzy we wspólnym zamiarze przestępczym współdziałają w przestępstwie, chociaż nie są wyraźnie wymienieni w ustawie lub nakazie, podlegają tym samym karom lub innym, tak samo lub mniej surowym.

§ 2. Karę *latae sententiae* grożącą za przestępstwo zaciągają współnicy niewymienieni w ustawie lub nakazie, jeżeli bez ich udziału przestępstwo nie byłoby dokonane, a kara jest tej natury, że może ich dotyczyć; w przeciwnym razie mogą podlegać karom *ferendae sententiae*.

Kan. 1330 - Przestępstwo, które polega na oświadczeniu lub na innym wyrażeniu woli, doktryny lub wiedzy, należy uważać za niedokonane, jeżeli nikt nie spostrzegł tego oświadczenia lub wyrażenia.

Tytuł IV

KARY ORAZ INNE ŚRODKI KARNE

Rozdział I

CENZURY

Kan. 1331 - § 1. Ekskomunikowanemu zakazuje się:

- 1° sprawowania Ofiary eucharystycznej i pozostałych sakramentów;
- 2° przyjmowania sakramentów;
- 3° sprawowania sakramentaliów i pozostałych ceremonii kultu liturgicznego;
- 4° jakiegokolwiek czynnego udziału w wyżej wymienionych celebracjach;
- 5° sprawowania kościelnych urzędów, zadań, posług i funkcji;
- 6° wykonywania czynności rządzenia.

§ 2. Jeżeli zaś została wymierzona ekskomunika *ferendae sententiae* lub została deklarowana ekskomunika *latae sententiae*, przestępca:

- 1° gdyby chciał działać wbrew postanowieniu § 1, n. 1-4, powinien zostać usunięty albo czynność liturgiczna powinna zostać przerwana, chyba że stoi temu na przeszkodzie poważna przyczyna;
- 2° nieważnie podejmuje czynności rządzenia, które zgodnie z § 1, 6° są niegodziwe;
- 3° jest objęty zakazem korzystania z przywilejów wcześniej mu udzielonych;
- 4° nie uzyskuje wynagrodzenia przysługującego mu z tytułu czysto kościelnego;
- 5° jest niezdatny do otrzymania urzędów, zadań, posług, funkcji, uprawnień, przywilejów i tytułów honorowych.

Kan. 1332 - § 1. Ukarany interdyktem jest związany zakazami, o których mowa w kan. 1331 § 1, n. 1-4.

§ 2. Ustawa lub nakaz mogą jednak określić interdykt w ten sposób, iż sprawcy zakazane są jedynie niektóre konkretne czynności, o których mowa w kan. 1331 § 1, n. 1-4, lub inne konkretne uprawnienia.

§ 3. Przepis kan. 1331 § 2, 1° powinien być przestrzegany także w przypadku interdyktu.

Kan. 1333 - § 1. Suspensa zakazuje:

- 1° wszystkich lub tylko niektórych czynności władzy święceń;
- 2° wszystkich lub tylko niektórych czynności władzy rządzenia;

3° wykonywania wszystkich lub tylko niektórych uprawnień lub zadań związanych z urzędem.

§ 2. Ustawa lub nakaz mogą postanawiać, że po wyroku lub dekrete wymierzającym lub deklarującym karę suspendowany nie może ważnie wykonywać czynności rządzenia.

§ 3. Zakaz nigdy nie dotyczy:

1° urzędów lub władzy rządzenia, które nie podlegają władzy przełożonego ustanawiającego karę;

2° prawa do mieszkania, o ile przestępca posiada je z racji urzędu;

3° prawa do zarządzania dobrami, które ewentualnie należą do urzędu piastowanego przez suspendowanego, jeżeli kara jest *latae sententiae*.

§ 4. Suspensa zakazująca pobierania dochodów, wynagrodzenia, emerytury lub renty albo innych podobnych zawiera w sobie obowiązek zwrócenia wszystkiego, co zostało bezprawnie przyjęte, nawet w dobrej wierze.

Kan. 1334 - § 1. Zakres suspensy, w granicach ustalonych poprzednim kanonem, określa sama ustawa lub nakaz albo wyrok lub dekret wymierzający karę.

§ 2. Ustawa, nie zaś nakaz, może ustanowić suspensę *latae sententiae* bez żadnego oznaczenia lub ograniczenia; tego zaś rodzaju kara sprowadza wszystkie skutki wymienione w kan. 1333 § 1.

Kan. 1335 - § 1. Jeżeli właściwa władza wymierza lub deklaruje cenzurę w procesie sądowym albo dekretem pozasądowym, może również nałożyć takie kary ekspiacyjne, które uzna za konieczne do przywrócenia sprawiedliwości lub naprawienia zgorszenia.

§ 2. Jeżeli cenzura zakazuje sprawowania sakramentów lub sakramentaliów lub podejmowania czynności władzy rządzenia, zakaz zostaje zawieszony, ilekroć jest to konieczne do udzielenia posługi wiernym znajdującym się w niebezpieczeństwie śmierci; jeżeli zaś cenzura *latae sententiae* nie została deklarowana, zakaz ulega ponadto zawieszeniu, ilekroć wierny prosi o sakrament lub sakramentalia, lub o czynność władzy rządzenia; wolno zaś o to prosić z jakiegokolwiek słusznej przyczyny.

Rozdział II

KARY EKSPIACYJNE

Kan. 1336 - § 1. Kary ekspiacyjne, które mogą wiązać przestępcę albo na stałe, albo na czas określony, albo na czas nieokreślony, poza tymi, które może ewentualnie ustanowić ustawa, są wymienione w § 2-5:

§ 2. Nakaz:

1° przebywania w określonym miejscu lub na określonym terytorium;

2° zapłacenia grzywny, czyli kwoty pieniężnej na cele Kościoła, według stawek określonych przez konferencję biskupów.

§ 3. Zakaz:

1° przebywania w określonym miejscu lub na określonym terytorium;

2° wykonywania, wszędzie albo w określonym miejscu lub na określonym terytorium, albo poza nimi, wszystkich lub tylko niektórych urzędów, zadań, posług lub funkcji albo tylko niektórych działań związanych z urzędami lub zadaniami;

3° podejmowania wszystkich lub tylko niektórych czynności władzy święceń;

4° podejmowania wszystkich lub tylko niektórych czynności władzy rządzenia;

5° wykonywania jakiegoś uprawnienia lub korzystania z przywileju albo używania insygniów lub tytułów;

6° korzystania z czynnego lub biernego głosu w wyborach kanonicznych lub uczestniczenia z prawem głosu w kościelnych radach lub kolegiach;

7° używania stroju duchownego lub zakonnego.

§ 4. Pozbawienie:

1° wszystkich lub tylko niektórych urzędów, zadań, posług albo funkcji, lub tylko niektórych działań związanych z urzędami albo zadaniami;

2° upoważnienia do spowiadania lub upoważnienia do przepowiadania;

3° delegowanej władzy rządzenia;

4° uprawnienia lub przywileju albo insygniów lub tytułu;

5° całości lub części wynagrodzenia kościelnego, stosownie do ustaleń konferencji biskupów, z zastrzeżeniem jednak przepisu kan. 1350 § 1.

§ 5. Wydalenie ze stanu duchownego.

Kan. 1337 - § 1. Zakaz przebywania w określonym miejscu lub na określonym terytorium może dotyczyć zarówno duchownych, jak i zakonników; natomiast nakaz przebywania – duchownych diecezjalnych oraz zakonników w ramach ich konstytucji.

§ 2. Do wydania nakazu przebywania w określonym miejscu lub na określonym terytorium wymagana jest zgoda ordynariusza tego miejsca, chyba że chodzi o dom przeznaczony również dla duchownych spoza diecezji, odbywających pokutę lub podejmujących poprawę.

Kan. 1338 - § 1. Kary ekspiacyjne, wymienione w kan. 1336, nigdy nie obejmują władzy, urzędów, zadań, uprawnień, przywilejów, upoważnień, łask, tytułów, insygniów, które nie podlegają władzy przełożonego ustanawiającego karę.

§ 2. Nie można nikogo pozbawić władzy święceń, lecz jedynie zakazać wykonywania jej lub niektórych jej czynności; nie można również pozbawić stopni akademickich.

§ 3. Odnośnie do zakazów wymienionych w kan. 1336 § 3 należy zachować przepis odnoszący się do cenzur, podany w kan. 1335 § 2.

§ 4. Karami *latae sententiae* mogą być tylko te kary ekspiacyjne, które jako zakazy są wymienione w kan. 1336 § 3, lub inne, które zostały ewentualnie ustanowione na mocy ustawy albo nakazu.

§ 5. Zakazy, o których mowa w kan. 1336 § 3, nigdy nie obowiązują pod sankcją nieważności.

Rozdział III

KARNE ŚRODKI ZARADCZE I POKUTY

Kan. 1339 - § 1. Ordynariusz może osobiście lub za pośrednictwem kogoś innego upomnieć tego, kto znajduje się w sytuacji stwarzającej bardzo łatwą okazję popełnienia przestępstwa, lub tego, na kogo w wyniku przeprowadzonego dochodzenia pada poważne podejrzenie popełnienia przestępstwa.

§ 2. Temu zaś, którego postępowanie powoduje zgorzenie lub poważne naruszenie porządku, może udzielić nagany, w sposób dostosowany do konkretnych uwarunkowań osoby i czynu.

§ 3. Fakt upomnienia lub nagany powinien być zawsze możliwy do stwierdzenia, przynajmniej na podstawie dokumentu, który należy przechowywać w tajnym archiwum kurii.

§ 4. Jeżeli udzielane komuś jednorazowe lub wielokrotne upomnienia lub nagany są bezskuteczne lub nie należy oczekiwać na ich skutek, ordynariusz winien wydać nakaz karny, w którym dokładnie zarządzi, co należy czynić lub czego należy unikać.

§ 5. Jeżeli domaga się tego ciężkość przypadku, a zwłaszcza gdy ktoś znajduje się w niebezpieczeństwie ponownego popełnienia przestępstwa, ordynariusz, oprócz kar wymierzonych lub deklarowanych wyrokiem lub dekretem zgodnie z prawem, winien poddać go nadzorowi w sposób określony poszczególnym dekretem.

Kan. 1340 - § 1. Pokutą, która może być nałożona w zakresie zewnętrznym, jest obowiązek wykonania jakiegoś aktu religijności lub pobożności, lub miłości.

§ 2. Za tajne przekroczenie nigdy nie wolno nakładać pokuty publicznej.

§ 3. Pokuty mogą być dołączane przez ordynariusza, według własnego roztropnego uznania, do karnego środka upomnienia lub nagany.

Tytuł V

STOSOWANIE KAR

Kan. 1341 - Ordynariusz ma obowiązek wszcząć postępowanie sądowe lub administracyjne celem wymierzenia lub deklarowania kary, gdy uznał, że ani środkami pasterskiej troski, zwłaszcza napomnieniem braterskim, ani upomnieniem, ani naganą nie można w sposób wystarczający przywrócić naruszonej sprawiedliwości, doprowadzić do poprawy sprawcy i naprawić zgorzenia.

Kan. 1342 - § 1. Ilekroć słuszne przyczyny stoją na przeszkodzie przeprowadzeniu procesu sądowego, karę można wymierzyć lub deklarować dekretem pozasądowym, z zachowaniem kan. 1720, zwłaszcza w tym, co dotyczy prawa do obrony, jak również wewnętrznej pewności moralnej tego, kto wydaje dekret, zgodnie z przepisem kan. 1608. Karne środki zaradcze i pokuty mogą być w każdym przypadku nakładane dekretem.

§ 2. Dekretem nie można wymierzać lub deklarować kar wiążących na stałe, jak również tych kar, których zabrania stosować dekretem ustanawiająca je ustawa lub nakaz.

§ 3. To, co ustawa lub nakaz postanawiają odnośnie do sędziego, gdy chodzi o wymierzanie lub deklarowanie kar w postępowaniu sądowym, należy stosować także do przełożonego, który dekretem pozasądowym wymierza lub deklaruje karę, jeżeli nie stwierdza się czego innego i nie chodzi o przepisy dotyczące jedynie procedury.

Kan. 1343 - Jeżeli ustawa albo nakaz upoważnia sędziego do zastosowania lub niezastosowania kary, sędzia, z zastrzeżeniem przepisu kan. 1326 § 3, rozstrzygnie sprawę zgodnie ze swoim sumieniem i roztropnością, stosownie do tego, czego wymaga przywrócenie sprawiedliwości, poprawa sprawcy i naprawienie zgorzenia; jednakże w tych przypadkach sędzia może również, jeżeli jest to właściwe, karę złagodzić lub zamiast niej nałożyć pokutę.

Kan. 1344 - Nawet jeżeli ustawa używa słów nakazujących, sędzia zgodnie z własnym sumieniem i roztropnością może:

1° odłożyć wymierzenie kary na czas bardziej odpowiedni, jeżeli przewiduje się, że z pośpiesznego ukarania sprawcy wypłynie większe zło, chyba że zachodzi nagle konieczność naprawienia zgorzenia;

2° powstrzymać się od wymierzenia kary lub wymierzyć karę łagodniejszą albo zastosować pokutę, jeżeli sprawca poprawił się i naprawił zgorzenie oraz ewentualnie wyrządzoną szkodę albo jeżeli został już wystarczająco ukarany przez władzę państwową lub przewiduje się, że będzie ukarany;

3° zawiesić obowiązek przestrzegania kary ekspiacyjnej, jeżeli sprawca dopuścił się przestępstwa po raz pierwszy po latach nienagannie przeżytych, a nie przynagła konieczność naprawienia zgorzenia; gdyby jednak sprawca w okresie oznaczonym przez sędziego ponownie dopuścił się przestępstwa, poniesie karę za obydwa przestępstwa, chyba że już upłynął czas przedawnienia skargi karnej z racji pierwszego przestępstwa.

Kan. 1345 - Ilekroć przestępca używał rozumu tylko w ograniczonym zakresie lub dopuścił się przestępstwa pod wpływem konieczności lub ciężkiej bojaźni albo wzburzenia emocjonalnego, lub w stanie nietrzeźwości albo innego podobnego zaburzenia umysłowego, z zastrzeżeniem przepisu kan. 1326 § 1, 4°, sędzia może nawet zupełnie powstrzymać się od ukarania go, jeżeli uważa, że w inny sposób można lepiej osiągnąć jego poprawę; jednak sprawca ma być ukarany, jeżeli w inny sposób nie można doprowadzić do przywrócenia sprawiedliwości i naprawienia ewentualnie wywołanego zgorzenia.

Kan. 1346 § 1 - Co do zasady powinno być tyle kar, ile jest przestępstw.

§ 2. Jednak ilekroć sprawca popełnił wiele przestępstw i zbyt wielka byłaby suma kar *ferendae sententiae*, pozostawia się roztropnemu uznaniu sędziego złagodzenie kar w słusznych granicach i poddanie sprawcy nadzorowi.

Kan. 1347 - § 1. Cenzury nie można ważnie wymierzyć bez wcześniejszego jednego przynajmniej upomnienia, by sprawca odstąpił od upor, i bez dania mu odpowiedniego czasu na poprawę.

§ 2. Należy uważać, że od upor odstąpił sprawca, który rzeczywiście wyraził żal z powodu popełnienia przestępstwa, a ponadto odpowiednio naprawił zgorzenie i szkodę lub przynajmniej poważnie przyrzekł to uczynić.

Kan. 1348 - Gdy sprawca zostaje uwolniony od oskarżenia lub nie wymierza mu się żadnej kary, dla pożytku jego samego oraz dla dobra publicznego ordynariusz może posłużyć się

odpowiednimi upomnieniami bądź innymi środkami troski pasterskiej lub nawet karnymi środkami zaradczymi, jeżeli sprawa tego wymaga.

Kan. 1349 - Jeżeli kara jest nieoznaczona, a ustawa nie stanowi inaczej, przy oznaczaniu kar sędzia winien wybrać te, które są współmierne do wywołanego zgorzenia i wielkości szkody; nie powinien jednak wymierzać kar surowszych, chyba że ciężkość przypadku bezwzględnie tego wymaga; kar zaś wiążących na stałe nie może wymierzać.

Kan. 1350 - § 1. Przy wymierzaniu kar duchownemu zawsze trzeba uważać, żeby nie był pozbawiony tego, co jest konieczne do godziwego utrzymania, chyba że chodzi o wydalenie ze stanu duchownego.

§ 2. Wydalonemu zaś ze stanu duchownego, który z powodu kary znalazł się rzeczywiście w niedostatku, ordynariusz powinien przyjść z pomocą w możliwie najlepszy sposób, jednak z wyłączeniem powierzania urzędów, posług lub zadań.

Kan. 1351 - Kara wiąże sprawcę wszędzie, a także po ustaniu władzy tego, kto karę ustanowił, wymierzył lub deklarował, chyba że co innego wyraźnie zastrzeżono.

Kan. 1352 - § 1. Jeżeli kara zakazuje przyjmowania sakramentów lub sakramentaliów, zakaz ulega zawieszeniu, jak długo sprawca znajduje się w niebezpieczeństwie śmierci.

§ 2. Obowiązek przestrzegania kary *latae sententiae*, która ani nie została deklarowana, ani też nie jest notoryjna w miejscu przebywania przestępcy, zostaje zawieszony w całości lub w części w takiej mierze, w jakiej sprawca nie może przestrzegać kary bez niebezpieczeństwa poważnego zgorzenia lub zniesławienia.

Kan. 1353 - Apelacja lub rekurs od wyroków sądowych lub dekretów wymierzających lub deklarujących jakkolwiek karę mają skutek zawieszający.

Tytuł VI

ZWALNIANIE Z KAR I PRZEDAWNIE KARANIA

Kan. 1354 - § 1. Oprócz osób wymienionych w kan. 1355-1356, z kary mogą zwalniać także ci wszyscy, którzy mają władzę dyspensowania od ustawy obwarowanej karą lub od nakazu grożącego karą.

§ 2. Ponadto ustawa lub nakaz ustanawiające karę mogą również udzielić władzy zwalniania z niej innym.

§ 3. Jeżeli Stolica Apostolska zarezerwowała dla siebie lub dla innych zwolnienie z kary, zarezerwowanie podlega ścisłej interpretacji.

Kan. 1355 - § 1. Z ustanowionej ustawą kary, która jako *ferendae sententiae* została wymierzona lub jako *latae sententiae* deklarowana, o ile nie jest zarezerwowana dla Stolicy Apostolskiej, zwolnić mogą:

1° ordynariusz, który wszczął postępowanie sądowe w celu wymierzenia lub deklarowania kary lub sam ją wymierzył lub deklarował dekretem, osobiście lub za pośrednictwem kogoś innego;

2° ordynariusz miejsca, w którym przebywa przestępca, jednak po zasięgnięciu opinii ordynariusza, o którym mowa w n. 1, chyba że z racji nadzwyczajnych okoliczności byłoby to niemożliwe.

§ 2. Z ustanowionej ustawą kary *latae sententiae*, jeszcze niedeklarowanej, jeżeli nie jest zarezerwowana dla Stolicy Apostolskiej, zwolnić mogą:

1° ordynariusz własnych podwładnych;

2° ordynariusz miejsca również tych, którzy przebywają na jego terytorium lub na nim dopuścili się przestępstwa;

3° każdy biskup, lecz tylko podczas sakramentalnej spowiedzi.

Kan. 1356 - § 1. Z kary *ferendae* lub *latae sententiae*, ustanowionej nakazem, który nie został wydany przez Stolicę Apostolską, zwolnić mogą:

1° ten, kto wydał nakaz;

2° ordynariusz, który wszczął postępowanie sądowe w celu wymierzenia lub deklarowania kary lub sam ją wymierzył lub deklarował dekretem, osobiście lub za pośrednictwem kogoś innego;

3° ordynariusz miejsca, w którym przebywa przestępca.

§ 2. Przed zwolnieniem z kary należy zasięgnąć opinii tego, kto wydał nakaz – chyba że z racji nadzwyczajnych okoliczności byłoby to niemożliwe – bądź tego, kto wymierzył lub deklarował karę.

Kan. 1357 - § 1. Z zachowaniem w mocy przepisów kan. 508 i 976, z niedeklarowanej cenzury ekskomuniki lub interdyktu *latae sententiae* może w zakresie wewnętrznym sakramentalnym zwolnić spowiednik, jeżeli penitentowi trudno byłoby pozostawać w grzechu ciężkim przez czas konieczny, aby zaradził temu właściwy przełożony.

§ 2. Udzielając zwolnienia, spowiednik powinien nałożyć na penitenta obowiązek odniesienia się w ciągu miesiąca, pod groźbą ponownego zaciągnięcia kary, do właściwego przełożonego lub do upoważnionego kapłana oraz zastosowania się do ich poleceń; tymczasem spowiednik powinien nałożyć odpowiednią pokutę oraz, jeżeli jest to naglące, nakazać naprawienie zgrzeszenia i wyrównanie szkody; takiego odniesienia można dokonać także przez spowiednika, bez podawania imienia i nazwiska.

§ 3. Obowiązek takiego samego odniesienia po ustąpieniu niebezpieczeństwa mają ci, którzy zgodnie z przepisem kan. 976 zostali zwolnieni z cenzury wymierzonej lub deklarowanej, lub zarezerwowanej dla Stolicy Apostolskiej.

Kan. 1358 - § 1. Zwolnienia z cenzury nie można udzielić, jeżeli przestępca nie odstąpił od upor, zgodnie z przepisem kan. 1347 § 2; odstępującemu zaś od upor nie można odmówić zwolnienia, z zastrzeżeniem przepisu kan. 1361 § 4.

§ 2. Kto zwalnia z cenzury, może postąpić zgodnie z przepisem kan. 1348 lub także nałożyć pokutę.

Kan. 1359 - Jeżeli ktoś jest związany wieloma karami, zwolnienie obejmuje tylko te kary, które są w nim wymienione; natomiast zwolnienie ogólne uwalnia od wszystkich kar, z wyjątkiem tych, które przestępca, działając w złej wierze, zataił w swojej prośbie.

Kan. 1360 - Zwolnienie z kary wymuszone przemocą albo ciężką bojaźnią, albo wyłudzone podstępem jest nieważne z mocy samego prawa.

Kan. 1361 - § 1. Zwolnienia z kary można udzielić również nieobecnemu lub pod warunkiem.

§ 2. Zwolnienie w zakresie zewnętrznym powinno być udzielone na piśmie, chyba że za czym innym przemawia poważna przyczyna.

§ 3. Prośby o zwolnienie lub samego zwolnienia nie należy rozgłaszać, chyba że w takiej mierze, w jakiej służy to ochronie dobrego imienia sprawcy lub jest konieczne do naprawienia zgorzienia.

§ 4. Nie wolno udzielić zwolnienia dopóty, dopóki według roztropnego osądu ordynariusza sprawca nie naprawił ewentualnie wyrządzonej szkody; sprawca może być przynaglony do takiego naprawienia lub do przywrócenia stanu poprzedniego jedną z kar, o których mowa w kan. 1336 § 2-4, co ma zastosowanie także w przypadku tego, kto został zwolniony z cenzury zgodnie z przepisem kan. 1358 § 1.

Kan. 1362 - § 1. Skarga karna wygasa na skutek przedawnienia po upływie trzech lat, chyba że chodzi:

1° o przestępstwa zarezerwowane dla Kongregacji Nauki Wiary, które podlegają specjalnym przepisom;

2° z zachowaniem w mocy przepisu n. 1, o skargę z tytułu przestępstw, o których mowa w kan. 1376, 1377, 1378, 1393 § 1, 1394, 1395, 1397, 1398 § 2, która przedawnia się po upływie siedmiu lat, lub o skargę z tytułu przestępstw, o których mowa w kan. 1398 § 1, która przedawnia się po upływie dwudziestu lat;

3° o przestępstwa, które nie są karane prawem ogólnym, jeżeli ustawa partykularna ustanowiła inny termin przedawnienia.

§ 2. Jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, przedawnienie liczy się od dnia popełnienia przestępstwa lub, jeżeli przestępstwo jest trwałe lub habitualne, od dnia jego ustania.

§ 3. Po tym, gdy sprawca został wezwany zgodnie z przepisem kan. 1723 lub zawiadomiony w sposób przewidziany w kan. 1507 § 3 o przedstawieniu aktu oskarżenia zgodnie z przepisem kan. 1721 § 1, przedawnienie skargi karnej ulega zawieszeniu na trzy lata; po upływie tego terminu lub z chwilą przerwania zawieszenia z racji zakończenia procesu karnego biegnie na nowo, z dodaniem tego okresu przedawnienia, który już upłynął. To samo zawieszenie ma również miejsce, gdy zgodnie z kan. 1720, 1° prowadzi się postępowanie w celu wymierzenia lub deklarowania kary dekretem pozasądowym.

Kan. 1363 - § 1. Jeżeli w terminach podanych w kan. 1362, licząc od dnia, w którym wyrok skazujący uzyskał powagę rzeczy osądzonej, sprawca nie został powiadomiony o sędziowskim dekrete wykonawczym, o którym mowa w kan. 1651, skarga o wykonanie kary wygasa wskutek przedawnienia.

§ 2. To samo obowiązuje odpowiednio, jeżeli kara została wymierzona przez dekret pozasądowy.

Część II

POSZCZEGÓLNE PRZESTĘPSTWA I USTANOWIONE ZA NIE KARY

Tytuł I

PRZESTĘPSTWA PRZECIWKO WIERZE I JEDNOŚCI KOŚCIOŁA

Kan. 1364 - § 1. Odstępca od wiary, heretyk lub schizmatyk zaciąga ekskomunikę *latae sententiae*, przy zachowaniu w mocy przepisu kan. 194 § 1, 2°; może być ponadto ukarany karami, o których mowa w kan. 1336 § 2-4.

§ 2. Jeżeli długotrwały upór lub wielkość zgorszenia za tym przemawiają, można dołączyć także inne kary, nie wyłączając wydalenia ze stanu duchownego.

Kan. 1365 - Kto w przypadkach innych niż ten, o którym mowa w kan. 1364 § 1, głosi naukę potępioną przez Biskupa Rzymskiego lub przez sobór powszechny lub z uporem odrzuca naukę, o której mowa w kan. 750 § 2 lub w kan. 752, i nie odwołuje tego mimo upomnienia ze strony Stolicy Apostolskiej lub ordynariusza, powinien być ukarany cenzurą i pozbawieniem urzędu; do tych kar można dołączyć także inne, o których mowa w kan. 1336 § 2-4.

Kan. 1366 - Kto od aktu Biskupa Rzymskiego odwołuje się do soboru powszechnego lub do Kolegium Biskupów, powinien być ukarany cenzurą.

Kan. 1367 - Rodzice lub ci, którzy ich zastępują, oddający swoje dzieci do chrztu lub na wychowanie w religii niekatolickiej powinni być ukarani cenzurą albo inną sprawiedliwą karą.

Kan. 1368 - Kto w widowisku lub zgromadzeniu publicznym, w rozpowszechnionym piśmie lub w inny sposób przy użyciu środków społecznego przekazu wypowiada bluźnierstwo albo poważnie narusza dobre obyczaje, albo znieważa religię lub Kościół, lub wywołuje w stosunku do nich nienawiść albo pogardę, powinien być ukarany sprawiedliwą karą.

Kan. 1369 - Kto profanuje rzecz świętą, ruchomą czy nieruchomą, powinien być ukarany sprawiedliwą karą.

Tytuł II

PRZESTĘPSTWA PRZECIWKO WŁADZY KOŚCIELNEJ I PRZESTĘPSTWA ZWIĄZANE Z PEŁNIENIEM ZADAŃ KOŚCIELNYCH

Kan. 1370 - § 1. Kto stosuje przemoc fizyczną wobec Biskupa Rzymskiego, zaciąga ekskomunikę *latae sententiae* zarezerwowaną dla Stolicy Apostolskiej; jeżeli jest duchownym, można do tej kary dodać, w zależności od ciężkości przestępstwa, także inną karę, nie wyłączając wydalenia ze stanu duchownego.

§ 2. Kto czyni to samo względem posiadającego sakrę biskupią, zaciąga interdykt *latae sententiae*, a jeżeli jest duchownym, również suspensę *latae sententiae*.

§ 3. Kto stosuje przemoc fizyczną wobec duchownego, zakonnika lub innego wiernego, z pogardy dla wiary, Kościoła, władzy lub posługi kościelnej, powinien być ukarany sprawiedliwą karą.

Kan. 1371 - § 1. Kto okazuje nieposłuszeństwo Stolicy Apostolskiej, ordynariuszowi lub przełożonemu, którzy zgodnie z prawem coś nakazują lub czegoś zakazują, i po upomnieniu trwa w nieposłuszeństwie, stosownie do wagi przypadku powinien być ukarany cenzurą lub pozbawieniem urzędu lub innymi karami, o których mowa w kan. 1336 § 2-4.

§ 2. Kto narusza obowiązki nałożone mu karą, powinien być ukarany karami, o których mowa w kan. 1336 § 2-4.

§ 3. Kto, stwierdzając coś wobec władzy kościelnej lub coś tej władzy przyrzekając, dopuszcza się krzywoprzysięstwa, powinien być ukarany sprawiedliwą karą.

§ 4. Kto narusza obowiązek zachowania tajemnicy papieskiej, powinien być ukarany karami, o których mowa w kan. 1336 § 2-4.

§ 5. Kto nie wypełnił obowiązku wykonania wyroku lub dekretu karnego podlegających wykonaniu, powinien być ukarany sprawiedliwą karą, nie wyłączając cenzury.

§ 6. Kto nie zawiadamia o przestępstwie, mimo że jest do tego zobowiązany na podstawie ustawy kanonicznej, powinien być ukarany, zgodnie z przepisami kan. 1336 § 2-4, z dodaniem także innych kar w zależności od ciężkości przestępstwa.

Kan. 1372 - Powinni być ukarani, zgodnie z przepisami kan. 1336 § 2-4:

1° ci, którzy naruszają wolność wypełniania posługi lub władzy kościelnej albo zgodnego z prawem korzystania z dóbr sakralnych lub kościelnych, albo zastraszają tego, kto wykonał akt władzy lub posługę kościelną;

2° ci, którzy naruszają wolność wyboru albo zastraszają wyborcę lub wybranego.

Kan. 1373 - Kto publicznie wzbudza wrogość lub nienawiść względem Stolicy Apostolskiej lub ordynariusza z powodu jakiegoś aktu władzy lub posługi kościelnej albo nakłania do nieposłuszeństwa wobec nich, powinien być ukarany interdyktem lub innymi sprawiedliwymi karami.

Kan. 1374 - Kto zapisuje się do stowarzyszenia podstępnie działającego przeciw Kościołowi, powinien być ukarany sprawiedliwą karą; kto zaś tego rodzaju stowarzyszenie popiera lub nim kieruje, powinien być ukarany interdyktem.

Kan. 1375 - § 1. Ktokolwiek uzurpuje sobie urząd kościelny, powinien być ukarany sprawiedliwą karą.

§ 2. Z uzurpacją zrównane jest bezprawne zatrzymywanie urzędu po jego pozbawieniu lub zaprzestaniu jego pełnienia.

Kan. 1376 - § 1. Karami, o których mowa w kan. 1336 § 2-4, z zachowaniem obowiązku naprawienia szkody, powinien być ukarany:

1° ten, kto sprzeniewierza dobra kościelne lub utrudnia osiągnięcie z nich korzyści;

2° ten, kto alienuje dobra kościelne lub dokonuje na nich czynności zarządu bez wymaganych konsultacji, zgody lub zezwolenia, albo bez spełnienia innego wymogu przepisane go prawem do ważności lub godziwości.

§ 2. Sprawiedliwą karą, nie wyłączając pozbawienia urzędu, z zachowaniem obowiązku naprawienia szkody, powinien być ukarany:

1° ten, kto w sposób ciężko przez siebie zawiniony nieumyślnie popełnia przestępstwo, o którym mowa w § 1, 2°;

2° ten, kto okazał się winny innego rażącego zaniedbania w zarządzaniu majątkiem kościelnym.

Kan. 1377 - § 1. Kto cokolwiek daruje lub obiecuje, aby osoba, wypełniająca w Kościele urząd lub zadanie, bezprawnie coś uczyniła lub czegoś zaniechała, powinien być ukarany sprawiedliwą karą, zgodnie z przepisem kan. 1336 § 2-4; również ten, kto te dary lub obietnice przyjmuje, powinien być ukarany stosownie do ciężkości przestępstwa, nie wyłączając pozbawienia urzędu, z zachowaniem obowiązku naprawienia szkody.

§ 2. Kto przy sprawowaniu urzędu lub zadania domaga się ofiary wyższej niż ustalona albo kwot dodatkowych, albo czegoś dla własnej korzyści, powinien być ukarany odpowiednią grzywną lub innymi karami, nie wyłączając pozbawienia urzędu, z zachowaniem obowiązku naprawienia szkody.

Kan. 1378 - § 1. Kto, poza przypadkami przewidzianymi już przez prawo, dopuszcza się nadużycia w związku ze sprawowaniem władzy, urzędu lub zadania, powinien być ukarany stosownie do wagi czynu lub zaniechania, nie wyłączając pozbawienia urzędu, z zachowaniem obowiązku naprawienia szkody.

§ 2. Kto zaś, wskutek zawinionego zaniedbania, podejmuje lub pomija bezprawnie z czyjąś szkodą lub zgorszeniem akt władzy kościelnej lub akt odnoszący się do urzędu lub zadania, powinien być sprawiedliwie ukarany, zgodnie z przepisem kan. 1336 § 2-4, z zachowaniem obowiązku naprawienia szkody.

Tytuł III

PRZESTĘPSTWA PRZECIWKO SAKRAMENTOM

Kan. 1379 - § 1. Zaciąga karę interdyktu *latae sententiae* lub, jeżeli jest duchownym, także suspensę:

1° ten, kto nie mając święceń kapłańskich usiłuje sprawować liturgiczną czynność Ofiary eucharystycznej;

2° ten, kto poza przypadkiem, o którym mowa w kan. 1384, nie mogąc ważnie dać rozgrzeszenia sakramentalnego, usiłuje go udzielić lub słucho sakramentalnej spowiedzi.

§ 2. W przypadkach, o których mowa w § 1, można odpowiednio do ciężkości przestępstwa dołączyć inne kary, nie wyłączając ekskomuniki.

§ 3. Zarówno ten, kto usiłował udzielić święceń kobiecie, jak i kobieta, która usiłowała przyjąć święcenia, zaciągają karę ekskomuniki *latae sententiae* zarezerwowaną dla Stolicy Apostolskiej; duchowny może ponadto być ukarany wydaleniem ze stanu duchownego.

§ 4. Kto z rozmysłem udziela sakramentu tym, którym zakazane jest jego przyjmowanie, powinien być ukarany suspensą, do której można dołączyć inne kary, o których mowa w kan. 1336 § 2-4.

§ 5. Kto w przypadkach innych niż te, o których mowa w § 1-4 oraz w kan. 1384, symuluje udzielanie sakramentu, powinien być ukarany sprawiedliwą karą.

Kan. 1380 - Kto, stosując symonię, sprawuje lub przyjmuje sakrament, powinien być ukarany interdyktem lub suspensą, lub karami, o których mowa w kan. 1336 § 2-4.

Kan. 1381 - Winny zakazanego uczestnictwa w rzeczach świętych powinien być ukarany sprawiedliwą karą.

Kan. 1382 - § 1. Kto porzuca albo w celu świętokradczym zabiera lub przetrzymuje postacie konsekrowane, zaciąga ekskomunikę *latae sententiae*, zarezerwowaną dla Stolicy Apostolskiej; duchowny może być ponadto ukarany inną karą, nie wyłączając wydalenia ze stanu duchownego.

§ 2. Winny dokonania w celu świętokradczym konsekracji jednej lub obu postaci podczas celebracji eucharystycznej albo poza nią, powinien być ukarany stosownie do ciężkości przestępstwa, nie wyłączając wydalenia ze stanu duchownego.

Kan. 1383 - Kto bezprawnie czerpie zysk z ofiar mszalnych, powinien być ukarany cenzurą lub karami, o których mowa w kan. 1336 § 2-4.

Kan. 1384 - Kapłan, który działa wbrew przepisowi kan. 977, zaciąga ekskomunikę *latae sententiae*, zarezerwowaną dla Stolicy Apostolskiej.

Kan. 1385 - Kapłan, który podczas spowiedzi lub z jej okazji lub pod jej pozorem nakłania penitenta do grzechu przeciw szóstemu przykazaniu Dekalogu, powinien być, stosownie do ciężkości przestępstwa, ukarany suspensą, zakazami lub pozbawieniami, a w poważniejszych przypadkach wydalony ze stanu duchownego.

Kan. 1386 - § 1. Spowiednik, który narusza bezpośrednio sakramentalną tajemnicę spowiedzi, zaciąga ekskomunikę *latae sententiae*, zarezerwowaną dla Stolicy Apostolskiej; gdy zaś narusza ją tylko pośrednio, powinien być ukarany stosownie do ciężkości przestępstwa.

§ 2. Tłumacz i inni, o których mowa w kan. 983 § 2, którzy naruszają tajemnicę, powinni być ukarani sprawiedliwą karą, nie wyłączając ekskomuniki.

§ 3. Z zachowaniem w mocy przepisów § 1 i 2, ktokolwiek za pomocą jakiegokolwiek urzędnika technicznego rejestruje albo za pośrednictwem środków społecznego przekazu ujawnia złośliwie to, co spowiednik lub penitent wypowiadają w sakramentalnej spowiedzi, prawdziwej lub fikcyjnej, powinien być ukarany stosownie do ciężkości przestępstwa, nie wyłączając wydalenia ze stanu duchownego, jeżeli jest duchownym.

Kan. 1387 - Biskup, który bez papieskiego zlecenia konsekruje kogoś na biskupa, a także ten, kto od niego konsekrację przyjmuje, zaciągają ekskomunikę *latae sententiae*, zarezerwowaną dla Stolicy Apostolskiej.

Kan. 1388 - § 1. Biskup, który wbrew przepisowi kan. 1015 wyświęcił obcego podwładnego bez zgodnych z prawem dymisoriów, podlega przez rok zakazowi udzielania święceń. Ten zaś, kto przyjął święcenia, jest z mocy samego faktu suspendowany od przyjętego święcenia.

§ 2. Kto przystępuje do święceń związany cenzurą lub nieprawidłowością rozmyślnie zatajonymi, jest, oprócz tego, co postanawia się w kan. 1044 § 2, 1°, z mocy samego faktu suspendowany od przyjętego święcenia.

Kan. 1389 - Kto w przypadkach innych niż te, o których mowa w kan. 1379-1388, bezprawnie sprawuje zadanie kapłańskie lub inną świętą posługę, powinien być ukarany sprawiedliwą karą, nie wyłączając cenzury.

Tytuł IV

PRZESTĘPSTWA PRZECIWKO DOBREMU IMIENIU ORAZ PRZESTĘPSTWO FAŁSZU

Kan. 1390 - § 1. Kto fałszywie donosi przełożonemu kościelnemu na spowiednika o przestępstwie, o którym mowa w kan. 1385, zaciąga interdykt *latae sententiae*, a jeżeli jest duchownym, także suspensę.

§ 2. Kto składa przełożonemu kościelnemu inne oszczercze doniesienie o przestępstwie lub w inny sposób bezprawnie narusza czyjeś dobre imię, powinien być ukarany sprawiedliwą karą, zgodnie z przepisem kan. 1336 § 2-4, do której ponadto może zostać dołączona cenzura.

§ 3. Oszczerca ma być także zobowiązany do dokonania odpowiedniego zadośćuczynienia.

Kan. 1391 - Karami, o których mowa w kan. 1336 § 2-4, stosownie do ciężkości przestępstwa, powinien być ukarany:

1° ten, kto sporządza fałszywy publiczny dokument kościelny lub prawdziwy zmienia, niszczy, ukrywa, lub posługuje się fałszywym lub zmienionym;

2° ten, kto w sprawie kościelnej posługuje się innym fałszywym lub zmienionym dokumentem;

3° ten, kto w publicznym dokumencie kościelnym poświadcza nieprawdę.

Tytuł V

PRZESTĘPSTWA PRZECIWKO SPECJALNYM OBOWIĄZKOM

Kan. 1392 - Duchowny, który dobrowolnie i bezprawnie porzuca świętą posługę nieprzerwanie przez sześć miesięcy, z zamiarem uwolnienia się spod właściwej władzy kościelnej, stosownie do ciężkości przestępstwa powinien być ukarany suspensą lub także karami ustanowionymi w kan. 1336 § 2-4, a w przypadkach poważniejszych może zostać wydalony ze stanu duchownego.

Kan. 1393 - § 1. Duchowny lub zakonnik uprawiający handel lub prowadzący interesy wbrew przepisom kanonów powinien być ukarany, stosownie do ciężkości przestępstwa, karami, o których mowa w kan. 1336 § 2-4.

§ 2. Duchowny lub zakonnik, który poza przypadkami przewidzianymi już przez prawo, popełnia przestępstwo w dziedzinie ekonomicznej lub poważnie narusza przepisy wymienione w kan. 285 § 4, powinien być ukarany karami, o których mowa w kan. 1336 § 2-4, z zachowaniem obowiązku naprawienia szkody.

Kan. 1394 - § 1. Duchowny usiłujący zawrzeć małżeństwo, choćby tylko cywilne, zaciąga suspensę *latae sententiae*, z zachowaniem w mocy przepisu kan. 194 § 1, 3° i kan. 694 § 1, 2°; jeżeli po upomnieniu nie poprawia się lub nadal wywołuje zgorzenie, ma być karany stopniowo pozbawieniami lub także wydaleniem ze stanu duchownego.

§ 2. Zakonnik po ślubach wieczystych, który nie jest duchownym, usiłując zawrzeć małżeństwo, choćby tylko cywilne, zaciąga interdykt *latae sententiae*, z zachowaniem w mocy przepisu kan. 694 § 1, 2°.

Kan. 1395 - § 1. Duchowny konkubinariusz, poza przypadkiem, o którym mowa w kan. 1394, oraz duchowny trwający w innym grzechu zewnętrznym przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, wywołującym zgorzenie, powinien być ukarany suspensą, do której, gdy mimo upomnienia trwa w przestępstwie, można stopniowo dodawać inne kary, aż do wydalenia ze stanu duchownego.

§ 2. Duchowny, który na inny sposób dopuścił się przestępstwa przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, jeżeli zostało popełnione publicznie, powinien być ukarany sprawiedliwymi karami, nie wyłączając w razie potrzeby wydalenia ze stanu duchownego.

§ 3. Tą samą karą, o której mowa w § 2, powinien być ukarany duchowny, który przemocą, groźbami lub przez nadużycie swojej władzy popełnia przestępstwo przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu albo zmusza kogoś do wykonywania czynności seksualnych lub poddawania się takim czynnościom.

Kan. 1396 - Kto poważnie narusza obowiązek rezydencji, do której jest zobowiązany z racji urzędu kościelnego, powinien być ukarany sprawiedliwą karą, nie wyłączając, po upomnieniu, pozbawienia urzędu.

Tytuł VI

PRZESTĘPSTWA PRZECIWKO ŻYCIU, GODNOŚCI I WOLNOŚCI CZŁOWIEKA

Kan. 1397 - § 1. Kto popełnia zabójstwo lub przemocą albo podstępem porywa lub zatrzymuje człowieka, lub go okalecza, lub poważnie rani, powinien być ukarany, stosownie do ciężkości przestępstwa, karami, o których mowa w kan. 1336 § 2-4; zabójstwo zaś osób, o których mowa w kan. 1370, jest karane karami ustanowionymi tam oraz w § 3 niniejszego kanonu.

§ 2. Kto powoduje aborcję, ten wraz z nastąpieniem jej skutku zaciąga ekskomunikę *latae sententiae*.

§ 3. W poważniejszych przypadkach przestępstw wymienionych w tym kanonie ich sprawca, którym jest duchowny, powinien zostać wydalony ze stanu duchownego.

Kan. 1398 - § 1. Pozbawieniem urzędu i innymi sprawiedliwymi karami, nie wyłączając wydalenia ze stanu duchownego, jeżeli na to wskazuje dany przypadek, powinien być ukarany duchowny:

1° który popełnił przestępstwo przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z małoletnim lub z osobą, która na stałe używa rozumu tylko w ograniczonym zakresie, lub z osobą, której prawo przyznaje taką samą ochronę;

2° który uwodzi albo nakłania małoletniego albo osobę, która na stałe używa rozumu tylko w ograniczonym zakresie, albo osobę, której prawo przyznaje taką samą ochronę, do ukazywania się w sposób pornograficzny lub do uczestniczenia w rzeczywistych bądź symulowanych przedstawieniach pornograficznych;

3° który, wbrew dobrym obyczajom, nabywa, przechowuje, prezentuje lub rozpowszechnia, w jakikolwiek sposób i przy użyciu jakiegokolwiek narzędzia, pornograficzne wizerunki małoletnich lub osób, które na stałe używają rozumu tylko w ograniczonym zakresie.

§ 2. Jeżeli przestępstwo, o którym mowa w § 1 lub w kan. 1395 § 3 popełnia członek instytutu życia konsekrowanego lub stowarzyszenia życia apostołskiego bądź wierny, który w Kościele posiada jakąś godność albo pełni urząd lub funkcję, to powinien być ukarany zgodnie z przepisem kan. 1336 § 2-4, z dodaniem także innych kar w zależności od ciężkości przestępstwa.

Tytuł VII

PRZEPIS OGÓLNY

Kan. 1399 - Zewnętrzne naruszenie prawa Bożego lub kanonicznego w przypadkach innych niż przewidziane w tej lub w innych ustawach może być ukarane sprawiedliwą karą tylko wtedy, gdy przemawia za tym szczególna ciężkość naruszenia i zachodzi konieczność zapobieżenia zgorzeleniom lub ich naprawienia.

Księga VII

PROCESY

Część I

POSTĘPOWANIE SĄDOWE W OGÓLNOŚCI

Kan. 1400 - § 1. Przedmiotem postępowania sądowego są:

1° dochodzenie albo obrona uprawnień osób fizycznych lub prawnych bądź stwierdzenie faktów prawnych;

2° przestępstwa - w tym, co dotyczy wymierzenia lub deklarowania kary.

§ 2. Natomiast spory powstałe na skutek wydania aktu władzy administracyjnej mogą być wniesione tylko do przełożonego lub do sądu administracyjnego.

Kan. 1401 - Mocą własnego i wyłącznego prawa Kościół rozpoznaje:

1° sprawy dotyczące rzeczy duchowych i związanych z duchowymi;

2° naruszenie ustaw kościelnych oraz wszystkie sprawy, w których wchodzi w grę grzech – w tym, co dotyczy ustalenia winy i wymierzenia kar kościelnych.

Kan. 1402 - Wszystkie sądy kościelne rządzą się kanonami, które następują, z zastrzeżeniem przepisów dotyczących sądów Stolicy Apostolskiej.

Kan. 1403 - § 1. Sprawy kanonizacji sług Bożych rządzą się szczególną ustawą papieską.

§ 2. W sprawach tych mają ponadto zastosowanie przepisy niniejszego Kodeksu, ilekroć w ustawie szczególnej odsyła się do prawa powszechnego lub chodzi o przepisy, które z samej natury rzeczy dotyczą także tych spraw.

Tytuł I

WŁAŚCIWOŚĆ SĄDU

Kan. 1404 - Stolica Piotrowa nie może być sądzona przez nikogo.

Kan. 1405 - § 1. Jedynie Biskup Rzymski ma prawo sądzić sprawy, o których mowa w kan. 1401:

1° tych, którzy sprawują najwyższą władzę państwową;

2° kardynałów;

3° legatów Stolicy Apostolskiej, a w sprawach karnych – biskupów;

4° inne sprawy, które sam przywołał przed swój sąd.

§ 2. Sędzia nie może rozpatrywać sprawy dotyczącej czynności lub dokumentu potwierdzonego w formie specjalnej przez Biskupa Rzymskiego, chyba że otrzymał od niego uprzednie zlecenie.

§ 3. Dla Roty Rzymskiej zarezerwowane jest sądownictwo:

1° biskupów w sprawach spornych, z zachowaniem w mocy przepisu kan. 1419 § 2;

2° opata prymasa lub opata przełożonego kongregacji monastycznej i najwyższego przełożonego instytutów zakonnych na prawie papieskim;

3° diecezji albo innych kościelnych osób, fizycznych lub prawnych, które nie mają zwierzchnika niższego niż Biskup Rzymski.

Kan. 1406 - § 1. W przypadku naruszenia przepisu kan. 1404 czynności i decyzje uważa się za niebyłe.

§ 2. W sprawach, o których mowa w kan. 1405, niewłaściwość innych sędziów jest bezwzględna.

Kan. 1407 - § 1. W pierwszej instancji można pozwać tylko przed sędzią kościelnym, który jest właściwy na podstawie jednego z tytułów określonych w kan. 1408-1414.

§ 2. Niewłaściwość sędziego, któremu nie przysługuje żaden z tych tytułów, nazywa się niewłaściwością względną.

§ 3. Dla powoda sądem właściwym jest sąd strony pozwanej; gdyby jednak strona pozwana miała więcej sądów właściwych, wybór przysługuje powodowi.

Kan. 1408 - Każdy może być pozwany przed sądem stałego lub tymczasowego zamieszkania.

Kan. 1409 - § 1. Dla tułacza sądem właściwym jest sąd w miejscu, w którym aktualnie przebywa.

§ 2. Ten, którego ani zamieszkanie stałe, ani tymczasowe, ani miejsce pobytu nie są znane, może być pozwany przed sądem powoda, jeżeli nie przysługuje mu inny właściwy sąd, zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 1410 - Z racji położenia rzeczy – stronę można pozwać przed sądem tego miejsca, w którym znajduje się rzecz sporna, ilekroć roszczenie dotyczy tej rzeczy albo chodzi o bezprawne pozbawienie.

Kan. 1411 - § 1. Z tytułu umowy – wolno stronę pozwać przed sądem tego miejsca, w którym umowa została zawarta lub powinna być wypełniona, chyba że strony zgodnie wybrały inny sąd.

§ 2. Jeżeli sprawa dotyczy zobowiązań wypływających z innego tytułu, strona może być pozwana przed sądem tego miejsca, w którym zobowiązanie powstało lub ma być wypełnione.

Kan. 1412 - W sprawach karnych – oskarżony, choćby nieobecny, może zostać pozwany przed sądem tego miejsca, w którym popełniono przestępstwo.

Kan. 1413 - Strona może zostać pozwana:

1° w sprawach dotyczących zarządu dóbr – przed sądem tego miejsca, w którym zarząd był wykonywany;

2° w sprawach dotyczących dziedziczenia lub pobożnych rozporządzeń – przed sądem ostatniego stałego lub tymczasowego zamieszkania lub pobytu tej osoby, zgodnie z przepisami

kan. 1408-1409, której dotyczy spadek lub pobożne rozporządzenie, chyba że chodzi o zwykłe wykonanie rozporządzenia, które należy rozpatryć zgodnie ze zwyczajnymi przepisami dotyczącymi własności.

Kan. 1414 - Z racji łączności – sprawy ze sobą związane mają być rozpoznawane przez jeden sąd, ten sam i w tym samym procesie, chyba że sprzeciwiałby się temu przepis ustawy.

Kan. 1415 - Z racji wyprzedzenia – jeżeli jednakowo właściwe są dwa sądy lub więcej, prawo rozpoznania sprawy ma ten, który pierwszy wezwał stronę pozwaną, zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 1416 - Konflikty własności między sądami podlegającymi temu samemu sądowi apelacyjnemu mają być przez niego rozstrzygane; jeżeli nie podlegają temu samemu sądowi apelacyjnemu – przez Sygnaturę Apostolską.

Tytuł II

RÓŻNE STOPNIE I RODZAJE SĄDÓW

Kan. 1417 - § 1. Z racji prymatu Biskupa Rzymskiego każdemu wiernemu wolno swoją sprawę, czy to sporną, czy karną, na każdym stopniu postępowania i w każdym stadium sporu przenieść do rozpoznania przez Stolicę Świętą lub do niej ją wnieść.

§ 2. Wyjąwszy przypadek apelacji, odwołanie złożone do Stolicy Apostolskiej nie zawiesza jednak wykonywania jurysdykcji przez sędziego, który zaczął już rozpoznawać sprawę; może on zatem kontynuować postępowanie aż do wyroku kończącego postępowanie, chyba że Stolica Apostolska powiadomiła sędziego o przejęciu przez siebie sprawy.

Kan. 1418 - Każdy sąd ma prawo prosić inny sąd o pomoc w instrukcji sprawy lub w powiadomieniu o czynnościach.

Rozdział I

SĄD PIERWSZEJ INSTANCJI

Art. 1

SĘDZIA

Kan. 1419 - § 1. W każdej diecezji i dla wszystkich spraw wyraźnie przez prawo niewyjętych sędzią pierwszej instancji jest biskup diecezjalny, który może wykonywać władzę sędziowską osobiście lub przez innych, zgodnie z kanonami, które następują.

§ 2. Jeżeli zaś chodzi o prawa albo dobra doczesne osoby prawnej reprezentowanej przez biskupa, w pierwszej instancji orzeka sąd apelacyjny.

Kan. 1420 - § 1. Każdy biskup diecezjalny jest zobowiązany ustanowić wikariusza sądowego, czyli oficjała, ze zwyczajną władzą sądenia, odrębnego od wikariusza generalnego, chyba że ze względu na niewielki obszar diecezji albo małą liczbę spraw lepiej postąpić inaczej.

§ 2. Wikariusz sądowy stanowi jeden sąd z biskupem, ale nie może orzekać w sprawach, które biskup zarezerwował dla siebie.

§ 3. Wikariuszowi sądowemu można przydzielić pomocników, których nazywa się pomocniczymi wikariuszami sądowymi, czyli wiceoficjałami.

§ 4. Zarówno wikariusz sądowy, jak i pomocniczy wikariusze sądowi powinni być kapłanami o nieposzlakowanej opinii, doktorami lub przynajmniej licencjatami prawa kanonicznego, mającymi nie mniej niż trzydzieści lat.

§ 5. Nie tracą oni swego urzędu podczas wakansu stolicy biskupiej i nie mogą być odwołani przez administratora diecezjalnego; po przyjściu zaś nowego biskupa wymagają zatwierdzenia.

Kan. 1421 - § 1. W diecezji biskup powinien ustanowić sędziów diecezjalnych, którymi powinni być duchowni.

§ 2. Konferencja biskupów może zezwolić, by sędziami można było ustanawiać także świeckich, spośród których w razie konieczności jeden mógłby zostać dołączony do tworzonego kolegium.

§ 3. Sędziowie powinni cieszyć się nieposzlakowaną opinią oraz być doktorami lub przynajmniej licencjatami prawa kanonicznego.

Kan. 1422 - Wikariusz sądowy, pomocniczy wikariusze sądowi i pozostali sędziowie są mianowani na czas określony, z zachowaniem w mocy przepisu kan. 1420 § 5; nie mogą być też odwołani, chyba że z powodu zgodnej z prawem i poważnej przyczyny.

Kan. 1423 - § 1. Kilku biskupów diecezjalnych, za aprobatą Stolicy Apostolskiej, może zgodnie ustanowić dla swoich diecezji jeden sąd pierwszej instancji, w miejsce sądów diecezjalnych, o których mowa w kan. 1419-1421; wówczas zespołowi tychże biskupów lub biskupowi przez nich wyznaczonemu przysługuje cała władza, jaką biskup diecezjalny ma w stosunku do swojego sądu.

§ 2. Sądy, o których mowa w § 1, mogą być ustanowione dla wszystkich spraw lub tylko dla niektórych rodzajów spraw.

Kan. 1424 - Sędzia orzekający w składzie jednoosobowym może w każdej sprawie dobrać sobie jako doradców dwóch asesorów, duchownych lub świeckich, cieszących się dobrą opinią.

Kan. 1425 - § 1. Odrzucając zwyczaj przeciwny, dla sądu kolegijskiego złożonego z trzech sędziów są zarezerwowane:

1° sprawy sporne: a) węzła święceń; b) węzła małżeńskiego, z zachowaniem w mocy przepisów kan. 1686 [1688] i 1688 [1690]*;

* Aktualne odesłania w oparciu o przepisy motu proprio papieża Franciszka, *Mitis iudex Dominus Iesus*, z dnia 15 sierpnia 2015 r., AAS 107 (2015), s. 958-970.

2° sprawy karne: a) o przestępstwa, które mogą pociągnąć za sobą karę wydalenia ze stanu duchownego; b) o wymierzenie lub deklarowanie ekskomunikacji.

§ 2. Biskup może powierzyć sprawy trudniejsze lub większej wagi sądowi kolegialnemu złożonemu z trzech lub pięciu sędziów.

§ 3. Do rozpoznawania poszczególnych spraw wikariusz sądowy powołuje sędziów po kolei, według ustalonego porządku, chyba że w poszczególnych przypadkach biskup postanowił inaczej.

§ 4. Jeżeli na pierwszym stopniu postępowania nie da się ustanowić kolegium, konferencja biskupów może zezwolić – dopóki utrzymuje się ta niemożliwość – by biskup zlecił sprawę sędziemu orzekającemu w składzie jednoosobowym, będącemu duchownym, który tam, gdzie to możliwe, powinien sobie dobrać asesora i audytora.

§ 5. Raz wyznaczonych sędziów wikariusz sądowy nie może zastępować innymi, chyba że z bardzo ważnej przyczyny, którą należy wskazać w dekreście.

Kan. 1426 - § 1. Sąd kolegialny powinien działać kolegialnie i wydawać wyroki większością głosów.

§ 2. Powinien mu przewodniczyć, w miarę możliwości, wikariusz sądowy lub pomocniczy wikariusz sądowy.

Kan. 1427 - § 1. Jeżeli zaistnieje spór między zakonnikami lub domami tego samego kleryckiego instytutu zakonnego na prawie papieskim, to sędzią pierwszej instancji, chyba że konstytucje zastrzegają co innego, jest przełożony prowincjalny, a w klasztorze niezależnym – opat miejscowy.

§ 2. Gdy spór toczy się między dwiema prowincjami, to w pierwszej instancji, jeżeli konstytucje nie postanawiają inaczej, sprawę będzie sędził osobiście lub przez delegata najwyższy przełożony; gdy spór toczy się między dwoma klasztorami – opat, przełożony kongregacji monastycznej.

§ 3. Jeżeli wreszcie powstaje spór między zakonnikami osobami fizycznymi lub prawnymi różnych instytutów zakonnych albo nawet tego samego instytutu kleryckiego na prawie diecezjalnym lub laickiego, albo między osobą zakonną i duchownym diecezjalnym lub wiernym świeckim bądź osobą prawną niezakonną, to w pierwszej instancji orzeka sąd diecezjalny.

Art. 2

AUDYTORZY I SPRAWOZDAWCY

Kan. 1428 - § 1. Sędzia lub przewodniczący sądu kolegiального może do przeprowadzenia instrukcji sprawy wyznaczyć audytora, dobierając go albo spośród sędziów sądu, albo z osób zatwierdzonych przez biskupa do tego zadania.

§ 2. Do wykonywania zadania audytora biskup może zatwierdzić duchownych lub świeckich, odznaczających się dobrymi obyczajami, roztropnością i wiedzą.

§ 3. Do audytora należy, zgodnie z poleceniem sędziego, jedynie zebranie dowodów, a następnie przekazanie ich sędziemu; może zaś doraźnie rozstrzygnąć, jeżeli nie sprzeciwia się to zleceniu sędziego, które dowody i w jaki sposób należy zebrać, gdyby ewentualnie zrodził się co do tego spór podczas wykonywanego przezeń zadania.

Kan. 1429 - Przewodniczący sądu kolegiального powinien jednego spośród sędziów kolegium wyznaczyć na ponensa, czyli sprawozdawcę, który na zebraniu sędziów będzie referował

sprawę i zredaguje wyrok na piśmie; ze słusznej przyczyny tenże przewodniczący może wyznaczyć innego na jego miejsce.

Art. 3

RZECZNIK SPRAWIEDLIWOŚCI, OBROŃCA WĘZŁA I NOTARIUSZ

Kan. 1430 - Do spraw spornych, w których może być zagrożone dobro publiczne, i do spraw karnych należy ustanowić w diecezji rzecznika sprawiedliwości, którego obowiązkiem jest troska o dobro publiczne.

Kan. 1431 - § 1. Osąd, czy w sprawach spornych dobro publiczne może być zagrożone czy nie, należy do biskupa diecezjalnego, chyba że ustawa nakazuje udział rzecznika sprawiedliwości lub jest on konieczny w sposób oczywisty z natury rzeczy.

§ 2. Jeżeli w poprzedniej instancji brał udział rzecznik sprawiedliwości, to w kolejnej instancji domniemywa się, że jego udział jest konieczny.

Kan. 1432 - Dla spraw, w których chodzi o nieważność świąceń albo o nieważność lub rozwiązanie małżeństwa, należy ustanowić w diecezji obrońcę węzła, którego obowiązkiem jest wnoszenie i przedstawianie wszystkiego, co w sposób rozumny może być przytoczone przeciw nieważności lub rozwiązaniu.

Kan. 1433 - W sprawach, w których wymagana jest obecność rzecznika sprawiedliwości albo obrońcy węzła, pominięcie ich wezwania powoduje nieważność czynności, chyba że sami, chociaż niewziewani, faktycznie brali udział w sprawie albo przynajmniej przed wyrokiem, przejrzawszy akta, mogli wypełnić swoje zadanie.

Kan. 1434 - Jeżeli wyraźnie nie zastrzega się czego innego:

1° ilekroć ustawa nakazuje, aby sędzia wysłuchał stron albo jednej z nich, należy również wysłuchać rzecznika sprawiedliwości i obrońcy węzła, jeżeli występują w procesie;

2° ilekroć wymagany jest wniosek strony, aby sędzia mógł podjąć jakąś decyzję, wniosek rzecznika sprawiedliwości lub obrońcy węzła, którzy występują w procesie, ma tę samą siłę.

Kan. 1435 - Do biskupa należy nominacja rzecznika sprawiedliwości i obrońcy węzła, którzy mają być duchownymi lub świeckimi o nieposzlakowanej opinii, doktorami lub licencjatami prawa kanonicznego, godnymi zaufania z uwagi na roztropność i umiłowanie sprawiedliwości.

Kan. 1436 - § 1. Ta sama osoba, ale nie w tej samej sprawie, może sprawować urząd rzecznika sprawiedliwości i obrońcy węzła.

§ 2. Rzecznik i obrońca węzła mogą być ustanowieni zarówno do wszystkich spraw, jak tylko do poszczególnych; ze słusznej zaś przyczyny mogą być odwołani przez biskupa.

Kan. 1437 - § 1. W każdym procesie powinien brać udział notariusz, tak iż akta niepodpisane przez niego należy uznać za nieważne.

§ 2. Akta sporządzone przez notariuszy posiadają znamię wiary publicznej.

Rozdział II

SĄD DRUGIEJ INSTANCJI

Kan. 1438 - Uwzględniając przepis kan. 1444 § 1, 1°:

1° od sądu biskupa sufragana apeluje się do sądu metropolity, z zastrzeżeniem przepisu kan. 1439;

2° w sprawach rozpatrzonych w pierwszej instancji przed metropolitą apeluje się do sądu, który on sam wskazał na stałe, za aprobatą Stolicy Apostolskiej;

3° dla spraw rozpatrzonych przed przełożonym prowincjalnym sądem drugiej instancji jest przy najwyższym przełożonym; dla rozpatrzonych przed miejscowym opatem – przy opacie, przełożonym kongregacji monastycznej.

Kan. 1439 - § 1. Jeżeli dla kilku diecezji ustanowiony został jeden sąd pierwszej instancji, zgodnie z przepisem kan. 1423, konferencja biskupów, za aprobatą Stolicy Apostolskiej, powinna ustanowić sąd drugiej instancji, chyba że wszystkie diecezje są sufraganiami tej samej archidiecezji.

§ 2. Konferencja biskupów może, za aprobatą Stolicy Apostolskiej, ustanowić jeden lub kilka sądów drugiej instancji, także w przypadkach innych niż te, o których mowa w § 1.

§ 3. Gdy chodzi o sądy drugiej instancji, o których mowa w § 1-2, konferencja biskupów lub wyznaczony przez nią biskup posiadają całą władzę, jaka przysługuje biskupowi diecezjalnemu w stosunku do swojego sądu.

Kan. 1440 - Jeżeli nie zostanie zachowana właściwość z racji stopnia, zgodnie z przepisami kan. 1438 i 1439, niewłaściwość sędziego jest bezwzględna.

Kan. 1441 - Sąd drugiej instancji powinien być ustanowiony w taki sam sposób jak sąd pierwszej instancji. Jeżeli jednak na pierwszym stopniu postępowania, zgodnie z kan. 1425 § 4, wyrok wydał sędzia orzekający w składzie jednoosobowym, sąd drugiej instancji powinien działać kolegialnie.

Rozdział III

TRYBUNAŁY STOLICY APOSTOLSKIEJ

Kan. 1442 - Biskup Rzymski jest najwyższym sędzią dla całego świata katolickiego i sędzi osobiście lub przez zwyczajne sądy Stolicy Apostolskiej, lub przez sędziów przez siebie delegowanych.

Kan. 1443 - Zwyczajnym sądem ustanowionym przez Biskupa Rzymskiego do przyjmowania apelacji jest Rota Rzymska.

Kan. 1444 - § 1. Rota Rzymska sędzi:

1° w drugiej instancji – sprawy, które w pierwszej instancji zostały osądzone przez sądy zwyczajne i zgodnie z prawem zostały w drodze apelacji wniesione do Stolicy Świętej;

2° w trzeciej lub dalszej instancji – sprawy rozpoznane już przez samą Rotę Rzymską i przez wszelkie inne sądy, chyba że sprawa uzyskała powagę rzeczy osądzonej.

§ 2. Trybunał ten sędzi również w pierwszej instancji sprawy, o których mowa w kan. 1405 § 3, oraz inne, które Biskup Rzymski czy to z własnej inicjatywy, czy też na wniosek stron przywołał przed swój sąd i zlecił Rocie Rzymskiej; w sprawach tych, jeżeli inaczej nie zastrzeżono w reskrypcie zlecającym zadanie, orzeka sama Rota także w drugiej i dalszej instancji.

Kan. 1445 - § 1. Najwyższy Trybunał Sygnatury Apostolskiej rozpoznaje:

1° skargi o nieważność wyroku, żądania przywrócenia stanu poprzedniego i inne odwołania od wyroków rotalnych;

2° odwołania w sprawach dotyczących stanu osób, których to spraw Rota Rzymska nie dopuściła do ponownego rozpoznania;

3° zarzuty stronniczości oraz inne sprawy przeciwko audytorom Roty Rzymskiej w związku z czynnościami podejmowanymi podczas sprawowania urzędu;

4° konflikty własności, o których mowa w kan. 1416.

§ 2. Tenże Trybunał rozpatruje spory powstałe na skutek działania kościelnej władzy administracyjnej przekazane do niego zgodnie z przepisami prawa, inne spory administracyjne przekazane mu przez Biskupa Rzymskiego lub dykasterie Kurii Rzymskiej oraz spory o własność między tymi dykasteriami.

§ 3. Do tego najwyższego Trybunału należy ponadto:

1° czuwanie nad prawidłowym funkcjonowaniem wymiaru sprawiedliwości i w razie potrzeby dyscyplinowanie adwokatów lub pełnomocników;

2° rozszerzanie własności sądów;

3° inicjowanie i zatwierdzanie erygowania sądów, o których mowa w kan. 1423 i 1439.

Tytuł III

ZASADY POSTĘPOWANIA W SĄDACH

Rozdział I

OBOWIĄZKI SĘDZIÓW I URZĘDNIKÓW SĄDOWYCH

Kan. 1446 - § 1. Wszyscy wierni, przede wszystkim zaś biskupi, powinni usilnie się starać, by zachowując sprawiedliwość, unikać – na ile to możliwe – sporów w Ludzie Bożym i jak najszybciej pokojowo je rozstrzygać.

§ 2. Sędzia na początku sporu, a także w każdym innym momencie, ilekroć dostrzeże jakąkolwiek nadzieję dobrego wyniku, powinien zachęcić strony i dopomóc im, by działając w porozumieniu, szukały słusznego rozwiązania sporu, i wskazać im odpowiednie do tego drogi, korzystając także z mediacji osób cieszących się poważaniem.

§ 3. Jeżeli spór dotyczy prywatnego dobra stron, sędzia powinien rozważyć, czy w celu skutecznego zakończenia sporu można zastosować ugodę lub sąd polubowny, zgodnie z przepisami kan. 1713-1716.

Kan. 1447 - Kto występował w sprawie jako sędzia, rzecznik sprawiedliwości, obrońca węzła, pełnomocnik, adwokat, świadek albo biegły, nie może później ważnie w tej samej sprawie w innej instancji orzekać jako sędzia albo wypełniać w niej zadań asesora.

Kan. 1448 - § 1. Sędzia nie może przyjmować do rozpoznania sprawy, którą w jakikolwiek sposób jest zainteresowany z racji pokrewieństwa lub powinowactwa, w każdym stopniu linii prostej i aż do czwartego stopnia linii bocznej lub z racji sprawowania opieki i kurateli, wielkiej zażyłości lub niechęci, spodziewanej korzyści albo uniknięcia szkody.

§ 2. Z powodu tych samych okoliczności zobowiązani są powstrzymać się od sprawowania urzędu rzecznik sprawiedliwości, obrońca węzła, asesor i audytor.

Kan. 1449 - § 1. W przypadkach, o których mowa w kan. 1448, jeżeli sam sędzia się nie wycofa, strona może go wyłączyć.

§ 2. Wyłączenie rozpatruje wikariusz sądowy; jeżeli zaś dotyczy jego samego, rozpatruje je biskup, który stoi na czele sądu.

§ 3. Jeżeli sędzią jest biskup i przeciw niemu zgłoszono wyłączenie, sam powinien się powstrzymać od orzekania.

§ 4. Jeżeli wyłączenie zgłoszono przeciwko rzecznikowi sprawiedliwości, obrońcy węzła albo innym urzędnikom sądowym, zarzut ten rozpatruje przewodniczący sądu kolegiального lub sam sędzia, gdy orzeka w składzie jednoosobowym.

Kan. 1450 - Po dopuszczeniu wyłączenia należy zmienić osoby, nie zaś stopień postępowania.

Kan. 1451 - § 1. Sprawę wyłączenia należy rozstrzygnąć jak najszybciej, po wysłuchaniu stron, rzecznika sprawiedliwości lub obrońcy węzła, jeżeli występują w procesie i sami nie są objęci wyłączeniem.

§ 2. Czynności dokonane przez sędziego przed zgłoszeniem wyłączenia są ważne; dokonane natomiast po zgłoszeniu wyłączenia należy unieważnić, jeżeli strona zwróci się o to w ciągu dziesięciu dni od dopuszczenia wyłączenia.

Kan. 1452 - § 1. W sprawie dotyczącej tylko dobra prywatnego sędzia może postępować jedynie na wniosek strony. Jednak po wszczęciu sprawy zgodnie z przepisami prawa sędzia może i powinien postępować także z urzędu w sprawach karnych i innych, które dotyczą dobra publicznego Kościoła albo zbawienia dusz.

§ 2. Ponadto sędzia może uzupełnić zaniebdanie stron w przytaczaniu dowodów lub zgłaszaniu zarzutów, ilekroć uzna to za konieczne dla uniknięcia bardzo niesprawiedliwego wyroku, z zachowaniem w mocy przepisów kan. 1600.

Kan. 1453 - Sędziowie i sądy mają troszczyć się o to, by wszystkie sprawy zostały zakończone jak najszybciej, bez uszczerbku dla sprawiedliwości, tak żeby w sądzie pierwszej instancji nie przeciągały się ponad rok, w sądzie drugiej instancji zaś ponad sześć miesięcy.

Kan. 1454 - Wszyscy, którzy tworzą sąd albo świadczą mu pomoc, zobowiązani są złożyć przysięgę, że należycie i sumiennie wypełnią swoje zadanie.

Kan. 1455 - § 1. W procesie karnym zawsze, w spornym zaś, jeżeli z wyjawienia jakiejś czynności procesowej może wyniknąć szkoda dla stron, sędziowie i współpracownicy sądu zobowiązani są do zachowania tajemnicy urzędowej.

§ 2. Zobowiązani są również zawsze do zachowania tajemnicy co do dyskusji, która ma miejsce wśród sędziów w sądzie kolegiальnym przed wydaniem wyroku, a także co do różnicy zdań i wypowiedzanych tam opinii, z zachowaniem w mocy przepisu kan. 1609 § 4.

§ 3. Co więcej, zawsze gdy charakter sprawy lub dowodów jest taki, że ujawnienie akt lub dowodów mogłoby naruszyć czyjeś dobre imię lub stać się przyczyną nieporozumień albo zgorszenia, względnie spowodować inną tego rodzaju niedogodność, sędzia może przysięgą zobowiązać świadków, biegłych, strony, ich adwokatów lub pełnomocników do zachowania tajemnicy.

Kan. 1456 - Sędziemu i wszystkim urzędnikom sądowym zakazuje się przyjmowania jakichkolwiek podarunków z okazji prowadzenia sprawy.

Kan. 1457 - § 1. Sędziowie, którzy będąc na pewno i bezspornie właściwi, uchylają się od wymierzania sprawiedliwości, którzy nie mając oparcia w żadnym przepisie prawa, uznają swoją właściwość oraz rozpoznają sprawy i orzekają, którzy naruszają ustawę o tajemnicy lub na skutek podstępów albo poważnego zaniedbania wyrządzają procesującym się inną szkodę, mogą być ukarani przez właściwą władzę odpowiednimi karami, nie wykluczając pozbawienia urzędu.

§ 2. Takim samym sankcjom podlegają urzędnicy i współpracownicy sądu, jeżeli nie dopełnili swoich obowiązków, jak wskazano wyżej; wszyscy oni mogą być ukarani także przez sędziego.

Rozdział II

KOLEJNOŚĆ ROZPOZNAWANIA SPRAW

Kan. 1458 - Sprawy mają być rozpoznawane w takiej kolejności, w jakiej zostały wniesione i wpisane do rejestru, chyba że któraś z nich wymaga przed innymi szybszego załatwienia, co jednak należy zarządzić specjalnym dekretem zawierającym uzasadnienie.

Kan. 1459 - § 1. Wady mogące spowodować nieważność wyroku można podnosić jako zarzut w każdym stadium i na każdym stopniu postępowania; sędzia może je również stwierdzić z urzędu.

§ 2. Poza przypadkami, o których mowa w § 1, zarzuty odraczające, zwłaszcza te, które dotyczą osób i sposobu postępowania, należy wnosić przed zawiązaniem sporu, chyba że wyłoniły się już po zawiązaniu sporu i należy je rozstrzygnąć jak najszybciej.

Kan. 1460 - § 1. Jeżeli wnoszony jest zarzut przeciwko właściwości sędziego, sprawę tę rozpatruje sam sędzia.

§ 2. W przypadku zarzutu o względnym braku właściwości, jeżeli sędzia uzna się za właściwego, jego decyzja nie dopuszcza apelacji, ale nie jest zakazana skarga o nieważność i przywrócenie stanu poprzedniego.

§ 3. Jeżeli sędzia stwierdza, że jest niewłaściwy, strona, która uważa się za pokrzywdzoną, może w ciągu piętnastu użytecznych dni odwołać się do sądu apelacyjnego.

Kan. 1461 - Sędzia, który w jakimkolwiek stadium sprawy spostrzegł swoją bezwzględną niewłaściwość, musi stwierdzić swój brak właściwości.

Kan. 1462 - § 1. Zarzuty rzeczy osądzonej, ugody i inne niweczące, zwane „zarzutami zakończonego sporu”, należy wnosić i rozpoznawać przed zawiązaniem sporu; ten, kto je zgłosił później, nie może zostać odrzucony, ale należy zasądzić od niego zapłatę kosztów, chyba że udowodni, iż nie zwlekał z zarzutem złośliwie.

§ 2. Inne zarzuty niweczące należy wnosić przy zawiązaniu sporu i rozpoznawać w swoim czasie, zgodnie z zasadami dotyczącymi spraw wпадkowych.

Kan. 1463 - § 1. Powództwa wzajemne można ważnie wnosić tylko w ciągu trzydziestu dni od zawiązania sporu.

§ 2. Mają zaś one być rozpoznawane razem z powództwem głównym, a więc na równym z nim stopniu, chyba że konieczne jest rozpoznanie ich oddzielnie albo sędzia uznałby to za bardziej wskazane.

Kan. 1464 - Sprawy o zabezpieczenie pokrycia kosztów sądowych albo o przyznanie bezpłatnej pomocy prawnej, które zostały wniesione zaraz na początku, i inne tego rodzaju, należy rozpatrywać z reguły przed zawiązaniem sporu.

Rozdział III

TERMINY I ODROCZENIA

Kan. 1465 - § 1. Tak zwane terminy zawite, to jest terminy wyznaczone ustawą na wygaśnięcie uprawnień, nie mogą być przedłużone, ani też – chyba że strony o to poproszą – ważnie skrócone.

§ 2. Natomiast terminy sądowe i umowne, przed ich upływem, gdy zaistnieje słuszna przyczyna, po wysłuchaniu lub na wniosek stron, mogą być przedłużone przez sędziego, nigdy zaś – chyba że za zgodą stron – ważnie skrócone.

§ 3. Sędzia jednak powinien czuwać, by z powodu odroczenia spór nie trwał zbyt długo.

Kan. 1466 – Tam, gdzie ustawa nie ustala terminów na dokonanie czynności procesowych, zobowiązany jest wyznaczyć je sędzia, biorąc pod uwagę naturę każdej czynności.

Kan. 1467 - Jeżeli w dniu wyznaczonym na dokonanie czynności procesowej sąd nie urzęduje, termin należy uznać za przedłużony do pierwszego kolejnego dnia roboczego.

Rozdział IV

MIEJSCE SĄDU

Kan. 1468 - Każdy sąd, jeżeli to możliwe, powinien mieć stałą siedzibę i być dostępny w ustalonych godzinach.

Kan. 1469 - § 1. Sędzia przemocą usunięty ze swego terytorium lub mający przeszkodę w wykonywaniu tam jurysdykcji może wykonywać swoją jurysdykcję i wydać wyrok poza terytorium, jednak po powiadomieniu o tym biskupa diecezjalnego.

§ 2. Ponadto w przypadku innym niż ten, o którym mowa w § 1, sędzia może udać się poza własne terytorium celem zebrania dowodów, ze słusznej przyczyny i po wysłuchaniu stron, jednak za zezwoleniem biskupa diecezjalnego miejsca, do którego się udaje, i do siedziby przez niego wyznaczonej.

Rozdział V

OSOBY WPUSZCZANE NA SAŁĘ SĄDOWĄ ORAZ SPOSÓB SPORZĄDZANIA I PRZECHOWYWANIA AKT

Kan. 1470 - § 1. Jeżeli ustawa partykularna nie zastrzega inaczej, podczas sprawy toczącej się przed sądem w sali mogą znajdować się tylko ci, których ustawa albo sędzia uznają za koniecznych do prowadzenia procesu.

§ 2. Sędzia może przywołać do porządku odpowiednimi karami każdego obecnego na rozprawie, kto poważnie uchybił szacunkowi i posłuszeństwu należnym sądowi; adwokatów zaś i pełnomocników może nawet zawiesić w wykonywaniu zadania w sądach kościelnych.

Kan. 1471 - Jeżeli osoba, którą należy przesłuchać, używa języka nieznanego sędziemu lub stronom, należy się posłużyć zaprzysiężonym tłumaczem, wyznaczonym przez sędziego. Zeznania jednak mają być spisane w języku oryginalnym, z dołączeniem tłumaczenia. Tłumaczem należy się także posłużyć, jeżeli ma być przesłuchana osoba głucha lub niema, chyba że sędzia wolałby, aby na zadane przez niego pytania odpowiadać na piśmie.

Kan. 1472 - § 1. Czynności sądowe, zarówno dotyczące istoty sprawy, czyli czynności merytoryczne, jak i należące do formy postępowania, czyli czynności procesowe – mają być udokumentowane na piśmie.

§ 2. Poszczególne karty akt należy ponumerować i uwierzytelnić.

Kan. 1473 - Ilekroć w aktach sądowych wymagany jest podpis stron albo świadków, a strona lub świadek nie mogą lub nie chcą podpisać, należy to odnotować w samych aktach; jednocześnie sędzia i notariusz powinni poświadczyć, że akt ten został stronie albo świadkowi wiernie odczytany, a strona albo świadek nie mogli lub nie chcieli podpisać.

Kan. 1474 - § 1. W razie apelacji odpis akt uwierzytelniony przez notariusza należy przesłać do nadzrędnego sądu.

§ 2. Jeżeli akta zostały sporządzone w języku nieznanym sądowi nadzrędnemu, należy je przetłumaczyć na inny, znany temu sądowi, zachowując należytą dbałość o zapewnienie wierności przekładu.

Kan. 1475 - § 1. Po zakończeniu procesu należy zwrócić dokumenty stanowiące własność prywatną, z zachowaniem jednak ich odpisów.

§ 2. Zakazuje się notariuszom i kanclerzowi wydawania bez polecenia sędziego odpisów akt sądowych i dokumentów zgromadzonych podczas procesu.

Tytuł IV

STRONY W SPRAWIE

Rozdział I

POWÓD I STRONA POZWANA

Kan. 1476 - Każdy, zarówno ochrzczony, jak i nieochrzczony, może występować przed sądem jako powód; strona zgodnie z prawem pozwana ma zaś obowiązek odpowiadać przed sądem.

Kan. 1477 - Chociażby powód lub strona pozwana ustanowili swoich pełnomocników lub adwokatów, z nakazu prawa lub sędziego zobowiązani są jednak zawsze stawić się w sądzie osobiście.

Kan. 1478 - § 1. Małoletni i ci, którzy są niezdolni do używania rozumu, mogą występować w sądzie w charakterze strony tylko reprezentowani przez swoich rodziców albo opiekunów lub kuratorów, z zastrzeżeniem przepisu § 3.

§ 2. Jeżeli sędzia uzna, że prawa małoletnich pozostają w konflikcie z prawami rodziców lub opiekunów, lub kuratorów, albo że nie mogą oni wystarczająco chronić praw małoletnich, powinni wówczas występować w sądzie w charakterze strony reprezentowani przez opiekuna lub kuratora wyznaczonego przez sędziego.

§ 3. Jednak w sprawach duchowych i związanych z duchowymi małoletni, gdy potrafią już używać rozumu, mogą występować i odpowiadać w charakterze strony bez zgody rodziców lub opiekuna, i to osobiście, jeżeli ukończyli czternasty rok życia; w przeciwnym razie są reprezentowani przez kuratora wyznaczonego przez sędziego.

§ 4. Pozbawieni zarządu majątkiem i dotknięci zaburzeniami psychicznymi mogą osobiście występować w sądzie w charakterze strony, jednak tylko po to, by odpowiadać za własne przestępstwa albo z nakazu sędziego; w pozostałych sprawach mogą występować i odpowiadać w charakterze strony tylko reprezentowani przez swoich kuratorów.

Kan. 1479 - W sytuacji, gdy istnieje opiekun albo kurator ustanowiony przez władzę świecką, sędzia kościelny może go dopuścić po wysłuchaniu, jeżeli to możliwe, biskupa diecezjalnego tej osoby, dla której opiekun lub kurator jest ustanowiony; gdy zaś opiekuna albo kuratora brak albo wydaje się, że nie powinien być dopuszczony, sam sędzia wyznaczy do tej sprawy opiekuna albo kuratora.

Kan. 1480 - § 1. Osoby prawne występują w sądzie w charakterze strony za pośrednictwem swoich prawnych przedstawicieli.

§ 2. Natomiast w przypadku braku przedstawiciela lub zaniedbania z jego strony sam ordynariusz może osobiście lub za pośrednictwem kogoś innego występować w sądzie w charakterze strony w imieniu osób prawnych, które pozostają pod jego władzą.

Rozdział II

PEŁNOMOCNICY PROCESOWI I ADWOKACI

Kan. 1481 - § 1. Strona może swobodnie ustanowić sobie adwokata i pełnomocnika, lecz – poza przypadkami określonymi w § 2 i 3 – może także występować i odpowiadać w charakterze strony osobiście, chyba że sędzia uzna pomoc pełnomocnika lub adwokata za konieczną.

§ 2. W procesie karnym oskarżony musi mieć zawsze adwokata – albo ustanowionego przez siebie, albo danego przez sędziego.

§ 3. W procesie spornym, jeżeli chodzi o małoletnich albo gdy proces dotyczy dobra publicznego, z wyjątkiem spraw małżeńskich, stronie, która nie ma obrońcy, sędzia ma go ustanowić z urzędu.

Kan. 1482 - § 1. Każdy może sobie ustanowić tylko jednego pełnomocnika, który nie może ustanawiać substytutu, chyba że został do tego wyraźnie upoważniony.

§ 2. Gdyby jednak ze słusznej przyczyny ktoś ustanowił sobie kilku pełnomocników, powinno się ich tak wyznaczyć, by obowiązywała między nimi zasada pierwszeństwa.

§ 3. Można natomiast ustanowić jednocześnie kilku adwokatów.

Kan. 1483 - Pełnomocnik i adwokat mają być pełnoletni i cieszyć się dobrą opinią; adwokat ma być ponadto katolikiem, chyba że biskup diecezjalny zezwoli inaczej, doktorem prawa kanonicznego lub w każdym razie prawdziwym ekspertem i zatwierdzonym przez tegoż biskupa.

Kan. 1484 - § 1. Pełnomocnik i adwokat przed podjęciem zadania muszą złożyć w sądzie oryginalne pełnomocnictwa.

§ 2. By jednak zapobiec wygaśnięciu uprawnień, sędzia może dopuścić pełnomocnika nawet bez okazania pełnomocnictwa, po złożeniu przezeń, w razie potrzeby, stosownego

zabezpieczenia; czynność jednak będzie pozbawiona wszelkiej mocy, jeżeli w terminie zawitym, który powinien wyznaczyć sędzia, pełnomocnik nie przedstawi prawidłowo pełnomocnictwa.

Kan. 1485 - Pełnomocnik nieposiadający specjalnego pełnomocnictwa nie może ważnie zrzec się roszczenia, cofnąć pozwu lub zrzec się czynności procesowych, ani też zawierać ugody, umowy, uciec się do sądu polubownego i w ogóle podejmować działań, które zgodnie z prawem wymagają specjalnego pełnomocnictwa.

Kan. 1486 - § 1. Aby odwołanie pełnomocnika lub adwokata było skuteczne, musi być podane im do wiadomości, a jeżeli nastąpiło już zawiązanie sporu, o odwołaniu należy powiadomić sędziego i stronę przeciwną.

§ 2. Po wydaniu wyroku kończącego postępowanie prawo i obowiązek apelacji pozostają przy pełnomocniku, jeżeli mocodawca się nie sprzeciwia.

Kan. 1487 - Zarówno pełnomocnik, jak i adwokat mogą zostać usunięci przez sędziego dekretem wydanym z urzędu lub na wniosek strony, jednakże tylko z poważnej przyczyny.

Kan. 1488 - § 1. Zabrania się obydwóm wykupywać przedmiot sporu albo układać się o wygórowane wynagrodzenie lub o przyznanie części rzeczy spornej. Jeżeliby czegoś takiego się dopuścili, układ staje się nieważny, a oni sami mogą być ukarani przez sędziego grzywną. Adwokat może zostać ponadto czy to zawieszony w sprawowaniu urzędu, czy nawet, w razie recydywy, skreślony z listy adwokatów przez biskupa, który stoi na czele sądu.

§ 2. W ten sam sposób mogą zostać ukarani adwokaci i pełnomocnicy, którzy obchodząc ustawę, wycofują sprawy z właściwych sądów, by przed innymi zostały korzystniej rozstrzygnięte.

Kan. 1489 - Adwokaci i pełnomocnicy, którzy ze względu na podarunki albo obietnice, albo z jakiegokolwiek innej przyczyny sprzeniewierzyli się swojemu urzędowi, powinni zostać zawieszni w świadczeniu pomocy prawnej, a także ukarani grzywną albo innymi stosownymi karami.

Kan. 1490 - W każdym sądzie, jeżeli to możliwe, należy ustanowić stałych obrońców, otrzymujących wynagrodzenie od samego sądu, którzy pełniliby zadania adwokata lub pełnomocnika, przede wszystkim w sprawach małżeńskich, dla stron, które zechcą ich wybrać.

Tytuł V

POWÓDZTWA I ZARZUTY

Rozdział I

POWÓDZTWA I ZARZUTY W OGÓLNOŚCI

Kan. 1491 - Każde prawo jest chronione nie tylko powództwem, ale także zarzutem, chyba że wyraźnie zastrzeżono inaczej.

Kan. 1492 - § 1. Każde roszczenie wygasa na skutek przedawnienia, zgodnie z przepisem prawa albo w inny przewidziany prawem sposób, z wyjątkiem roszczeń dotyczących stanu osób, które nigdy nie wygasają.

§ 2. Zarzut, z zastrzeżeniem przepisu kan. 1462, przysługuje zawsze i z natury swej jest wieczysty.

Kan. 1493 - Powód może wytoczyć jednocześnie kilka powództw, które jednak nie są sobie przeciwne, w tej samej lub różnych sprawach, jeżeli nie wykraczają poza właściwość sądu, do którego się zwraca.

Kan. 1494 - § 1. Strona pozwana może wytoczyć przeciw powodowi, przed tym samym sędzią i w tym samym postępowaniu, powództwo wzajemne ze względu na łączność sprawy z roszczeniem głównym bądź celem oddalenia lub zmniejszenia roszczenia powoda.

§ 2. Nie dopuszcza się powództwa wzajemnego przeciwko powództwu wzajemnemu.

Kan. 1495 - Powództwo wzajemne należy wnieść do sędziego, do którego wniesiono pierwsze powództwo, chociażby był delegowany tylko do jednej sprawy lub z innego tytułu był względnie niewłaściwy.

Rozdział II

POSZCZEGÓLNE POWÓDZTWA I ZARZUTY

Kan. 1496 - § 1. Kto za pomocą przynajmniej prawdopodobnych argumentów wykaże, że posiada prawo do rzeczy przetrzymywanej przez kogoś innego i że zagraża mu szkoda, jeżeli sama rzecz nie zostanie oddana na przechowanie, ma prawo uzyskania od sędziego sekwestru tej rzeczy.

§ 2. W podobnych okolicznościach może uzyskać zakaz wykonywania przez kogoś uprawnienia.

Kan. 1497 - § 1. Dopuszcza się także sekwestr rzeczy celem zabezpieczenia pożyczki, byleby uprawnienie wierzyciela było wystarczająco pewne.

§ 2. Sekwestr można rozciągnąć także na rzeczy dłużnika znajdujące się z jakiegokolwiek tytułu u innych osób oraz na pożyczki dłużnika.

Kan. 1498 - Nie wolno w żadnym przypadku zarządzać sekwestru lub zakazu wykonywania uprawnienia, jeżeli zagrażająca szkoda może być naprawiona inaczej i proponuje się odpowiednią kaucję celem naprawienia tej szkody.

Kan. 1499 - Sędzia może na tego, komu przyznał sekwestr rzeczy lub zakaz wykonywania uprawnienia, nałożyć uprzednią kaucję na pokrycie szkód, które mogą wyniknąć, gdyby nie udowodnił swojego uprawnienia.

Kan. 1500 - W tym, co dotyczy natury i mocy powództwa posesoryjnego, należy zachować przepisy prawa państwowego obowiązującego w miejscu, gdzie znajduje się rzecz, o której posiadanie chodzi.

Część II

PROCES SPORNY

Sekcja I

ZWYCZAJNY PROCES SPORNY

Tytuł I

WSZCZĘCIE SPRAWY

Rozdział I

POZEW

Kan. 1501 - Sędzia nie może rozpoznawać żadnej sprawy, jeżeli zainteresowany lub rzecznik sprawiedliwości nie zgłosi żądania zgodnie z przepisami kanonów.

Kan. 1502 - Kto chce kogoś pozwać, musi wnieść do właściwego sędziego pozew, w którym przedstawi przedmiot sporu, przyzywając pomocy sędziego.

Kan. 1503 - § 1. Sędzia może przyjąć żądanie złożone ustnie, jeżeli powód ma przeszkodę we wniesieniu pozwu lub sprawa jest łatwa w dochodzeniu i mniejszej wagi.

§ 2. W obydwu jednak przypadkach sędzia powinien nakazać notariuszowi, by sporządził na piśmie akt, który ma zostać powodowi odczytany i przez niego potwierdzony, i który – co do wszystkich skutków prawnych – zastępuje pozew napisany przez powoda.

Kan. 1504 - Pozew powinien:

1° stwierdzać, do którego sędziego wnoszona jest sprawa, czego się żąda i od kogo;

2° wskazywać, na jakim uprawnieniu opiera się powód i przynajmniej ogólnie na podstawie jakich faktów i dowodów zamierza wykazać to, o czym twierdzi;

3° być podpisany przez powoda lub jego pełnomocnika, z określeniem dnia, miesiąca i roku, jak również miejsca, w którym mieszka powód lub jego pełnomocnik albo miejsca wskazanego przez nich w celu odbierania dokumentów;

4° wskazywać stałe lub tymczasowe zamieszkanie strony pozwanej.

Kan. 1505 - § 1. Sędzia orzekający w składzie jednoosobowym lub przewodniczący sądu kolegiального – po ustaleniu zarówno tego, że sprawa należy do jego właściwości, jak i tego,

że powód nie jest pozbawiony zdolności występowania w sądzie – powinien swoim dekretem pozew jak najszybciej albo przyjąć, albo odrzucić.

§ 2. Pozew można odrzucić wyłącznie:

1° jeżeli sędzia lub sąd są niewłaściwi;

2° jeżeli nie ulega wątpliwości, że powód nie ma zdolności występowania w sądzie;

3° jeżeli nie zachowano przepisów kan. 1504, n. 1-3;

4° jeżeli z samego pozwu jasno wynika, że żądanie jest pozbawione jakiegokolwiek podstawy i nie może się zdarzyć, by w trakcie procesu jakaś podstawa się ujawniła.

§ 3. Jeżeli pozew został odrzucony z powodu wad, które mogą być poprawione, powód może wnieść do tego samego sędziego nowy, prawidłowo sporządzony pozew.

§ 4. Od odrzucenia pozwu strona ma zawsze prawo wnieść w ciągu dziesięciu użytecznych dni uzasadnione odwołanie bądź do sądu apelacyjnego, bądź do kolegium, jeżeli pozew został odrzucony przez przewodniczącego; sprawa zaś odrzucenia powinna być rozstrzygnięta jak najszybciej.

Kan. 1506 - Jeżeli w ciągu miesiąca od wniesienia pozwu sędzia nie wyda dekretu, mocą którego pozew dopuszcza lub odrzuca, zgodnie z przepisem kan. 1505, strona zainteresowana może domagać się, by sędzia wypełnił swoje zadanie; jeżeli mimo to sędzia milczy, to po bezskutecznym upływie dziesięciu dni od złożenia wniosku pozew uważa się za dopuszczony.

Rozdział II

WEZWANIE SĄDOWE I ZAWIADOMIENIE O CZYNNOŚCIACH PROCESOWYCH

Kan. 1507 - § 1. W dekrete, którym dopuszcza się pozew powoda, sędzia lub przewodniczący powinien nakazać stawienie się przed sądem, czyli wezwać pozostałe strony do zawiązania sporu, zarządzając, czy mają one odpowiedzieć na piśmie, czy stawić się przed nim celem uzgodnienia wątpliwości. Jeżeli z pisemnych odpowiedzi wynika konieczność wezwania stron, może to zarządzić nowym dekretem.

§ 2. Jeżeli pozew uważa się za dopuszczony zgodnie z przepisem kan. 1506, dekret wezwania przed sąd należy wydać w ciągu dwudziestu dni od złożenia wniosku, o którym mowa w tym kanonie.

§ 3. Jeżeli strony procesowe faktycznie same stawiają się przed sędzią w celu prowadzenia sprawy, nie trzeba ich wzywać, lecz notariusz powinien zaznaczyć w aktach, że strony były w sądzie.

Kan. 1508 - § 1. Dekret wezwania przed sąd powinien być natychmiast podany do wiadomości stronie pozwanej i wszystkim pozostałym, którzy powinni się stawić.

§ 2. Do wezwania należy dołączyć pozew, chyba że sędzia ze względu na poważne racje uzna, iż stronie nie należy ujawniać pozwu, dopóki nie złoży zeznań w sądzie.

§ 3. Jeżeli spór toczy się przeciwko temu, kto nie może swobodnie wykonywać swoich uprawnień lub swobodnie administrować rzeczami, o które toczy się spór, wezwanie należy

skierować, zależnie od okoliczności, do opiekuna, kuratora, specjalnego pełnomocnika, czyli do tego, kto w jego imieniu powinien podjąć sprawę, zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 1509 - § 1. Zawiadomienie o wezwaniach, dekretach, wyrokach i innych czynnościach procesowych powinno zostać wysłane pocztą lub w inny sposób, który jest najpewniejszy, z zachowaniem przepisów ustanowionych ustawą partykularną.

§ 2. Fakt zawiadomienia i sposób jego dokonania powinny być uwidocznione w aktach.

Kan. 1510 - Pozwany, który odmawia przyjęcia pisma z wezwaniem lub przeszkadza, by wezwanie do niego dotarło, uznany jest za wezwanego, zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 1511 - Jeżeli nie zawiadomiono o wezwaniu zgodnie z przepisami prawa, czynności procesowe są nieważne, z zastrzeżeniem przepisu kan. 1507 § 3.

Kan. 1512 - Po zawiadomieniu o wezwaniu zgodnie z przepisami prawa, albo gdy strony stały się przed sędzią w celu prowadzenia sprawy:

1° rzecz przestaje być bezsporna;

2° sprawa zaczyna należeć do tego sędziego albo sądu, skądinąd właściwego, do którego powództwo zostało wniesione;

3° jurysdykcja sędziego delegowanego zostaje utrwalona, tak iż nie wygasa z ustaniem władzy delegującego;

4° bieg przedawnienia ulega przerwaniu, chyba że co innego zostało zastrzeżone;

5° spór zaczyna się toczyć i dlatego natychmiast zaczyna obowiązywać zasada: „podczas sporu nie należy dokonywać żadnych zmian”.

Tytuł II

ZAWIĄZANIE SPORU

Kan. 1513 - § 1. Zawiązanie sporu ma miejsce wtedy, gdy dekretem sędziego, na podstawie żądań i odpowiedzi stron, zostaje określony zakres sporu.

§ 2. Żądania oraz odpowiedzi stron mogą być wyrażone nie tylko w pozwie, lecz także w odpowiedzi na wezwanie lub w ustnych oświadczeniach złożonych wobec sędziego; w sprawach zaś trudniejszych sędzia powinien wezwać strony w celu uzgodnienia jednej lub kilku wątpliwości, na które należy udzielić odpowiedzi w wyroku.

§ 3. Dekret sędziego powinien być podany do wiadomości stron, które, jeżeli nie wyraziły wcześniej zgody, mogą w ciągu dziesięciu dni odwołać się do tego samego sędziego, by dekret został zmieniony; sprawa zaś powinna zostać rozstrzygnięta dekretem tegoż sędziego jak najszybciej.

Kan. 1514 - Raz ustalony zakres sporu nie może być ważnie zmieniony, chyba że nowym dekretem, z ważnej przyczyny, na wniosek strony oraz po wysłuchaniu pozostałych stron i rozważeniu ich racji.

Kan. 1515 - Po zawiązaniu sporu posiadacz cudzej rzeczy nie działa już w dobrej wierze; dlatego też jeżeli zostanie zasądzony zwrot rzeczy, musi oddać również pożytki osiągnięte z niej od dnia zawiązania sporu oraz wynagrodzić szkody.

Kan. 1516 - Po zawiązaniu sporu sędzia powinien wyznaczyć stronom odpowiedni termin do zgłoszenia i przeprowadzenia dowodów.

Tytuł III

POSTĘPOWANIE SPORNE

Kan. 1517 - Postępowanie rozpoczyna się wezwaniem; kończy się zaś nie tylko wydaniem wyroku kończącego postępowanie, lecz także innymi sposobami określonymi w prawie.

Kan. 1518 - Jeżeli strona procesująca się umiera albo zmienia stan, albo traci urząd, z racji którego występowała w sądzie:

1° przed zamknięciem postępowania dowodowego – to postępowanie zostaje zawieszona, dopóki spadkobierca zmarłego albo następcę, albo ten, kto jest zainteresowany, nie podejmie sporu;

2° po zamknięciu postępowania dowodowego – to sędzia powinien prowadzić sprawę nadal, wzywając pełnomocnika, jeżeli występuje, a w przeciwnym razie spadkobiercę zmarłego lub jego następcę.

Kan. 1519 - § 1. Jeżeli przestaje pełnić funkcję opiekun, kurator lub pełnomocnik, który jest konieczny zgodnie z przepisem kan. 1481 § 1 i 3, postępowanie zostaje tymczasowo zawieszona.

§ 2. Sędzia powinien zaś jak najszybciej ustanowić innego opiekuna lub kuratora; natomiast pełnomocnika procesowego może ustanowić, jeżeli zaniedbała tego strona, w krótkim czasie przez siebie ustalonym.

Kan. 1520 - Jeżeli strony, nie mając żadnej przeszkody, nie podejmą w ciągu sześciu miesięcy żadnej czynności procesowej, następuje umorzenie postępowania. Ustawa partykularna może ustanowić inne terminy umorzenia.

Kan. 1521 - Umorzenie następuje z mocy samego prawa i względem wszystkich, nawet małoletnich oraz tych, którzy są zrównani z małoletnimi; powinno także być stwierdzone z urzędu, z zachowaniem uprawnienia do żądania odszkodowania od opiekunów, kuratorów, zarządców, pełnomocników, jeżeli nie udowodnią, że byli bez winy.

Kan. 1522 - Umorzenie powoduje wygaśnięcie czynności procesowych, lecz nie czynności merytorycznych; co więcej, mogą one mieć moc także w innym postępowaniu, byleby sprawa toczyła się między tymi samymi osobami i co do tej samej rzeczy; wobec osób postronnych mają one jedynie moc dokumentów.

Kan. 1523 - W przypadku umorzenia procesu każda ze stron pokrywa koszty poniesione przez siebie.

Kan. 1524 - § 1. W każdym stadium i na każdym stopniu postępowania powód może cofnąć pozew; podobnie zarówno powód, jak i strona pozwana mogą się zrzec czy to wszystkich, czy niektórych tylko czynności procesowych.

§ 2. Do cofnięcia pozwu przez opiekunów i zarządców osób prawnych wymaga się rady lub zgody tych, których udział jest wymagany do dokonania czynności przekraczających granice zwyczajnego zarządu.

§ 3. Do ważności cofnięcia pozwu lub zrzeczenia się czynności procesowych wymaga się, by zostały one dokonane na piśmie, ponadto powinny być podpisane przez stronę lub przez jej pełnomocnika, wyposażonego jednak w specjalne zlecenie, zakomunikowane drugiej stronie i przez nią zaakceptowane lub przynajmniej niezaskarżone, i dopuszczone przez sędziego.

Kan. 1525 - Zrzeczenie dopuszczone przez sędziego, w odniesieniu do czynności, których się zrzeczono, rodzi te same skutki, co umorzenie postępowania, a także zobowiązuje zrzekającego się do poniesienia kosztów za czynności, których się zrzekł.

Tytuł IV

DOWODY

Kan. 1526 - § 1. Ciężar dowodzenia spoczywa na tym, kto twierdzi.

§ 2. Nie wymagają dowodu:

1° to, co domniemywa sama ustawa;

2° fakty przytoczone przez jednego z procesujących się i przyznane przez drugiego, chyba że mimo to dowód jest wymagany przez prawo lub sędziego.

Kan. 1527 - § 1. Mogą być przytoczone dowody jakiegokolwiek rodzaju, które wydają się pożyteczne dla rozpoznania sprawy i są godziwe.

§ 2. Jeżeli strona wnioskuje, by dopuścić dowód odrzucony przez sędziego, ten sam sędzia powinien sprawę rozstrzygnąć jak najszybciej.

Kan. 1528 - Jeżeli strona lub świadek odmawiają stawienia się przed sędzią celem złożenia zeznań, można ich przesłuchać także przez świeckiego, którego wyznaczy sędzia, albo żądać ich oświadczenia przed notariuszem publicznym lub w jakikolwiek inny sposób zgodny z przepisami prawa.

Kan. 1529 - Sędzia nie powinien przystępować do zbierania dowodów przed zawiązaniem sporu, chyba że z ważnej przyczyny.

Rozdział I

OŚWIADCZENIA STRON

Kan. 1530 - Sędzia, dla lepszego odkrycia prawdy, zawsze może przesłuchać strony; co więcej, powinien to uczynić na wniosek strony lub w celu udowodnienia faktu, który ze względu na interes publiczny wymaga usunięcia wątpliwości.

Kan. 1531 - § 1. Strona, pytana zgodnie z przepisami prawa, powinna odpowiadać i wyjawić w całości prawdę.

§ 2. Gdyby odmówiła odpowiedzi, do sędziego należy ocena, jaki z tego można wyciągnąć wniosek, jeżeli chodzi o udowodnienie faktów.

Kan. 1532 - W przypadkach, w których sprawa dotyczy dobra publicznego, sędzia powinien nakazać stronom złożyć przysięgę, że będą mówiły prawdę, albo przynajmniej, że powiedziały prawdę, chyba że ze względu na ważną przyczynę postąpi inaczej; w innych przypadkach może postąpić według swojej roztropności.

Kan. 1533 - Strony, rzecznik sprawiedliwości i obrońca wężła mogą przedstawić sędziemu zagadnienia, co do których strona ma być przesłuchana.

Kan. 1534 - Jeżeli chodzi o przesłuchanie stron, należy stosować się odpowiednio do tego, co postanawia się o świadkach w kan. 1548 § 2, 1°, 1552 i 1558-1565.

Kan. 1535 - Przyznanie sądowe to pisemne lub ustne stwierdzenie jakiegoś faktu wobec właściwego sędziego, dotyczące samego przedmiotu sprawy, dokonane samorzutnie lub w odpowiedzi na pytanie sędziego przez którąś ze stron przeciwko samej sobie.

Kan. 1536 - § 1. Przyznanie sądowe jednej strony, jeżeli chodzi o sprawę prywatną i nie wchodzi w grę dobro publiczne, zwalnia pozostałe strony od obowiązku dowodzenia.

§ 2. W sprawach zaś dotyczących dobra publicznego przyznanie sądowe i oświadczenia stron, które nie stanowią przyznania się, mogą mieć moc dowodową, którą powinien ocenić sędzia, uwzględniając pozostałe okoliczności sprawy, ale nie można im przyznać mocy pełnego dowodu, chyba że pojawiłyby się inne elementy, które by je w pełni wzmocniły.

Kan. 1537 - Co do przyznania pozasądowego przytoczonego w procesie, do sędziego należy ocena, po rozważeniu wszystkich okoliczności, jakie znaczenie można mu nadać.

Kan. 1538 - Przyznanie się lub jakiegokolwiek inne oświadczenie strony pozbawione jest wszelkiej mocy, gdy stwierdzi się, że zostało złożone na skutek faktycznego błędu albo wymuszone przemocą lub ciężką bojaźnią.

Rozdział II

DOWÓD Z DOKUMENTÓW

Kan. 1539 - We wszelkich procesach dopuszcza się dowód z dokumentów, zarówno publicznych, jak i prywatnych.

Art. 1

NATURA I MOC DOWODOWA DOKUMENTÓW

Kan. 1540 - § 1. Publicznymi dokumentami kościelnymi są te, które sporządziła osoba publiczna podczas sprawowania swego urzędu w Kościele, z zachowaniem formalności określonych prawem.

§ 2. Publicznymi dokumentami świeckimi są te, które za takie są uznawane przez prawo, zgodnie z ustawami obowiązującymi w poszczególnych miejscach.

§ 3. Pozostałe dokumenty są prywatne.

Kan. 1541 - Jeżeli nie wykaże się czego innego przeciwnymi i oczywistymi argumentami, publiczne dokumenty mają moc dowodową we wszystkim, co się w nich stwierdza wprost i zasadniczo.

Kan. 1542 - Dokument prywatny, czy to uznany przez stronę, czy dopuszczony przez sędziego, ma taką moc dowodową względem autora lub tego, kto go podpisał, i ich następców procesowych, jak przyznanie pozasądowe; wobec osób postronnych ma taką moc, jak oświadczenia stron niebędące przyznaniem się, zgodnie z przepisem kan. 1536 § 2.

Kan. 1543 - Jeżeli dokumenty okażą się przerabiane, poprawiane, będą zawierały dopiski albo dotknięte będą inną wadą, do sędziego należy ocena, czy i jakie znaczenie mają te dokumenty.

Art. 2

PRZEDKŁADANIE DOKUMENTÓW

Kan. 1544 - Dokumenty nie mają w procesie mocy dowodowej, jeżeli nie są oryginalne albo przedłożone w uwierzytelnionym odpisie i złożone w kancelarii sądu, by mogły być zbadane przez sędziego i stronę przeciwną.

Kan. 1545 - Sędzia może nakazać, by w procesie przedłożono dokument wspólny obydwu stronom.

Kan. 1546 - § 1. Nikt nie ma obowiązku przedkładać dokumentów, nawet wspólnych, które nie mogą być ujawnione bez niebezpieczeństwa spowodowania szkody, zgodnie z przepisem kan. 1548 § 2, 2°, albo bez niebezpieczeństwa naruszenia tajemnicy, jaką należy zachować.

§ 2. Jeżeli jednak możliwe jest skopiowanie przynajmniej niewielkiej części dokumentu i przedstawienie jej w odpisie, bez wspomnianych niedogodności, sędzia może nakazać, aby została przedłożona.

Rozdział III

ŚWIADKOWIE I ZEZNANIA

Kan. 1547 - Dowód ze świadków dopuszcza się we wszystkich sprawach, pod kierownictwem sędziego.

Kan. 1548 - § 1. Świadkowie, pytani przez sędziego zgodnie z przepisami prawa, zobowiązani są wyjawiać prawdę.

§ 2. Z zastrzeżeniem przepisu kan. 1550 § 2, 2°, z obowiązku udzielania odpowiedzi są zwolnieni:

1° duchowni, w odniesieniu do tego, co zostało im ujawnione z racji sprawowania świętej posługi; urzędnicy świeccy, lekarze, położne, adwokaci, notariusze i inni zobowiązani do zachowania tajemnicy urzędowej, chociażby z racji udzielenia porady, w zakresie spraw objętych tą tajemnicą;

2° ci, którzy obawiają się, że z powodu ich zeznań może ich samych albo współmałżonka, albo bliskich krewnych lub powinowatych dotknąć zniesławienie, niebezpieczne szykany albo inne poważne zło.

Art. 1

KTO MOŻE BYĆ ŚWIADKIEM

Kan. 1549 - Świadkiem może być każdy, chyba że prawo wyraźnie go wyklucza, bądź zupełnie, bądź częściowo.

Kan. 1550 - § 1. Nie wolno dopuszczać do składania zeznań osób małoletnich poniżej czternastego roku życia i upośledzonych umysłowo; mogą być jednak przesłuchani na mocy dekretu sędziego, w którym uzasadni się, że jest to potrzebne.

§ 2. Za niezdolnych należy uznać:

1° tych, którzy są stronami w sprawie albo w imieniu stron występują w procesie, sędziego i jego asystentów, adwokata oraz innych, którzy pomagają lub pomagali stronom w tej sprawie;

2° kapłanów w odniesieniu do wszystkiego, co poznali z sakramentalnej spowiedzi, chociażby penitent prosił o ujawnienie tego; co więcej, jeśli ktokolwiek i w jakikolwiek sposób usłyszał coś z okazji spowiedzi, nie można w procesie przyjąć tego nawet jako śladu prawdy.

Art. 2

POWOŁYWANIE I WYKLUCZANIE ŚWIADKÓW

Kan. 1551 - Strona, która powołała świadka, może się zrzec jego przesłuchania; strona przeciwna może się jednak domagać, aby mimo to świadek został przesłuchany.

Kan. 1552 - § 1. Gdy ktoś domaga się dowodu ze świadków, powinien podać sądowi ich imiona, nazwiska i stałe zamieszkanie.

§ 2. W terminie wyznaczonym przez sędziego należy przedstawić zagadnienia, co do których wnosi się o przesłuchanie świadków; w przeciwnym razie uważa się, że wniosku zaniechano.

Kan. 1553 - Sędzia ma prawo ograniczyć zbyt wielką liczbę świadków.

Kan. 1554 - Zanim świadkowie zostaną przesłuchani, ich imiona i nazwiska należy podać do wiadomości stron; a jeżeli – według roztropnego uznania sędziego – nie można tego zrobić bez poważnej trudności, trzeba to uczynić przynajmniej przed ogłoszeniem zeznań.

Kan. 1555 - Przy zachowaniu w mocy przepisu kan. 1550, strona może wnosić, by świadek został wykluczony, jeżeli słuszna przyczyna wykluczenia została wykazana przed jego przesłuchaniem.

Kan. 1556 - Wezwanie świadka dokonuje się dekretem sędziego, podanym do wiadomości świadka zgodnie z przepisami prawa.

Kan. 1557 - Świadek prawidłowo wezwany powinien się stawić albo zawiadomić sędziego o przyczynie swojej nieobecności.

Art. 3

PRZESŁUCHANIE ŚWIADKÓW

Kan. 1558 - § 1. Świadców należy przesłuchiwać w samej siedzibie sądu, chyba że sędzia uzna inaczej.

§ 2. Kardynałów, patriarchów, biskupów i tych, którzy na podstawie prawa własnego kraju cieszą się podobnym przywilejem, należy przesłuchiwać w miejscu przez nich wybranym.

§ 3. Sędzia powinien określić, gdzie mają być przesłuchani ci, dla których przybycie do siedziby sądu jest niemożliwe lub trudne z powodu odległości, choroby albo innej przeszkody, z zachowaniem w mocy przepisów kan. 1418 i 1469 § 2.

Kan. 1559 - Strony nie mogą być obecne przy przesłuchaniu świadków, chyba że sędzia, zwłaszcza gdy sprawa dotyczy dobra prywatnego, uzna, iż trzeba je dopuścić. Mogą natomiast być obecni ich adwokaci lub pełnomocnicy, chyba że sędzia ze względu na okoliczności rzeczowe i osobowe uzna, że należy postępować z zachowaniem tajemnicy.

Kan. 1560 - § 1. Świadcowie powinni być przesłuchiwani osobno i pojedynczo.

§ 2. Jeżeli świadkowie nie zgadzają się między sobą albo ze stroną w rzeczy ważnej, sędzia może dokonać konfrontacji świadków różniących się między sobą, tak by uniknąć, o ile to możliwe, nieporozumień i zgorzenia.

Kan. 1561 - Przesłuchanie świadka dokonywane jest przez sędziego lub jego delegata albo audytora, którym ma towarzyszyć notariusz; dlatego też strony lub rzecznik sprawiedliwości, lub obrońca wężła, lub adwokaci, którzy są obecni podczas przesłuchania, jeżeli mają inne pytania do zadania świadkowi, powinni je przedstawić nie świadkowi, lecz sędziemu lub jego zastępcy, aby sam je postawił, chyba że ustawa partykularna zastrzega inaczej.

Kan. 1562 - § 1. Sędzia powinien przypomnieć świadkowi, że ma poważny obowiązek mówić całą prawdę i tylko prawdę.

§ 2. Sędzia ma nakazać świadkowi złożenie przysięgi zgodnie z kan. 1532; jeżeli świadek odmówi jej złożenia, ma być przesłuchany niezaprzyrzęzony.

Kan. 1563 - Sędzia powinien najpierw stwierdzić tożsamość świadka; zapytać o jego związek ze stronami i przy zadawaniu mu szczegółowych pytań dotyczących sprawy dowiedzieć się także o źródła jego wiedzy i dokładny czas, w którym powziął wiadomość o tym, co zeznaje.

Kan. 1564 - Pytania mają być krótkie, przystosowane do inteligencji odpowiadającego, nieobejmujące jednocześnie kilku spraw; niepodchwytliwe, niepodstępne, niesugerujące odpowiedzi, dalekie od jakiegokolwiek obrazy i należące do sprawy, o którą chodzi.

Kan. 1565 - § 1. Pytań nie wolno podawać wcześniej świadkom do wiadomości.

§ 2. Jeżeli jednak to, co ma stanowić przedmiot zeznań, tak poszło w zapomnienie, że nie może być w sposób pewny przedstawione bez wcześniejszego przypomnienia, sędziemu wolno przypomnieć coś świadkowi, jeżeli uzna, że może bezpiecznie to zrobić.

Kan. 1566 - Świadców powinni zeznawać ustnie i bez czytania, chyba że chodzi o rachunki i rozliczenia; w takim bowiem przypadku mogą się posługiwać przyniesionymi notatkami.

Kan. 1567 - § 1. Odpowiedź powinna zostać natychmiast zapisana przez notariusza, a zapis ma zawierać dosłowne zeznania świadka, przynajmniej w odniesieniu do tego, co bezpośrednio dotyczy przedmiotu sprawy.

§ 2. Dopuszczalne jest posłużenie się magnetofonem, jeżeli tylko później odpowiedzi zostaną spisane i podpisane, o ile to możliwe, przez zeznających.

Kan. 1568 - Notariusz powinien zamieścić w aktach wzmiankę o złożeniu, pominięciu albo odmowie przysięgi, o obecności stron i innych osób, o pytaniach dodanych z urzędu i w ogóle o wszystkim, co ewentualnie wydarzyło się podczas przesłuchania świadków i jest warte zapamiętania.

Kan. 1569 - § 1. Na zakończenie przesłuchania należy świadkowi odczytać jego zeznania spisane przez notariusza lub dać mu do wysłuchania to, co z jego zeznania zostało zarejestrowane za pomocą magnetofonu, dając temuż świadkowi możliwość uzupełnienia, skreślenia, poprawienia, zmiany.

§ 2. Akt powinni na koniec podpisać świadek, sędzia i notariusz.

Kan. 1570 - Świadców, chociaż już przesłuchani, mogą zostać bądź to na wniosek strony, bądź też z urzędu ponownie wezwani na przesłuchanie przed ogłoszeniem akt, czyli zeznań, jeżeli sędzia uzna to za konieczne lub pożyteczne, o ile nie ma żadnego niebezpieczeństwa zmywy lub przekupstwa.

Kan. 1571 - Świadców, według słusznego oszacowania dokonanego przez sędziego, należy zarówno zwrócić poniesione koszty, jak i wynagrodzić utratę zysku spowodowaną składaniem zeznań.

Art. 4

WIARYGODNOŚĆ ZEZNAŃ

Kan. 1572 - Przy ocenie zeznań sędziego, żądając w razie potrzeby świadectw kwalifikacyjnych, powinien wziąć pod uwagę:

1° jaki jest stan osoby i jaka jest jej uczciwość;

2° czy świadek składał zeznanie, opierając się na własnej wiedzy, zwłaszcza na tym, co osobiście widział i słyszał, czy na podstawie swej opinii, pogłosek albo zasłyszania od innych;

3° czy świadek jest stały i trwale ze sobą zgodny, czy też zmienny, niepewny lub chwiejny;

4° czy ma współświadków zeznania albo czy jest ono potwierdzone lub nie przez inne elementy dowodowe.

Kan. 1573 - Zeznanie jednego świadka nie może mieć pełnej mocy dowodowej, chyba że chodzi o świadka kwalifikowanego, który zeznaje o sprawach dokonanych w związku ze sprawowaniem urzędu, albo okoliczności rzeczowe i osobowe przemawiają za czymś innym.

Rozdział IV

BIEGLI

Kan. 1574 - Z pomocy biegłych należy skorzystać, ilekroć ich badanie i opinia, oparte na zasadach fachowości lub wiedzy, są wymagane na podstawie nakazu prawa lub sędziego do potwierdzenia jakiegoś faktu lub poznania prawdziwej natury jakiejś rzeczy.

Kan. 1575 - Do sędziego należy powołanie biegłych, po wysłuchaniu lub na wniosek stron, albo dopuszczenie, w razie potrzeby, opinii wydanych już przez innych biegłych.

Kan. 1576 - Z tych samych powodów co świadkowie biegli mogą zostać także wykluczeni albo mogą się wyłączyć.

Kan. 1577 - § 1. Sędzia, biorąc pod uwagę to, co zostało ewentualnie wskazane przez strony, powinien określić swoim dekretem poszczególne kwestie, które mają zostać uwzględnione w opinii biegłego.

§ 2. Biegłemu należy przekazać akta sprawy oraz inne dokumenty i materiały, których może potrzebować do właściwego i sumiennego wypełnienia swego zadania.

§ 3. Sędzia, po wysłuchaniu zdania samego biegłego, powinien wyznaczyć czas, w którym należy przeprowadzić badanie i przedstawić opinię.

Kan. 1578 - § 1. Każdy z biegłych sporządza własną opinię, niezależną od innych, chyba że sędzia poleci sporządzić jedną opinię, która ma być podpisana przez wszystkich biegłych; w takim przypadku należy starannie odnotować rozbieżności opinii, jeżeli miały miejsce.

§ 2. Biegli powinni wyraźnie wskazać, na podstawie jakich dokumentów lub innych odpowiednich sposobów upewnili się o tożsamości osób, rzeczy lub miejsc, w jaki sposób

i przy użyciu jakiej metody postępowali w wykonywaniu zleconego im zadania, a przede wszystkim na jakich argumentach opierają swoje wnioski.

§ 3. Biegły może zostać wezwany przez sędziego, by udzielił wyjaśnień, które nadal wydają się konieczne.

Kan. 1579 - § 1. Sędzia powinien uważnie rozważyć nie tylko wnioski biegłych, choćby były zgodne, lecz także pozostałe okoliczności sprawy.

§ 2. Podając uzasadnienie decyzji, powinien zaznaczyć, jakie argumenty skłoniły go do przyjęcia albo odrzucenia wniosków biegłych.

Kan. 1580 - Biegłym należy zwrócić koszty i wypłacić wynagrodzenie, które powinno być określone przez sędziego na zasadzie słuszności, z zachowaniem prawa partykularnego.

Kan. 1581 - § 1. Strony mogą wyznaczyć prywatnych biegłych, którzy wymagają zatwierdzenia przez sędziego.

§ 2. Mogą oni, jeżeli sędzia zezwoli, przejrzeć akta sprawy w razie potrzeby, być obecni przy wykonywaniu ekspertyzy; zawsze zaś mogą przedstawić własną opinię.

Rozdział V

WIZJA LOKALNA I OGŁĘDZINY SĄDOWE

Kan. 1582 - Jeżeli sędzia uzna, że dla wyjaśnienia sprawy pożyteczne jest udanie się do jakiegoś miejsca lub dokonanie oględzin jakiejś rzeczy, zarządza to dekretem, w którym zwięźle opisuje, po wysłuchaniu stron, co ma mu być udostępnione w czasie wizji lokalnej.

Kan. 1583 - Należy sporządzić dokument dokonanych oględzin.

Rozdział VI

DOMNIEMANIA

Kan. 1584 - Domniemanie jest to prawdopodobne przypuszczenie o rzeczy niepewnej; może być prawne, gdy zostało ustanowione samą ustawą, lub faktyczne, gdy wywodzi je sędzia.

Kan. 1585 - Kto ma za sobą domniemanie prawne, jest zwolniony z obowiązku dowodzenia, który przechodzi na stronę przeciwną.

Kan. 1586 - Sędzia nie powinien wywodzić domniemań, które nie są ustanowione prawem, chyba że na podstawie faktu pewnego i określonego, pozostającego w bezpośrednim związku z tym, o co toczy się spór.

Tytuł V

SPRAWY WPADKOWE

Kan. 1587 - Sprawa wpadkowa ma miejsce, ilekroć po rozpoczęciu procesu przez wezwanie zostaje przedstawiona kwestia, która chociaż nie jest wyraźnie zawarta w pozwie, to jednak tak wiąże się ze sprawą, że najczęściej musi zostać rozstrzygnięta przed sprawą główną.

Kan. 1588 - Sprawę wpadkową wnosi się do sędziego właściwego do rozstrzygnięcia sprawy głównej, na piśmie lub ustnie, wskazując związek, jaki zachodzi między nią a sprawą główną.

Kan. 1589 - § 1. Sędzia po otrzymaniu wniosku i po wysłuchaniu stron powinien jak najszybciej rozstrzygnąć, czy przedstawiona sprawa wpadkowa wydaje się mieć podstawę i związek ze sprawą główną, czy też powinna zostać już na wstępie odrzucona; a jeżeli ją dopuszcza, czy jest na tyle ważna, że należy ją rozstrzygnąć wyrokiem przedstanowczym lub dekretem.

§ 2. Jeżeli natomiast uzna, że sprawa wpadkowa nie musi zostać rozstrzygnięta przed wyrokiem kończącym postępowanie, powinien nakazać, by ją uwzględnić, gdy będzie rozstrzygana sprawa główna.

Kan. 1590 - § 1. Jeżeli sprawa wpadkowa powinna zostać rozstrzygnięta wyrokiem, należy zachować przepisy dotyczące ustnego procesu spornego, chyba że sędzia ze względu na wagę sprawy uzna inaczej.

§ 2. Jeżeli natomiast powinna zostać rozstrzygnięta dekretem, sąd może sprawę zlecić audytorowi lub przewodniczącemu.

Kan. 1591 - Przed zakończeniem sprawy głównej sędzia lub sąd może uchylić albo poprawić dekret lub wyrok przedstanowczy, jeżeli zaistnieje słuszna przyczyna, czy to na wniosek strony czy z urzędu, po wysłuchaniu stron.

Rozdział I

NIESTAWIENNICTWO STRON

Kan. 1592 - § 1. Jeżeli strona pozwana nie stawia się na wezwanie ani nie przedstawi wystarczającego usprawiedliwienia nieobecności albo nie odpowie zgodnie z przepisem kan. 1507 § 1, sędzia powinien uznać ją za nieobecną w procesie oraz nakazać, by sprawa – przy zachowaniu tego, co należy zachować – była prowadzona aż do wydania wyroku kończącego postępowanie i do jego wykonania.

§ 2. Przed wydaniem dekretu, o którym mowa w § 1, należy upewnić się, w razie potrzeby także przez ponowne wezwanie, że wezwanie dokonane zgodnie z prawem dotarło w użytecznym czasie do strony pozwanej.

Kan. 1593 - § 1. Jeżeli strona pozwana stawi się później na procesie albo udzieli odpowiedzi przed rozstrzygnięciem sprawy, może przedstawić wnioski i dowody, z zachowaniem w mocy przepisu kan. 1600; sędzia powinien jednak czuwać, by to celowo nie powodowało długiej i niekoniecznej zwłoki w postępowaniu.

§ 2. Jeżeliby nawet nie stawiła się albo nie udzieliła odpowiedzi przed rozstrzygnięciem sprawy, może korzystać ze środków zaskarżenia wyroku; jeżeli udowodniłaby, że zatrzymała ją prawna przeszkoda, której bez własnej winy nie mogła przedtem wykazać, może wnieść skargę o nieważność.

Kan. 1594 - Jeżeli w określonym dniu i o godzinie wyznaczonej na zawiązanie sporu powód ani się nie stawi, ani nie przedstawi właściwego usprawiedliwienia:

1° sędzia powinien go ponownie wezwać;

2° jeżeli powód nie stawi się na ponowne wezwanie, domniemywa się, że cofnął pozew, zgodnie z przepisami kan. 1524-1525;

3° jeżeli potem chciałby wziąć udział w procesie, należy zachować kan. 1593.

Kan. 1595 - § 1. Strona nieobecna w procesie, czy to powód, czy strona pozwana, która nie wykazała uzasadnionej przeszkody, zobowiązana jest pokryć zarówno koszty sądowe poniesione z powodu jej nieobecności, jak i w razie potrzeby wypłacić odszkodowanie drugiej stronie.

§ 2. Jeżeli zarówno powód, jak i strona pozwana byli nieobecni w procesie, zobowiązani są solidarnie do pokrycia kosztów procesu.

Rozdział II

INTERWENCJA TRZECIEJ OSOBY W SPRAWIE

Kan. 1596 - § 1. Ten, kto jest zainteresowany, może być dopuszczony do interwencji w sprawie, w każdej instancji sporu, czy to jako strona, która broni własnego prawa, czy też dodatkowo, aby wspomagać kogoś z procesujących się.

§ 2. Aby jednak mógł być dopuszczony, powinien przed zamknięciem postępowania dowodowego przedłożyć sędziemu pismo, w którym krótko wykaże swoje prawo do interwencji.

§ 3. Kto interweniuje w sprawie, powinien być dopuszczony do udziału w tym stadium sprawy, w którym się ona znajduje, z wyznaczonym krótkim zawitym terminem na przedłożenie swoich dowodów, jeżeli sprawa doszła do stadium dowodowego.

Kan. 1597 - Sędzia, po wysłuchaniu stron, powinien wezwać przed sąd osobę trzecią, której interwencja wydaje się konieczna.

Tytuł VI

OGŁOSZENIE AKT, ZAMKNIĘCIE POSTĘPOWANIA DOWODOWEGO, DYSKUSJA SPRAWY

Kan. 1598 - § 1. Po zebraniu dowodów sędzia, pod sankcją nieważności, musi dekretem zezwolić stronom i ich adwokatom, aby w kancelarii sądu przejrżeli akta, które nie są im jeszcze znane; co więcej, adwokatom, którzy o to proszą, można również dać kopię akt; w sprawach jednak dotyczących dobra publicznego sędzia może zadecydować, dla uniknięcia bardzo poważnych niebezpieczeństw, że jakiegoś aktu nie można ujawnić nikomu, lecz musi zadbać o to, by prawo do obrony zawsze pozostało nienaruszone.

§ 2. Celem uzupełnienia strony mogą zgłosić sędziemu inne dowody; po ich zebraniu, jeżeli sędzia uzna to za konieczne, ponownie może wydać dekret, o którym mowa w § 1.

Kan. 1599 - § 1. Po wypełnieniu wszystkiego, co wiąże się z przeprowadzeniem dowodów, następuje zamknięcie postępowania dowodowego.

§ 2. To zamknięcie następuje, gdy albo strony oświadczą, że nie mają nic więcej do przytoczenia, albo upłynął czas użyteczny, wyznaczony przez sędziego na zgłoszenie dowodów, albo jeżeli sędzia stwierdzi, że uważa sprawę za wystarczająco wyjaśnioną.

§ 3. O zamknięciu postępowania dowodowego w sprawie, niezależnie od sposobu, w jaki do niego doszło, sędzia wydaje dekret.

Kan. 1600 - § 1. Po zamknięciu postępowania dowodowego sędzia może jeszcze wezwać tych samych lub innych świadków albo zarządzić przeprowadzenie innych dowodów, których nie zgłoszono przedtem:

1° w sprawach, w których chodzi tylko o prywatne dobro stron – jedynie wtedy, gdy wszystkie strony wyrażają zgodę;

2° w pozostałych sprawach – tylko po wysłuchaniu stron i jeżeli istnieje poważna przyczyna, a wszelkie niebezpieczeństwo podstępu i nielegalnego wpływu zostanie usunięte;

3° we wszystkich sprawach – tylko wtedy, gdy jest prawdopodobne, że bez dopuszczenia nowego dowodu zostanie wydany niesprawiedliwy wyrok, z powodów, o których mowa w kan. 1645 § 2, n. 1-3.

§ 2. Sędzia może jednak nakazać lub dopuścić przedstawienie dokumentu, w przypadku gdy nie mógł być on przedstawiony wcześniej bez zawinienia osoby zainteresowanej.

§ 3. Nowe dowody należy ogłosić, z zachowaniem kan. 1598 § 1.

Kan. 1601 - Po zamknięciu postępowania dowodowego sędzia powinien wyznaczyć odpowiedni czas na przedstawienie głosów obrończych lub uwag.

Kan. 1602 - § 1. Głosy obrończe i uwagi powinny być sporządzone na piśmie, chyba że sędzia, za zgodą stron, uzna za wystarczającą ustną dyskusję podczas posiedzenia sądu.

§ 2. Jeżeli głosy obrończe wraz z ważniejszymi dokumentami mają być wydane drukiem, wymaga się wcześniejszego zezwolenia sędziego, z zachowaniem obowiązku tajemnicy, jeżeli takowy istnieje.

§ 3. Co do objętości głosów obrończych, liczby kopii i pozostałych spraw tego rodzaju, należy zastosować się do zarządzenia sądu.

Kan. 1603 - § 1. Po wzajemnym przekazaniu sobie głosów obrończych i uwag, każdej ze stron wolno przedłożyć odpowiedzi w krótkim czasie wyznaczonym przez sędziego.

§ 2. Prawo to przysługuje stronom tylko jeden raz, chyba że sędzia, z poważnej przyczyny, uzna, iż należy je przyznać ponownie; wtedy zaś zezwolenie udzielone jednej stronie należy uznać za dane i drugiej.

§ 3. Rzecznik sprawiedliwości i obrońca wężła mają prawo ponownej repliki na odpowiedzi stron.

Kan. 1604 - § 1. Całkowicie zakazuje się stronom, adwokatom lub także innym osobom przekazywać sędziemu informacje, które pozostają poza aktami sprawy.

§ 2. Jeżeli dyskusja sprawy dokonała się na piśmie, sędzia może zarządzić, by podczas posiedzenia sądu odbyła się umiarkowana ustna debata, dla wyjaśnienia niektórych kwestii.

Kan. 1605 - Podczas ustnej dyskusji, o której mowa w kan. 1602 § 1 i 1604 § 2, powinien być obecny notariusz, aby jeżeli sędzia zarządzi albo domaga się tego strona, a sędzia wyrazi zgodę, mógł od razu spisać treść dyskusji oraz wnioski.

Kan. 1606 - Jeżeli strony w wyznaczonym użytecznym czasie zaniedbały przygotowanie wniosków obrończych albo zdają się na wiedzę i sumienie sędziego, to sędzia, jeżeli uzna sprawę za całkowicie wyjaśnioną na podstawie tego, co zostało dokonane i udowodnione, może natychmiast wydać wyrok, po zażądaniu jednak uwag rzecznika sprawiedliwości i obrońcy wężła, jeżeli występują w procesie.

Tytuł VII

ORZECZENIA SĘDZIEGO

Kan. 1607 - Sprawa rozpatrzona na drodze sądowej, jeżeli jest sprawą główną, rozstrzygana jest przez sędziego wyrokiem kończącym postępowanie, jeżeli jest sprawą wпадkową – wyrokiem przedstanowczym, z zachowaniem w mocy przepisu kan. 1589 § 1.

Kan. 1608 - § 1. Do wydania jakiegokolwiek wyroku wymaga się od sędziego wewnętrznej pewności moralnej co do sprawy, która ma być rozstrzygnięta wyrokiem.

§ 2. Tę pewność sędzia powinien czerpać z tego, co zostało dokonane i udowodnione.

§ 3. Dowody zaś sędzia powinien oceniać według własnego sumienia, z zachowaniem w mocy przepisów ustawy o skuteczności niektórych dowodów.

§ 4. Sędzia, który nie może osiągnąć takiej pewności, powinien orzec, że nie udowodniono uprawnień powoda, a pozwanego uwolnić, chyba że chodzi o rzecz cieszącą się przychylnością prawa, w którym to przypadku należy orzec na jej korzyść.

Kan. 1609 - § 1. W sądzie kolegiálním przewodniczący kolegium wyznacza dzień i godzinę, w których sędziowie mają się zebrać na naradę, i jeżeli z jakiejś szczególnej racji nie należy zrobić inaczej, posiedzenie powinno odbyć się w samej siedzibie sądu.

§ 2. W wyznaczonym na posiedzenie dniu poszczególni sędziowie przynoszą swoje pisemne wnioski co do istoty sprawy oraz uzasadnienia, zarówno prawne, jak i faktyczne, na podstawie których doszli do swoich wniosków; wnioski te dołącza się do akt sprawy, z zachowaniem tajemnicy.

§ 3. Po wezwaniu Imienia Bożego, przedstawieniu w kolejności wniosków każdego w porządku pierwszeństwa, tak jednak by zaczynał ponens sprawy, czyli sprawozdawca, ma miejsce dyskusja pod kierunkiem przewodniczącego sądu, mająca na celu przede wszystkim ustalenie tego, co należy postanowić w rozstrzygającej części wyroku.

§ 4. W dyskusji zaś każdemu sędziemu wolno odstąpić od swego pierwotnego wniosku. Jednak sędzia, który nie chciał dołączyć się do decyzji innych, może domagać się, by w razie apelacji jego wnioski zostały przesłane do nadrzędnego sądu.

§ 5. Jeżeliby sędziowie w pierwszej dyskusji nie chcieli albo nie mogli ustalić wyroku, decyzję można odłożyć do nowego posiedzenia, nie dłużej jednak niż na tydzień, chyba że zgodnie z przepisem kan. 1600 należałoby uzupełnić instrukcję sprawy.

Kan. 1610 - § 1. Jeżeli sędzia orzeka w składzie jednoosobowym, sam sporządza wyrok.

§ 2. W sądzie kolegiálním obowiązek sporządzenia wyroku ma ponens, czyli sprawozdawca, opierając uzasadnienie na tym, co poszczególni sędziowie przedstawili w dyskusji, chyba że większość sędziów wskazała motywację, której należy przyznać pierwszeństwo; następnie wyrok musi zostać przedstawiony każdemu z sędziów do zatwierdzenia.

§ 3. Wyrok należy ogłosić nie później niż w ciągu miesiąca od dnia, w którym sprawa została rozstrzygnięta, chyba że w sądzie kolegiálním sędziowie z ważnej przyczyny wyznaczili dłuższy okres.

Kan. 1611 - Wyrok powinien:

1° rozstrzygnąć spór toczący się przed sądem, dając właściwą odpowiedź na poszczególne wątpliwości;

2° określić, jakie są obowiązki stron wynikające z procesu i w jaki sposób należy je wypełnić;

3° przedstawić uzasadnienie, czyli motywy, zarówno prawne, jak i faktyczne, na których opiera się rozstrzygająca część wyroku;

4° ustalić koszty procesu.

Kan. 1612 - § 1. W wyroku, po wezwaniu Imienia Bożego, należy wymienić kolejno: sędziego albo sąd, powoda, stronę pozwaną, pełnomocnika, odpowiednio wskazując imiona, nazwiska i stałe zamieszkanie, rzecznika sprawiedliwości i obrońcę wężła, jeżeli występowali w procesie.

§ 2. Następnie należy krótko opisać stan sprawy z wnioskami stron i określoną formułą sporu.

§ 3. W dalszym ciągu następuje rozstrzygająca część wyroku, poprzedzona motywami, na których się opiera.

§ 4. Wyrok kończy się wskazaniem dnia i miejsca, w którym został wydany, z podpisem sędziego lub, jeżeli chodzi o sąd kolegialny, wszystkich sędziów i notariusza.

Kan. 1613 - Podane wyżej zasady, dotyczące wyroku kończącego postępowanie, należy dostosować także do wyroku przedstanowczego.

Kan. 1614 - Wyrok powinien być jak najszybciej ogłoszony, ze wskazaniem środków zaskarżenia wyroku; nie ma on żadnej mocy prawnej przed ogłoszeniem, chociażby część rozstrzygająca została, za zezwoleniem sędziego, podana do wiadomości stron.

Kan. 1615 - Ogłoszenie, czyli powiadomienie o wyroku, może być dokonane przez wręczenie stronom albo ich pełnomocnikom odpisu wyroku bądź przez przesłanie im tegoż odpisu, zgodnie z przepisami kan. 1509.

Kan. 1616 - § 1. Jeżeli do tekstu wyroku wkradł się błąd rachunkowy lub popełniono błąd materialny przy przepisywaniu części rozstrzygającej albo w przytaczaniu faktów lub żądań stron lub pominięto to, czego wymaga kan. 1612 § 4, wyrok powinien zostać poprawiony lub uzupełniony przez ten sam sąd, który go wydał, bądź na wniosek strony, bądź z urzędu, zawsze jednak po wysłuchaniu stron i dekretem umieszczonym pod tekstem wyroku.

§ 2. Jeżeli któraś ze stron wyraża sprzeciw, sprawa wpadkowa powinna być rozstrzygnięta dekretem.

Kan. 1617 - Pozostałe, poza wyrokiem, orzeczenia sędziego to dekry, które – o ile nie mają charakteru zwykłego zarządzenia – są pozbawione mocy, jeżeli przynajmniej skrótowo nie przytaczają motywów lub nie odsyłają do motywów podanych w innym akcie.

Kan. 1618 - Wyrok przedstanowczy lub dekret mają moc wyroku kończącego postępowanie, jeżeli uniemożliwiają postępowanie lub kładą mu kres w ogóle albo na którymś stopniu, przynajmniej w stosunku do jednej ze stron w sprawie.

Tytuł VIII

ZASKARŻENIE WYROKU

Rozdział I

SKARGA O NIEWAŻNOŚĆ WYROKU

Kan. 1619 - Przy zachowaniu w mocy kan. 1622 i 1623, nieważność czynności ustanowiona prawem pozytywnym, która nie została zgłoszona sędziemu przed wyrokiem – chociaż była znana stronie wnoszącej skargę o nieważność wyroku – jest przez sam wyrok sanowana, ilekroć chodzi o sprawę dotyczącą dobra osób prywatnych.

Kan. 1620 - Wyrok jest dotknięty wadą nieważności nieusuwalnej, jeżeli:

1° został wydany przez sędziego bezwzględnie niewłaściwego;

2° został wydany przez tego, kto nie posiada władzy sądenia w sądzie, w którym sprawa została rozstrzygnięta;

3° sędzia wydał wyrok pod wpływem przemocy lub ciężkiej bojaźni;

4° proces był przeprowadzony bez żądania procesowego, o którym mowa w kan. 1501, lub nie był wszczęty przeciwko jakiejś stronie pozwanej;

5° był wydany dla stron, z których przynajmniej jedna nie ma zdolności występowania w sądzie;

6° ktoś działał w imieniu drugiego bez zlecenia zgodnego z przepisami prawa;

7° jednej albo drugiej stronie odmówiono prawa do obrony;

8° spór nie został rozstrzygnięty nawet częściowo.

Kan. 1621 - Skarga o nieważność, o której mowa w kan. 1620, może być wniesiona w formie zarzutu w każdym czasie, natomiast jako powództwo – wobec sędziego, który wydał wyrok – w ciągu dziesięciu lat od dnia ogłoszenia wyroku.

Kan. 1622 - Wyrok jest dotknięty wadą nieważności usuwalnej tylko wtedy, gdy:

1° został wydany przez liczbę sędziów niezgodną z prawem, wbrew przepisowi kan. 1425 § 1;

2° nie zawiera motywów, czyli uzasadnienia decyzji;

3° brak jest podpisów wymaganych prawem;

4° nie zawiera wskazania roku, miesiąca, dnia i miejsca, w którym został wydany;

5° opiera się na nieważnej czynności procesowej, której nieważność nie została sanowana zgodnie z przepisami kan. 1619;

6° został wydany przeciwko stronie nieobecnej z przyczyny usprawiedliwionej, zgodnie z kan. 1593 § 2.

Kan. 1623 - Skargę o nieważność w przypadkach, o których mowa w kan. 1622, można wnieść w ciągu trzech miesięcy od wiadomości o ogłoszeniu wyroku.

Kan. 1624 - Skargę o nieważność rozpatruje ten sam sędzia, który wydał wyrok; jeżeli jednak strona obawia się, że sędzia, który wydał wyrok zaskarżony z powodu nieważności, będzie uprzedzony i dlatego uważa go za podejrzanego, może domagać się, by w jego miejsce wyznaczono innego sędziego, zgodnie z przepisem kan. 1450.

Kan. 1625 - Skarga o nieważność może być wniesiona razem z apelacją, w terminie ustalonym na apelację.

Kan. 1626 - § 1. Skargę o nieważność mogą wnieść nie tylko strony, które czują się pokrzywdzone, lecz także rzecznik sprawiedliwości albo obrońca wężła, ilekroć mają prawo do interwencji.

§ 2. Sam sędzia może z urzędu odwołać lub poprawić wydany przez siebie nieważny wyrok w terminie ustalonym w kan. 1623 do podjęcia czynności, chyba że tymczasem zgłoszono apelację razem ze skargą o nieważność albo nieważność została sanowana z upływem terminu, o którym mowa w kan. 1623.

Kan. 1627 - Sprawy dotyczące skargi o nieważność mogą być prowadzone zgodnie z przepisami odnoszącymi się do ustnego procesu spornego.

Rozdział II

APELACJA

Kan. 1628 - Strona, która uważa się za pokrzywdzoną wyrokiem, a także rzecznik sprawiedliwości i obrońca węzła w sprawach, w których wymagana jest ich obecność, mają prawo apelować od wyroku do nadrzędnego sędziego, z zastrzeżeniem przepisu kan. 1629.

Kan. 1629 - Nie przysługuje apelacja:

1° od wyroku samego papieża lub Sygnatury Apostolskiej;

2° od wyroku dotkniętego wadą nieważności, chyba że jest złączona ze skargą o nieważność, zgodnie z przepisem kan. 1625;

3° od wyroku, który uzyskał powagę rzeczy osądzonej;

4° od dekretu sędziego lub wyroku przedstanowczego, które nie mają mocy wyroku kończącego postępowanie, chyba że jest złączona z apelacją od wyroku kończącego postępowanie;

5° od wyroku lub dekretu w sprawie, w stosunku do której prawo zastrzega, że rzecz powinna być rozstrzygnięta jak najszybciej.

Kan. 1630 - § 1. Apelację należy zgłosić sędziemu, który wydał wyrok, w zawitym terminie piętnastu użytecznych dni od otrzymania wiadomości o ogłoszeniu wyroku.

§ 2. Jeżeli zgłoszono ją ustnie, notariusz powinien sformułować ją na piśmie w obecności samego apelującego.

Kan. 1631 - Jeżeli zrodziłby się spór co do prawa do apelacji, sprawę powinien rozpatrzyć jak najszybciej sąd apelacyjny, zgodnie z przepisami ustnego procesu spornego.

Kan. 1632 - § 1. Jeżeli w apelacji nie wskazano, do jakiego sądu została ona skierowana, domniemywa się, że wniesiono ją do sądu, o którym mowa w kan. 1438 i 1439.

§ 2. Jeżeli druga strona odwołała się do innego sądu apelacyjnego, sprawę ma rozpatrzyć sąd wyższego stopnia, z zastrzeżeniem kan. 1415.

Kan. 1633 - Apelację należy poprzeć u sędziego, do którego jest kierowana, w ciągu miesiąca od jej zgłoszenia, chyba że sędzia, od którego się apeluje, udzielił stronie dłuższego terminu do jej poparcia.

Kan. 1634 - § 1. Do poparcia apelacji wymagane jest i wystarczające, aby strona zwróciła się o pomoc do nadrzędnego sędziego w celu zmiany zaskarżonego wyroku, dołączając odpis tego wyroku i podając uzasadnienie apelacji.

§ 2. Jeżeli jednak strona nie może w czasie użytecznym uzyskać odpisu zaskarżonego wyroku od sądu, który go wydał, nie biegną w tym czasie terminy, a o przeszkodzie powinien być zawiadomiony sędzia apelacyjny, który nakazem zobowiąże sędziego, który wydał wyrok, do wypełnienia jak najszybciej swego obowiązku.

§ 3. Jednocześnie sędzia, który wydał wyrok, powinien przesłać akta, zgodnie z przepisami kan. 1474, do sędziego apelacyjnego.

Kan. 1635 - Po bezskutecznym upływie apelacyjnych terminów zawitych – czy przed sędzią, który wydał wyrok, czy przed sędzią apelacyjnym – apelację uważa się za zaniechaną.

Kan. 1636 - § 1. Apelujący może się zrzec apelacji, ze skutkami, o których mowa w kan. 1525.

§ 2. Jeżeli apelację wnosi obrońca węzła lub rzecznik sprawiedliwości, zrzeczenia może dokonać obrońca węzła lub rzecznik sprawiedliwości sądu apelacyjnego, chyba że ustawa zastrzega inaczej.

Kan. 1637 - § 1. Apelacja złożona przez powoda służy również pozwanemu i na odwrót.

§ 2. Jeżeli jest kilku pozwanych lub powodów, a wyrok został zaskarżony tylko przez jednego lub przeciwko jednemu z nich, uważa się, że zaskarżenie wyroku jest dokonywane przez wszystkich i przeciwko wszystkim, ilekroć rzecz, której się żąda, jest niepodzielna albo obowiązek solidarny.

§ 3. Jeżeli apelacja została wniesiona przez jedną ze stron od pewnej części wyroku, strona przeciwna, nawet po upływie apelacyjnych terminów zawitych, może wпадkowo apelować od innych części, w zawitym terminie piętnastu dni od dnia, w którym została zawiadomiona o głównej apelacji.

§ 4. Jeżeli nie stwierdza się czego innego, domniemywa się, że apelacja została wniesiona od wszystkich części wyroku.

Kan. 1638 - Apelacja zawiesza wykonanie wyroku.

Kan. 1639 - § 1. Z zastrzeżeniem przepisu kan. 1683 [1680 § 4]*, na stopniu apelacyjnym nie można dopuścić żądania opartego na nowej podstawie, nawet w formie użytecznej kumulacji; dlatego też zawiązanie sporu może odnosić się tylko do tego, czy poprzedni wyrok należy zatwierdzić lub zmienić, czy to w całości, czy w części.

* Aktualne odesłanie w oparciu o przepisy motu proprio papieża Franciszka, *Mitis iudex Dominus Iesus*, z dnia 15 sierpnia 2015 r., AAS 107 (2015), s. 958-970.

§ 2. Nowe zaś dowody dopuszczalne są tylko zgodnie z przepisem kan. 1600.

Kan. 1640 - Na stopniu apelacyjnym należy postępować w ten sam sposób jak w pierwszej instancji, z odpowiednimi modyfikacjami, lecz zaraz po zawiązaniu sporu, dokonany zgodnie z przepisem kan. 1513 § 1 i 1639 § 1, należy przystąpić do dyskusji sprawy i do wyroku, chyba że ewentualnie należałoby uzupełnić dowody.

Tytuł IX

POWAGA RZECZY OSĄDZONEJ I PRZYWRÓCENIE STANU POPRZEDNIEGO

Rozdział I

POWAGA RZECZY OSĄDZONEJ

Kan. 1641 - Przy zachowaniu w mocy przepisu kan. 1643, powaga rzeczy osądzonej ma miejsce:

1° jeżeli zapadły dwa zgodne wyroki między tymi samymi stronami, co do tego samego żądania i oparte na tej samej podstawie żądania;

2° jeżeli apelacja od wyroku nie została wniesiona w użytecznym czasie;

3° jeżeli na stopniu apelacyjnym nastąpiło umorzenie postępowania lub cofnięcie apelacji;

4° jeżeli został wydany wyrok kończący postępowanie, od którego to wyroku nie przysługuje apelacja, zgodnie z przepisem kan. 1629.

Kan. 1642 - § 1. Powaga rzeczy osądzonej cieszy się prawomocnością i nie może być bezpośrednio zaskarżana, chyba że w myśl przepisu kan. 1645 § 1.

§ 2. Określa ona stan prawny między stronami i uprawnia do powództwa o wykonanie wyroku oraz do zarzutu powagi rzeczy osądzonej, którą sędzia może także stwierdzić z urzędu, by przeszkodzić nowemu wprowadzeniu pod sąd tej samej sprawy.

Kan. 1643 - Nigdy nie uzyskują powagi rzeczy osądzonej sprawy dotyczące stanu osób, nie wyłączając spraw o separację małżonków.

Kan. 1644 - § 1. Jeżeli w sprawie dotyczącej stanu osób zostały wydane dwa zgodne wyroki, w każdym czasie można się odwołać do sądu apelacyjnego, przytaczając – w zawitym terminie trzydziestu dni od wniesienia zaskarżenia – nowe i poważne dowody lub argumenty. Sąd zaś apelacyjny, w ciągu miesiąca od przedstawienia nowych dowodów i argumentów, ma zarządzić dekretem, czy nowe wniesienie sprawy należy dopuścić czy nie.

§ 2. Odwołanie się do sądu wyższego rzędu w celu uzyskania nowego wniesienia sprawy nie zawiesza wykonania wyroku, chyba że albo ustawa zastrzega inaczej, albo sąd apelacyjny, zgodnie z przepisem kan. 1650 § 3, nakaze zawieszenie.

Rozdział II

PRZYWRÓCENIE STANU POPRZEDNIEGO

Kan. 1645 - § 1. Przywrócenie stanu poprzedniego przysługuje względem wyroku, który uzyskał powagę rzeczy osądzonej, jeżeli w sposób oczywisty stwierdza się jego niesprawiedliwość.

§ 2. Niesprawiedliwość wyroku uznaje się za oczywistą tylko wtedy, gdy:

1° wyrok opiera się na dowodach, które później okazały się fałszywe, tak że bez tych dowodów część rozstrzygająca wyroku jest nie do utrzymania;

2° zostały później odkryte dokumenty, które bezspornie udowadniają nowe fakty, z których wynika konieczność odmiennego rozstrzygnięcia;

3° wyrok został wydany na skutek podstępu jednej strony, na szkodę drugiej;

4° doszło do oczywistej obrazy przepisu ustawy, która nie ma charakteru czysto proceduralnego;

5° wyrok jest sprzeczny z wcześniejszą decyzją, która uzyskała powagę rzeczy osądzonej.

Kan. 1646 - § 1. O przywrócenie stanu poprzedniego z powodów, o których mowa w kan. 1645 § 2, n. 1-3, należy występować do sędziego, który wydał wyrok, w ciągu trzech miesięcy, licząc od dnia poznania tychże przyczyn.

§ 2. O przywrócenie stanu poprzedniego z powodów, o których mowa w kan. 1645 § 2, n. 4-5, należy występować do sądu apelacyjnego w ciągu trzech miesięcy od otrzymania

wiadomości o ogłoszeniu wyroku; jeżeli jednak, w przypadku, o którym mowa w kan. 1645 § 2, 5°, wiadomość o wcześniejszej decyzji dotarła później, termin biegnie od otrzymania tej wiadomości.

§ 3. Terminy, o których mowa wyżej, nie biegną, dopóki pokrzywdzony jest małoletni.

Kan. 1647 - § 1. Żądanie przywrócenia stanu poprzedniego zawiesza nierozpoczęte jeszcze wykonanie wyroku.

§ 2. Jeżeli jednak na podstawie prawdopodobnych poszlak podejrzewa się, że wniosek złożono celem spowodowania zwłoki w wykonaniu wyroku, sędzia może zarządzić, by wyrok został wykonany, po przyznaniu jednak na rzecz wnoszącego o przywrócenie odpowiedniej kaucji, by nie poniósł szkody, jeżeli uzyskał przywrócenie stanu poprzedniego.

Kan. 1648 - Po przyznaniu przywrócenia stanu poprzedniego sędzia powinien orzec co do istoty sprawy.

Tytuł X

KOSZTY SĄDOWE I BEZPŁATNA POMOC PRAWNA

Kan. 1649 - § 1. Biskup, do którego należy kierowanie sądem, powinien ustanowić przepisy dotyczące:

1° zasądzenia od stron zapłaty lub zwrotu kosztów sądowych;

2° wynagradzania pełnomocników, adwokatów, biegłych i tłumaczy, a także zwrotu kosztów świadkom;

3° przyznawania bezpłatnej pomocy prawnej lub obniżki kosztów;

4° naprawiania szkód, ciężącego na tym, kto nie tylko przegrał proces, lecz lekkomyślnie wszczął spór;

5° depozytu pieniężnego lub kaucji, którą należy złożyć w związku z pokryciem kosztów i naprawieniem szkód.

§ 2. Od orzeczenia w sprawie kosztów, wypłaty wynagrodzenia i pokrycia szkód nie przysługuje oddzielna apelacja, ale strona może się odwołać w ciągu piętnastu dni do tego samego sędziego, który może zmienić ustaloną kwotę.

Tytuł XI

WYKONANIE WYROKU

Kan. 1650 - § 1. Wyrok może zostać wykonany, jeżeli uzyskał powagę rzeczy osądzonej, z zastrzeżeniem przepisu kan. 1647.

§ 2. Sędzia, który wydał wyrok, a w razie złożenia apelacji także sędzia apelacyjny, mogą – z urzędu lub na wniosek stron – w przypadku wypłat, czyli świadczeń przeznaczonych na konieczne utrzymanie, lub gdy nagli inna słuszna przyczyna, nakazać tymczasowe wykonanie wyroku, który jeszcze nie uzyskał powagi rzeczy osądzonej – po złożeniu, w razie potrzeby, odpowiednich kaucji.

§ 3. Jeżeli jednak wyrok, o którym mowa w § 2, zostaje zaskarżony, to sędzia zobowiązany do rozpoznania zaskarżenia, jeżeli uzna, że prawdopodobnie jest ono uzasadnione i że z wykonania

wyroku może powstać szkoda nie do naprawienia, może zawiesić samo wykonanie wyroku lub zabezpieczyć je kaucją.

Kan. 1651 - Nie dopuszcza się wykonania wyroku przed wydaniem sędziowskiego dekretu wykonawczego, w którym poleci się, by wyrok został wykonany; dekret ten, w zależności od charakteru sprawy, włącza się do treści samego wyroku bądź wydaje osobno.

Kan. 1652 - Jeżeli wykonanie wyroku wymaga uprzedniego rozliczenia rachunkowego, ma miejsce sprawa wpadkowa, którą powinien rozstrzygnąć ten sam sędzia, który wydał wyrok podlegający wykonaniu.

Kan. 1653 - § 1. Jeżeli ustawa partykularna nie stanowi inaczej, wyrok powinien wykonać, osobiście lub za pośrednictwem kogoś innego, biskup diecezji, w której zapadł wyrok na pierwszym stopniu.

§ 2. Gdyby ów biskup tego odmówił lub sprawę zaniedbał, na wniosek zainteresowanej strony lub także z urzędu wykonanie będzie należeć do władzy, której zgodnie z postanowieniem kan. 1439 § 3 podlega sąd apelacyjny.

§ 3. Wykonanie wyroku u zakonników należy do przełożonego, który wydał wyrok podlegający wykonaniu albo delegował sędziego.

Kan. 1654 - § 1. Wykonawca powinien wykonać wyrok zgodnie z oczywistym brzmieniem jego słów, chyba że w samej treści wyroku coś zostało pozostawione jego uznaniu.

§ 2. Wolno mu rozpatrzyć zarzuty dotyczące sposobu i skuteczności wykonania, nie zaś dotyczące istoty sprawy; gdyby jednak skądinąd był przekonany, że wyrok jest nieważny lub wyraźnie niesprawiedliwy, to zgodnie z przepisami kan. 1620, 1622, 1645, powinien wstrzymać się od wykonania i sprawę przekazać do sądu, który wydał wyrok, powiadamiając o tym strony.

Kan. 1655 - § 1. Co do powództw rzeczowych, ilekroć jakaś rzecz została zasądzona na rzecz powoda, należy mu ją wydać natychmiast po uzyskaniu przez sprawę powagi rzeczy osądzonej.

§ 2. Odnośnie zaś do powództw osobowych, ilekroć od pozwanego zasądzone zostało wydanie rzeczy ruchomej lub zapłata sumy pieniężnej, lub danie albo uczynienie czegoś, sędzia w samej treści wyroku lub wykonawca według swego uznania i roztropności powinien określić termin wykonania zobowiązania, który jednak nie powinien być krótszy niż piętnaście dni ani nie powinien przekraczać sześciu miesięcy.

Sekcja II

USTNY PROCES SPORNY

Kan. 1656 - § 1. Drogą ustnego procesu spornego, o którym mowa w tej sekcji, mogą być prowadzone wszystkie sprawy niewykluczone przez prawo, chyba że strona prosi o zastosowanie zwyczajnego procesu spornego.

§ 2. Jeżeli proces ustny zastosowano w innych przypadkach niż dopuszczone przez prawo, czynności procesowe są nieważne.

Kan. 1657 - Ustny proces sporny na pierwszym stopniu toczy się przed sędzią orzekającym w składzie jednoosobowym, zgodnie z przepisem kan. 1424.

Kan. 1658 - § 1. Pozew, oprócz tego, co wymieniono w kan. 1504, powinien:

1° przedstawiać krótko, w sposób jasny i zupełny, fakty, na których opierają się żądania powoda;

2° w taki sposób wskazać dowody, za pomocą których powód zamierza potwierdzić fakty, a których nie może jednocześnie przedłożyć, aby mogły być natychmiast zebrane przez sędziego.

§ 2. Do pozwu należy dołączyć, przynajmniej w uwierzytelnionym odpisie, dokumenty, na których opiera się żądanie.

Kan. 1659 - § 1. Jeżeli próba pojednania stron, zgodnie z przepisem kan. 1446 § 2, okaże się bezskuteczna, sędzia – jeżeli uważa, że pozew posiada jakąś podstawę – powinien w ciągu trzech dni dekretem umieszczonym pod tekstem tegoż pozwu nakazać, aby jego odpis był podany do wiadomości stronie pozwanej, dając jej możliwość nadesłania, w ciągu piętnastu dni, pisemnej odpowiedzi do kancelarii sądu.

§ 2. To zawiadomienie ma skutki wezwania sądowego, o którym mowa w kan. 1512.

Kan. 1660 - Jeżeli wymagają tego zarzuty strony pozwanej, sędzia powinien wyznaczyć stronie powodowej czas na odpowiedź, tak aby na podstawie przytoczonych przez obydwie strony elementów on sam miał jasny pogląd na przedmiot sporu.

Kan. 1661 - § 1. Po upływie terminów, o których mowa w kan. 1659 i 1660, sędzia po zapoznaniu się z aktami powinien określić formułę sporu, a następnie wezwać na rozprawę, która ma się odbyć nie później niż w ciągu trzydziestu dni, wszystkich mających obowiązek uczestniczenia, dołączając dla stron formułę sporu.

§ 2. W wezwaniu należy zawiadomić strony, że mogą przynajmniej trzy dni przed rozprawą przedłożyć sądowi krótkie pismo na poparcie swoich twierdzeń.

Kan. 1662 - Podczas rozprawy rozpatruje się najpierw kwestie, o których mowa w kan. 1459-1464.

Kan. 1663 - § 1. Dowody zbiera się podczas rozprawy, z zastrzeżeniem przepisu kan. 1418.

§ 2. Strona i jej adwokat mogą być obecni podczas przesłuchania pozostałych stron, świadków i biegłych.

Kan. 1664 - Odpowiedzi stron, świadków, biegłych, żądania i zarzuty adwokatów powinny zostać utrwalone na piśmie przez notariusza, jednak zwięźle i tylko w zakresie należącym do istoty sprawy spornej, oraz podpisane przez zeznających.

Kan. 1665 - Dowody, których nie przytoczono albo o które nie proszono w pozwie lub w odpowiedzi, sędzia może dopuścić jedynie zgodnie z przepisem kan. 1452; po przesłuchaniu chociażby jednego świadka sędzia może jednak zdecydować o nowych dowodach tylko zgodnie z przepisem kan. 1600.

Kan. 1666 - Jeżeli podczas rozprawy nie można było zebrać wszystkich dowodów, należy wyznaczyć kolejną rozprawę.

Kan. 1667 - Po zebraniu dowodów, na tej samej rozprawie odbywa się ustna dyskusja.

Kan. 1668 - § 1. Jeżeli z dyskusji nie wyłoni się potrzeba uzupełnienia instrukcji sprawy i nic nie stoi na przeszkodzie do wydania wyroku w odpowiedni sposób, sędzia zaraz po zamknięciu rozprawy rozstrzyga rzecz na osobności; rozstrzygająca część wyroku powinna być natychmiast odczytana w obecności stron.

§ 2. Ze względu na zawłość sprawy lub inną słuszną przyczynę sąd może jednak odłożyć wydanie decyzji do pięciu dni użytecznych.

§ 3. Pełny tekst wyroku, zawierający uzasadnienie, powinien być jak najszybciej podany stronom do wiadomości, z zasady nie później niż w ciągu piętnastu dni.

Kan. 1669 - Jeżeli sąd apelacyjny stwierdzi, że na niższym stopniu postępowania został zastosowany ustny proces sporny w przypadkach wykluczonych przez prawo, powinien orzec nieważność wyroku i odesłać sprawę sądowi, który wydał wyrok.

Kan. 1670 - Odnośnie do pozostałych kwestii proceduralnych należy zachować przepisy kanonów o zwyczajnym procesie spornym. Sąd jednak może swoim dekretem, zawierającym uzasadnienie, uchylić przepisy procesowe, które nie są ustanowione do ważności, aby – bez uszczerbku dla sprawiedliwości – przyczynić się do przyspieszenia procesu.

Część III

NIEKTÓRE PROCESY SPECJALNE

Tytuł I

PROCESY MAŁŻEŃSKIE

Rozdział I

SPRAWY O STWIERDZENIE NIEWAŻNOŚCI MAŁŻEŃSTWA

Art. 1

SĄDY I ICH WŁAŚCIWOŚĆ

Kan. 1671 § 1. Sprawy małżeńskie ochrzczonej należą, na mocy prawa własnego, do sędziego kościelnego.

§ 2. Sprawy dotyczące czysto cywilnych skutków małżeństwa należą do sądownictwa świeckiego, chyba że prawo partykularne stanowi, że sprawy te, gdy są traktowane wpadkowo i dodatkowo, mogą być rozpoznawane i rozstrzygane przez sędziego kościelnego.

Kan. 1672 W sprawach o nieważność małżeństwa, które nie są zarezerwowane dla Stolicy Apostolskiej, właściwe są:

1° sąd miejsca, w którym małżeństwo zostało zawarte;

2° sąd miejsca, w którym jedna ze stron lub obydwie mają stałe lub tymczasowe zamieszkanie;

3° sąd miejsca, w którym faktycznie trzeba będzie zebrać większość dowodów.

Kan. 1673 § 1. W każdej diecezji sędzią pierwszej instancji w sprawach o nieważność małżeństwa, wyraźnie przez prawo niewyjętych, jest biskup diecezjalny, który może wykonywać władzę sądowniczą osobiście lub przez innych, zgodnie z przepisami prawa.

§ 2. Biskup powinien ustanowić dla swojej diecezji sąd diecezjalny do spraw o nieważność małżeństwa, z zachowaniem uprawnienia tegoż biskupa do przyłączenia się do innego, pobliskiego sądu diecezjalnego lub do sądu międzydiecezjalnego.

§ 3. Sprawy o nieważność małżeństwa zastrzeżone są dla kolegium składającego się z trzech sędziów. Powinien mu przewodniczyć sędzia będący duchownym, pozostałymi sędziami mogą być także świeccy.

§ 4. Jeżeli w diecezji lub w pobliskim sądzie, wybranym zgodnie z przepisem § 2, nie ma możliwości ustanowienia sądu kolegiального, biskup moderator powinien powierzyć sprawę sędziemu orzekającemu w składzie jednoosobowym, będącemu duchownym, który tam, gdzie to jest możliwe, powinien dobrać sobie dwóch asesorów cieszących się dobrą opinią, biegłych w naukach prawnych lub humanistycznych, zatwierdzonych przez biskupa do tego zadania; temuż sędziemu orzekającemu w składzie jednoosobowym, o ile nie stwierdzono inaczej, przysługują kompetencje przyznane kolegium, przewodniczącemu lub ponensowi.

§ 5. Sąd drugiej instancji, do ważności, musi być zawsze kolegialny, zgodnie z przepisem poprzedzającego § 3.

§ 6. Od sądu pierwszej instancji apeluje się do sądu metropolitalnego drugiej instancji, z zastrzeżeniem przepisów kan. 1438-1439 oraz 1444.

Art. 2

PRAWO ZASKARŻENIA MAŁŻEŃSTWA

Kan. 1674 § 1. Do zaskarżenia małżeństwa są zdolni:

1° małżonkowie;

2° rzecznik sprawiedliwości, gdy nieważność została już ogłoszona, jeżeli małżeństwo nie może zostać konwalidowane albo nie jest to wskazane.

§ 2. Małżeństwo, które za życia obojga małżonków nie zostało zaskarżone, po śmierci jednego lub obojga małżonków nie może być zaskarżone, chyba że kwestia dotycząca jego ważności ma charakter przedprocesowy dla rozwiązania innego sporu bądź na forum kanonicznym, bądź na forum świeckim.

§ 3. Jeżeli zaś małżonek umrze podczas trwania sprawy, należy zachować przepis kan. 1518.

Art. 3

WPROWADZENIE I INSTRUKCJA SPRAWY

Kan. 1675. Przed przyjęciem sprawy sędzia powinien uzyskać pewność, że małżeństwo rozpadło się w sposób nieodwracalny, tak iż nie ma możliwości wznowienia pożycia małżeńskiego.

Kan. 1676 § 1. Po otrzymaniu pozwu wikariusz sądowy powinien – jeżeli uważa, że pozew ma jakąś podstawę – przyjąć go, a pod jego tekstem umieścić dekret nakazujący doręczenie odpisu obrońcy wężła oraz – jeżeli pozew nie został podpisany przez obie strony – stronie pozwanej, wyznaczając jej termin piętnastu dni na wyrażenie własnego stanowiska na temat żądania z pozwu.

§ 2. Po upływie wskazanego wyżej terminu i po ponownym wezwaniu drugiej strony do przedstawienia swojego stanowiska – jeżeli jest to konieczne i w takim stopniu, w jakim jest to konieczne – wikariusz sądowy po wysłuchaniu obrońcy wężła powinien swoim dekretem określić formułę sporu oraz zdecydować, czy sprawa ma być rozpoznawana w procesie zwyczajnym, czy w procesie skróconym, zgodnie z kan. 1683-1687. Dekret ten powinno się natychmiast podać do wiadomości stronom oraz obrońcy wężła.

§ 3. Jeżeli sprawa ma być prowadzona w procesie zwyczajnym, wikariusz sądowy tym samym dekretem powinien ustanowić kolegium sędziowskie lub powołać sędziego orzekającego w składzie jednoosobowym z dwoma asesorami zgodnie z kan. 1673 § 4.

§ 4. Jeżeli natomiast został wdrożony proces skrócony, wikariusz sądowy powinien postępować zgodnie z przepisem kan. 1685.

§ 5. Formuła sporu powinna określać, z jakiego tytułu lub z jakich tytułów zaskarża się ważność małżeństwa.

Kan. 1677 § 1. Obrońca wężła, obrońcy stron, a także rzecznik sprawiedliwości, jeżeli występuje w procesie, mają prawo:

1° być obecni podczas przesłuchania stron, świadków i biegłych, z zastrzeżeniem przepisu kan. 1559;

2° przejrzeć akta sądowe, nawet gdyby nie były jeszcze ogłoszone, i zapoznać się z dokumentami przedłożonymi przez strony.

§ 2. Strony nie mogą być obecne podczas przesłuchania, o którym mowa w § 1, 1°.

Kan. 1678 § 1. W sprawach o nieważność małżeństwa przyznanie sądowe oraz oświadczenia stron, poparte ewentualnymi zeznaniami świadków potwierdzającymi wiarygodność stron, mogą mieć moc pełnego dowodu, którą powinien ocenić sędzia, po dokładnym rozważeniu wszystkich poszlak i wskazówek, chyba że pojawiają się inne elementy, które je obalają.

§ 2. W powyższych sprawach zeznanie jednego świadka może mieć pełną moc dowodową, jeżeli składa je świadek kwalifikowany, który zeznaje o sprawach dokonanych w związku z pełnieniem urzędu albo przemawiają za tym okoliczności rzeczowe i osobowe.

§ 3. W sprawach dotyczących impotencji lub braku zgody spowodowanego chorobą umysłową lub anomalią natury psychicznej sędzia powinien skorzystać z pomocy jednego lub kilku biegłych, chyba że z okoliczności w sposób oczywisty wynika, że jest to bezużyteczne; w pozostałych sprawach należy zachować przepis kan. 1574.

§ 4. Ilekroć podczas instrukcji sprawy zrodzi się bardzo prawdopodobne podejrzenie, że nie doszło do dopełnienia małżeństwa, sąd, po wysłuchaniu stron, może zawiesić sprawę o nieważność, uzupełnić instrukcję do dyspensy *super rato*, a następnie przesłać akta do Stolicy Apostolskiej wraz z prośbą jednego lub obydwójga małżonków o dyspensę oraz z wnioskiem sądu i biskupa.

Art. 4

WYROK, ŚRODKI JEGO ZASKARŻENIA ORAZ WYKONANIE

Kan. 1679. Wyrok stwierdzający po raz pierwszy nieważność małżeństwa staje się wykonalny po upływie terminów ustalonych w kan. 1630-1633.

Kan. 1680 § 1. Stronie, która uważa się za pokrzywdzoną, jak również rzecznikowi sprawiedliwości oraz obrońcy węzła przysługuje prawo wniesienia skargi o nieważność wyroku lub apelacji od tego wyroku, zgodnie z kan. 1619-1640.

§ 2. Po upływie ustalonych przez prawo terminów na wniesienie apelacji i jej poparcie, oraz po otrzymaniu przez sąd wyższej instancji akt sądowych, należy ustanowić kolegium sędziowskie, wyznaczyć obrońcę węzła, a strony powinny zostać wezwane do przedłożenia uwag w wyznaczonym terminie; po upływie tego terminu, jeżeli w sposób oczywisty wynika, że apelacja ma na celu jedynie działanie na zwłokę, sąd kolegialny powinien potwierdzić swoim dekretem wyrok poprzedniej instancji.

§ 3. Jeżeli apelacja została przyjęta, należy postępować odpowiednio jak w pierwszej instancji.

§ 4. Jeżeli na stopniu apelacyjnym wniesiono nowy tytuł nieważności małżeństwa, sąd może go dopuścić i rozstrzygnąć tak jak w pierwszej instancji.

Kan. 1681. Jeżeli został wydany wyrok podlegający wykonaniu, można zwrócić się w każdym czasie do sądu trzeciego stopnia w celu nowego wniesienia sprawy zgodnie z kan. 1644, przytaczając nowe i poważne dowody lub argumenty w zawitym terminie trzydziestu dni od wniesienia zaskarżenia.

Kan. 1682 § 1. Po tym, jak wyrok stwierdzający nieważność małżeństwa stał się wykonalny, strony, których małżeństwo zostało uznane za nieważne, mogą zawrzeć nowe małżeństwo, chyba że zostało to zabronione zakazem dołączonym do samego wyroku lub ustanowionym przez ordynariusza miejsca.

§ 2. Gdy wyrok staje się wykonalny, wikariusz sądowy powinien natychmiast podać go do wiadomości ordynariuszowi miejsca, w którym odbył się obrzęd zawarcia małżeństwa. On zaś ma się zatroszczyć, by w księgach małżeństw i ochrzczonych jak najszybciej dokonano wzmianki o orzeczonej nieważności małżeństwa oraz ustanowionych ewentualnie zakazach.

Art. 5

PROCES MAŁŻEŃSKI SKRÓCONY PRZED BISKUPEM

Kan. 1683. Jedynie do biskupa diecezjalnego należy orzekanie w sprawach o nieważność małżeństwa w procesie skróconym, ilekroć:

1° żądanie zostało wniesione przez obydwoje małżonków lub przez jednego z nich za zgodą drugiego;

2° przytaczane są okoliczności rzeczowe i osobowe, poparte zeznaniami lub dokumentami, które nie wymagają przeprowadzenia dokładniejszego badania albo dochodzenia oraz w sposób oczywisty wskazują na nieważność.

Kan. 1684. Pozew w procesie skróconym, oprócz tego, co jest wymienione w kan. 1504, powinien:

- 1° przedstawiać krótko, w sposób jasny i zupełny, fakty, na których opiera się żądanie;
- 2° wskazać dowody, które mogłyby być natychmiast zebrane przez sędziego;
- 3° zawierać w załączeniu dokumenty, na których opiera się żądanie.

Kan. 1685. Wikariusz sądowy tym samym dekretem, którym określa formułę sporu, po powołaniu instruktora i asesora wzywa na posiedzenie wszystkich mających obowiązek uczestniczenia; posiedzenie powinno odbyć się nie później niż w ciągu trzydziestu dni, zgodnie z kan. 1686.

Kan. 1686. Instruktor, o ile to możliwe, powinien zebrać dowody podczas jednego posiedzenia i wyznaczyć termin piętnastu dni na przedstawienie uwag na korzyść wężła oraz głosów obrończych stron, jeżeli takie zgłaszają.

Kan. 1687 § 1. Po otrzymaniu akt biskup diecezjalny, po konsultacji z instruktorem oraz asesorem, rozważywszy uwagi obrońcy wężła i głosy obrończe stron, gdy takie przedstawiono, jeżeli osiągnął moralną pewność co do nieważności małżeństwa, powinien wydać wyrok. W przeciwnym razie przekazuje sprawę do procesu zwyczajnego.

§ 2. Pełny tekst wyroku wraz z uzasadnieniem powinien zostać jak najszybciej podany stronom do wiadomości.

§ 3. Od wyroku biskupa przysługuje apelacja do metropolity lub do Roty Rzymskiej; jeżeli zaś wyrok został wydany przez samego metropolitę, przysługuje apelacja do najstarszego sufragana; natomiast od wyroku innego biskupa, który nie ma zwierzchnika niższego niż Biskup Rzymski, przysługuje apelacja do biskupa wybranego przez tegoż biskupa na stałe.

§ 4. Jeżeli jest oczywiste, że apelacja ma na celu jedynie działanie na zwłokę, metropolita lub biskup, o którym mowa w § 3, lub dziekan Roty Rzymskiej powinni ją od razu odrzucić dekretem; jeżeli natomiast apelacja zostanie przyjęta, sprawę należy przekazać do zwyczajnego postępowania na drugim stopniu.

Art. 6

PROCES DOKUMENTALNY

Kan. 1688. Po otrzymaniu pozwu przedstawionego zgodnie z przepisem kan. 1676, biskup diecezjalny lub wikariusz sądowy, lub wyznaczony sędzia, pomijając formalności procesu zwyczajnego, ale po wezwaniu stron i przy udziale obrońcy wężła, może stwierdzić wyrokiem nieważność małżeństwa, jeżeli z dokumentu, który nie podlega żadnemu sprzeciwowi lub zarzutowi, wynika w sposób pewny istnienie przeszkody zrywającej lub brak określonej prawem formy, o ile równie pewne jest, że dyspensa nie została udzielona albo że pełnomocnik nie posiadał ważnego zlecenia.

Kan. 1689 § 1. Przeciwno takiemu stwierdzeniu obrońca wężła, jeżeli roztropnie uznałby, że czy to wady, o których mowa w kan. 1688, czy to brak dyspensy nie są pewne, jest zobowiązany apelować do sędziego drugiej instancji, któremu należy przekazać akta, zaznaczając na piśmie, że chodzi o proces dokumentalny.

§ 2. Nienaruszone pozostaje prawo do apelacji strony, która uważa się za pokrzywdzoną.

Kan. 1690. Sędzia drugiej instancji, z udziałem obrońcy wężła i po wysłuchaniu stron, rozstrzyga – w ten sam sposób, jaki przepisano w kan. 1688 – czy należy zatwierdzić wyrok, czy raczej postępować w sprawie zgodnie z procesem zwyczajnym; w tym przypadku odsyła ją do sądu pierwszej instancji.

Art. 7

PRZEPISY OGÓLNE

Kan. 1691 § 1. W wyroku należy przypomnieć stronom o zobowiązaniach moralnych lub także cywilnych, którymi ewentualnie strony są związane wzajemnie względem siebie i wobec potomstwa, jeżeli chodzi o zapewnienie utrzymania i wychowania.

§ 2. Sprawy o stwierdzenie nieważności małżeństwa nie mogą być prowadzone w drodze ustnego procesu spornego, o którym mowa w kan. 1656-1670.

§ 3. Odnośnie do pozostałych kwestii proceduralnych należy stosować, jeżeli nie sprzeciwia się temu natura rzeczy, kanony o postępowaniu sądowym w ogólności i o zwyczajnym procesie spornym, z zachowaniem specjalnych przepisów dotyczących stanu osób i spraw dobra publicznego.

Rozdział II

SPRAWY O SEPARACJĘ MAŁŻONKÓW

Kan. 1692 - § 1. Separacja osobowa małżonków ochrzczonych, jeżeli zgodnie z przepisami prawa nie zarządzono inaczej w odniesieniu do poszczególnych miejsc, może być postanowiona dekretem biskupa diecezjalnego lub wyrokiem sędziego, zgodnie z przepisami kanonów, które następują.

§ 2. Tam, gdzie decyzja kościelna nie wywołuje skutków cywilnych lub gdy przewiduje się, że wyrok cywilny nie będzie przeciwny prawu Bożemu, biskup diecezji pobytu małżonków, po rozważeniu szczególnych okoliczności, może udzielić zezwolenia na zwrócenie się do sądu świeckiego.

§ 3. Jeżeli sprawa dotyczy także czysto cywilnych skutków małżeństwa, sędzia powinien zatroszczyć się, by zachowując przepis § 2, sprawa już od początku została wniesiona do sądu świeckiego.

Kan. 1693 - § 1. Jeżeli któraś ze stron lub rzecznik sprawiedliwości nie zażądają zwyczajnego procesu spornego, należy zastosować ustny proces sporny.

§ 2. Jeżeli zastosowano zwyczajny proces sporny i została wniesiona apelacja, sąd drugiego stopnia powinien postępować odpowiednio, zgodnie z przepisem kan. 1682 § 2 [1680 § 2 i 3]*.

* Aktualne odesłanie w oparciu o przepisy motu proprio papieża Franciszka, *Mitis iudex Dominus Iesus*, z dnia 15 sierpnia 2015 r., AAS 107 (2015), s. 958-970.

Kan. 1694 - Odnośnie do właściwości sądu należy zachować przepisy kan. 1673 [1672]*.

* Aktualne odesłanie w oparciu o przepisy motu proprio papieża Franciszka, *Mitis iudex Dominus Iesus*, z dnia 15 sierpnia 2015 r., AAS 107 (2015), s. 958-970.

Kan. 1695 - Sędzia przed przyjęciem sprawy i zawsze wtedy, gdy dostrzeże nadzieję dobrego wyniku, powinien zastosować środki duszpasterskie, by małżonkowie pogodzili się i zostali skłonieni do wznowienia pożycia małżeńskiego.

Kan. 1696 - Sprawy o separację małżonków dotyczą także dobra publicznego; dlatego też zawsze powinien brać w nich udział rzecznik sprawiedliwości, zgodnie z przepisem kan. 1433.

Rozdział III

PROCES O DYSPENŚĘ OD MAŁŻEŃSTWA ZAWARTEGO A NIEDOPEŁNIONEGO

Kan. 1697 - Tylko małżonkowie lub jedno z nich, chociażby wbrew woli drugiego, mają prawo prosić o łaskę dyspensy od małżeństwa zawartego a niedopełnionego.

Kan. 1698 - § 1. Tylko Stolica Apostolska rozpoznaje fakt niedopełnienia małżeństwa i istnienie słusznej przyczyny do udzielenia dyspensy.

§ 2. Dyspensa udzielana jest przez samego Biskupa Rzymskiego.

Kan. 1699 - § 1. Podmiotem właściwym do przyjęcia pisma, w którym prosi się o udzielenie dyspensy, jest biskup diecezjalny stałego lub tymczasowego zamieszkania petenta; jeżeli stwierdzi, że prośba jest uzasadniona, powinien zarządzić instrukcję procesu.

§ 2. Jeżeli jednak przedstawiony przypadek niósłby z sobą szczególne trudności natury prawnej lub moralnej, biskup diecezjalny powinien zasięgnąć zdania Stolicy Apostolskiej.

§ 3. Od dekretu, którym biskup odrzuca pismo, przysługuje rekurs do Stolicy Apostolskiej.

Kan. 1700 - § 1. Przy zachowaniu w mocy przepisu kan. 1681 [1678 § 4]*, instrukcję tych procesów biskup powinien zlecić, na stałe lub w poszczególnych przypadkach, sądowi swojej lub obcej diecezji albo odpowiedniemu kapłanowi.

* Aktualne odesłanie w oparciu o przepisy motu proprio papieża Franciszka, *Mitis iudex Dominus Iesus*, z dnia 15 sierpnia 2015 r., AAS 107 (2015), s. 958-970.

§ 2. Jeżeli pozew o stwierdzenie nieważności takiego małżeństwa został wniesiony do sądu, instrukcję należy zlecić temuż sądowi.

Kan. 1701 - § 1. W procesach tych zawsze musi brać udział obrońca wężła.

§ 2. Obrońca nie jest dopuszczony, ale z uwagi na zawłość przypadku biskup może zezwolić, aby petent lub strona pozwana otrzymała pomoc biegłego w prawie.

Kan. 1702 - Podczas instrukcji należy przesłuchać oboje małżonków i zachować, jeżeli to możliwe, kanony o zbieraniu dowodów w zwyczajnym procesie spornym i w sprawach o nieważność małżeństwa, jeżeli tylko dadzą się pogodzić z charakterem tych procesów.

Kan. 1703 - § 1. Nie ma ogłoszenia akt; sędzia jednak, jeżeli dostrzeże, że z racji przytoczonych dowodów prośbie petenta lub zarzutom strony pozwanej zagraża poważna przeszkoda, powinien roztropnie powiadomić o tym zainteresowaną stronę.

§ 2. Na wniosek strony sędzia może okazać przytoczony dokument lub złożone zeznanie i wyznaczyć czas na przedstawienie wyjaśnień.

Kan. 1704 - § 1. Po zamknięciu instrukcji wszystkie akta z odpowiednią relacją instruktor powinien przekazać biskupowi, który przedstawia swój wniosek odnośnie do prawdziwości zarówno faktu niedopełnienia, jak i słusznej przyczyny dyspensy oraz stosowności łaski.

§ 2. Jeżeli instrukcja procesu została zlecona innemu sądowi, zgodnie z przepisem kan. 1700, uwagi na korzyść węzła powinny być sporządzone w tymże sądzie, ale wniosek, o którym mowa w § 1, należy do biskupa zlecającego, któremu instruktor przekaże wraz z aktami odpowiednią relację.

Kan. 1705 - § 1. Wszystkie akta, wraz ze swoim wnioskiem i uwagami obrońcy węzła, biskup powinien przesłać do Stolicy Apostolskiej.

§ 2. Jeżeli według oceny Stolicy Apostolskiej wymagane jest uzupełnienie instrukcji, powiadamia się o tym biskupa, wskazując elementy, co do których instrukcję należy uzupełnić.

§ 3. Jeżeli Stolica Apostolska w odpowiedzi uznałaby, że na podstawie przytoczonych argumentów nie stwierdzono niedopełnienia, wówczas biegną w prawo, o którym mowa w kan. 1701 § 2, może w siedzibie sądu przejrzeć akta procesu, jednak bez wniosku biskupa, aby rozważyć, czy nie można przytoczyć poważnego argumentu za ponownym wniesieniem prośby.

Kan. 1706 - Reskrypt dyspensy Stolica Apostolska przesyła do biskupa; on zaś zawiadomi o reskrypcie strony, a ponadto jak najszybciej poleci proboszczowi zarówno miejsca zawarcia małżeństwa, jak i przyjęcia chrztu, aby została dokonana wzmianka o udzielonej dyspensie w księdze małżeństw i ochrzczonych.

Rozdział IV

PROCES W SPRAWIE DOMNIEMANEJ ŚMIERCI WSPÓŁMAŁŻONKA

Kan. 1707 - § 1. Gdy śmierć współmałżonka nie może być potwierdzona urzędowym dokumentem kościelnym lub świeckim, drugi małżonek nie może być uważany za wolnego od węzła małżeńskiego, chyba że biskup diecezjalny wydał stwierdzenie domniemanej śmierci.

§ 2. Biskup diecezjalny może wydać stwierdzenie, o którym mowa w § 1, tylko wtedy, gdy po przeprowadzeniu odpowiednich dochodzeń, na podstawie zeznań świadków, rozgłosu albo poszlak osiągnie moralną pewność o śmierci współmałżonka. Sama nieobecność współmałżonka, nawet długotrwała, nie jest wystarczająca.

§ 3. W przypadkach niepewnych i skomplikowanych biskup powinien zasięgnąć zdania Stolicy Apostolskiej.

Tytuł II

SPRAWY O STWIERDZENIE NIEWAŻNOŚCI ŚWIĘCEŃ

Kan. 1708 - Prawo zaskarżania ważności święceń posiada albo sam duchowny, albo ordynariusz, któremu duchowny podlega bądź w którego diecezji otrzymał święcenia.

Kan. 1709 - § 1. Pozew powinien zostać przesłany do właściwej kongregacji*, która decyduje, czy sprawa ma być prowadzona przez samą kongregację Kurii Rzymskiej, czy też przez wyznaczony przez nią sąd.

* Z uwzględnieniem art. 2 motu proprio Benedykta XVI *Quaerit semper*, z dnia 30 sierpnia 2011 r., AAS 103 (2011), s. 570 – *przyp. red.*

§ 2. Po przesłaniu pozwu na mocy samego prawa zabrania się duchownemu wykonywania święceń.

Kan. 1710 - Jeżeli kongregacja przekazała sprawę sądowi, należy zachować – o ile nie sprzeciwia się temu natura rzeczy – kanony o procesach w ogólności oraz o zwyczajnym procesie spornym, z zastrzeżeniem przepisów niniejszego tytułu.

Kan. 1711 - W tych sprawach obrońca wężła cieszy się takimi samymi uprawnieniami i ma takie same obowiązki, jak obrońca wężła małżeńskiego.

Kan. 1712 - Po drugim wyroku potwierdzającym nieważność święceń duchowny traci wszystkie uprawnienia właściwe stanowi duchownemu i zostaje zwolniony z wszystkich obowiązków.

Tytuł III

SPOSOBY UNIKNIĘCIA PROCESÓW

Kan. 1713 - Celem uniknięcia sporów sądowych można z pożytkiem zastosować ugodę, czyli pojednanie, albo rozstrzygnięcie sporu powierzyć jednemu lub kilku arbitrom.

Kan. 1714 - Przy zastosowaniu ugody, kompromisu bądź sądu polubownego należy zachowywać przepisy wybrane przez strony lub, jeżeli strony nie wybiorą żadnych, ustawę wydaną przez konferencję biskupów, jeżeli taka została wydana, lub prawo świeckie stosowane w miejscu, w którym zawierana jest umowa.

Kan. 1715 - § 1. Nie można ważnie stosować ugody albo kompromisu w tym, co należy do dobra publicznego, i w innych sprawach, którymi strony nie mogą swobodnie rozporządzać.

§ 2. Jeżeli chodzi o doczesne dobra kościelne, to gdy wymaga tego przedmiot sprawy, należy zachować formalności określone prawem dla alienacji rzeczy kościelnych.

Kan. 1716 - § 1. Jeżeli ustawa świecka nie uznaje skuteczności wyroku arbitrażowego, który nie został zatwierdzony przez sędziego, to aby wyrok arbitrażowy w sporze kościelnym mógł być skuteczny na forum kanonicznym, wymaga się zatwierdzenia go przez sędziego kościelnego tego miejsca, w którym został wydany.

§ 2. Jeżeli zaś ustawa świecka dopuszcza zaskarżenie wyroku arbitrażowego przed sędzią świeckim, na forum kanonicznym takie samo zaskarżenie można wnieść do tego sędziego kościelnego, który jest właściwy do rozstrzygnięcia sporu na pierwszym stopniu.

Część IV

PROCES KARNY

Rozdział I

DOCHODZENIE WSTĘPNE

Kan. 1717 - § 1. Ilekroć ordynariusz poweźmie przynajmniej prawdopodobną wiadomość o przestępstwie, powinien sam lub przez inną odpowiednią osobę ostrożnie zbadać fakty i okoliczności oraz poczytalność, chyba że takie dochodzenie wydaje się zupełnie zbędne.

§ 2. Należy się strzec, by wskutek takiego dochodzenia nie ucierpiało czyjeś dobre imię.

§ 3. Kto prowadzi dochodzenie, ma takie same uprawnienia i obowiązki jak audytor w procesie; nie może jednak, jeżeli potem zostaje wszczęty proces sądowy, występować w nim jako sędzia.

Kan. 1718 - § 1. Kiedy wydaje się, że zebrane elementy są wystarczające, ordynariusz powinien zdecydować:

1° czy może zostać wszczęty proces w celu wymierzenia lub deklarowania kary;

2° czy jest to, biorąc pod uwagę kan. 1341, wskazane;

3° czy należy zastosować proces sądowy, czy – jeżeli ustawa nie zabrania – należy postępować na drodze dekretu pozasądowego.

§ 2. Ordynariusz powinien odwołać lub zmienić dekret, o którym mowa w § 1, ilekroć na podstawie nowych elementów uzna, że należy postanowić inaczej.

§ 3. Przy wydawaniu dekretów, o których mowa w § 1 i 2, ordynariusz, jeżeli roztropnie uzna to za właściwe, powinien wysłuchać dwóch sędziów albo innych biegłych w prawie.

§ 4. Zanim ordynariusz podejmie decyzję zgodnie z przepisem § 1, powinien rozważyć – celem uniknięcia niepotrzebnych procesów – czy nie byłoby wskazane, by za zgodą stron, on sam osobiście bądź prowadzący dochodzenie rozstrzygnął kwestię o odszkodowanie na zasadzie słuszności.

Kan. 1719 - Akta dochodzenia i dekrety ordynariusza, którymi wszczyna się lub zamyka dochodzenie, a także to wszystko, co poprzedza dochodzenie, jeżeli nie jest konieczne do procesu karnego, należy przechowywać w tajnym archiwum kurii.

Rozdział II

PRZEBIEG PROCESU

Kan. 1720 - Jeżeli ordynariusz uzna, że należy postępować na drodze dekretu pozasądowego:

1° powinien przedstawić sprawcy oskarżenie i dowody, dając mu możliwość obrony, chyba że sprawca, należycie wezwany, odmówił stawiennictwa;

2° powinien starannie rozważyć, z dwoma asesorami, wszystkie dowody i argumenty;

3° jeżeli przestępstwo stwierdzono w sposób pewny, a skarga karna nie wygasła, powinien wydać dekret, zgodnie z przepisami kan. 1342-1350, podając przynajmniej krótko uzasadnienie prawne i faktyczne.

Kan. 1721 - § 1. Jeżeli ordynariusz zarządził, że należy wszcząć proces karny, przekazuje akta dochodzenia rzecznikowi sprawiedliwości, który powinien przedstawić sędziemu akt oskarżenia, zgodnie z przepisem kan. 1502 i 1504.

§ 2. Przed nadrzędnym sądem jako powód występuje rzecznik sprawiedliwości, ustanowiony przy tym sędzie.

Kan. 1722 - Celem zapobieżenia zgorzeniu, dla ochrony wolności świadków i gwarancji wymiaru sprawiedliwości, ordynariusz może, po wysłuchaniu rzecznika sprawiedliwości i wezwawszy samego oskarżonego, w każdym stadium procesu, oddalić oskarżonego od świętej posługi lub od wszelkich urzędów i zadań kościelnych oraz nakazać lub zakazać mu pobytu w jakimś miejscu lub na jakimś terytorium, lub też zakazać publicznego uczestnictwa w Najświętszej Eucharystii; wszystko to po ustaniu przyczyny należy odwołać, a na mocy samego prawa ma to też swój kres z ustaniem procesu karnego.

Kan. 1723 - § 1. Sędzia, wzywając sprawcę, powinien go zachęcić, by zgodnie z przepisem kan. 1481 § 1, ustanowił sobie adwokata, w terminie wyznaczonym przez samego sędziego.

§ 2. Jeżeli jednak sprawca tego nie uczyni, sam sędzia przed zawiązaniem sporu powinien mianować adwokata, który będzie wykonywał swoje zadanie dopóty, dopóki sprawca sam nie ustanowi sobie adwokata.

Kan. 1724 - § 1. Na każdym stopniu postępowania rzecznik sprawiedliwości może cofnąć akt oskarżenia, z nakazu lub za zgodą ordynariusza, z którego polecenia został wszczęty proces.

§ 2. Do ważności cofnięcia aktu oskarżenia wymaga się, by zostało ono przyjęte przez sprawcę, chyba że on sam został uznany za nieobecny w procesie.

Kan. 1725 - Podczas dyskusji sprawy, niezależnie od tego, czy dokonuje się ona na piśmie, czy ustnie, oskarżony ma zawsze prawo, by on sam lub jego adwokat, lub pełnomocnik pisał lub zabierał głos jako ostatni.

Kan. 1726 - Na każdym stopniu i w każdym stadium procesu karnego, jeżeli w oczywisty sposób stwierdzono, że przestępstwo nie zostało przez oskarżonego popełnione, sędzia powinien orzec to wyrokiem i oskarżonego uniewinnić, chociażby jednocześnie stwierdzono, że skarga karna wygasła.

Kan. 1727 - § 1. Oskarżony może wnieść apelację także wówczas, gdy wyrok uwolnił go tylko dlatego, że kara była fakultatywna lub że sędzia uczynił użytek z władzy, o której mowa w kan. 1344 i 1345.

§ 2. Rzecznik sprawiedliwości może apelować zawsze wtedy, gdy uznaje, że nie naprawiono zgorzenia lub nie przywrócono wystarczająco sprawiedliwości.

Kan. 1728 - § 1. Z zastrzeżeniem przepisów kanonów tego tytułu, w procesie karnym należy stosować – chyba że sprzeciwia się temu natura rzeczy – kanony o procesach w ogólności i o zwyczajnym procesie spornym, z zachowaniem specjalnych przepisów o sprawach dotyczących dobra publicznego.

§ 2. Oskarżony nie ma obowiązku przyznania się do popełnienia przestępstwa, nie można też żądać od niego przysięgi.

Rozdział III

POWÓDZTWO O NAPRAWIENIE SZKÓD

Kan. 1729 - § 1. Strona poszkodowana może w samym procesie karnym, zgodnie z przepisem kan. 1596, wytoczyć powództwo sporne o naprawienie szkód, które poniosła w wyniku przestępstwa.

§ 2. Interwencji strony poszkodowanej, o której mowa w § 1, nie dopuszcza się później, jeżeli nie została dokonana na pierwszym stopniu procesu karnego.

§ 3. Apelacja w sprawie odszkodowania dokonuje się zgodnie z kanonami 1628-1640, nawet jeżeli apelacja w procesie karnym jest niemożliwa; jeżeli zostały wniesione obie apelacje, nawet przez różne strony, należy przeprowadzić jeden proces apelacyjny, z zastrzeżeniem przepisu kan. 1730.

Kan. 1730 - § 1. Celem uniknięcia nadmiernej zwłoki w procesie karnym, sędzia może odłożyć proces o odszkodowanie aż do wydania wyroku kończącego postępowanie w procesie karnym.

§ 2. Sędzia, który tak postąpił, po wydaniu wyroku w procesie karnym powinien przystąpić do rozpoznania sprawy o odszkodowanie, chociażby proces karny wskutek wniesionego zaskarżenia był jeszcze w toku lub oskarżony został uniewinniony z powodu, który nie znosi obowiązku naprawienia szkód.

Kan. 1731 - Wyrok wydany w procesie karnym, chociażby uzyskał powagę rzeczy osądzonej, nie daje żadnego prawa stronie poszkodowanej, chyba że interweniowała ona zgodnie z kan. 1729.

Część V

ZASADY PROCEDURALNE PRZY REKURSACH ADMINISTRACYJNYCH ORAZ PRZY ODWOŁYWANIU LUB PRZENOSZENIU PROBOSZCZÓW

Sekcja I

REKURS OD DEKRETÓW ADMINISTRACYJNYCH

Kan. 1732 - To, co w kanonach tej sekcji stanowi się o dekretach, powinno być stosowane także do wszystkich poszczególnych aktów administracyjnych, wydanych w zakresie zewnętrznym pozasądowym, z wyjątkiem tych, które są wydane przez samego Biskupa Rzymskiego lub przez sam sobór powszechny*.

* Z uwzględnieniem art. 28 wydanej przez Kongregację Nauki Wiary *Agendi ratio in doctrinarum examine*, z 29 czerwca 1997 r., AAS 89 (1997), s. 834 – *przyp. red.*

Kan. 1733 - § 1. Jest bardzo pożądane, by w sytuacji, gdy ktoś uważa się za pokrzywdzonego dekretem, unikać konfliktu między nim a autorem dekretu i działając w porozumieniu, starać się o poszukiwanie słusznego między nimi rozwiązania, korzystając ewentualnie z pomocy poważnych osób w celu mediacji i rozważenia sprawy, tak by na odpowiedniej drodze sporowi zapobiec lub go rozstrzygnąć.

§ 2. Konferencja biskupów może postanowić, by w każdej diecezji został ustanowiony na stałe urząd lub rada, których zadaniem byłoby poszukiwanie i sugerowanie słuszych rozwiązań, zgodnie z przepisami uchwalonymi przez samą konferencję; jeżeliby konferencja tego nie zarządziła, biskup może ustanowić tego rodzaju radę lub urząd.

§ 3. Urząd lub rada, o których mowa w § 2, powinny działać zwłaszcza wtedy, gdy ktoś wnioskuje o odwołanie dekretu zgodnie z przepisem kan. 1734, a nie upłynęły terminy na wniesienie rekursu; jeżeli zaś został wniesiony rekurs od dekretu, sam przełożony, który rozpatruje rekurs, powinien – ilekroć dostrzega nadzieję dobrego wyniku – zachęcić wnoszącego rekurs i autora dekretu do szukania tego rodzaju rozwiązań.

Kan. 1734 - § 1. Przed wniesieniem rekursu powinien zostać złożony na piśmie wniosek do autora dekretu o jego odwołanie lub poprawienie; należy rozumieć, że złożenie takiego wniosku jest zarazem prośbą o zawieszenie wykonania dekretu.

§ 2. Wniosek należy złożyć w terminie zawitym dziesięciu użytecznych dni od powiadomienia o dekrete, dokonanego zgodnie z prawem.

§ 3. Przepisy § 1 i 2 nie mają zastosowania:

1° w stosunku do rekursu wnoszonego do biskupa od dekretów wydanych przez władze, które mu podlegają;

2° w stosunku do rekursu wnoszonego od dekretu rozstrzygającego rekurs hierarchiczny, chyba że decyzja została wydana przez biskupa;

3° w stosunku do rekursów wnoszonych zgodnie z przepisami kan. 57 i 1735.

Kan. 1735 - Jeżeli autor dekretu w ciągu trzydziestu dni od otrzymania wniosku, o którym mowa w kan. 1734, powiadomił o nowym dekrete, w którym bądź poprawia poprzedni, bądź decyduje, że wniosek należy odrzucić, terminy do wniesienia rekursu biegną od dnia powiadomienia o nowym dekrete; jeżeli zaś w ciągu trzydziestu dni nie podjął żadnej decyzji, terminy biegną od trzydziestego dnia.

Kan. 1736 - § 1. W sprawach, w których rekurs hierarchiczny zawiesza wykonanie dekretu, ten sam skutek ma także wniosek, o którym mowa w kan. 1734.

§ 2. W pozostałych przypadkach, jeżeli autor dekretu w ciągu dziesięciu dni od otrzymania wniosku, o którym mowa w kan. 1734, nie zarządzi zawieszenia wykonania dekretu, można wnioskować o jego przejściowe zawieszenie u przełożonego hierarchicznego autora dekretu, który może je zarządzić tylko z poważnych przyczyn i zawsze uważając, by nie ucierpiało na tym zbawienie dusz.

§ 3. Jeżeli po zawieszeniu wykonania dekretu, zgodnie z przepisem § 2, zostanie wniesiony rekurs, ten, kto ma go rozpatrzeć zgodnie z przepisem kan. 1737 § 3, powinien rozstrzygnąć, czy zawieszenie należy potwierdzić, czy odwołać.

§ 4. Jeżeli w ustalonym terminie nie został wniesiony rekurs od dekretu, tym samym ustaje zawieszenie wykonania, wprowadzone tymczasowo, zgodnie z przepisem § 1 lub § 2.

Kan. 1737 - § 1. Ten, kto twierdzi, że jest pokrzywdzony dekretem, może z jakiegokolwiek słusznej przyczyny wnieść rekurs do hierarchicznego przełożonego tego, który dekret wydał; rekurs można przedłożyć samemu autorowi dekretu, który musi go natychmiast przekazać właściwemu przełożonemu hierarchicznemu.

§ 2. Rekurs należy wnieść w zawitym terminie piętnastu użytecznych dni, które w przypadkach, o których mowa w kan. 1734 § 3, biegną od dnia powiadomienia o dekreście, w pozostałych zaś przypadkach biegną zgodnie z przepisem kan. 1735.

§ 3. Także w przypadkach, w których rekurs nie zawiesza mocą samego prawa wykonania dekretu ani zawieszenie nie zostało zarządzane zgodnie z przepisem kan. 1736 § 2, przełożony może jednak z ważnej przyczyny nakazać zawieszenie wykonania, uważając jednak, by nie ucierpiało na tym zbawienie dusz.

Kan. 1738 - Wnoszący rekurs zawsze ma prawo skorzystać z pomocy adwokata lub pełnomocnika, unikając bezużytecznej zwłoki; co więcej, obrońca powinien być ustanowiony z urzędu, jeżeli wnoszący rekurs nie ma obrońcy, a przełożony uzna to za konieczne; przełożony jednak zawsze może zażądać, by wnoszący rekurs stawiał się osobiście w celu przesłuchania.

Kan. 1739 - Przełożony, który rozpatruje rekurs, może w razie potrzeby nie tylko potwierdzić dekret lub stwierdzić jego nieważność, lecz także unieważnić, odwołać lub – jeżeli przełożonemu wyda się to bardziej wskazane – poprawić, zastąpić innym lub częściowo go uchylić.

Sekcja II

PROCEDURA PRZY ODWOŁYWANIU LUB PRZENOSZENIU PROBOSZCZÓW

Rozdział I

ZASADY PROCEDURALNE PRZY ODWOŁYWANIU PROBOSZCZÓW

Kan. 1740 - Gdy posługiwanie proboszcza z jakiegokolwiek przyczyny, nawet bez jego poważnej winy, staje się szkodliwe albo przynajmniej nieskuteczne, może on zostać odwołany z parafii przez biskupa diecezjalnego.

Kan. 1741 - Przyczyny, dla których proboszcz może być odwołany z parafii zgodnie z przepisami prawa, są przede wszystkim następujące:

1° sposób postępowania, który przynosi kościelnej wspólnocie poważną szkodę lub zamieszanie;

2° nieudolność albo trwała choroba umysłowa lub fizyczna, która czyni proboszcza nieużytecznym w wypełnianiu jego zadań;

3° utrata dobrej opinii u uczciwych i poważnych parafian lub niechęć w stosunku do proboszcza, które według przewidywania szybko nie ustaną;

4° poważne zaniedbywanie lub naruszanie obowiązków parafialnych, które trwa mimo upomnienia;

5° złe zarządzanie dobrami doczesnymi, z wielką szkodą dla Kościoła, ilekroć nie można zaradzić temu złu w inny sposób.

Kan. 1742 - § 1. Jeżeli na podstawie przeprowadzonego badania stwierdzi się, że istnieje przyczyna, o której mowa w kan. 1740, biskup omawia sprawę z dwoma proboszczami, wybranymi z zespołu ustanowionego na stałe w tym celu przez radę kapłańską na wniosek biskupa; jeżeli biskup dojdzie następnie do wniosku, że należy przystąpić do odwołania, to podając – do ważności – przyczynę i argumenty, radzi proboszczowi po ojcowsku, by zrezygnował w ciągu piętnastu dni.

§ 2. W stosunku do proboszczów, którzy są członkami instytutu zakonnego albo stowarzyszenia życia apostołskiego, należy zachować przepis kan. 682 § 2.

Kan. 1743 - Rezygnacja może być złożona przez proboszcza nie tylko bezwarunkowo i bez zastrzeżeń, lecz także pod warunkiem, byleby był on możliwy do przyjęcia przez biskupa zgodnie z przepisami prawa i rzeczywiście został przyjęty.

Kan. 1744 - § 1. Jeżeli proboszcz w wyznaczonym terminie nie odpowie, biskup powinien ponowić wezwanie, przedłużając czas użyteczny na odpowiedź.

§ 2. Jeżeli biskup stwierdzi, że proboszcz otrzymał drugie wezwanie i nie odpowiedział, chociaż nie miał żadnej przeszkody, albo jeżeli proboszcz odmawia złożenia rezygnacji bez podania powodów, biskup powinien wydać dekret odwołania.

Kan. 1745 - Jeżeli zaś proboszcz podważa podaną przyczynę i jej podstawy, przytaczając motywy, które wydają się biskupowi niewystarczające, biskup, do ważności swego działania:

1° powinien wezwać proboszcza, by ten, przejrząwszy akta, zebrał w pisemnej relacji swoje zastrzeżenia, a nawet przytoczył przeciwne dowody, jeżeli takie posiada;

2° następnie, po uzupełnieniu instrukcji w razie potrzeby, powinien rozważyć sprawę z tymi samymi proboszczami, o których mowa w kan. 1742 § 1, chyba że z powodu niemożności ich działania trzeba wyznaczyć innych;

3° wreszcie powinien zdecydować, czy proboszcza należy odwołać, czy też nie, i natychmiast wydać w tej sprawie dekret.

Kan. 1746 - Biskup powinien zadbać, by odwołanemu proboszczowi albo został przydzielony inny urząd, jeżeli jest do jego sprawowania zdolny, albo przyznane świadczanie, w zależności od tego, czy istnieje taka potrzeba i okoliczności na to pozwalają.

Kan. 1747 - § 1. Odwołany proboszcz powinien zaprzestać wykonywania zadań proboszcza, jak najszybciej zwolnić dom parafialny, a wszystko, co należy do parafii, przekazać temu, komu biskup powierzył parafię.

§ 2. Jeżeli zaś chodziłoby o chorego, który nie może bez niedogodności przenieść się z domu parafialnego w inne miejsce, biskup powinien pozostawić mu prawo użytkowania domu parafialnego, nawet wyłączne, na czas trwania tej konieczności.

§ 3. Podczas trwania rekursu od dekretu usunięcia biskup nie może mianować nowego proboszcza, ale na ten czas powinien zaradzić potrzebie, ustanawiając administratora parafialnego.

Rozdział II

ZASADY PROCEDURALNE PRZY PRZENOSZENIU PROBOSZCZÓW

Kan. 1748 - Jeżeli dobro dusz lub potrzeba albo pożytek Kościoła wymagają, by proboszcz ze swojej parafii, którą owocnie kierował, został przeniesiony do innej parafii albo na inny urząd, biskup powinien na piśmie zaproponować mu przeniesienie i zachęcić, aby się na nie zgodził, ze względu na miłość Boga i dusz.

Kan. 1749 - Jeżeli proboszcz nie zamierza przyjąć rady i zachęty biskupa, powinien przedstawić na piśmie swoje racje.

Kan. 1750 - Jeżeli mimo przytoczonych racji biskup uważa, że nie powinien odstąpić od swojego zamierzenia, ma rozważyć racje za lub przeciw przeniesieniu z dwoma proboszczami, dobranymi zgodnie z przepisem kan. 1742 § 1; jeżeli nadal uważa, że należy dokonać przeniesienia, powinien ponowić wobec proboszcza ojcowskie wezwanie.

Kan. 1751 - § 1. Jeżeli po ponownym wezwaniu proboszcz w dalszym ciągu się wymawia, a biskup uważa, że trzeba dokonać przeniesienia, biskup powinien wydać dekret przeniesienia proboszcza, postanawiając, że po upływie wyznaczonego terminu parafia będzie wakować.

§ 2. Po bezskutecznym upływie tego terminu powinien stwierdzić, że parafia wakuje.

Kan. 1752 - W sprawach dotyczących przeniesienia należy stosować przepisy kan. 1747, z zachowaniem kanonicznej słuszności i mając przed oczyma zbawienie dusz, które zawsze musi być w Kościele najwyższym prawem.